

Retningslinjer til lov om gjennomføring av straff mv (straffegjennomføringsloven) og til forskrift til loven

Fastsatt av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning 16. mai 2002 med hjemmel i forskrift til lov om straffegjennomføring av 22. februar 2002 § 7-1. Revidert 27. oktober 2008.

De enkelte paragrafer i straffegjennomføringsloven og forskrift til lov om straffegjennomføring mv. er plassert der de naturlig hører hjemme. Lovteksten står med uthevet skrift. Forskrift står i kursiv skrift. De enkelte punktene i retningslinjene utfyller lov- og forskriftstekst. Lovteksten, forskrift og retningslinjer skal anvendes sammen.

Endringer i straffegjennomføringsloven eller forskriften vil til enhver tid fremgå av Lovdata.

Straffegjennomføringsloven forkortes slik: strgfl.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1. Anvendelsesområde og generelle prinsipper for straffegjennomføring

- 1.1. Anvendelsesområde
- 1.2. Definisjoner
- 1.3. Formål
- 1.4. Innhold i straffegjennomføringen
- 1.5. Tilgang til regelverket
- 1.6. Forvaltningssamarbeid
- 1.7. Alminnelige prinsipper for behandling av innsatte
- 1.8. Alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering

Kapittel 2. Administrative bestemmelser

- 2.1. Kriminalomsorgens organisatoriske inndeling
- 2.2. Myndighet til å treffe avgjørelser
- 2.3. Saksbehandlingsregler
- 2.4. Krav til tilsatte i kriminalomsorgen
- 2.5. Tilsynsråd

Kapittel 3. Fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner

- 3.1. Gjennomføringsformer
- 3.2. Innkalling til gjennomføring av fengselsstraff. Utsettelse
- 3.3. Innsettelse i fengsel
- 3.4. Mottakelse og registrering
- 3.5. Beregning av straffetidens lengde
- 3.6. Journaler og notater om de innsatte
- 3.7. Meldinger om innsatte
- 3.8. Gjennomføring av straff i institusjon
- 3.9. Gjennomføring av straff i sykehus
- 3.10. Overføring mellom gjennomføringsformer
- 3.11. Overføring til mindre restriktivt fengsel
- 3.12. Overføring av domfelte for straffegjennomføring i utlandet
- 3.13. Transport av domfelte mellom ulike gjennomføringsformer
- 3.14. Gjennomføring av straff utenfor fengsel med særlige vilkår
- 3.15. Felleskap med andre innsatte
- 3.16. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak
- 3.17. Dagpenger
- 3.18. Frigang
- 3.19. Fritidsaktiviteter
- 3.20. Opphold i friluft
- 3.21. Religion og livssyn
- 3.22. Reportasje fra fengslene og intervju med innsatte
- 3.23. Samarbeidsorganer
- 3.24. Private eiendeler
- 3.25. Helsetjeneste
- 3.26. Dødsfall
- 3.27. Innsattes rom, sengetøy, m.m.

- 3.28. Sikkerhet og kontroll
- 3.29. Orden og disiplin
- 3.30. Undersøkelse av personer og gjenstander
- 3.31. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler
- 3.32. Undersøkelse for å avdekke bruk eller besittelse av rusmidler mv.
- 3.33. Postsending til og fra innsatte
- 3.34. Besøk til innsatte
- 3.35. Telefonsamtaler til og fra innsatte
- 3.36. Permisjon fra fengsel
- 3.37. Fremstilling
- 3.38. Avbrudd i straffegjennomføringen
- 3.39. Fastsettelse av vilkår ved permisjon og straffavbrudd
- 3.40. Utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak
- 3.41. Bruk av tvangsmidler i fengsel
- 3.42. Umiddelbar utelukkelse fra fellesskapet som følge av brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner
- 3.43. Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner
- 3.44. Erstatning
- 3.45. Løslatelse fra fengselsstraff
 - 3.45.1. Forberedelse til løslatelse fra fengselsstraff
 - 3.45.2. Løslatelse fra fengselsstraff
 - 3.45.3. Fastsettelse og endring av vilkår ved prøveløslatelse fra fengselsstraff
 - 3.45.4. Brudd på prøveløslatelsesvilkår i perioden med møteplikt for kriminalomsorgen
 - 3.45.5. Ny straffbar handling begått i prøvetiden
 - 3.45.6. Benådning
- 3.46. Særlige retningslinjer om overgangsboliger

Kapittel 4. Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

- 4.1. Generelle bestemmelser
- 4.2. Plassering av innsatte
- 4.3. Fellesskap
- 4.4. Arbeid, opplæring, program og andre tiltak
- 4.5. Bruk av egne penger
- 4.6. Helsetjeneste
- 4.7. Overgang til straffegjennomføring. Løslatelse
 - 4.7.1. Overgang fra varetektsfengsling til straffegjennomføring
 - 4.7.2. Løslatelse fra varetektsfengsel
 - 4.7.3. Iverksettelse av løslatelse
- 4.8. Andre bestemmelser i straffegjennomføringsloven og forskriften som gjelder innsatte etter dette kapitlet

Kapittel 5. Samfunnsstraff

- 5.1. Innholdet i samfunnsstraffen
- 5.2. Generelt om vilkår og kontroll
- 5.3. Krav til den domfelte
- 5.4. Forebyggende rusforbud

- 5.5. Undersøkelser i forbindelse med fastsatte vilkår eller rusforbud, eller som følge av mistanke om at den domfelte møter påvirket
- 5.6. Journalføring
- 5.7. Straffavbrudd
- 5.8. Reaksjon på brudd
- 5.9. Ny straffbar handling
- 5.10. Gjennomført samfunnsstraff

Kapittel 6. Særlige regler om innsettelse og opphold i avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå

- 6.1 Innledende bestemmelse
- 6.2 Avgjørelsesmyndighet og varighet
- 6.3 Vilkår for innsettelse i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå
- 6.4 Særskilte krav til tilsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå
- 6.5 Generelle sikkerhetsrutiner og fysisk organisering
- 6.6 Fellesskap med andre innsatte
- 6.7 Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak
- 6.8 Religion og livssyn
- 6.9 Reportasje og intervju
- 6.10 Helsetjeneste
- 6.11 Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler
- 6.12 Undersøkelse av andre personer og gjenstander
- 6.13 Besøk
- 6.14 Postsendinger
- 6.15 Telefonsamtaler
- 6.16 Fremstillinger
- 6.17 Avvik eller lettelser i sikkerhetsforanstaltningene

Kapittel 7. Diverse bestemmelser

Kapittel 1. Anvendelsesområde og generelle prinsipper for straffegjennomføring

1.1. Anvendelsesområde

Straffegjennomføringsloven § 1. Anvendelsesområde

Denne loven gjelder for gjennomføring av fengselsstraff, strafferettslige særreaksjoner, forvaring, samfunnsstraff og varetektsfengsling og for gjennomføring av andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov.

Endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Forskriften § 1-1. Forskriftens anvendelsesområde

Forskriften gjelder for fengselsstraff, varetekt og samfunnsstraff. For strafferettslige særreaksjoner gjelder forskriften så langt den passer med forskrift om gjennomføring av forvaring. For overgangsboliger gjelder forskriften med utfyllende retningslinjer gitt av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

1.2. Definisjoner

Med kriminalomsorgen menes hele etaten. Hvilket nivå som i en konkret sak skal treffe vedtak, fremgår av § 6.

Med regionalt nivå eller direktør på regionalt nivå menes direktøren selv eller den som er bemyndiget.

Med lokalt nivå menes leder av fengsel eller leder av friomsorgskontor eller den som er bemyndiget.

Med leder av fengsel eller friomsorgskontor menes lederen selv eller den han bemyndiger. Se for øvrig avsnitt om intern delegasjon.

Med fengsel menes også forvarings- og sikringsanstalt så langt det passer.

Med vedtaksorganet menes den som etter § 6 skal treffe vedtaket i en sak.

Med forskriften menes forskrift til lov om straffegjennomføring mv., dersom annet ikke fremkommer.

1.3. Formål

Straffegjennomføringsloven § 2. Formål

Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for

samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold.

Ved varetektsfengsling skal kriminalomsorgen legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon.

Forskriften § 1-2. Formål

Så langt det er forenlig med hensynet til samfunnets sikkerhet og den alminnelige rettsoppfatning, skal forholdene legges til rette for at den straffedømte gis mulighet til å endre livsførsel og hindre tilbakefall.

Varetektsinnsatte og andre som ikke kan delta i fellesskap skal prioriteres med hensyn til aktiviteter og samvær med tilsatte med sikte på å redusere skadevirkningene av isolasjon.

1.4. Innhold i straffegjennomføringen

Straffegjennomføringsloven § 3. Innhold

Gjennomføringen av reaksjonen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig. Innholdet skal bygge på de tiltak kriminalomsorgen har til rådighet for å fremme domfeltes tilpasning til samfunnet. Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at domfelte skal kunne gjøre en egen innsats for å motvirke nye straffbare handlinger.

Barns rett til samvær med sine foreldre skal særlig vektlegges under gjennomføringen av reaksjonen.

Domfelte har aktivitetsplikt under gjennomføringen av straff og strafferettslige særreaksjoner. Aktivitetsplikten kan bestå av arbeid, samfunnsnyttig tjeneste, opplæring, program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet. Under sykdom eller uførhet kan aktivitetsplikten falle bort.

Ved gjennomføringen av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner skal det så vidt mulig skje en gradvis overgang fra fengsel til full frihet og gis tilbud om deltagelse i fritidsaktiviteter.

Endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Forskriften § 1-3. Barn

Ved avgjørelser som gjelder domfelte eller innsatte som har omsorg for eller regelmessig samvær med sine barn, skal det tas særlig hensyn til hva som er til barnets beste. Barnet har rett til å uttale seg om saker som direkte angår dem.

Forskriften § 1-4. Aktivitetsplikt

Aktivitetsplikten gjelder for domfelte som gjennomfører straff eller strafferettslig særreaksjon. Varetektsinnsatte har ikke aktivitetsplikt, men skal gis tilbud om aktiviteter så langt det passer med varetektskjennelsen og påtalemyndighetens bestemmelser. Aktivitetene skal søkes lagt til rette etter den innsattes forutsetninger.

Sikkerhetsmessig forsvarlig

Sikkerhetsmessige hensyn skal alltid vurderes nøye. Ved alle avgjørelser skal sikkerheten i og utenfor fengslene ha høyeste prioritet.

Fremme domfeltes tilpasning til samfunnet

Gjennomføringens innhold skal bygge på individuelle behov og forutsetninger og støtte domfeltes vilje til å bryte med kriminaliteten. Domfelte skal motiveres til å arbeide målrettet for å gjennomføre straffen på en måte som reduserer faren for tilbakefall til kriminalitet. Så vidt mulig skal forholdene legges til rette for en progresjonsrettet straffegjennomføring. Alle innsatte skal tilbys kontaktbetjent. For øvrig vises det til egne regler om framtidsplanlegging. Videre skal det arbeides aktivt for å motvirke skadelige virkninger av isolasjon.

Barns rett til samvær med sine foreldre

Ved avgjørelsen om hva som er til barnets beste, skal det om nødvendig innhentes uttalelser og dokumentasjon fra barnevern, skole, barnehage og eventuelle andre objektive instanser som kan uttale seg om hva som er til barnets beste.

Ved innhenting av opplysninger fra instanser som har taushetsplikt må barnets nærmeste pårørende, eventuelt barnet selv, fremlegge skriftlig erklæring om at de opphever taushetsplikten.

Innsatte som påberoper seg hensynet til barn i sine søknader, må fremlegge skriftlig erklæring om at de opphever fengselets taushetsplikt i forhold til de instanser som skal uttale seg om saken slik at dokumentasjon kan innhentes.

Ved avgjørelser som kan ha betydning for barnets rett til samvær med foreldre, skal det innhentes uttalelse fra dem som barnet bor fast sammen med. Om mulig skal det også innhentes uttalelse fra barnet og barnets mening skal tillegges vekt. Barn som har fylt 7 år og som er kjent med at en av foreldrene sitter i fengsel, skal alltid gis anledning til å uttale seg. Når barnet har fylt 12 år, skal barnets mening tillegges stor vekt, jf. barneloven § 31 annet ledd. Disse reglene gjelder så langt det er forenlig med sikkerhetsmessige hensyn. Det vises til FNs Konvensjon om Barns rettigheter.

Uavhengig av den dokumentasjon som måtte foreligge, har fengselet en selvstendig plikt til å undersøke forholdene på permisjonsstedet ved permisjon for volds- og sedelighetsdømte. Tilsvarende gjelder ved avbrudd og frigang.

Aktivitetsplikten

Fritak fra arbeid kan skje ved dokumentert eller åpenbar sykdom eller uførhet. Aktivitetsplikten for øvrig faller ikke automatisk bort ved sykdom eller uførhet. Lokalt nivå bør da søke å få klarlagt mulige aktiviteter som den domfelte kan gjennomføre. Lokalt nivå kan be om uttalelse fra helsepersonell for å vurdere fritak eller annen mer egnet aktivitet.

Når det gjelder aktivitetsplikten i fengsel skal det tas utgangspunkt i arbeidstiden i fengselet. Andre aktiviteter enn arbeid bør ha tilsvarende omfang for at aktivitetsplikten skal anses oppfylt, eventuelt kan flere aktiviteter kombineres. Når det gjelder samfunnsstraff vises det til avsnittet *Den domfeltes helsetilstand* under punkt 5.7 nedenfor.

1.5. Tilgang til regelverket m.v.

Straffegjennomføringsloven, forskrifter til lov om straffegjennomføring og tilhørende retningslinjer og forskrifter om forvaring skal være tilgjengelig for domfelte og innsatte ved enhver fengselsavdeling og hvert friomsorgskontor.

Straffegjennomføringsloven og forskriften til loven foreligger i engelsk utgave, og skal være tilgjengelig på samme måte.

Andre lover og regler som kan ha betydning for den innsattes rettsstilling, skal lånes ut etter forespørsel.

For å kunne ivareta fremmedspråklige domfeltes og innsattes krav om rettssikkerhet har kriminalomsorgen plikt til å forvise seg om at domfelte og innsatte faktisk er kjent med innholdet i vedtakene. Det skal legges opp til rutiner som sikrer at alle vedtak som er av vesentlig betydning for den domfeltes og innsattes rettsstilling oversettes til et språk vedkommende forstår, uten at saksbehandlingstiden forlenges. Skriftlig oversettelse bør som hovedregel foretas når det gjelder vedtak som er av særlig inngripende betydning for den domfelte og innsatte.

1.6. Forvaltningssamarbeid

Straffegjennomføringsloven § 4. Forvaltningssamarbeid

Kriminalomsorgen skal gjennom samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for at domfelte og innsatte i varetekt får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på. Samarbeidet skal bidra til en samordnet innsats for å dekke domfelte og innsattes behov og fremme deres tilpasning til samfunnet.

Domfelte og innsatte har, med de begrensninger som følger av frihetsberøvelsen, samme rett til tjenester og tilbud og de samme forpliktelsene og ansvar som befolkningen for øvrig.

Kriminalomsorgen må derfor så langt det er mulig, legge til rette for at samarbeidende etater skal kunne yte sine lovbestemte tjenester til domfelte og innsatte, og for at domfelte og varetektsinnsatte skal få del i tjenestene. Helsetjenester, sosiale tjenester, opplæring, arbeidsmarkedstiltak og kulturtilbud er tjenester som ytes av de offentlige etatene som ellers har ansvaret for dette i samfunnet.

Det generelle samarbeidet sentralt, regionalt og lokalt

Kriminalomsorgen skal invitere til samarbeid med etater som skal tilby tjenester til domfelte eller innsatte for å samordne ressurser og synliggjøre behov i plan- og budsjettprosesser.

Kriminalomsorgen skal tidlig informere om endringer som vil få konsekvenser for samarbeidende etaters muligheter til å tilby tjenester til domfelte eller innsatte. I denne sammenheng bør kriminalomsorgen invitere etatene til å delta i egnede fora der planer kan drøftes, der det kan søkes samordnede løsninger og der samarbeidet kan vurderes.

Både på sentralt, regionalt og lokalt nivå skal det etableres faste samordningsmøter eller andre rutiner for løpende samarbeid.

Samarbeid om den enkelte domfelte eller innsatte

I samarbeid med den enkelte domfelte eller innsatte, skal lokalt nivå søke å kartlegge eventuelle behov vedkommende har for bistand av andre etater, og om nødvendig bistå den domfelte eller innsatte med å formidle disse behovene. Ofte vil andre etaters kompetanse være viktig i forhold til denne kartleggingen, og lokalt nivå bør derfor søke samarbeid allerede under kartleggingen av behov.

Lokalt nivå har ansvar for å søke egnede samarbeidsrutiner med andre etater ved planlegging av tiltak for den enkelte domfelte eller innsatte, og bidra til en god samordning og oppfølging av tiltak.

1.7. Alminnelige prinsipper for behandlingen av innsatte

Ved all behandling av innsatte skal det tas hensyn til norsk lovgivning og til internasjonale konvensjoner som Norge er forpliktet til å følge, se lov av 21. mai 1999 nr 30 (menneskerettsloven) med vedlegg.

1.8 Alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering

Vurdering av sikkerheten er et av de sentrale elementer i straffegjennomføringen, og vil være relevant i en lang rekke sammenhenger, slik som ved behandling av søknader om prøveløslatelse, frigang, permisjon, osv. I slike situasjoner følger det av straffegjennomføringsloven at kriminalomsorgen skal foreta en skjønsmessig vurdering, og at tiltaket ikke skal gjennomføres dersom sikkerheten ikke vil være tilstrekkelig ivaretatt.

Det er ikke mulig å gi noen uttømmende liste over momenter det er relevant å ta i betraktning i den sikkerhetsmessige vurderingen. Hvilken vekt man skal tillegge de ulike momentene vil variere fra sak til sak, og ut fra hvilke øvrige opplysninger man har i saken. De sikkerhetsmessige forhold skal alltid vurderes særlig nøye og basere seg på en bred helhetsvurdering av opplysningene i saken. For domfelte som er dømt for alvorlige kriminelle handlinger, må sikkerhetsvurderingene være særdeles grundige.

Kriminalomsorgen må vurdere om det er hensiktsmessig å ta kontakt med politiet i forbindelse med den sikkerhetsmessige vurderingen. Videre må man sette seg nøye inn i straffesaksdokumentene og andre dokumenter av betydning for vurderingen. Det må også vurderes om det er behov for å be Kriminalomsorgens sentrale forvaltning om opplysninger fra Infoflytssystemet.

Domspremissene vil gjøre nærmere rede for de straffbare forholdes art og de konkrete omstendighetene rundt disse. Tilsvarende vil grunnlaget for den konkrete straffutmålingen i saken fremgå her. I dommen og de øvrige saksdokumentene vil man også finne relevant informasjon om domfeltes tidligere straffbare forhold og eventuelle brudd begått i en prøvetid eller under en tidligere straffgjennomføring.

Det skal tas hensyn til om retten har anvendt straffeloven § 60 a ved straffutmålingen, eller om dommen eller andre dokumenter inneholder opplysninger om at den innsatte har tilknytning til miljøer som nevnt i denne bestemmelsen. Det må også tas hensyn til andre opplysninger om innsattes øvrige kontakter og sosiale nettverk.

Det skal tas hensyn til de observasjoner som blir gjort av innsatte i det daglige miljøet i fengselet. Innsattes omgangskrets i fengselet og hvordan han generelt fungerer på jobb/skole og i fellesskapet, kan gi viktig informasjon til den sikkerhetsmessige vurderingen.

Det kan legges vekt på innsattes oppførsel i fengselet, og herunder hvilken utvikling han har hatt siden innsettelsen. Samtidig skal man være varsom med å tillegge en god oppførsel i fengselet for stor vekt. God oppførsel må alltid ses opp mot andre momenter i saken.

Det understrekes at den sikkerhetsmessige vurderingen er dynamisk og kan utvikle seg over tid. Det er forholdene på tidspunktet for den aktuelle utgangen som er avgjørende, selv om domfeltes forhistorie også er sentral i vurderingen.

Når sikkerhetsmessige vurderinger foretas, må det alltid tas i betraktning at de avgjørelser som fattes ikke skal stride mot andre regler.

Momentene ovenfor er, som nevnt, ikke en uttømmende liste over relevante momenter i en sikkerhetsvurdering. Det er kun en eksemplifisering av momenter det som regel er relevant og nødvendig å vektlegge. Men også andre omstendigheter vil kunne ha betydning i den sikkerhetsmessige vurderingen. Poenget er at de sikkerhetsmessige forhold alltid skal vurderes særlig nøye og basere seg på en bred helhetsvurdering av de tilgjengelige opplysningene i saken.

Kapittel 2. Administrative bestemmelser

2.1. Kriminalomsorgens organisatoriske inndeling

Straffegjennomføringsloven § 5. Kriminalomsorgens organisatoriske inndeling

Kriminalomsorgen er inndelt i Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, regionalt nivå og lokalt nivå.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har ansvaret for den faglige og administrative ledelsen av kriminalomsorgen. Lederen utnevnes av Kongen.

Regionalt nivå ledes faglig og administrativt av en regiondirektør. Det kan bestemmes at regiondirektører tilsettes på åremål.

Kongen kan gi nærmere regler om kriminalomsorgens virksomhet, organisering og gjennomføringen av fengselsstraff, forvaring, strafferettslige særreaksjoner, varetekt, samfunnsstraff og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov.

Endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har etter lov om gjennomføring av straff den øverste faglige og administrative ledelse av kriminalomsorgen.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning behandler og avgjør på eget ansvar de saker som ved lov eller beslutning av Kongen er lagt til den.

Saker som Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har fått fullmakt av Justisdepartementet til å avgjøre, behandles og avgjøres på departementets ansvar.

Påklages en avgjørelse fattet av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning til Kongen, skal saken forberedes av den avdeling i Justisdepartementet som departementets sjef bestemmer.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning skal nøye følge utviklingen på kriminalomsorgens område og påse at gjeldende lover, regler og øvrige bestemmelser overholdes. Videre har den det overordnede ansvar for etatsutdanning og etatsopplæring i fengselsvesenet.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning skal iverksette og gjennomføre tiltak som er nødvendige for at virksomheten skal kunne nå sine mål innenfor de rammer og det regelverk som gjelder for tilsatte, innsatte og domfelte. Videre skal den gi de nødvendige forskrifter, instruksjoner mv. for virksomheten i kriminalomsorgen.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning skal påse at regionalt nivå utfører sine oppgaver innenfor de rammer og regelverk som gjelder for dem.

Regionalt nivå skal føre tilsyn med behandlingen av de domfelte og innsatte og at de tilsatte utfører sitt arbeid i samsvar med gjeldende regler.

Regionalt nivå skal føre tilsyn med at kriminalomsorgens enheter på lokalt nivå er i forsvarlig stand og tilfredsstillende nødvendige krav til sikkerhet, orden og hygiene og at de for øvrig er best mulig tilrettelagt for å nå sine mål.

Regionalt nivå skal iverksette og gjennomføre tiltak som er nødvendige for at regionen skal kunne nå sine mål innenfor de rammer og det regelverk som gjelder for tilsatte og innsatte/domfelte.

Videre skal regionalt nivå sørge for kompetanseutvikling innenfor sin region.

Organisatorisk oppbygning:

- Sentralt nivå: Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF)
- Regionalt nivå: Seks regioner
 - Kriminalomsorgen region øst: Oslo og Østfold fylke med regionadministrasjon i Oslo
 - Kriminalomsorgen region nordøst: Akershus, Hedmark og Oppland fylke med regionadministrasjon på Lillestrøm
 - Kriminalomsorgen region sør: Buskerud, Vestfold og Telemark fylke med regionadministrasjon i Tønsberg
 - Kriminalomsorgen region sørvest: Aust Agder, Vest Agder og Rogaland fylke med regionadministrasjon i Sandnes
 - Kriminalomsorgen region vest: Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal fylke med regionadministrasjon i Bergen
 - Kriminalomsorgen region nord: Sør Trøndelag, Nord Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark fylke med regionadministrasjon i Trondheim
- Lokalt nivå: Samtlige fengsler, overgangsboliger og friomsorgskontorer i den enkelte region

2.2. Myndighet til å treffe avgjørelser

Straffegjennomføringsloven § 6. Myndighet til å treffe avgjørelser

Avgjørelser etter denne loven treffes av lokalt nivå med mindre annet følger av annet ledd.

Regionalt nivå treffer avgjørelse i alle saker etter § 11, § 16 annet ledd, § 37 fjerde ledd og syvende ledd tredje punktum, § 38 tredje og fjerde ledd, § 44 annet ledd og § 58 annet ledd. Når den domfelte er idømt fengselsstraff på mer enn ti år, idømt en strafferettslig særreaksjon eller forvaring eller innsatt i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter § 10 annet ledd, treffer regionalt nivå også avgjørelse etter §§ 12 til 16, 20, 33, 35, 36 og 42 til 44.

Endret ved lover 21 des 2005 nr. 131 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 29 juni 2007 nr. 84 (i kraft 1 aug 2008 iflg. res. 13 juni 2008 nr. 586).

Forskriften § 2-1. Delegasjon av avgjørelsesmyndighet

Det delegeres myndighet til lokalt nivå til å avslå søknader etter straffegjennomføringsloven §§ 12 til 16, 20, 33, 35 og 42 for domfelte som er dømt til fengselsstraff i mer enn ti år eller som er dømt til sikring eller forvaring.

Det delegeres myndighet til lokalt nivå til å innvilge søknad om permisjon fra domfelte som er dømt til fengselsstraff i mer enn ti år når regionalt nivå eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning tidligere har innvilget ordinær permisjon og den har vært gjennomført uten svikt.

Det delegeres myndighet til lokalt nivå til å innvilge søknader etter straffegjennomføringsloven §§ 12, 13, 20, 33 og 35 fra domfelte som er dømt til

fengselsstraff i mer enn ti år, men som ikke er idømt sikring eller forvaring og som etter beslutning av regionalt nivå eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning er overført til fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

Avgjørelsesmyndighet i saker fra domfelte som soner fengselsstraff

Dommens lengde og type dom er utgangspunktet for hvilket nivå som skal treffe avgjørelse.

For innsatte i fengsel med særlig høyt sikkerhetsnivå gjelder egne regler om avgjørelsesmyndigheten, se forskriftens kapittel 6 og kapittel 6 i retningslinjene.

Direktør på regionalt nivå avgjør

- alle saker om innsettelse etter straffegjennomføringsloven § 11. Vedtak om første gangs innsettelse i fengsel kan ikke påklages jf. lovens § 7 f
- utelukkelse av en innsatt fra fellesskapet som varer over 14 dager, jf. § 37, fjerde ledd
- utelukkelse av alle eller en gruppe innsatte fra fellesskapet over 3 døgn, jf. § 37, syvende ledd
- bruk av sikkerhetsseng over 24 timer jf. § 38, tredje ledd
- bruk av sikkerhetscelle over 3 døgn jf. § 38, fjerde ledd
- at saker skal bringes inn for tingretten ved fortsatt brudd på prøveløslatelsesvilkår jf. § 44, annet ledd
- at saker skal bringes inn for retten ved brudd på vilkårene for samfunnsstraff jf. § 58, annet ledd.

Direktør på regionalt nivå skal videre avgjøre saker for innsatte som har dommer på mer enn ti år eller som er dømt til sikring /forvaring i følgende saker

- gjennomføring av straff i institusjon, § 12
- gjennomføring av straff i sykehus, § 13
- overføring mellom gjennomføringsformer, § 14
- overføring til mindre restriktivt fengsel, § 15
- gjennomføring av straff utenfor fengsel, § 16
- frigang, § 20
- permisjon, § 33
- straffavbrudd, § 35
- fastsettelse av vilkår ved permisjon og straffavbrudd, § 36
- løslatelse, § 42
- fastsettelse og endring av vilkår ved prøveløslatelse, § 43
- avgjørelser ved brudd på prøveløslatelsesvilkår, § 44

Leder av fengsel avgjør

Saker for innsatte som har flere dommer som samlet overstiger ti år.

Søknader etter straffegjennomføringsloven §§ 12 til 16, 20, 33, 35, og 42.

Søknad om permisjon når direktør på regionalt nivå eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning tidligere har innvilget ordinær permisjon og den har vært gjennomført uten svikt og det ikke er bestemt i det enkelte tilfellet at også senere permisjoner skal avgjøres av overordnet nivå.

For innsatte som har dom på mer enn ti år, men ikke sikring/forvaring og som etter vedtak av direktør på regionalt nivå eller kriminalomsorgens sentrale forvaltning er overført til fengsel med lavt sikkerhetsnivå, kan leder av fengsel innvilge

- gjennomføring i institusjon eller sykehus etter §§ 12 og 13
- søknader om frigang, § 20
- søknader om permisjon, § 33, jf. § 36
- søknader om avbrudd, § 35, jf. § 36

I enkeltsaker kan overordnet nivå bestemme at vedtak i disse saker skal treffes av direktør på regionalt nivå eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning hvis særlige forhold tilsier det.

Det som her er sagt om kompetansefordelingen mellom lokalt og regionalt nivå, gjelder så langt ikke noe annet følger av delegasjonsbestemmelsene i forskriften § 2-1.

Saker om overføring mellom fengsler

Etter straffegjennomføringsloven § 6 er det lokalt nivå som treffer vedtak om overføring mellom gjennomføringsformer for domfelte med fengselsstraff på til og med ti år. Når en innsatt søker om overflytting, skal leder av det fengsel som skal motta den innsatte fatte vedtak i saken. Ved tvangsmessig overføring fattes vedtaket derimot av leder av det fengsel den innsatte kommer fra.

Hvis det er aktuelt med overføring etter søknad fra den innsatte til et fengsel i en annen region, må søknaden om overføring sendes det aktuelle fengselet med kopi til begge regionene.

Ved overføring til et annet fengsel fra innsatte som er idømt en fengselsstraff på mer enn ti år eller som er idømt sikring/forvaring, er det vedkommende region som treffer vedtak om overføring på tilsvarende måte som nevnt ovenfor. I slike tilfeller skal det fengsel hvor det er aktuelt å overføre domfelte til få anledning til å uttale seg før vedtak treffes.

Tilsvarende regler gjelder for overføring av domfelte fra et friomsorgskontor til et annet.

Søknader om overføring som er åpenbart grunnløse kan avslås av det fengsel hvor domfelte er.

Avgjørelsesmyndighet i saker fra domfelte som gjennomfører samfunnsstraff

Saker fra domfelte som gjennomfører samfunnsstraff skal behandles av leder av friomsorgskontor med unntak av begjæring om omgjøring av samfunnsstraff til subsidiær fengselsstraff etter straffegjennomføringsloven § 58 annet ledd.

Direktør på regionalt nivå treffer avgjørelse om å bringe saker inn for retten ved brudd på vilkårene for samfunnsstraff § 58, annet ledd.

Leder av friomsorgskontor skal etter dette treffe vedtak om det nærmere innholdet i samfunnsstraffen etter §§ 53-55, om kontrolltiltak etter § 56, straffavbrudd etter § 57 og om reaksjon på brudd på særvilkår for gjennomføringen etter § 58 første ledd.

Leder av friomsorgskontor avgjør for øvrig

I tillegg til de nevnte avgjørelser i tilknytning til gjennomføring av samfunnsstraff, avgjør leder av friomsorgskontor spørsmål om bruk av de virkemidler overfor prøveløslatte som fremgår av § 43 tredje og fjerde ledd

Adgang til delegasjon av avgjørelsesmyndighet internt i driftsenheten

Straffegjennomføringsloven § 6 angir på hvilket nivå i organisasjonen (driftsenheten, regionalt nivå eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning) den enkelte avgjørelse skal fattes. Lederen av fengsel eller friomsorgskontor er ansvarlig for de avgjørelser som blir fattet på driftsenheten. Som hovedregel skal derfor lederen eller den han bemyndiger treffe vedtak i enkeltsaker i første instans.

I avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå er det alltid lederen eller den han bemyndiger som treffer vedtak.

Direktør på regionalt nivå er ansvarlig for de avgjørelser som treffes på regionalt nivå. Direktør på regionalt nivå bestemmer hvem som treffer avgjørelser på hans vegne.

I de fengsler og friomsorgskontor som direktør på regionalt nivå bestemmer, kan avgjørelsesmyndighet i enkeltsaker legges til andre enn lederen. Ved vurderingen av hvorvidt myndighet skal kunne legges til en annen enn lederen bør det legges vekt på bemanning i administrasjonen, saksbehandlerkompetanse, hva som er en naturlig arbeidsdeling og driftsenhetens størrelse.

Direktør på regionalt nivå kan videre bestemme at behandlingen av enkelte saksområder legges til bestemte driftsenheter innen regionen hvis dette anses formålstjenlig.

Hvis det utenom kontortid oppstår situasjoner som gjør det nødvendig å treffe vedtak umiddelbart i saker som egentlig skulle vært avgjort av direktør på regionalt nivå, kan leder av fengsel eller friomsorgskontor treffe midlertidig vedtak. Vedtaket skal snarest mulig forelegges direktør på regionalt nivå som treffer endelig vedtak.

2.3. Saksbehandlingsregler

Straffegjennomføringsloven § 7. Saksbehandlingsregler

Forvaltningsloven gjelder med følgende unntak:

- a) **Domfelte, innsatte eller tilsatte i kriminalomsorgen kan ikke være fullmektig for en person som er under straffegjennomføring eller innsatt etter denne loven.**

- b) Saksbehandlingen kan være muntlig når tidsmessige grunner gjør det nødvendig. Det gjelder også for vedtaket og underretningen om vedtaket til domfelte eller innsatte.
- c) En part har ikke krav på innsyn i et dokument som inneholder opplysninger som det av hensyn til en annen person må anses utilrådelig at parten får kjennskap til. Parten har heller ikke krav på å gjøre seg kjent med opplysninger i et dokument dersom innsyn er utilrådelig på grunn av sikkerhetsmessige hensyn, eller av hensyn til etterforskning av straffbare forhold.
- d) Det kan gjøres unntak fra plikten til å begrunne vedtak etter forvaltningsloven § 24 hvis begrunnelsen vil røpe opplysning som er unntatt fra adgangen til innsyn etter bokstav c.
- e) Klagefristen i saker etter denne loven er 7 dager. Dette gjelder ikke saker om reaksjon på brudd etter § 40 første til og med sjette ledd og § 58 første ledd. I slike saker er klagefristen 48 timer.
- f) Beslutning om å fremme sak for retten etter § 44 annet ledd eller § 58 annet ledd kan ikke påklages. Det samme gjelder beslutning om innsettelse i fengsel etter § 11.
- g) Kriminalomsorgens sentrale forvaltning og regionalt nivå kan, selv om fristene i forvaltningsloven § 35 tredje ledd er overskredet, av eget tiltak omgjøre et vedtak som er fattet av underordnet instans til skade for domfelte eller innsatte hvis særlige grunner tilsier det.
- h) Enhver som gjør tjeneste i kriminalomsorgen, har taushetsplikt om det vedkommende i forbindelse med tjenesten får vite om sikkerhetsmessige forhold i fengslene.
- i) Taushetsplikt er ikke til hinder for at kriminalomsorgen gir opplysninger som nevnt i § 16 sjette ledd, § 20 annet ledd, § 36 tredje ledd, § 40 siste ledd, § 42 syvende og åttende ledd og straffeloven § 39 g femte ledd, til den fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte.

Endret ved lover 30 aug 2002 nr. 67 (i kraft 1 jan 2003 iflg. res. 30 aug 2002 nr. 938), 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Det vises til ”Veiledning om saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven og straffgjennomføringsloven § 7”.

2.4. *Krav til tilsatte i kriminalomsorgen*

Straffgjennomføringsloven § 8. *Krav til tilsatte mv.*

For å bli tilsatt i kriminalomsorgen kan det settes spesielle krav til utdanningen. Det må ikke være noe å utsette på vandelen til tilsatte i kriminalomsorgen eller til arbeidstakere som utfører arbeid der som ledd i forvaltningssamarbeidet. For å kontrollere om vandelskravet er oppfylt, skal kriminalomsorgen kreve fremlagt uttømmende politiattest. Uttømmende politiattest kan også kreves fremlagt for andre som utfører arbeid for kriminalomsorgen. Ved vurderingen av om personer som nevnt i forrige punktum kan utføre arbeid for kriminalomsorgen, skal det blant annet tas hensyn til vedkommendes tilknytning til kriminalomsorgen, hvilke oppgaver som utføres og omfanget og varigheten av disse, og dessuten hvem vedkommende har kontakt med ved utføringen av oppgavene.

En tilsatt kan midlertidig eller varig forflyttes til en annen driftsenhet i kriminalomsorgen dersom hensynet til tjenesten tilsier det.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Forskriften § 2-2. Krav til tilsatte i fengsler

For å bli fast tilsatt som fengselsbetjent kreves det at den tilsatte har gjennomgått og bestått Fengselsskolen. Regionalt nivå kan dispensere fra dette kravet i særlige tilfeller. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning kan gi nærmere regler om opptak av aspiranter til Fengselsskolen og innholdet i opplæringen.

2.5. Tilsynsråd

Straffegjennomføringsloven § 9. Tilsynsråd

I tilknytning til hver region skal det være et tilsynsråd som etter nærmere regler skal føre tilsyn med fengsler og friomsorgskontor og med behandlingen av de domfelte og innsatte.

Forskriften § 2-3. Tilsynsråd

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning oppnevner tilsynsrådets leder, nestleder og minst to medlemmer med varamedlemmer. Oppnevningen gjelder for to år.

Tilsynsrådets medlemmer har rett til å snakke med domfelte og innsatte dersom de domfelte eller innsatte selv ønsker det og uten at tilsatte er til stede.

Tilsynsrådets medlemmer har rett til å delta på møter om domfelte og innsatte og kan kreve innsyn i saksdokumentene hvis vedkommende domfelt eller innsatt samtykker.

Tilsynsrådets oppgaver, oppnevning og sammensetning

Det skal være ett tilsynsråd i hver region.

Tilsynsrådet har som oppgave å føre tilsyn med fengsler, overgangsboliger og friomsorgskontorer i regionen og med at behandlingen av de domfelte og innsatte skjer i samsvar med gjeldende rett.

Tilsyn med langtidsdømte og innsatte som soner i fengsler med høyt sikkerhetsnivå skal prioriteres. Ved friomsorgskontorene prioriteres samfunnsstraffene.

Det enkelte tilsynsråd skal bestå av leder, nestleder, medlemmer og varamedlemmer fra samtlige fylker som den enkelte region omfatter.

Tilsynsrådene har en sammensetning som gjør det mulig at den enkelte driftsenhet innen fylket kan besøkes i gjennomsnitt tre ganger per år.

Fylkesmennene foreslår, etter forespørsel fra Justisdepartementet, medlemmer og varamedlemmer fra de respektive fylker. Justisdepartementet oppnevner leder, nestleder, medlemmer og varamedlemmer av tilsynsrådene. Rådenes funksjonstid er to år.

Minst ett av rådsmedlemmene bør være eller ha vært dommer. De øvrige medlemmene bør representere ulike yrkesgrupper. Rådet bør om mulig bestå av like mange kvinner som menn og man bør tilstrebe aldersspredning blant medlemmene. Personer som i løpet av oppnevningsperioden ville ha fylt 70 år eller mer, kan ikke oppnevnes. Medlemmene bør ikke gjenoppnevnes mer enn to ganger.

Tilsynsrådets virksomhet

Før oppstart av ny funksjonsperiode fastsetter rådets leder etter samråd med medlemmene, plan for besøk i fengslene, overgangsboligene og friomsorgskontorene og møtevirksomheten for øvrig.

Besøksplanen bør legges opp slik at alle fengsler, overgangsboligene og friomsorgskontorer i regionen får besøk av en eller flere av tilsynsrådets medlemmer minimum en gang i løpet av funksjonsperioden. Hele rådet bør møtes samlet for å diskutere og koordinere arbeidet to ganger per år. Varamedlemmene møter ved behov.

Medlemmer og varamedlemmer forutsettes bare å besøke de fengsler, overgangsboliger og friomsorgskontorer som ligger innenfor det fylket de er foreslått fra. Leder og nestleder velger selv hvilke enheter de vil besøke i hele regionen.

En eller flere rådsmedlemmer foretar hver måned minimum ett besøk i en av regionens enheter. Besøkene kan være varslet på forhånd eller medlemmene kan møte uanmeldt. Det skal ved det enkelte fengsel, overgangsbolig og friomsorgskontor føres en tilsynsprotokoll hvor medlemmene skriver inn opplysninger om besøket, varigheten og om de forhold medlemmet måtte ha noe å bemerke til.

Tilsynsrådets medlemmer har rett til å inspisere fengslenes, overgangsboligenes og friomsorgskontorenes områder og bygninger og rom der de domfelte eller innsatte oppholder seg. De kan kreve opplysninger om behandlingen av de domfelte og innsatte.

Tilsynsrådets medlemmene må ikke komme med tilsagn til de innsatte om endringer i behandlingen eller i avgjørelser som er truffet.

Tilsynsrådets saksbehandling, taushetsplikt

Tilsynsrådet kan ta opp saker etter henvendelse fra de domfelte eller innsatte eller på eget initiativ. Sakene søkes løst på lokalt nivå. Dersom dette ikke fører frem eller rådet finner grunn til å ta saken opp med overordnet myndighet, sendes saken til regionalt nivå. Ved utgangen av hvert år sender tilsynsrådet årsmelding fra arbeidet ved det enkelte fengsel og friomsorgskontor til regionen. Denne videresendes Kriminalomsorgens sentrale forvaltning med uttalelse fra direktør på regionalt nivå.

Forvaltningslovens regler om taushetsplikt kommer til anvendelse for rådets medlemmer.

Domfelte kan ved første oppmøte hos friomsorgen spørres om de ønsker å skrive under på skjema hvor tilsynsrådet gis anledning til å delta på møter, og gis innsyn i opplysninger om personlige forhold.

Godtgjøring til utvalgsmedlemmene

Medlemmene har krav på skyss- og kostgodtgjøring etter ”Regulativet for reiser innenlands for statens regning”. Videre har de krav på godtgjøring etter utvalgsregulativet ”Godtgjøring til leder, medlemmer og sekretær i statlige utvalg”. (Utvalgsregulativet er erstattet av nye administrative bestemmelser med virkning fra 01.01.2001). Regning sendes den region som tilsynsrådet er opprettet for.

Kapittel 3. Fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner

Overskriften endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

3.1. Gjennomføringsformer

Straffegjennomføringsloven § 10. Gjennomføringsformer

Fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner kan gjennomføres

- a) i fengsel med høyt sikkerhetsnivå (lukket fengsel),
- b) i fengsel med lavere sikkerhetsnivå (åpent fengsel),
- c) i overgangsbolig,
- d) utenfor fengsel med særlige vilkår etter § 16, eller
- e) som prøveløslatt med vilkår etter § 43 annet ledd.

Avdeling i fengsel med høyt sikkerhetsnivå kan tilrettelegges for innsatte med særlige behov, herunder personer som er idømt en strafferettslig særreaksjon eller forvaring, eller innrettes med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Straff kan gjennomføres ved heldøgnsopphold i institusjon eller sykehus etter §§ 12 og 13.

I kraft 1 mars 2002 med unntak av første ledd bokstav c. Endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

3.2. Innkalling til gjennomføring av fengselsstraff. Utsettelse

Forskriften § 3-1. Utsettelse av gjennomføring av straff

Domfelte som fyller vilkårene for utsettelse av gjennomføring av straff etter straffeprosessloven § 459, jf. påtaleinstruksen § 29-4, skal ikke mottas til straffegjennomføring.

Innkalling til gjennomføring av straff

Den region hvor domfelte har sin bostedsadresse er ansvarlig for at straffegjennomføringen påbegynnes og for å treffe vedtak om valg av fengsel. Er domfelte uten fast bopel, er den geografiske plassering av det sosialkontor hvor domfelte er registrert som aktiv bruker, avgjørende for hvilken region som er ansvarlig. Er domfelte ikke registrert som bruker ved noe sosialkontor, er plasseringen av det politidistrikt som har behandlet straffesaken, eventuelt hovedtyngden av straffesakene, avgjørende.

Vedkommende politidistrikt sender dommen med sakens dokumenter til regionen for anvisning av plass.

Når direktør på regionalt nivå har truffet vedtak om valg av fengsel, jf. straffegjennomføringsloven § 11 og retningslinjene punkt 3.3., fastsettes det nærmere tidspunkt for innsettelsen av leder av vedkommende fengsel, så vidt mulig etter konferanse mellom fengselet og vedkommende politidistrikt. Dette

gjelder både når domfelte møter selv etter pålegg og når han av politiet fremstilles for innsettelse.

Pålegg til domfelte om å møte til straffegjennomføring til fastsatt tid sendes av politiet i henhold til straffeprosessloven § 461 og påtaleinstruksen § 29-6.

Utsettelse med gjennomføring av straff

Straffegjennomføring skal ikke påbegynnes når domfelte, på tidspunktet for innsettelsen, er blitt alvorlig sinnslidende. Dette gjelder uavhengig av om det er fremmet søknad om utsettelse med straffegjennomføringen i henhold til straffeprosessloven § 459 jf. påtaleinstruksen § 29-4.

Straffegjennomføring skal heller ikke påbegynnes når domfeltes helsetilstand ellers gjør straffegjennomføring utilrådelig. Det skal innhentes uttalelse fra lege om domfeltes helsetilstand og om han antas å være i stand til å gjennomføre straffen i annen eller mindre restriktiv gjennomføringsform.

Kvinne som er gravid eller som har født for mindre enn 6 uker siden, fyller vilkårene om utsettelse med straffegjennomføringen etter påtaleinstruksen § 29-4. Det samme gjelder kvinne som ammer sitt barn med mindre det er gått minst 9 måneder siden fødselen. Domfelte kan likevel mottas til straffegjennomføring dersom hun selv ønsker det og leder av fengsel og eventuell verge samtykker i det. Uttalelse fra fengselslegen eller offentlig lege skal innhentes på forhånd eller så snart som mulig etter innsettelsen.

Domfelte skal innsettes i fengsel hvor straffen antas å kunne gjennomføres på hensiktsmessig måte, jf. straffegjennomføringsloven § 11 og retningslinjene punkt 3.3.

Når det gjelder straffegjennomføring i institusjon vises til straffegjennomføringsloven § 12, jf. punkt 3.8. i retningslinjene.

3.3. *Innsettelse i fengsel*

Straffegjennomføringsloven § 11. Innsettelse i fengsel

Kriminalomsorgen skal sette domfelte direkte inn i fengsel med høyt sikkerhetsnivå hvis ikke annet er bestemt med hjemmel i denne loven. Domfelte bør så langt det er praktisk mulig og formålstjenlig settes inn i nærheten av hjemstedet.

Dersom spesielle sikkerhetsmessige grunner gjør det påkrevet, kan domfelte settes inn i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter § 10 annet ledd.

Domfelte med særlige behov, herunder personer som er idømt en strafferettslig særreaksjon eller forvaring, bør settes inn i avdeling tilrettelagt for dette etter § 10 annet ledd.

Kriminalomsorgen skal vurdere om domfelte kan settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå dersom det er idømt fengselsstraff på inntil

2 år. Slik innsettelse skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen. I særlige tilfeller kan domfelte settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå når det er idømt fengselsstraff på mer enn 2 år.

Endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Forskriften § 3-4. Innsettelse i fengsel

Domfelte i frihet som er idømt straff av fengsel i 2 år eller mindre og som ellers fyller vilkårene for direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, kan likevel settes inn i fengsel med høyt sikkerhetsnivå dersom dette er nødvendig som følge av bygnings- eller bemanningsmessige forhold eller plassmangel.

Selv om hensynet til sikkerheten ikke er til hinder for det, skal innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå ikke besluttes dersom allmennpreventive hensyn eller hensynet til den alminnelige rettsoppfatning taler mot det.

Domfelte skal ved innsettelsen gjøres kjent med adgangen til å søke om overføring til straffegjennomføring i hjemlandet etter den europeiske konvensjonen av 21. mars 1983 om overføring av domfelte, jf. lov om overføring av domfelte av 20. juli 1991 nr 67, eller adgangen til overføring til et av de nordiske land i medhold av lov om fullbyrding av nordiske dommer på straff mv. av 15. november 1963.

Generelt om valg av fengsel

Valg av fengsel treffes på grunnlag av en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Det skal tas utgangspunkt i hvilket sikkerhetsregime som anses nødvendig ut fra det straffbare forholds objektive grovhet, straffetidens lengde, tidligere kriminalitet, kjennskap til domfelte fra tidligere fengselsopphold, og øvrige opplysninger i saken. Ved behov kan politiet og friomsorgen anmodes om informasjon som kan bidra til sakens opplysning.

I den grad direktør på regionalt nivå har kjennskap til det, skal også domfeltes behov for tiltak, som opplæring, arbeids- eller fritidstilbud, programvirksomhet mv. tas i betraktning. Det skal også tas hensyn til forhold som fysisk og psykisk helsetilstand og eventuelt behov for behandling. Om mulig bør det ses hen til domfeltes eget ønske.

Domfelte med lange fengselsstraffer bør normalt plasseres i fengsel som innholdsmessig er tilrettelagt for gjennomføring av lengre fengselsstraffer. Det bør legges vekt på å begrense skadevirkningene for de helt unge og for øvrig å oppnå en hensiktsmessig gruppering av de domfelte. Det bør også legges vekt på å utnytte fengslens kapasitet.

Dersom det er sikkerhetsmessig forsvarlig, bør domfelte så langt det er praktisk mulig og formålstjenlig, settes inn i fengsel i nærheten av hjemstedet. Det skal særlig ses hen til om hensynet til barn tilsier en slik plassering. Behovet for nærhet til hjemstedet bør likevel vurderes opp mot andre hensyn, for eksempel hensynet til domfeltes behov for rehabilitering, helsetilstand eller andre grunner. Tilsvarende kan plassmangel tilsi at domfelte settes inn i fengsel lengre borte fra hjemstedet eller i en annen region.

Innsettelse i fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner skal som hovedregel påbegynnes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, jf. lov om gjennomføring av straff § 10, bokstav a).

Innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå

Direktør på regionalt nivå plikter å vurdere om domfelte i frihet som er idømt straff av fengsel i 2 år eller mindre kan settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå. jf. lov om gjennomføring av straff § 10, bokstav b.

Det skal i hvert enkelt tilfelle foretas en konkret vurdering av om domfelte vil klare å gjennomføre straffen uten å begå ny kriminalitet, unndra seg straffegjennomføringen eller på annen måte bryte de regler som gjelder for opphold i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, jf. retningslinjer for skjønnsutøvelsen nedenfor.

Det skal også legges vekt på om direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå vil virke støtende på den alminnelige rettsoppfatning. Er domfelte dømt for særlig alvorlig kriminalitet kan dette tilsi at straffegjennomføringen påbegynnes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå selv om dette ikke er nødvendig av sikkerhetsmessige grunner. Det bør ved avgjørelsen legges vekt på hensynet til fornærmede og lokale forhold for øvrig.

Dersom det på grunn av plassmangel mv. er aktuelt å plassere domfelte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå til tross for at vilkårene for direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er oppfylt, skal alternative løsninger først vurderes, for eksempel direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå i en annen region. For øvrig vises til bestemmelsene ovenfor om valg av fengsel.

Retningslinjer for skjønnsutøvelsen

Ved vurderingen av om plassering i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er sikkerhetsmessig forsvarlig eller om domfelte vil klare å tilpasse seg et slikt opphold, bør det blant annet legges vekt på følgende momenter (oppregningen er ikke uttømmende)

- tidligere domfellelser - antall tidligere domfellelser og hvor alvorlig kriminalitet som er begått tidligere
- adferd under tidligere fengselsopphold og om det dreier seg om alvorlige regelbrudd, som rømning eller unnvikelse, straffbare handlinger, for eksempel vold, innsmugling eller omsetning av narkotika, andre rusmidler eller dopingmidler, innsmugling av gjenstander som kan benyttes til å begå straffbare handlinger mv.
- nye straffbare forhold – domfelte er under etterforskning for nye straffbare forhold eller har fått en ny dom som ennå ikke er rettskraftig
- unnlattelse av å møte til straffegjennomføring
- bruk av rusmidler - bør tas i betraktning ved vurderingen av om domfelte er i stand til å overholde vilkårene for gjennomføring av straff i fengsel med lavere sikkerhetsnivå
- helsemessige- og andre velferdsgrunner kan tillegges vekt dersom sikkerhetsmessige grunner ikke er til hinder for innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

Det vises for øvrig til punkt 1.8 ovenfor.

I enkelte avdelinger eller fengsler er deltakelse i tiltak som for eksempel programmer en forutsetning for inntak, jf. straffegjennomføringsloven § 18 og retningslinjene punkt 3.16. Dersom innsettelse i slike avdelinger eller fengsler er aktuelt, skal domfelte orienteres om innholdet i opplegget før innsettelse besluttes.

Domfelte som er idømt fengselsstraff på mer enn 2 år – unntaksvis adgang til direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå

Direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå når domfelte er idømt fengselsstraff på mer enn 2 år krever særlige og vektige grunner. Blant annet skal det legges vekt på om rehabiliteringshensyn gjør seg særlig sterkt gjeldende for unge domfelte, for eksempel hvor vedkommende før innsettelse har påbegynt et rehabiliteringstiltak som det vil være uheldig å avbryte. Tilsvarende gjelder når vektige velferdsgrunner foreligger, således når domfeltes barn har et ekstraordinært behov for kontakt eller hvor straffegjennomføring i fengsel med høyt sikkerhetsnivå vanskeliggjøres på grunn av domfeltes fysiske eller psykiske helsetilstand.

Når domfelte er idømt fengselsstraff på 2 år eller mer, skal det i særlig grad legges vekt på om direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er forsvarlig ut fra hensynet til allmennprevensjonen og den alminnelige rettsoppfatning.

3.4. Mottakelse og registrering

Tidspunktet for innsettelse

Innsettelse skal som regel skje om hverdagen i tiden fra kl 08.00 til 17.00, men kan om nødvendig også skje utenom denne tid.

Innsettelse etter pålegg fra politiet eller ordre fra annen myndighet

Skal domfelte settes inn etter pålegg fra politiet eller ordre fra annen myndighet, skal fengselet på forhånd få oversendt i original eller bekreftet avskrift

- a) den dom eller de dommer, eventuelt forelegg, som skal gjennomføres
- b) fullbyrdsordre fra vedkommende myndighet
- c) den administrative beslutning som er truffet vedrørende innsettelsen

Også sakens øvrige dokumenter skal, så vidt mulig, forelegges for fengselet før innsettelsen.

Dersom domfelte ikke møter, skal fengselet straks melde fra til vedkommende myndighet.

Personer som møter beruset, kan nektes mottatt. De skal i så fall overgis til politiet.

Fremstilling til innsettelse

Senest ved fremstillingen skal vedkommende fengsel få forelagt de dokumenter som er omhandlet i avsnittet ovenfor.

Finder leder av fengsel at domfelte kan mottas, gis transportføreren skriftlig bekreftelse på at vedkommende er mottatt til straffegjennomføring. Det skal også gis kvittering for de eiendeler som domfelte hadde med seg og for de dokumenter som fengselet har mottatt.

Fremstilling til varetektsfengsling

Ved fremstilling til varetektsfengsling, skal det legges fram skriftlig innsettelsesordre fra retten, påtalemyndigheten eller annen myndighet. Eventuelt skal den polititjenestemann som fremstiller vedkommende, gi en skriftlig innsettelsesbegjæring.

Kontroll med grunnlaget for innsettelsen

I fengsel innsettes personer som skal gjennomføre straff av fengsel, hefte eller arrest i henhold til militær straffelov. Det samme gjelder personer som skal gjennomføre forvaring eller strafferettslige særreaksjoner. I fengsel innsettes også personer som er pågrepet eller fengslet siktet for en straffbar handling eller som av andre grunner skal holdes i fengslig forvaring, for eksempel i medhold av utlendingsloven, utleveringsloven og konkursloven, jf. kapittel 4 i retningslinjene. Det gis ikke adgang til frivillig innsettelse i studieøyemed eller lignende.

Fengselet skal før mottagelsen kontrollere at grunnlaget for innsettelse er i orden, og at innsettelse kan skje i medhold av bestemmelsene i punkt 3.3.

Det skal kontrolleres at det foreligger fullbyrdelsesordre fra rett myndighet og at den person som skal settes inn, er identisk med domfelte.

Gyldig legitimasjon bør som hovedregel avkreves, jf. straffegjennomføringsloven § 27 og retningslinjene punkt 3.30. Det bør i innkallingen fremgå at slik legitimasjon skal medbringes ved fremmøte. Gyldig legitimasjon er for eksempel førerkort, pass eller bankkort med bilde.

Er det grunn til tvil om vedkommendes identitet eller om innsettelsesgrunnlaget er i orden, skal det straks meldes fra til den myndighet som har begjært innsettelse.

Hvis en person ved en feiltakelse møter eller fremstilles i et annet fengsel enn det som innsettelsesvedtaket gjelder, skal leder av fengsel straks gjøre vedkommende myndighet oppmerksom på feilen. Direktør på regionalt nivå kan treffe vedtak om at innsettelse likevel skal finne sted i det aktuelle fengsel dersom det anses hensiktsmessig og vilkårene for øvrig foreligger, jf. punkt 3.3.

Avlevering av eiendeler. Opphold i mottakelsesrom

Når det er brakt på det rene at domfelte skal mottas i fengselet, skal han levere fra seg eiendeler og klær han ikke tillates å ha hos seg under oppholdet. Når det gjelder eiendeler, klær mv. som domfelte kan ha til sin rådighet og eventuelt oppbevare på fengselområdet, vises til bestemmelsene i § 26 i lov om gjennomføring av straff jf. punkt 3.24. i retningslinjene.

Eventuelt opphold i mottakelsesrom eller mottakelsesavdeling bør ikke vare lenger enn det som kreves for at fengselet skal kunne skaffe seg de nødvendige opplysninger om domfelte bakgrunn, sosiale forhold mv.

Orientering til domfelte

Ved mottagelsen eller så snart som mulig etterpå skal domfelte gjøres kjent med de ordensregler som gjelder for vedkommende fengsel og øvrige regler som gjelder for innsatte under fengselsoppholdet. Han skal også gjøres kjent med sine rettigheter etter lov om gjennomføring av straff og forskriften til loven.

Orienteringen skal omfatte opplysninger om fengselet og avdelingenes innredning og utstyr samt fengselets arbeids- og aktivitetstilbud, mulighet for opplæring, programvirksomhet, fritidstilbud mv.

Domfelte skal gjøres kjent med sin rett til å henvende seg til tilsynsrådet, klageretten etter forvaltningsloven og retten til å henvende seg til Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

Utenlandske domfelte skal gjøres oppmerksom på retten til å kontakte sin ambassade/konsulat. Dersom domfelte ønsker det, skal fengselet legge til rette for slik kontakt, enten ved telefon eller ved skriftlig korrespondanse. Dersom domfeltes hjemland ikke har ambassade eller konsulat her i landet, vil Utenriksdepartementet være behjelpelig med å overbringe beskjed.

Domfelte skal gis adgang til å underrette sine pårørende om innsettelsen. Han skal også gjøres oppmerksom på adgangen til å søke om overføring til annet fengsel, eventuelt institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12.

3.5. Beregning av straffetidens lengde

Forskriften § 3-2. Straffetidens lengde

I forbindelse med at straffegjennomføring påbegynnes skal det foretas beregning av tidspunkt for endt straffetid, eventuelt også av dato for forventet prøveløslatelse. Domfelte skal samtidig informeres om at prøveløslatelse kan nektes dersom prøveløslatelse anses utilrådelig. Skal domfelte gjennomføre flere straffer, legges den samlede straffetid til grunn for beregningen og straffene gjennomføres i sammenheng.

Det skal gjøres fradrag for eventuell utholdt varetektsfengsling i henhold til straffeloven § 60 og straffeprosessloven § 460. Fradrag gjøres også for transporttid.

Subsidiær frihetsstraff etter straff i form av bot, skal alltid utholdes uavkortet.

Forskriften § 3-3. Endringer i beregnet straffetid

I straffetiden inngår ikke den tid

- a) *domfelte har vært innvilget avbrudd i straffegjennomføringen i medhold av lov om gjennomføring av straff § 35*

- b) domfelte har vært fraværende i forbindelse med rømning, unnvikelse eller uteblivelse etter innvilget lovlig fravær fra straffegjennomføring
- c) straffegjennomføringen avbrytes ved at domfelte overføres til varetektsfengsling i annen sak eller til annen strafferettslig reaksjon enn den han er undergitt.

Ved fravær som nevnt i første ledd skal det foretas omberegning av tidspunktet for endt straffegjennomføring, eventuelt prøveløslatelse. Domfelte skal underrettes om de korrigerede tidspunkter.

Utgangspunktet for beregningen

Det skal tas utgangspunkt i tidspunktet for påbegynt straffegjennomføring. Straffegjennomføringen anses påbegynt den dag rettskraftig dom med fullbyrdelsesordre registreres i fengselet eller domfelte fremstilles eller møter opp for å påbegynne straffegjennomføringen.

Beregningsmåten

Straff som i den aktuelle dom er fastsatt i år og måneder regnes fra dato til dato, og straff som er fastsatt i dager også fra klokkeslett til klokkeslett. Med en måned forstås en kalendermåned, og med en dag 24 timer. Er straffetiden utmålt i måneder, og straffegjennomføringen påbegynnes den 29., 30. eller 31. i en måned hvor denne dato ikke forekommer, løper tiden ut den siste dag i vedkommende måned.

Ved telling av dager regnes den dato som er utgangspunkt for beregningen ikke med.

Varetektsfradrag

Ved beregning av straffetidens lengde skal det gjøres fradrag for eventuell varetektsfengsling utholdt før dom er avsagt, jf. straffeloven § 60. Varetekt utholdt i tiden før domsavsigelsen, fastsettes i domsslutningen i antall dager. Endring av det fastsatte antall dager kan bare gjøres med rettelse av vedkommende domstol (eller høyere rett).

Det skal også gjøres fradrag for varetekt utholdt i tiden etter domsavsigelsen og frem til straffegjennomføringen påbegynnes, jf. straffeprosessloven § 460.

Varetektstiden regnes i dager. Varetektsfengsling i en dag eller del av en dag regnes lik en dag av gjennomføringstiden.

Beregning av tidspunktet for endt straffetid og tidspunktet for prøveløslatelse

Endt tid beregnes ved at eventuelt fradrag for varetektsfengsling trekkes fra det tidspunkt da straffen uten slikt fradrag ville være gjennomført.

Etter at fradrag for varetektsfengsling er trukket fra, beregnes tidspunktet for prøveløslatelse etter $\frac{2}{3}$, eventuelt $\frac{1}{2}$ tid, med utgangspunkt i den straffetid som er fastsatt i dommen. For å finne frem til $\frac{2}{3}$ tid trekkes $\frac{1}{3}$ av hele dommens lengde fra det tidspunkt som fremkommer etter at varetektsfradrag er trukket fra (endt tid). På samme måte beregnes $\frac{1}{2}$ tid ved at halvparten av hele dommens lengde trekkes fra tidspunktet for endt tid.

Domfelte skal så vidt mulig underrettes om de beregnede tidspunkter.

Gjennomføring av flere straffer i sammenheng

Skal domfelte gjennomføre flere straffer, gjennomføres straffene i den rekkefølge fullbyrdelsesordre er mottatt. Dersom de er mottatt samtidig, gjennomføres straffene i den rekkefølge de er ilagt med mindre den myndighet som har beordret fullbyrdelsen bestemmer noe annet.

Når en innsatt som gjennomfører fengselsstraff også skal gjennomføre subsidiær fengselsstraff ilagt i forbindelse med forelegg eller dom på bot, gjennomføres den subsidiære fengselsstraffen fortløpende etter løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42, med mindre boten blir betalt i sin helhet.

Dersom innsatte gjennomfører flere fengselsstraffer i sammenheng, regnes disse sammen ved beregning av tidspunkt for prøveløslatelse, jf. forskriften § 3-2 første ledd, siste punktum. Ved avgjørelsen av om det foreligger gjennomføring i sammenheng, skal det legges avgjørende vekt på om den innsatte rent faktisk har vært løslatt mellom soningen av to straffer. Har han ikke vært fysisk løslatt, kan prøveløslatelse skje når 2/3 av dommenes samlede lengde er utholdt. Dette gjelder også hvor den innsatte etter soning av den første dommen har gått rett over på en varetektsperiode, og deretter påbegynner soning av dom nummer to.

3.6. Journaler og notater om de innsatte

Journalføring og registrering

Det skal føres journal hvor innsattes data føres inn. Journalen skal inneholde opplysninger om vedkommendes personalia og signalement, samt opplysninger om grunnlaget for innsettelsen. Det skal opplyses om tidspunktet for endt tid, ordinær prøveløslatelse etter 2/3 straffetid, 1/2 tid og tidspunktet for permisjon.

Føring av fullbyrdelsesjournal begynner ved innsettelsen og avsluttes ved løslatelsen. Dersom innsatte overføres til annet fengsel, ajourføres journalen av vedkommende fengsel.

Journalen skal kronologisk beskrive gjennomføringen av oppholdet, herunder gi oversikt over fremdrift i straffegjennomføringen, hendelser og beslutninger. For øvrig vises til egne retningslinjer om journalføring og registrering i KOMPIS-KIA.

Oppgave over innsattes eiendeler

Det skal settes opp en nøyaktig oppgave over de eiendeler og effekter etter bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.24.

Håndtering av innsattes midler

Håndtering av innsattes midler reguleres av økonomiinstruksen for kriminalomsorgen.

3.7. Meldinger om innsatte

Meldinger til Kriminalpolitisen

- a) i de tilfelle som er omhandlet nedenfor skal fengselet sende melding til Kriminalpolitisen for personer som gjennomfører frihetsstraff (unntatt subsidiær frihetsstraff), sikring og forvaring
- b) inkomstmelding sendes ved innsettelse i fengselet, inkomst etter avbrudd eller overføring fra annet fengsel. Det samme gjelder ved inkomst etter rømning, unnvikelse eller uteblivelse fra permisjon, frigang eller straffgjennomføring i institusjon, jf. straffgjennomføringsloven § 12
- c) endringsmelding sendes hvis det under fengselsoppholdet skjer endringer med hensyn til anbringelsestidens utløp eller endring av reaksjonsform
- d) utgangsmelding sendes ved løslatelse, avbrudd etter straffgjennomføringsloven § 35 og ved overføring til annet fengsel. Det samme gjelder ved rømning, unnvikelse, uteblivelse fra permisjon, frigang og straffgjennomføring i institusjon og i tilfelle hvor innsatte avgår ved døden.

Meldinger til trygdekontoret og opplysninger til andre etater

I samsvar med Rikstrygdeverkets bestemmelser, skal det sendes meldinger om de innsatte til trygdekontorene.

Offentlige etater som har lovhemmel for å kunne innhente taushetsbelagte opplysninger, skal få disse uten unødig opphold.

3.8. Gjennomføring av straff i institusjon

Straffgjennomføringsloven § 12. Gjennomføring av straff i institusjon

Straffen kan i særlige tilfeller helt eller delvis gjennomføres ved heldøgnsopphold i institusjon dersom oppholdet er nødvendig for å bedre domfeltes evne til å fungere sosialt og lovlydig, eller andre tungtveiende grunner taler for det. Den domfelte skal kunne holdes tilbake mot sin vilje og hentes tilbake ved unnvikelse, om nødvendig med tvang og med bistand fra offentlig myndighet. Kriminalomsorgen skal ikke beslutte slik gjennomføring hvis sikkerhetsmessige grunner taler mot det eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen.

Endret ved lov 15. juni 2001 nr 64 (i kraft 1. jan. 2002)

Forskriften § 3-5. Gjennomføring av straff i institusjon

Gjennomføring av straff skal som hovedregel være påbegynt i fengsel før overføring til straffgjennomføring i institusjon finner sted. Domfelte kan unntaksvis gis adgang til å gjennomføre hele straffen i institusjon dersom særlige og tungtveiende grunner tilsier det.

Opphold i institusjon skal normalt ikke strekke seg utover 12 måneder. Innvilgelse av søknad om dispensasjon fra denne regelen kan gis av nærmeste overordnede nivå dersom særlige og tungtveiende grunner tilsier det.

Alminnelige bestemmelser

Bestemmelsene i dette kapittel omfatter ikke varetektsinnsatte, jf. straffegjennomføringsloven § 52.

Overføring til institusjon kan skje på ethvert tidspunkt når det anses hensiktsmessig under straffegjennomføringen.

Institusjonsoppholdet kan tilrettelegges som et midlertidig opphold under ordinær straffegjennomføring eller innvilges for den gjenstående del av straffetiden. I særlige tilfelle kan hele straffen gjennomføres i institusjon etter bestemmelsene nedenfor.

Skal hele straffen gjennomføres i institusjon, kommer bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.2. om hvilken region som er ansvarlig for straffegjennomføringen til anvendelse. Når det gjelder valg av fengsel vises til retningslinjene punkt 3.3. Domfelte skal registreres for straffegjennomføring i det fengsel hvor han er innkalt.

Dersom domfelte allerede oppholder seg i institusjonen når søknaden innvilges, skal han møte personlig for innregistrering ved det fengsel hvor straffen ellers skal gjennomføres. Dersom det anses hensiktsmessig på grunn av reiseavstand mv. kan det avtales at det fengsel som ligger nærmest institusjonen foretar innregistreringen og at sakens dokumenter oversendes det fengsel hvor domfelte er innkalt.

Etter avsluttet institusjonsopphold, skal leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, treffe vedtak om tilbakeføring av domfelte til det fengsel hvor han er registrert for straffegjennomføring. Dersom vilkårene for øvrig foreligger, kan han overføres til mindre restriktiv gjennomføringsform, overgangsbolig eller til straffegjennomføring utenfor fengsel, jf. straffegjennomføringsloven §§ 15 og 16 og retningslinjene punkt 3.11. og 3.14.

Opphold i institusjon skal ikke tilrettelegges slik at det legges opp til fremskutt løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42, jf. retningslinjene punkt 3.45.2. Straffegjennomføring i institusjon vil ikke gi selvstendig grunnlag for slik fremskutt løslatelse.

Vedtaksorganet skal forsikre seg om at domfelte ikke utskrives fra institusjonen uten at det er truffet vedtak om tilbakeføring til fengsel eller overgangsbolig, straffegjennomføring utenfor fengsel eller løslatelse.

Når det gjelder straffegjennomføring i sykehus, vises til retningslinjene punkt 3.9.

Særlig om saksforberedelsen

Før leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, kan ta stilling til søknad om straffegjennomføring i institusjon, må det foreligge et tilsagn om plass fra vedkommende institusjon.

Dersom hele straffen søkes gjennomført i institusjon, skal saken forberedes av den politimester som har ansvaret for gjennomføring av straffen, jf. straffeprosessloven § 455, annet ledd.

De nødvendige vedlegg skal følge saken, således straffesakens dokumenter, domfeltes søknad, uttalelse fra den aktuelle institusjon samt uttalelser /dokumentasjon fra lege, sosialkontor mv. vedrørende domfeltes behov for straffegjennomføring i institusjon. Det bør innhentes opplysninger om eventuelle andre oppgjorte eller uoppgjorte straffesaker. Politiet skal anmodes om å gi sin innstilling til søknaden.

Også i tilfelle hvor bare en del av straffen søkes gjennomført i institusjon, kan politiet kontaktes når det anses nødvendig for å opplyse saken.

I de tilfelle hvor domfelte allerede har påbegynt oppholdet i den institusjon hvor han søker om å få gjennomføre straffen, skal vedtaksorganet forvise seg om at han fortsatt er i institusjonen når søknaden avgjøres. Har han forlatt stedet, skal søknaden avslås dersom domfelte fortsatt har tilbud om plass i institusjonen. Er tilbudet bortfalt, kan søknaden returneres uten realitetsbehandling.

Sviktfarevurdering

Gjennomføring av straff i institusjon kan bare vedtas dersom det etter en konkret vurdering anses sikkerhetsmessig forsvarlig. Opphold i institusjon skal ikke innvilges dersom det er grunn til å anta at domfelte vil begå nye straffbare handlinger, unndra seg straffegjennomføringen eller på annen måte bryte vilkårene for oppholdet.

Ved vurderingen skal det legges vekt på institusjonens regime og hvor betryggende kontrollrutinene er. Det skal ses hen til om domfelte, ut fra sakens dokumenter og det kjennskap kriminalomsorgen for øvrig har til ham, vil kunne tilpasse seg de vilkår som settes og de regler som gjelder ved vedkommende institusjon. Det skal også ses hen til hans egen motivasjon for å gjennomføre straffen i institusjon og i denne forbindelse legges vekt på hans adferd under straffegjennomføring i fengsel, herunder hvordan eventuelle utganger har forløpt.

Forutsetninger for straffegjennomføring i institusjon

Straffegjennomføring ved heldøgnsopphold i institusjon innvilges i særlige tilfelle. Forutsetningen er normalt at kriminalomsorgen selv ikke har et tilbud som imøtekommer domfeltes særlige behov, for eksempel programvirksomhet, overføring til overgangsbolig eller lignende. Vedtaksorganet bør også vurdere om det er hensiktsmessig og forsvarlig å utsette institusjonsoppholdet til etter løslatelse.

Domfelte kan overføres til fortsatt straffegjennomføring i behandlingsinstitusjon utenfor fengsel når det er nødvendig for at han kan få behandling for problemer som har vært medvirkende til hans kriminalitet, for eksempel alkohol- eller narkotikamisbruk, lettere psykiske problemer, tilpasningsproblemer, adferdsforstyrrelser eller lignende. Det samme gjelder når tiltak som sosial rehabilitering, botrening, arbeidstrening eller lignende er nødvendig for hans tilpasning til et lovlydig liv.

I særlige tilfelle kan overføring til annen type institusjon, for eksempel aldershjem, pleiehjem, omsorgsinstitusjon mv. innvilges når andre tungtveiende grunner taler for det, for eksempel når domfelte har et sterkt behov for behandling, medisinsk rehabilitering, pleie eller omsorg som ikke kan tilbys gjennom et ordinært sykehusopphold og hvor hans fysiske eller psykiske helsetilstand er av en slik karakter at straffegjennomføring i fengsel vil representere en urimelig belastning for domfelte selv eller for de tilsatte.

Tilsvarende gjelder hvor andre spesielle omstendigheter foreligger, for eksempel hvor omsorg for barn gjør det nødvendig at straffen gjennomføres i mødre hjem, eller hvor domfelte er svært ung og bør gjennomføre straffen i barnevernsinstitusjon eller lignende.

Gjennomføring av hele straffen i institusjon

Domfelte kan gis adgang til å gjennomføre hele straffen i institusjon, for eksempel når han har påbegynt et behandlingsopplegg som det av hensyn til hans rehabilitering vil være uheldig å avbryte eller hvor han har fått tilsagn om behandlingsplass og straffegjennomføring i fengsel frarådes.

Ved avgjørelsen bør det ses hen til straffetidens lengde, hvor lenge vedkommende har oppholdt seg i institusjonen når søknaden fremmes og om den aktuelle institusjon kan tilby et opplegg av en varighet som tilsier at hele straffen kan gjennomføres under oppholdet.

Domfeltes forhold

Det skal legges vekt på domfeltes motivasjon og mulighet for å nyttiggjøre seg institusjonens tilbud. Hans alder, fysiske og psykiske helsetilstand, misbruksmønster, sosiale og familiære forhold mv. bør tas i betraktning.

Dersom det i domspremissene anbefales at vedkommende får gjennomføre hele eller en del av straffen i institusjon, skal det legges vekt på dette. Det bør imidlertid ses hen til om domstolen i sin vurdering har støttet seg til andre opplysninger enn domfeltes egne utsagn. Vedtaksorganet skal på selvstendig grunnlag avgjøre om vilkårene for overføring foreligger og om institusjonens opplegg er sikkerhetsmessig forsvarlig.

Søknad om gjennomføring av subsidiær fengselsstraff i institusjon bør som hovedregel ikke innvilges. Unntak kan gjøres hvis den subsidiære frihetsstraffen beordres fullbyrdet mens domfelte allerede er innlagt i institusjon og har påbegynt et behandlingsopplegg som det vil være uheldig å avbryte og som er ment å skulle vare en viss tid. Det skal på forhånd innhentes uttalelse fra politiet.

Når det gjelder deldom, dreier det seg om tilfelle hvor retten i særlig grad har vurdert nødvendigheten av å utmåle ubetinget fengselsstraff. I slike tilfelle bør det vises tilbakeholdenhet med å innvilge søknad om overføring til straffegjennomføring i institusjon. Dersom gjennomføring av straff i institusjon anbefales i domspremissene, kan det likevel være grunnlag for overføring til slik straffegjennomføring.

Institusjonsoppholdets lengde, jf. forskriften § 3-5, annet ledd

Søknad om gjennomføring av hele straffen i institusjon skal normalt avslås dersom dommen er på fengsel i mer enn ett år.

Bestemmelsene om varigheten av institusjonsopphold som ledd i straffegjennomføring kan unntaksvis fravikes når særlige og tungtveiende grunner foreligger, for eksempel hvor domfelte er sterkt behandlings- eller pleietrengende og hvor straffegjennomføring i fengsel vil medføre at hans helsetilstand forverres eller at han blir soningsudyktig. Det samme gjelder hvor hensynet til domfeltes rehabilitering i særlige tilfelle tilsier et behandlingsopphold av mer enn 12 måneders varighet. Eventuell dispensasjon innvilges av overordnet nivå. Vedtak om avslag på søknad om dispensasjon treffes av leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, dersom det er direktør på regionalt nivå som ellers har avgjørelsesmyndighet i saken, jf. straffegjennomføringsloven § 6 og punkt 2.2. i retningslinjene.

Kortvarige opphold i institusjon kan godtas dersom domfelte vurderes å ha mulighet for å nyttiggjøre seg et slikt opphold, for eksempel i pleiehjem eller lignende. Opphold i behandlingsinstitusjon, for eksempel for rusmiddelproblemer, bør vare så lenge at det er mulighet for en behandlingsmessig effekt. Behandlingsopphold av svært kort varighet, for eksempel 30 dager som i tid nokså nøyaktig samsvarer med dommens lengde skal ikke godtas.

Dersom domfelte har pådratt seg uoppgjorte straffbare forhold hvor det forventes ubetinget fengselsstraff, bør søknad om gjennomføring straff i institusjon normalt avslås dersom de nye forhold medfører usikkerhet omkring varigheten av institusjonsoppholdet.

Institusjonens opplegg. Valg av institusjon

Det skal ved avgjørelsen legges vekt på om vedkommende institusjon kan tilby et faglig opplegg som imøtekommer domfeltes særlige behov, jf. bestemmelsene ovenfor om forutsetninger for straffegjennomføring i institusjon. Overføringer som kun representerer friere forhold uten noe faglig tilbud, kan ikke aksepteres. Tilsvarende vil rene tilsyns- eller omsorgstilbud normalt ikke anses tilstrekkelig dersom domfelte har et behandlingsbehov, for eksempel for rusmisbruk. Dersom vilkårene for øvrig foreligger kan imidlertid slike opplegg etter omstendighetene kunne komme i betraktning, for eksempel mot slutten av straffetiden etter avsluttet behandling.

Det skal for øvrig legges vekt på om hensynet til sikkerheten ivaretas og om institusjonens regime for øvrig er av en slik karakter at oppholdet kan godtas som straffegjennomføring.

Institusjonen kan ikke pålegges å følge straffegjennomføringslovens regler om kontroll med personer og gjenstander, undersøkelser med sikte på å avdekke bruk av rusmidler, kontakt med utenverdenen mv. Før vedtak treffes skal imidlertid vedtaksorganet forvise seg om at institusjonen har forsvarlige rutiner som sikrer tilfredsstillende kontroll med domfelte under straffegjennomføringen. Hvis institusjonen ikke har tilstrekkelig betryggende rutiner for kontroll, skal søknaden avslås.

Domfelte skal pålegges totalforbud mot å nyte alkohol eller andre rusmidler så lenge straffegjennomføring i institusjon pågår. Forbudet gjelder både på institusjonens område og under permisjoner, fritidsaktiviteter mv.

Domfelte skal være innlagt i institusjonen på døgnbasis. Dagplassering eller poliklinisk behandling kan ikke godtas.

Den aktuelle institusjon skal ha døgnkontinuerlig bemanning. Nattvaktordninger med tilsatt personale som bakvakt og beboer som vakt godtas ikke. Det godtas heller ikke at institusjonen bruker tidligere klienter som ansvarlige ledere.

Overføring til institusjonens hybelkomplekser, ettervernshjem e.l. kan godtas dersom de ligger i tilknytning til institusjonen eller har egen døgnvakt. Forutsetningen er at oppholdet ikke mister sin karakter av straffegjennomføring ved at kontrolltiltak nedtrappes, permisjonsadgang utvides e.l. Vedtaksorganet skal forsikre seg om at nedtrapping av kontrolltiltak mv. ikke skjer uten at samtykke til dette er gitt på forhånd. Det samme gjelder dersom det er aktuelt å overføre domfelte fra en institusjon til en annen. I disse tilfellene kan det være grunn til å vurdere straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 16, jf. retningslinjene punkt 3.14.

Overføring kan kun skje til institusjoner i Norge.

Når det gjelder fravær fra institusjonen, permisjoner mv. skal det legges betydelig vekt på om vedkommende institusjon retter seg etter de regler og den praksis som gjelder for kriminalomsorgen. Permisjoner må være av begrenset lengde og hyppighet så lenge domfelte gjennomfører straff. Dette gjelder også permisjoner som gis i behandlingsøyemed. Før vedtak treffes skal vedtaksorganet innhente opplysninger om den permisjonspraksis som følges av vedkommende institusjon. Ferieopphold godtas ikke.

Dersom domfelte søker om gjennomføring av hele straffen i institusjon og han allerede i lengre tid har vært innlagt i vedkommende institusjon, kan det i spesielle tilfelle aksepteres en noe mer liberal permisjonspraksis enn den som gjelder for kriminalomsorgen.

Permisjon til utlandet, herunder de nordiske land, kan ikke godtas.

Det tillates heller ikke at institusjonen tar den domfelte med på utenlandsopphold mens straffegjennomføringen pågår.

Vedtaksorganet skal forsikre seg om at eventuell arbeidsplassering eller skolegang som ledd i et behandlingsopplegg er sikkerhetsmessig forsvarlig. Dersom domfelte uten norsk statsborgerskap skal utføre arbeid under straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 12, skal det undersøkes om vedkommende har gyldig arbeidstillatelse.

Vedtaksorganet skal informere institusjonen om de ovenfor nevnte betingelser.

Særlig om bruk av ettervernshjem, attføringsindustri mv.

Gjennomføring av straff i ettervernshjem, attføringsindustri mv. kan innvilges for domfelte som i særlig grad trenger sosial rehabilitering gjennom bo- og arbeidstrening.

Slik straffegjennomføring skal som hovedregel være et tilbud til langtidsdømte de siste 12 månedene før løslatelse.

Overføring til ettervernshjem, attføringsindustri mv. kan ikke skje før en del av straffen er gjennomført i fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå.

Dispensasjon kan gis i spesielle tilfelle. Eventuell dispensasjon innvilges av overordnet nivå. Vedtak om avslag på søknad om dispensasjon treffes av leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, dersom det er direktør på regionalt nivå som ellers har avgjørelsesmyndighet i saken, jf. straffegjennomføringsloven § 6 og punkt 2.2. i retningslinjene.

Brudd på vilkår

Før det treffes vedtak om straffegjennomføring i institusjon, skal domfelte skriftlig samtykke i at institusjonen gjør kriminalomsorgen kjent med eventuelle brudd på vilkårene for institusjonsoppholdet.

Vedtaksorganet skal på forhånd forsikre seg om at det fengsel hvor straffen ellers skal gjennomføres, blir underrettet om eventuelle brudd.

Fengselet bør, ved jevnlig kontakt med institusjonen, forvise seg om at domfelte er i institusjonen og at reglene følges.

Dersom domfelte skrives ut som følge av vilkårsbrudd, skal vedtaksorganet tilbakeføre domfelte til det fengsel hvor han er registrert for straffegjennomføring. Dersom det anses nødvendig og vilkårene for øvrig foreligger, kan domfelte overføres til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform eller en mer restriktiv gjennomføringsform, jf. straffegjennomføringsloven § 14 og punkt 3.10 i retningslinjene. Tilbakeføring skal vurderes på selvstendig grunnlag selv om institusjonen ikke finner grunn til utskrivning.

Når det gjelder reaksjon på brudd mv. vises til retningslinjene punkt 3.43.

Vedtaksorganet skal forsikre seg om at varsel om eventuell utskrivning gis i rimelig tid og at domfelte ikke utskrives fra institusjonen uten at det er truffet vedtak om tilbakeføring til fengsel.

Finansiering

Finansieringsmåte fastsettes i eget rundskriv fra Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

Dersom institusjonsoppholdet skal vare utover tidspunktet for forventet løslatelse, skal det på forhånd innhentes garanti for at hjemstedskommunen påtar seg utgiftene for resten av oppholdet.

Privat finansiering av hele eller deler av institusjonsoppholdet kan ikke godtas, heller ikke hvis tilskuddet gis i form av avlønning av domfelte som tilsatt i vedkommende institusjon. Finansiering av andre private kilder (pårørende, arbeidsgiver eller lignende) godtas heller ikke.

Når det gjelder utbetaling av dagpenger vises det til avsnittet *Særlig om dagpenger ved gjennomføring av straff utenfor fengsel etter §§ 12 og 13* under punkt 3.17 nedenfor.

Forholdet mellom straffegjennomføringsloven § 12 og § 13

Grensen mellom straffegjennomføring i institusjon i medhold av lovens § 12 og straffegjennomføring i sykehus i medhold av § 13 kan være vanskelig å trekke.

Straffegjennomføringsloven § 13 skal anvendes når domfelte innlegges i sykehus på grunn av akutte somatiske sykdommer som oppstår under straffegjennomføringen. Tilsvarende gjelder som utgangspunkt også når innleggelse i psykiatrisk institusjon er nødvendig på grunn av mer akutte alvorlige psykiske lidelser, som for eksempel psykoser. Det vises til lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven) § 3-1 jf. § 3 –13. Innlegges vedkommende i institusjon som tradisjonelt ikke kalles sykehus, må det vurderes konkret om oppholdet har karakter av sykehusinnleggelse. Dette gjelder også ved overføring til ettervernsbolig eller lignende. For at oppholdet skal godtas som straffegjennomføring kreves under enhver omstendighet at domfelte er innlagt på heldøgnsbasis, jf. punkt 3.9 i retningslinjene.

Straffegjennomføringsloven § 12 anvendes ved opphold i institusjoner som tradisjonelt ikke kalles sykehus, for eksempel behandlingskollektiver, sykehjem, ettervernshjem eller lignende. Det viktigste anvendelsesområdet for straffegjennomføringsloven § 12 er lidelser som rusmiddelproblemer, lettere psykiske problemer, atferdsforstyrrelser, tilpasningsproblemer mv.

3.9. Gjennomføring av straff i sykehus

Straffegjennomføringsloven § 13. Gjennomføring av straff i sykehus

Kriminalomsorgen kan beslutte at straffen kan gjennomføres ved heldøgnsopphold i sykehus dersom behandling av sykdom gjør det nødvendig, og behandlingen ikke kan gis under ordinær gjennomføring av straffen.

Forskriften § 3-6. Gjennomføring av straff i sykehus

Domfelte som blir syk i løpet av straffegjennomføringen kan søkes innlagt i somatisk sykehus eller institusjon under det psykiske helsevernet dersom lege finner det nødvendig.

Dersom domfelte selv har påført seg eller simulert skaden eller sykdommen for å avbryte eller unndra seg opphold i fengsel, og det anses urimelig at straffetiden løper, regnes ikke sykehusoppholdet som straffegjennomføring.

Innleggelse i somatisk sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern, jf. lov av 2. juli 1999 nr 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern
Anbringelse i somatisk sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern skal vare så lenge sykdommen varer eller så lenge sykdommen mest hensiktsmessig kan behandles i sykehus eller psykiatrisk institusjon. Innleggelse kan avslås dersom det etter uttalelse fra lege anses medisinsk forsvarlig å utsette innleggelsen til etter løslatelse.

Innleggelse på heldøgnsbasis i somatisk sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern anses som en del av straffegjennomføringen. Tilknytning til sykehuset som dagpasient eller ved poliklinisk behandling er ikke tilstrekkelig for å tilfredsstille kravene til straffegjennomføring. I disse tilfellene kan det, hvis det er nødvendig og sikkerhetsmessig forsvarlig, innvilges avbrudd.

Det gis ikke adgang til gjennomføring av hele straffen i sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern i medhold av straffegjennomføringsloven § 13. Når det gjelder vilkårene for utsettelse med straffegjennomføringen på grunn av domfeltes helsetilstand, vises til straffeprosessloven § 459, jf. påtaleinstruksen § 29-4 og retningslinjene punkt 3.2.

Ved vurderingen av om opphold i sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern skal legges til straffetiden på grunn av domfeltes eget forhold, skal det legges vekt på vedkommendes psykiske helsetilstand, eventuelle formildende omstendigheter og forholdene for øvrig.

Innleggelse i institusjon under det psykiske helsevern

Dersom lege anser det nødvendig og vilkårene er til stede for innleggelse i psykiatrisk institusjon i medhold av lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven), skal leder av fengsel, ta skritt til å få lagt ham inn.

Sykehuset skal gis de opplysninger som er nødvendige for å avgjøre om vilkårene for innleggelse er til stede, jf. psykisk helsevernloven § 3-8. Når det gjelder nærmere retningslinjer om innleggelse, behandling, varsling til påtale- og fengselsmyndighet mv. av straffedømte personer under psykisk helsevern, vises til rundskriv G-115/92 av 18. september 1992 utgitt av Sosialdepartementet og Justisdepartementet.

Det vises forøvrig til retningslinjene i pkt. 3.25.

Når det gjelder informasjon til domfeltes pårørende, vises til lov om pasientrettigheter (pasientrettighetsloven) kapittel 3.

Tilsyn, vakthold mv.

Er domfelte innlagt i somatisk sykehus og sikkerhetsmessige grunner tilsier det eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg straffegjennomføringen,

skal vedkommende fengsel sørge for tilsyn eller vakthold. Det skal legges vekt på det straffbare forholds grovhet, straffetidens lengde og det kjennskap kriminalomsorgen for øvrig har til vedkommende.

Kan vaktholdet ikke utføres av tilsatte i kriminalomsorgen, skal politiet anmodes om å sørge for det.

Overlegen har det behandlingsmessige og sikkerhetsmessige ansvar for domfelte som er innlagt i institusjon under det psykiske helsevern, jf. rundskriv G-115/92 av 18. september 1992, utgitt av Sosialdepartementet og Justisdepartementet.

Tilbakeføring fra sykehus

Etter utskrivning fra sykehus, skal domfelte tilbakeføres til det fengsel hvor han er registrert for straffegjennomføring. Dersom det anses nødvendig og vilkårene for øvrig foreligger, kan han overføres til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform eller en mer restriktiv gjennomføringsform, jf. straffegjennomføringsloven § 14 og punkt 3.10 i retningslinjene. Når det gjelder overføring til mindre restriktiv gjennomføringsform, overgangsbolig eller til straffegjennomføring utenfor fengsel vises til straffegjennomføringsloven §§ 15 og 16 og retningslinjene punkt 3.11. og 3.14.

Vedtaksorganet skal forvise seg om at domfelte ikke utskrives fra sykehuset uten at det er truffet vedtak om tilbakeføring til fengsel eller overgangsbolig, straffegjennomføring utenfor fengsel eller løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42.

Når det gjelder reaksjon på brudd vises til retningslinjene punkt 3.43.

Vedkommende fengsel skal med passende mellomrom rette forespørsel til sykehuset om domfeltes tilstand.

Utgifter ved sykehusopphold mv.

Utgifter i forbindelse med behandling i sykehus dekkes på samme måte som for personer som ikke gjennomfører straff.

3.10. Overføring mellom gjennomføringsformer

Straffegjennomføringsloven § 14. Overføring mellom gjennomføringsformer

- Kriminalomsorgen kan overføre innsatte til et annet fengsel dersom**
- a) det er sannsynlig at innsatte har begått eller vil begå en straffbar handling,**
 - b) det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen,**
 - c) innsatte til tross for skriftlig advarsel har særlig negativ innflytelse på miljøet i fengslet,**
 - d) overføring er nødvendig for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengslet, eller**

e) bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold eller plassmangel gjør det nødvendig.

Innsatte som gjennomfører straff i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, kan overføres til annet fengsel for å forebygge brudd på ro, orden og sikkerhet i avdelingen selv om vilkårene etter første ledd bokstavene a til e ikke er oppfylt.

Domfelte som selv ønsker det, kan overføres til annet fengsel dersom dette er hensiktsmessig for den videre straffegjennomføring.

Domfelte som gjennomfører forvaring eller strafferettslig særreaksjon i fengsel, kan overføres til avdeling tilrettelagt for innsatte med særlige behov, jf. § 10 annet ledd, selv om vilkårene i første ledd bokstavene a) til e) ikke er oppfylt. Overføringen må være nødvendig for å forebygge brudd på ro, orden og sikkerhet eller for å ivareta domfeltes særlige behov.

Domfelte kan midlertidig overføres til annet fengsel i forbindelse med rettsmøte. I særlige unntakstilfeller kan overføring i forbindelse med rettsmøte også skje fra fengsel til politiarrest. Oppholdet i politiarrest skal være så kort som mulig.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter § 16, kan tilbakeføres til fengsel dersom det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå en straffbar handling, unndra seg gjennomføringen eller bryte forutsetninger og vilkår for gjennomføring av straff utenfor fengsel.

Domfelte skal ikke overføres til mer restriktivt fengsel enn det som er nødvendig.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Forskriften § 3-7. Overføring mellom gjennomføringsformer

Bygnings- og bemanningsmessige forhold eller plassmangel kan unntaksvis begrunne overføring til et mer restriktivt fengsel enn det som sikkerhetsmessige hensyn tilsier.

Alminnelige bestemmelser

Innsatte kan, uavhengig av eget ønske, overføres til en mer restriktiv gjennomføringsform, et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform eller en mindre restriktiv gjennomføringsform dersom vilkårene i straffegjennomføringsloven § 14, første, annet og fjerde ledd er oppfylt.

Kriteriene for overføring i strid med innsattes eget ønske er uttømmende.

Vedtak om overføring treffes på grunnlag av en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Innsatte skal ikke overføres til en mer restriktiv gjennomføringsform enn det som er nødvendig av hensyn til sikkerheten. Overføring kan likevel unntaksvis finne sted når det er påkrevet som følge av plassmangel, jf. nedenfor.

Er overføring aktuelt på grunn av innsattes eget forhold, skal leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, først vurdere om reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40, eller forebyggende tiltak etter lovens § 37, jf. retningslinjene punkt 3.43 og 3.40, er tilstrekkelig.

Tvangsmessig overføring mellom gjennomføringsformer er ikke å anse som reaksjon på brudd. Reaksjon på brudd kan om nødvendig ilegges i tillegg til overføring når vilkårene for dette foreligger.

Overføring kan skje på tvers av regiongrensene dersom det anses hensiktsmessig.

Når det gjelder spørsmålet om hvilket nivå som skal treffe vedtak i saker om overføring mellom fengsler vises til nærmere omtale i retningslinjene punkt 2.2.

Ved vurdering av om overføring skal finne sted, bør det tas hensyn til planlagte eller igangsatte tiltak, for eksempel opplæring eller påbegynt arbeid med å tilrettelegge forholdene etter løslatelse. Før vedtak treffes bør det derfor i nødvendig utstrekning tas kontakt med undervisnings- og sosialsektoren, arbeidsmarkedsetaten mv. for å forberede eventuell overføring og sikre kontinuitet i opplegg som er igangsatt for vedkommende.

Når det gjelder valg av fengsel, vises til bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.3. ovenfor.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 16, kan tilbakeføres til fengsel etter de regler som er fastsatt i retningslinjene punkt 3.14.

Straffegjennomføringsloven § 14, første ledd, bokstav a – e – de enkelte kriterier for overføring

a) Straffbare handlinger

Innsatte kan overføres til et mer restriktivt fengsel eller fengsel med like restriktivt regime når det er alminnelig sannsynlighetsovervekt for (mer enn 50%) at han har begått en straffbar handling. Overføring kan finne sted før en straffbar handling er begått dersom det er alminnelig sannsynlighetsovervekt for at vedkommende vil begå en slik handling. Det må foreligge konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter som taler for at en straffbar handling er eller vil bli begått.

Straffbare handlinger, herunder bruk av narkotika, vil normalt tilsi at innsatte som gjennomfører straff i overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå overføres til fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Det bør imidlertid vurderes om helt bagatellmessige forhold gir grunnlag for slik overføring.

Innsatte som representerer en særskilt sikkerhetsrisiko, kan overføres til avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, jf. kapittel 6 i forskrift til lov om gjennomføring av straff og retningslinjene kapittel 6.

b) Unndragelse fra straffegjennomføring

Unndragelse fra straffegjennomføring omfatter rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå eller fra fremstilling fra slikt fengsel. Det samme gjelder unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå, overgangsbolig, institusjon eller sykehus og uteblivelse fra permisjon, frigang eller avbrudd.

Overføring til annet fengsel kan vedtas selv om unndragelse ikke har funnet sted når det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen. Det kreves en konkret og aktuell mistanke om at unndragelse vil skje.

Unndragelse fra overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå bør normalt medføre overføring til fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Innsatte som representerer en særskilt rømningsfare kan overføres til avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter reglene i forskriften kapittel 6 og kapittel 6 i retningslinjene.

c) Særlig negativ innflytelse på miljøet i fengselet

Overføring kan vedtas når innsatte alene eller sammen med andre i særlig grad har en negativ innflytelse på miljøet i fengselet eller ikke klarer å tilpasse seg de øvrige innsatte. Så langt det er mulig, skal vedkommende på forhånd ha mottatt en skriftlig advarsel om at overføring kan bli aktuelt. Årsakene til innsattes oppførsel bør søkes kartlagt gjennom samtale, samtidig som han varsles om konsekvensene dersom han ikke endrer sin adferd.

Overføring bør som hovedregel skje til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform. Innsatt i overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå kan likevel overføres til fengsel med høyt sikkerhetsnivå dersom han på grunn av sin oppførsel ikke vurderes som egnet for straffgjennomføring i overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Det bør legges vekt på om hans adferd, til tross for skriftlig advarsel, har pågått over noen tid og om det er grunn til å tro at denne adferd vil fortsette.

d) Ro, orden og sikkerhet

Overføring til et annet fengsel i strid med innsattes eget ønske kan vedtas når det er nødvendig for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengselet.

Enkeltstående tilfelle av mindre alvorlige regelbrudd som for sen tilbakekomst etter utgang, forsovelse, arbeidsnekting mv. bør ikke anses tilstrekkelig til overføring, men bør møtes med reaksjon etter straffgjennomføringsloven § 40 eller andre tiltak.

Ved gjentatte eller alvorlige brudd på regler bør det vurderes om innsatte i overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå skal overføres til fengsel med høyt sikkerhetsnivå.

Bruk av narkotika, alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler som ikke er lovlig foreskrevet av lege, vil normalt tilsi at overføring til fengsel med høyt sikkerhetsnivå er nødvendig, jf. også bestemmelsene ovenfor om straffbare handlinger. Det bør vurderes om helt bagatellmessige forhold gir grunnlag for overføring.

e) Bygnings- og bemanningsmessige forhold

Tvangsmessig overføring som følge av plassmangel, akutt personalmangel eller behov for å få iverksatt bygningsmessige forbedringer, bør fortrinnsvis skje til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform.

Eventuell unntaksvis overføring til en mer restriktiv gjennomføringsform enn det som er nødvendig av hensyn til sikkerheten, bør så vidt mulig være av midlertidig karakter og forholdene bør legges til rette for å redusere ulempene for innsatte.

Overføring til mindre restriktiv gjennomføringsform kan finne sted dersom vilkårene i straffegjennomføringsloven § 15 er oppfylt, jf. punkt 3.11. i retningslinjene. Unntaksvis kan overføring finne sted før innsatte har gjennomført en så stor del av straffen som etter retningslinjene kreves for slik overføring. Før vedtak treffes bør imidlertid alternative løsninger være vurdert, for eksempel overføring til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform i en annen region.

Overføring til annet fengsel etter innsattes eget ønske

Overføring mellom gjennomføringsformer kan vedtas etter innsattes eget ønske dersom det anses hensiktsmessig av hensyn til hans rehabilitering, for å kunne opprettholde kontakten med familien eller av andre grunner.

Innsatte kan overføres til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform eller til en mer restriktiv gjennomføringsform. Overføring til en mindre restriktiv gjennomføringsform kan innvilges dersom vilkårene i straffegjennomføringsloven § 15 er oppfylt, jf. punkt 3.11 nedenfor.

3.11. Overføring til mindre restriktivt fengsel

Straffegjennomføringsloven § 15. Overføring til mindre restriktivt fengsel

Innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, eller som er tilrettelagt for innsatte med særlige behov, kan overføres til fengsel med høyt sikkerhetsnivå dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det og det ikke er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen. Det samme gjelder for personer som etter psykisk helsevernloven § 5-6 er besluttet overført til anstalt under kriminalomsorgen såfremt de samtykker. Kriminalomsorgen skal vurdere innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå for overføring til fengsel med høyt sikkerhetsnivå med ikke mer enn 6 måneders mellomrom.

Innsatte kan, etter å ha gjennomført en del av straffen, overføres fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Innsatte skal ikke overføres dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen. Kriminalomsorgen skal vurdere overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå når det gjenstår ett år til innsatte kan løslates på prøve.

Innsatte kan overføres fra fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå til overgangsbolig når en del av straffen er gjennomført. Innsatte skal ikke overføres dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen. Overføringen må være hensiktsmessig for å fremme en positiv utvikling og for å motvirke ny kriminalitet.

Endret ved lov 15. juni 2001 nr 64 (i kraft 1. jan. 2002)

Sviktfarevurdering

Overføring til mindre restriktiv gjennomføringsform kan bare innvilges når overføring anses som sikkerhetsmessig forsvarlig og det ikke er grunn til å tro at

innsatte vil unndra seg straffegjennomføringen. Det vises til bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.3. om direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og de momenter det bør legges vekt på ved slik innsettelse.

Det skal legges vekt på den adferd innsatte har vist under straffegjennomføringen og det kjennskap kriminalomsorgen for øvrig har til ham, herunder hvordan eventuelle utganger har forløpt. Faren for svikt skal vurderes særlig nøye i forbindelse med domfellelser for alvorlige straffbare forhold.

Det vises forøvrig til punkt 1.8 ovenfor.

Overgangsboligenes regime med utstrakt kontakt med omverdenen og forholdsvis hyppige utganger skal tas i betraktning ved vurderingen av om innsatte anses egnet for straffegjennomføring i overgangsbolig.

Dersom innsatte er idømt straff for alvorlig kriminalitet, kan allmennpreventive hensyn og hensynet til den alminnelige rettsoppfatning tilsi at han ikke overføres til mindre restriktiv gjennomføringsform tidlig i straffegjennomføringen.

Overføring fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til fengsel med lavere sikkerhetsnivå

Bestemmelsene i dette punkt omfatter ikke varetektsinnsatte, jf. straffegjennomføringsloven § 52.

Innsatte bør vurderes for overføring fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til fengsel med lavere sikkerhetsnivå når det gjenstår mindre enn to år til forventet løslatelse. Innsatte skal vurderes for slik overføring når ett år gjenstår.

Innsatte som er dømt til straff av fengsel i to år eller mindre bør fortløpende vurderes for overføring. Overføring kan skje straks når oppholdet i fengsel med høyt sikkerhetsnivå utelukkende er begrunnet med plassmangel i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsloven § 11, fjerde ledd og forskriften § 3-4, jf. bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.3. om innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

Innsatte som er i permisjonsrutine kan vurderes overført selv om vedkommende er dømt til fengsel i 2 år eller mer. Det samme gjelder innsatte som ennå ikke har oppnådd permisjonsklarering, når vedtaksorganet vurderer å ha tilstrekkelig kjennskap til ham ut fra oppholdet i fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Innsatte med lange dommer kan overføres når det anses hensiktsmessig ut fra en rimelig og fornuftig progresjon i straffegjennomføringen.

Som utgangspunkt bør innsatte ikke overføres til fengsel med lavere sikkerhetsnivå når han har mer enn 5 år igjen til utholdt 2/3 straffetid. Denne bestemmelse kan imidlertid fravikes ut fra en konkret vurdering av hans evne til å kunne nyttiggjøre seg og tilpasse seg et opphold i fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Det skal særlig legges vekt på behovet for rehabiliteringstiltak, opplæring, programvirksomhet mv. særlig for unge innsatte. Innsattes fysiske og psykiske helsetilstand er også momenter som kan tas i betraktning.

Overføring til overgangsbolig

Bestemmelsene i dette punkt omfatter ikke varetektsinnsatte, jf. straffegjennomføringsloven § 52.

Straffegjennomføring i overgangsbolig kan innvilges etter at en del av straffen er gjennomført i fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå. Overføring direkte fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til overgangsbolig kan finne sted hvis vilkårene for overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå er oppfylt. Innsatte med dommer over 2 år må likevel ha oppnådd ordinær permisjonstid, jf. forskriften til straffegjennomføringsloven § 3-30 femte ledd, og også ha gjennomført noen permisjoner uten svikt, før eventuell overføring kan innvilges.

Tilsvarende må domfelte som har fått samtykke til direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsloven § 11, fjerde ledd og retningslinjene punkt 3.3., ha oppnådd ordinær permisjonstid og ha gjennomført noen permisjoner uten svikt før overføring til overgangsbolig kan finne sted.

Opphold i overgangsbolig kan vedtas når innsatte har et særlig behov for bo- eller sosial trening, planlegging av løslatelse, nettverksarbeid mv. som ikke kan tilbys gjennom straffegjennomføring i fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå.

Opphold i overgangsbolig skal som hovedregel innvilges for den gjenstående del av straffetiden. Opphold bør normalt ikke vare lenger enn ett år. Lengre opphold kan likevel godtas, for eksempel hvor unge innsatte har et særlig behov for tiltak som kan tilbys gjennom straffegjennomføring i overgangsbolig. Eventuell dispensasjon innvilges av overordnet nivå. Vedtak om avslag på søknad om dispensasjon treffes av leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, dersom det er direktør på regionalt nivå som ellers har avgjørelsesmyndighet i saken, jf. straffegjennomføringsloven § 6 og punkt 2.2. i retningslinjene.

Praktiske spørsmål ved overføring mellom gjennomføringsformer

Det fengsel som mottar innsatte til fortsatt straffegjennomføring skal gis nødvendig informasjon om vedkommende og en oppgave over det han bringer med seg (klær, effekter mv.).

Transportøren bringer innsattes eiendeler med til det fengsel hvor han skal mottas. Innsattes dagpenger overføres konto i vedkommende fengsel.

Sakens dokumenter sendes med.

3.12. Overføring av domfelte for straffegjennomføring i utlandet

Det vises til lov av 15. november 1963 om fullbyrding av nordiske dommer på straff mv. med tilhørende forskrifter og lov av 20. juli 1991 nr 67 om overføring av domfelte.

3.13. Transport av domfelte mellom ulike gjennomføringsformer

Slik transport utføres av tilsatte i fengselet. Det vises for øvrig til politiinstruksen kapittel 11-1 angående adgangen til å anmode politiet om bistand når sikkerhetsmessige hensyn tilsier det.

3.14. Gjennomføring av straff utenfor fengsel med særlige vilkår

Straffgjennomføringsloven § 16. Gjennomføring av straff utenfor fengsel

Dersom det er hensiktsmessig for å sikre en fortsatt særlig positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan kriminalomsorgen overføre domfelte til gjennomføring av straffen utenfor fengsel med særlige vilkår når halvdel av straffetiden er gjennomført. Overføring skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler mot det.

Dersom den idømte fengselsstraff eller resterende tid frem til forventet prøveløslatelse er inntil 4 måneder, og det er hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan straffen gjennomføres utenfor fengsel når det settes vilkår om at domfelte skal være undergitt elektronisk kontroll. Første ledd annet punkt gjelder tilsvarende.

Det er en forutsetning for gjennomføring av straff utenfor fengsel at domfelte skal ha fast bopel og være sysselsatt i form av arbeid, opplæring eller andre tiltak. Domfelte skal dessuten unnlate å bruke rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet.

Dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen utenfor fengsel, skal kriminalomsorgen fastsette særlige vilkår. Kriminalomsorgen kan blant annet fastsette at domfelte skal

- a) gjennomgå behandling,
- b) delta i program,
- c) innta antabus eller andre foreskrevne medikamenter,
- d) overholde bestemmelser om oppholdssted, eller
- e) unnlate å ha samkvem med bestemte personer.

Kriminalomsorgen kan oppheve fastsatte vilkår, endre eller fastsette nye vilkår hvis det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere at domfelte overholder forutsetninger og fastsatte vilkår. Som ledd i kontrollen kan tiltak etter § 56 iverksettes. Ved brudd på vilkår eller forutsetninger, eller dersom det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå straffbar handling eller unndra seg gjennomføringen, gjelder bestemmelsene om tilbakeføring til fengsel i § 14 fjerde og femte ledd.

Endret ved lover 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 29 juni 2007 nr. 84 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139, nytt annet ledd i kraft 1 aug 2008 iflg. res. 13 juni 2008 nr. 586).

Forskriften § 3-8. Gjennomføring av straff utenfor fengsel. Oppmøteplikt

I tillegg til grunnvilkårene i straffegjennomføringsloven § 16 annet ledd og eventuelle vilkår etter straffegjennomføringsloven § 16 tredje ledd, skal domfelte pålegges å møte for kriminalomsorgen eller annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen anviser minimum én gang pr. uke.

Generelle vilkår

I særlige tilfeller og på bestemte vilkår, kan domfelte overføres til straffegjennomføring utenfor fengsel. Det er en grunnleggende forutsetning at domfelte har et reelt behov for rehabilitering. Fortsatt straffegjennomføring innebærer at domfelte ikke uten spesiell tillatelse kan forlate landet og at han må overholde fastsatte vilkår. I disse sakene må det foreligge omstendigheter som gjør slik straffegjennomføring nødvendig og det skal svært lite til før brudd på vilkår fører til gjeninnsettelse i fengsel. Videre innebærer fortsatt straffegjennomføring at domfelte kan løslates etter de vanlige regler for løslatelse på prøve.

Forvarings- og sikringsdømte kan ikke overføres etter § 16.

Sikkerhetsmessige hensyn

Før overføring etter § 16 må de sikkerhetsmessige hensyn vurderes nøye. Faren for ny kriminalitet, unndragelsesfaren og fare for rusmisbruk er sentrale vurderingsmomenter i denne forbindelse.

Straffens formål

Formålet med straffen må ikke tale mot overføring. Det betyr at det må tas særlig hensyn til den allmennpreventive virkning av overføringen og at hensynet til den alminnelige rettsfølelse tillegges betydelig vekt. Innsatte som er dømt i svært alvorlige saker vil derfor bare unntaksvis kunne overføres til straffegjennomføring etter § 16. Her må det foretas en konkret vurdering hvor lengden på den tid som er gått siden domfellelsen og hensynet til nødvendigheten av rehabilitering for å hindre gjentagelse, er sentrale vurderingstemaer.

Positiv utvikling

For å kunne fortsette straffegjennomføringen utenfor fengsel må domfelte ha vist en særlig positiv utvikling. En alminnelig god oppførsel er ikke tilstrekkelig. Det må her foretas en individuell vurdering med utgangspunkt i den innsattes situasjon ved påbegynnelsen av straffegjennomføringen. Hvis innsatte har vist en merkbar forandring i positiv retning, kan det legges mindre vekt på disiplinærbrudd i begynnelsen av straffegjennomføringen.

Nødvendig og hensiktsmessig for å motvirke ny kriminalitet

Straffegjennomføring utenfor fengsel må også fremstå som nødvendig for at den positive utvikling skal fortsette. Overføring til andre gjennomføringsformer må altså ha vært vurdert først.

Dette innebærer at det må foreligge tilbud utenfor fengsel som ikke kan gis i fengsel eller ved frigang, og tilbudet må være egnet til å motvirke ny kriminalitet for domfelte. Tilbudet må også fremstå som det mest hensiktsmessige med tanke på å redusere gjentagelsesfaren. Dette må vurderes individuelt i forhold til de

kriminelle handlinger domfelte har begått, den rehabilitering han allerede har gjennomgått og mulighetene for at rehabiliteringen skal fortsette.

Halv tid

Overføring til straffegjennomføring etter § 16 kan tidligst skje når domfelte har gjennomført minst halvparten av fengselsstraffen. Subsidiær fengselsstraff etter bøter skal være gjennomført i sin helhet.

Det må her foretas en avgrensning mellom overføring etter § 16 og løslatelse etter halv tid etter § 42, tredje ledd.

For løslatelse etter halv tid kreves det at det foreligger særlige grunner som gjør fortsatt straffegjennomføring så byrdefull at det ikke er rimelig å forsette straffegjennomføringen. For fortsatt straffegjennomføring etter § 16, er det hensynet til en mest mulig effektiv rehabilitering som er det sentrale. Det er altså to forskjellige vurderingstemaer i forhold til løslatelse og straffegjennomføring utenfor fengsel.

I konkrete tilfeller kan allikevel grensene bli noe flytende og til dels gripe inn i hverandre. Det kan tenkes tilfeller hvor begrunnelsen for en eventuell løslatelse ved halv tid faller bort hvis innsatte får gjennomføre resten av straffen utenfor fengsel, for eksempel fordi han da kan bo hjemme. Dette er alene ikke nok til overføring etter § 16 hvis ikke de øvrige vilkår som nevnt ovenfor, er oppfylt. Det kan altså tenkes tilfeller hvor innsatte kan løslates etter halv tid, men ikke fyller vilkårene for straffegjennomføring utenfor fengsel. På den annen side skal innsatte fortrinnsvis overføres til fortsatt straffegjennomføring utenfor fengsel hvis det kan avhjelpe de problemer som søknad om løslatelse etter halv tid er begrunnet med og de øvrige vilkår etter § 16 er oppfylt.

Grunnvilkår som alltid skal settes ved straffegjennomføring etter § 16 (obligatoriske), § 16, annet ledd

Før leder av fengselet fastsetter vilkår som nevnt nedenfor, er det en forutsetning at det tas kontakt med friomsorgen for å samarbeide om fastsettelsen av vilkår.

Fast bopel

Før en innsatt kan overføres til fortsatt straffegjennomføring etter § 16 er det et ufravikelig krav at det må være ordnet med fast bopel. Her plikter domfelte å bo med mindre han får tillatelse av leder av fengselet til å endre bopel.

Hvis domfelte bor sammen med familie eller andre må leder av fengselet forvisse seg om at domfelte har orientert disse om sin situasjon og at de er innforstått med de restriksjoner som domfelte er pålagt. Tilsvarende må leder av fengsel forvisse seg om at domfelte har orientert eventuell utleier av bolig. Utleier bør bekrefte skriftlig at han er kjent med forholdet.

Sysselsetting

Videre skal domfelte være sysselsatt i minimum full dags beskjeftigelse med arbeid, skole/opplæring eller andre tiltak. Andre tiltak kan være behandlingsopplegg som tilsvarende full arbeidsdag. Det er grunn til å presisere at deltagelse i programvirksomhet kommer i tillegg til kravet om full sysselsetting, se § 16, tredje ledd, bokstav c). Programvirksomhet må altså skje på fritiden hvis

ikke programmet er en del av et større behandlingsopplegg i regi av helsemyndighetene. Det kan for eksempel tenkes at domfelte har gjennomført en del av dommen etter straffegjennomføringsloven § 12, men at behandlingen er kommet så langt at den skal fortsette utenfor institusjon slik at domfelte bor i egen bolig, men deltar i behandling på institusjonen på dagtid. Her vil overføring etter § 16 kunne vurderes. Sysselsetting i egen eller nære pårørendes virksomhet innvilges ikke.

En kombinasjon av arbeid/ skole/ behandling kan også tenkes. Det viktige er at domfelte er organisert minst hele arbeidsdagen med virksomhet som er egnet til å motvirke tilbakefall til kriminalitet.

Forbud mot rusmidler og andre medikamenter

Videre må domfelte pålegges å avholde seg fra bruk av alle former for rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet.

Det må etableres rutiner for kontroll av at forbudet overholdes. Blant annet bør det iverksettes kontrolltiltak etter straffegjennomføringsloven § 56.

Vilkår som kan settes etter en individuell vurdering, § 16, tredje ledd

Hvis det er nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen, kan det, etter en individuell vurdering settes spesielle vilkår som nevnt i § 16, tredje ledd. Det er hensynet til at gjennomføringen av straff utenfor fengsel skal kunne gjennomføres på en betryggende måte som er avgjørende for hvilke vilkår som settes. Dette innebærer at hvis domfelte motsetter seg slike vilkår, kan overføring ikke skje.

- a) Det kan settes som vilkår at domfelte forplikter seg til å delta i behandling. For eksempel kan dette være praktisk i forhold til rusmisbrukere eller domfelte med psykiske problemer hvor institusjonsbehandling ikke er hensiktsmessig eller praktisk. Man minner om at behandlingen skal være full tids beskjeftigelse eller kombineres med arbeid/skole, slik at domfelte har arbeidsdagen fullt besatt. Videre må behandlingen være nødvendig for en sikkerhetsmessig gjennomføring av straffen. Domfeltes behov for behandling er alene ikke nok til å sette dette vilkåret.
- b) Det kan settes som vilkår at domfelte forplikter seg til å delta i program. Krav om deltagelse i program vil komme i tillegg til krav om sysselsetting som er et grunnvilkår for overføringen. Dette innebærer at programdeltagelse som hovedregel må skje på fritiden. Unntak kan tenkes hvor programvirksomheten er en del av flere tiltak som retter seg mot nødvendig behandling. Det forutsettes da at behandlings- og programopplegget dekker hele arbeidsdagen.
- c) Det kan settes som vilkår at domfelte forplikter seg til å innta antabus eller andre foreskrevne medikamenter. Her er det viktig at det etableres rutiner for samarbeid med helsevesenet blant annet for å kontrollere at vilkåret overholdes.
- d) og e) Det kan settes bestemmelser om hvor domfelte skal oppholde seg, herunder hvor han ikke skal oppholde seg og hvilke personer han ikke får ha kontakt med. Man minner om det som er sagt ovenfor om at det må

samarbeides med friomsorgen slik at det kan etableres kontroll med at vilkårene overholdes.

Opphevelse og endring av fastsatte vilkår

Hvis det under straffegjennomføring etter § 16 fremkommer tegn som tyder på utglidning, at vilkårene ikke virker som forutsatt eller at det er praktiske problemer med å overholde vilkårene, kan det gjøres endringer.

I grunnvilkårene som er satt etter § 16, annet ledd kan det bare gjøres slike endringer som går ut på skifte av bopel, endring av arbeidssted, flytting til annen skole eller nødvendige endringer i behandlingsopplegg osv. Disse vilkårene kan ikke oppheves.

I § 16, tredje ledd er det derimot en forholdsvis vid adgang til å endre, oppheve eller sette nye vilkår. Det er hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen som eventuelt kan begrunne slike endringer. Det er adgang til å sette andre vilkår enn de som er listet opp i tredje ledd, men også slike vilkår må være nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen.

Oppfølging og kontroll

For å sikre nødvendig oppfølging og kontroll skal domfelte pålegges å møte for friomsorgen, fengselet eller annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som leder av fengselet bestemmer, minimum en gang per uke. Omfanget av oppmøteplikten må vurderes individuelt hvor blant annet domfeltes forhold til rusmidler, behov for oppfølging, og tidligere straffbare forhold trekkes inn i vurderingen. Oppmøteplikten kan imidlertid ikke oppheves.

Hvis det er mistanke om at vilkårene ikke følges, skal møteplikten økes og eventuelle andre kontrolltiltak settes i verk. Det må etableres rutiner for nødvendig kontroll av at forbudet om bruk av rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater og andre kjemiske stoffer overholdes. Blant annet bør det iverksettes kontrolltiltak etter straffegjennomføringsloven § 56. Ved mistanke om brudd på dette vilkår skal det alltid iverksettes kontrolltiltak etter § 56.

Videre må det lages avtaler med arbeidssted, skole og andre om tilbakemelding til friomsorgen hvis det skjer brudd på vilkår eller det oppstår uregelmessigheter av noe slag.

Det kan foretas uanmeldte hjemmebesøk hos domfelte der det er nødvendig, jf. § 56.

Reaksjon på brudd på forutsetninger/vilkår for straffegjennomføring etter § 16

Som nevnt skal det lite til før domfelte som gjennomfører straff etter § 16 skal tilbakeføres til fengsel.

Hvis domfelte har begått straffbare handlinger eller brutt fastsatte vilkår, skal det alltid vurderes om domfelte skal tilbakeføres til fengsel. Likeledes skal dette vurderes der det foreligger fare for at domfelte vil begå nye straffbare handlinger. I disse tilfellene er hovedregelen at domfelte tilbakeføres til fengsel.

Ved tilbakeføring må det foreligge sannsynlighetsovervekt for at det enten er begått straffbare handlinger eller at det er slik gjentakelsesfare. Dette betyr at det må foreligge konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter som taler for at det er, eller vil bli begått straffbare handlinger. Løse antagelser er ikke nok. Tilsvarende gjelder for brudd på vilkår, men her vil som oftest bruddene være objektivt konstaterbare, jf. at det skal iverksette kontrolltiltak etter § 56 ved mistanke om bruk av rusmidler eller ulovlige medikamenter.

Selv om det skal være lav terskel for tilbakeføring til fengsel, kan det tenkes tilfeller der bruddene er så bagatellmessige at det heller bør vurderes å endre eller fastsette nye vilkår. Ved denne vurderingen må det legges vekt på hvor langt domfelte er kommet i sin rehabilitering og hvor godt han i det store og hele klarer seg utenfor fengsel og hvor alvorlig bruddet er og om det er sannsynlig at det er en engangsforeteelse. Det vises her til mulighetene for å ilegge reaksjon på brudd etter straffegjennomføringsloven § 40, tredje ledd.

Formalisering av rammer ved gjennomføringen av straff utenfor fengsel

Fengselet skal i samarbeid med vedkommende friomsorgskontor lage en plan for gjennomføring av straff utenfor fengsel. Her skal vedtaket om overføring med de fastsatte vilkår tas inn. Videre skal det fremgå hvilke krav og forutsetninger som ellers gjelder for gjennomføringen, hvilke kontrolltiltak som kan iverksettes og konsekvensene av brudd. Det må fremgå av planen hvilke samarbeidspartnere som er involvert i gjennomføringen, for eksempel skole, arbeidsgiver, behandlingsinstitusjon osv. og hvilken rolle disse har, for eksempel plikt til tilbakemelding til friomsorgskontoret. Planen skal undertegnes av domfelte.

Avgjørelsesmyndighet

Vedtaket om overføring av domfelte med straff på ti år eller mindre treffes av leder av fengselet som i samarbeid med leder av vedkommende friomsorgskontor også bestemmer hvilke vilkår som skal settes. Vedtak om å endre vilkår, gjeninnsettelse og reaksjon på brudd treffes av leder i fengsel etter uttalelse fra friomsorgskontoret.

For domfelte som har fengselsstraff på over ti år er det direktør på regionalt nivå som treffer disse avgjørelsene. I særlige tilfeller hvor det er behov for rask avgjørelse utenom kontortid gjelder bestemmelsene i siste avsnitt under punkt 2.2.

Etter overføringen skal leder av friomsorgskontor ha ansvar for kontroll og oppfølging. Det kan imidlertid avtales at fengselet utfører en del av kontrollen for eksempel ved oppmøteplikt i fengselet hvis det er mest praktisk.

3.15. Fellesskap med andre innsatte

Straffegjennomføringsloven § 17. Fellesskap med andre innsatte

Så langt det er praktisk mulig skal innsatte ha adgang til fellesskap under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, og i fritiden. Kriminalomsorgen kan beslutte hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet

etter bestemmelsene i § 29 annet ledd og §§ 37, 38, 39 og 40 annet ledd bokstav d. Innsatte skal være i enerom om natten hvis ikke helsemessige forhold eller plassmangel er til hinder for det.

Fellesskapet for innsatte som gjennomfører straff i avdeling som nevnt i § 10 annet ledd, kan helt eller delvis begrenses av hensyn til ro, orden og sikkerhet, eller dersom hensynet til innsatte selv eller andre innsatte tilsier det, og det ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep.

Alminnelig daglig fellesskap

Innenfor rammen av det enkelte fengsels innredning og bemanningsmessige ressurser skal de innsatte som hovedregel være i fellesskap under arbeid, undervisning, programdeltagelse mv. og i fritiden.

Innsatte bør gis mulighet til å innta måltider i fellesskap der egnet rom finnes, hvis ikke hensynet til ro, sikkerhet og orden i fengselet taler imot.

Begrensinger i, eller utelukkelse fra, det alminnelige daglig fellesskap kan bare vedtas hvis vilkårene i lov om gjennomføring av straff §§ 17, annet ledd, 29, annet ledd, 37, 38, 39 eller 40 annet ledd bokstav d) er oppfylt.

Det skal på forhånd være fastsatt når samværet mellom de innsatte kan ta til og når det skal være avsluttet.

Når det gjelder kontroll med fellesskapet, vises til forskriften § 3-9 og retningslinjene punkt 3.28. For innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå gjelder egne regler i forskriften kapittel 6 g kapittel 6 i retningslinjene.

Eget rom til hver innsatt – bruk av dublering og flermannsrom

Den enkelte innsatte skal som hovedregel ha sitt eget rom.

To eller flere innsatte kan likevel plasseres i samme rom dersom fengselets innredning, plassforholdene eller andre særlige forhold gjør det nødvendig.

Ved dublering (to innsatte på celle beregnet for én) må det, forut for dubleringen og fortløpende mens den pågår, foretas en nøye vurdering av de helsemessige og sikkerhetsmessige forhold. Ordningen må ikke være permanent, og det må kontinuerlig arbeides for å fremskaffe et tilstrekkelig antall fengselsplasser, slik at dublering blir unødvendig.

Også ved bruk av flermannsrom må det i tillegg til helsemessige forhold særlig tas hensyn til de innsattes og tjenestemennenes sikkerhet.

Opphold i celle med dublering skal som hovedregel ikke overstige 30 dager. Dette gjelder både for varetektsinnsatte og domfelte. Dublering av lengre varighet kan benyttes dersom den innsatte selv ønsker det. Opphold i flermannsrom har ingen slike begrensning.

3.16. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Straffegjennomføringsloven § 18. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak
Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte får et
aktivitetstilbud på dagtid.

Forskriften § 3-12. Aktivitetstilbud: forhold til aktivitetsplikten. Endring av innhold

Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak er likestilt og fyller kravene til aktivitetsplikten. Det kan ikke pålegges den innsatte å delta i opplæring, programmer og andre tiltak som behandling og lignende mot vedkommendes vilje. Arbeid kan pålegges dersom innsatte ikke ønsker å delta i slike tiltak.

Innholdet i aktiviteten kan endres når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen eller hvis bemanningsmessige forhold tilsier det. Innholdet kan til enhver tid endres i samarbeid med den innsatte.

For bruk av datautstyr i undervisning og arbeid gjelder reglene i forskriften § 3-20 tilsvarende.

Se straffegjennomføringsloven § 3, forskriften § 1-4, retningslinjene punkt 1.4. om aktivitetsplikt.

Ansvar for tilrettelegging av aktivitetstilbudet

Direktør på regionalt nivå har ansvar for at det utvikles et differensiert aktivitetstilbud til innsatte i regionen, med utgangspunkt i kriminalomsorgens og regionens mål og virksomhetsplan.

Vurdering av tilbudet til den enkelte - framtidsplanlegging

Fengselet skal i samarbeid med den innsatte og ved behov med samarbeidende etater, kartlegge hvilke aktiviteter som vil være best egnet. Kartleggingen skal ta utgangspunkt i opplysninger fra innsatte, saksdokumenter om den aktuelle dommen og eventuelt dokumenter fra tidligere saker/dommer.

Fengselet skal vektlegge tiltak som kan redusere eventuelle skadevirkninger av å sitte i fengsel, som kan redusere risiko for gjentatt kriminalitet, samt som best mulig kan dekke den enkeltes ønsker og behov.

Samordning av aktivitetstilbudet

Leder av fengsel har ansvar for, i samarbeid med andre aktuelle instanser, at de ulike aktivitetene som tilbys samordnes, slik at den enkelte kan gjøre seg nytte av flere aktivitetstilbud dersom dette er hensiktsmessig. Samordning er særlig viktig når innsatte både skal være i arbeid eller under opplæring, og samtidig få mulighet til å delta i programmer eller andre tiltak.

Fengselet skal legge til rette for gode rutiner i forhold til samordning av aktivitetene, herunder avsette nødvendig tid til kontaktbetjentfunksjoner og framtidsplanlegging.

Arbeid

Arbeidsvirksomheten skal søkes drevet slik at alle innsatte får anledning til å ta del i sysselsetting. Arbeidstilbudet skal søke å gi den innsatte opplæring, en normal arbeidsdag og samvær med andre.

Ved behov må det vektlegges at arbeidstilbudet om mulig også kan gi en yrkesrettet opplæring, spesielt for unge innsatte, slik at tilbudet kan bidra til muligheter for videre opplæring og sysselsetting etter løslatelsen. Det bør vektlegges at tilbudet også kan være en treningsarena for innsatte som trenger arbeidserfaring/arbeidstrening og trening på sosiale ferdigheter. Fengselet bør her søke et nært samarbeid med skole og arbeidsmarkedsetat for å utvikle hensiktsmessige arbeidstilbud.

Arbeidsdriften skal omfatte det arbeid som er nødvendig for fengselets drift og vedlikehold, så langt dette er hensiktsmessig og faglig tilfredsstillende. Til dette arbeid regnes husarbeid, vedlikeholds- og reparasjonsarbeider mv.

Arbeidsvirksomheten skal når det gjelder arbeidsledernes kvalifikasjoner og når det gjelder utvalg av arbeidsgrener, arbeidsmetoder, maskinelt og annet utstyr, søkes brakt på høyde med tilsvarende virksomhet i næringslivet for øvrig.

Det skal treffes de tiltak som er mulige for å unngå yrkesskade. En innsatt må ikke settes til arbeid ved maskin eller annen innretning som kan fremby fare, uten at han på forhånd har fått nødvendig veiledning og oppnådd nødvendig kyndighet. Før en innsatt settes til å betjene en farlig maskin, skal han underskrive en erklæring om at han mener han kan betjene den og er villig til det. Tilsvarende regel skal gjelde for annet farlig arbeid. Det vises for øvrig til retningslinjer om arbeidsdriften gitt av departementet.

Arbeid utenfor fengselet

En innsatt som ønsker det kan i særlige tilfeller og under betryggende tilsyn settes i arbeid utenfor fengselet. Den innsatte kan også settes til slikt arbeid uten tilsyn, dersom dette anses ubetenkelig utfra en sikkerhetsmessig vurdering.

Opplæring

Formålet med og rettigheter til opplæring fremgår av den alminnelige lovgivning om opplæring, jf. opplæringsloven.

I forbindelse med opplæringen bør en søke å utnytte alle de muligheter som kan anvendes innenfor de rammer som følger av frihetsberøvelsen.

Fengselets tilsatte skal oppfordre innsatte til å ta del i den opplæring som tilbys i fengselet, og ellers til å søke kontakt med skolen for å få råd og veiledning når det gjelder utdanning og opplæring. Unge innsatte med mangelfull utdanning skal i særlig grad søkes motivert for, og stimulert til deltakelse i opplæringstilbudene i fengselet og til å motta veiledning når det gjelder videre utdanning.

Fengselet skal samarbeide med skolen for å avdekke behov for opplæring og bidra til at opplæringstilbudet utvikles i forhold til innsattes behov.

Når det gjelder innsattes mulighet til å benytte skoletilbud utenfor fengselet, vises det til straffegjennomføringsloven § 20 og retningslinjene punkt 3.18. om frigang.

Opplæring som ikke organiseres av skolen, kan søkes ivaretatt ved hjelp av andre etater (for eksempel arbeidsmarkedsetaten) eller ved kriminalomsorgen selv.

Program

Programmer er en benevnelse på tiltak i kriminalomsorgen som retter seg mot domfelte og varetektsinnsatte i form av undervisning, ferdighetstrening og/eller strukturerte samtaler. Programmer kan gjennomføres i grupper eller individuelt. Programmer kan tilbys innsatte i fengsel, inkludert varetektsinnsatte dersom de har behov for det og det er innenfor rammen av fengslingskjennelsen.

Fengselet må legge til rette for at programmenes innhold kan følges opp i den innsattes daglige liv i fengselet.

Andre tiltak

Med andre tiltak menes tiltak som tilbys av fengselet eller samarbeidspartnere, og som er hensiktsmessig at foregår på dagtid. Felles for disse tiltakene må være at formålet er å gjøre den innsatte bedre i stand til å leve uten kriminalitet, eller å redusere eventuelle skadevirkninger av å sitte i fengsel.

Andre tiltak kan omfatte organiserte kriminalitetsforebyggende tiltak som ikke kommer inn under programdefinisjonen, men som kan ha likhetstrekk med programmer. Kulturtiltak, som idrett, musikk og lignende, er som hovedregel fritidstiltak. Dette vil imidlertid kunne komme inn under andre tiltak dersom fengselet finner at det oppfyller formålet og det ikke finnes egnede arbeids- eller opplæringstilbud.

Behandling som inngår i aktivitetstilbudet kan være psykoterapeutisk eller medisinsk behandling hos lege, psykolog og lignende, som et ledd i kriminalitetsforebyggingen. Institusjonsbehandling faller utenfor aktivitetstilbudet, likeledes konsultasjon hos lege, tannlege mv., men det forutsettes at innsatte får fri til å foreta slike nødvendige konsultasjoner på dagtid.

Individuelle samtaler som inngår i aktivitetstilbudet på dagtid, kan være strukturerte samtaler med kontaktbetjent og rådgivning, konsultasjon mv. med sosialkonsulent, arbeidsrådgiver, opplæringskonsulent og lignende.

Kontaktbetjentarbeid og framtidsplanlegging kan både foregå på dagtid innenfor aktivitetsplikten, og på ettermiddagstid og i helger som et tilbud innsatte bør benytte seg av. Det vises her til egne retningslinjer for kontaktbetjentarbeid og egne retningslinjer for framtidsplanlegging.

Andre tiltak kan også omfatte forebyggende informasjonsarbeid som innsatte deltar i, og som foregår i fengselet, i opplæringsinstitusjoner mv.

Særregler om data, m.m.

Se også retningslinjene punkt 3.24.

a) Tillatelse til innsattes bruk av datautstyr og lignende

Fengselet bør i straffegjennomføringen legge opp til at innsatte kan få opplæring og praktisk trening i bruk av dataprogram- og utstyr. Som hovedregel skal bruk av

datautstyr og lignende skje i regi av fengselets opplærings- eller fritidsfunksjon. I fengsler med høyt sikkerhetsnivå skal det bare unntaksvis kunne gis tillatelse til bruk av privat datautstyr etter straffegjennomføringsloven § 26, og da bare i helt spesielle opplæringsituasjoner hvor det er dokumentert ekstraordinært behov. Opplæringspersonalet skal informeres om reglene her, og rette seg etter dem og de øvrige pålegg som måtte gis om slik bruk. Elektronisk kommunikasjon med eksterne nettverk og lignende reguleres av straffegjennomføringsloven § 30, sjuende ledd. I fengsel med lavere sikkerhetsnivå kan reglene her praktiseres lempeligere.

Datautstyr og lignende kan bare benyttes av innsatte til arbeid, opplæring eller andre tiltak når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. I vurderingen skal det tas hensyn både til fengselets alminnelige sikkerhetsnivå og den innsattes egne forhold.

Utstyr som benyttes av innsatte skal være godkjent av fengselet. Det kan fastsettes begrensninger i utstyr, lagringskapasitet, oppbevaring og bruksområde for utstyret.

b) Kontroll av bruk, utstyr og innhold

Dersom innsatte gis tillatelse til å bruke datautstyr og lignende, skal det etableres forsvarlige kontroll- og oppfølgingsrutiner for å avdekke misbruk av programvare, maskinvare og øvrig innhold.

Programvare og øvrig innhold må ikke i skrift, bilde, film eller lyd være av en slik art at det kan ha uheldig påvirkning på innsatte selv, andre innsatte eller miljøet i fengselet som helhet, og det må være i henhold til norsk lov for øvrig, jf. straffegjennomføringsloven § 26, forskriften § 3-20 og punkt 3.24. i retningslinjene. Det bør fastsettes en snevrere grense for innsatte som er dømt eller varetektsfengslet for volds- og sedelighetsforbrytelser.

Alt utstyr skal særskilt gjennomgås og kontrolleres. Slik kontroll kan omfatte for eksempel visitasjon og kontroll med teknisk utstyr, også med bistand fra datakyndig personell. Disse skal ha tilgang til alle deler og tilgangsnivåer på utstyret. Utstyret skal, om nødvendig, plomberes. Også alt innhold skal kunne kontrolleres, jf. straffegjennomføringsloven § 28 og punkt 3.31. i retningslinjene. Det skal kontrolleres at ulovlig bruk av datautstyr ikke finner sted i kombinasjon med bruk av mobiltelefon, modem, telefaks og lignende eller andre datamaskiner med tilsvarende tilknytningsmuligheter.

Bare programvare som fengselet har godkjent kan gjøres tilgjengelig. Programvaren skal følge regler for lisensregistrering og lignende.

Bruk av for eksempel disketter, CD-rom eller annet portabelt lagringsmedium kan bare skje etter særskilt samtykke fra fengselet, og bare når forsvarlige kontrollrutiner for merking, telling og kontroll av mediets innhold gjennomføres.

c) Forbud mot tilknytning til eksternt nettverk

Innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal som hovedregel ikke kunne disponere datautstyr o.l. som er koblet til eksternt datanettverk eller eksternt

datautstyr eller lignende, jf. straffegjennomføringsloven § 30 og retningslinjene punkt 3.33. Bruk av slikt utstyr i alle typer fengsel forutsetter at reglene for brevkontroll følges.

3.17. Dagpenger

Straffegjennomføringsloven § 19. Dagpenger

Domfelte som gjennomfører straff i fengsel, eller utenfor fengsel etter §§ 12 og 13, kan tilstås dagpenger. Satsene fastsettes av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

Forskriften § 3-13. Dagpenger

Inntekten av det arbeid som utføres i fengslene tilfaller staten. Deltakelse i arbeid, programvirksomhet, opplæring og andre tiltak innenfor aktivitetsplikten godtgjøres likt. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning regulerer årlig dagpengenes størrelse og fastsetter nærmere vilkår.

Den innsatte skal underrettes om hva han får i dagpenger. Ved utgangen av hver måned skal vedkommende gjøres kjent med hvor mye som står inne på hans konto.

Innsatte kan trekkes i dagpenger ved ureglementert fravær og for dårlig arbeidsinnsats. Innsatte som uteblir fra eller nekter å ta del i den aktiviteten de er satt til, skal ikke gis dagpenger.

Innsatte som av hensyn til helbredstilstand eller arbeidsevne skjønnes uegnet til beskjeftigelse innen fengselets ordinære virksomhet, skal tilstås et mindre beløp i stønadspenger etter satsen som bestemmes av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, jf. første ledd.

Tilsvarende beløp kan tilstås domfelte som isolerer seg frivillig og varetaktsinnsatte som ikke vil arbeide.

På bevegelige helligdager som faller på normale virkedager skal alle innsatte som ikke deltar i ordinært arbeid eller som nekter å delta i den aktiviteten de er satt til, godtgjøres etter satsen for stønadspenger. Tilsvarende gjelder ved fritak fra aktivitetsplikten på særskilte og klart dokumenterte helligdager der dette på forhånd er avklart med lokalt nivå.

Domfelte som gjennomfører straff i institusjon eller sykehus etter straffegjennomføringsloven §§ 12 og 13 skal i alminnelighet tilstås dagpenger etter sats for stønadspenger. Det er en forutsetning for utbetalingen at den domfelte ikke mottar dagpenger eller lignende godtgjøring fra den institusjonen som vedkommende er overført til. Dersom den domfelte er trygdet bortfaller dagpengene ved overføring etter straffegjennomføringsloven §§ 12 og 13, jf. folketrygdloven §§ 3–27 og 3–28.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter straffegjennomføringsloven § 16 skal ikke tilstås dagpenger.

I dagpenger som den innsatte ikke har fått til fri rådighet, kan det ikke tas utlegg for gjeld eller foretas trekk fra offentlig myndighet. Det skal ikke svares skatt av dagpengene.

Håndtering av innsattes midler er regulert i økonomiinstruksen for kriminalomsorgen.

Følgende prinsipper skal legges til grunn for utbetaling av dagpenger

- arbeidstiden er vanligvis fra kl. 08.00 til kl. 15.00. Annen arbeidstid kan fastsettes der dette er nødvendig av hensyn til fengselets drift. På helgedager skal det i alminnelighet bare utføres arbeid som er nødvendig for driften
- lik arbeidstid for opplæring, produksjon og økonomiarbeid
- mulighet for å kombinere arbeid, programvirksomhet, opplæring og andre tiltak innenfor aktivitetsplikten
- direktør på regionalt nivå kan gi ekstra tillegg ved arbeidsoppgaver som er spesielt viktig for fengselet, etter fastsatte satser. Tillegget må vurderes i forhold til regionens ramme, og kan være fra kroner 1,- og opp til det til en hver tid gjeldene maksimumsbeløp. Tillegget skal således kun gis innenfor
- tildelt budsjettamme og skal praktiseres etter en fleksibel bruk av skalaen. Oppgaven kan delegeres til lokalt nivå
- innsatte kan trekkes i dagpenger ved ureglementert fravær og for dårlig arbeidsinnsats. Ved vurdering av arbeidsinnsatsen må man se hen til den innsattes evner, helse og andre forhold
- innsatte som uteblir fra eller nekter å ta del i den aktiviteten de er satt til, skal ikke gis dagpenger. For øvrig vises det til straffegjennomføringsloven § 40, annet ledd, bokstav b og retningslinjene punkt 3.43.

Dersom hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 37 og 39 medfører utelukkelse fra arbeid, tilstås stønadspenger. Innsatte som ikke selv er skyld i at de er uten arbeid, opplæring eller aktiviteter, skal tilkjennes dagpenger.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter § 16, jf. retningslinjene punkt 3.14. skal ikke tilstås dagpenger. Dersom domfelte ikke har arbeidsinntekt, skal det vurderes om han har krav på ytelser etter lov om sosiale tjenester.

På bevegelige helligdager som faller på normale virkedager, skal innsatte som utfører sitt ordinære arbeid tilstås dagpenger på vanlig måte. Innsatte som ikke tilbys arbeid disse dagene, godtgjøres etter satsene for stønadspenger. Innsatte som nekter å delta i den aktiviteten de er satt til, tilstås ikke godtgjørelse, jf. ovenfor.

Disse regler gjelder uten hensyn til om den innsatte har private midler eller har oppsparte dagpenger for arbeid vedkommende har utført tidligere.

Særlig om dagpenger ved gjennomføring av straff utenfor fengsel etter §§ 12 og 13
Dersom den domfelte har krav på dagpenger ved gjennomføring av straff i institusjon eller sykehus etter §§ 12 og 13, er det fengselet den domfelte overføres fra som står ansvarlig for utbetaling av dagpengene.

Det følger av forskriften § 3-13 syvende ledd at dagpenger ved slik straffegjennomføring skal tilstås etter sats for stønadspenger. Av § 3-13 fjerde ledd følger at denne satsen fastsettes av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Satsene fremgår av årlige rundskriv fra KSF. Som en konsekvens av at

dagpengenes størrelse ved straffegjennomføring etter §§ 12 og 13 nå er regulert i forskriften til straffegjennomføringsloven, har de beregningsregler som fremgår av rundskriv G-62/92 opphørt å gjelde.

3.18. Frigang

Straffegjennomføringsloven § 20. Frigang

Kriminalomsorgen kan gi innsatte tillatelse til å delta i arbeid, opplæring, program eller andre tiltak utenfor fengsel dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det, og det ikke er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen av straffen.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for frigangen, skal kriminalomsorgen varsle fornærmede eller dennes etterlatte på forhånd.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Forskriften § 3-14. Frigang

Frigang kan først påbegynnes etter en sammenhengende frihetsberøvelse på minst 4 måneder. Domfelte må i tillegg ha gjennomført minst 1/3 av straffetiden.

Frigang skal som hovedregel ikke tilstås for et lengre tidsrom enn 1 år.

Frigang til undervisning kan likevel tilstås i inntil 2 år dersom undervisningen er ledd i en samlet utdanningsplan.

Bestemmelsene ovenfor kan fravikes når særlige og tungtveiende grunner foreligger. Innvilgelse av søknad om dispensasjon kan gis av nærmeste overordnede nivå.

Frigang til egen eller nære pårørendes virksomhet innvilges ikke. Det samme gjelder frigang til selskaper hvor domfelte har eller har hatt betydelige eierinteresser eller viktige verv.

Samtidig med at frigang iverksettes skal domfelte gjøres uttrykkelig oppmerksom på bestemmelsene om kontroll med frigang.

Forskriften § 3-15. Arbeidsavtale ved frigang. Arbeidslønn

Ved frigang til arbeid skal kriminalomsorgen påse at det blir inngått arbeidsavtale mellom domfelte og arbeidsgiver.

Alminnelig bestemmelse om frigang

Som hovedregel skal frigang innvilges på dagtid på ukens hverdager, eller begrenses til noen timer et par kvelder i uken. Dersom det dreier seg om et begrenset antall utganger, bør det vurderes om korttidspermisjoner kan anvendes i stedet for frigang. I særlige tilfeller hvor frigang ikke kan gis på dagtid, kan det gis dispensasjon for kveldsskole. Eventuell dispensasjon kan gis av vedtaksorganet selv. Det kan ikke gis adgang til arbeid på kveldstid.

Bestemmelsene om når frigang kan påbegynnes og varigheten av frigangen, jf. forskriften § 3-14, første og annet ledd, kan unntaksvis fravikes når særlige og tungtveiende grunner foreligger. Dette kan være tilfelle når det foreligger et særskilt rehabiliteringsbehov for de helt unge innsatte. Det bør imidlertid unngås

at innsatte blir gående svært lenge i en frigangssituasjon og at det legges opp til en for rask progresjon i straffegjennomføringen. Det bør unngås at eventuell utdanning er avsluttet i lang tid før forventet løslatelse og at innsatte blir stående uten noe tilbud. Likhets hensynet skal tillegges vekt.

Eventuell dispensasjon innvilges av overordnet nivå. Vedtak om avslag på søknad om dispensasjon treffes av leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, dersom det er direktør på regionalt nivå som ellers har avgjørelsesmyndighet i saken, jf. straffegjennomføringsloven § 6 og punkt 2.2. i retningslinjene.

Sviktfarevurdering

Søknad om frigang innvilges bare dersom det etter en konkret vurdering anses sikkerhetsmessig forsvarlig. Frigang skal ikke innvilges dersom det er grunn til å anta at innsatte vil begå nye straffbare handlinger, unndra seg straffegjennomføringen ved å utebli etter arbeid- eller skoletidens slutt, bryte vilkår eller på annen måte misbruke frigangen.

Det kreves ikke alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %) for at misbruk vil finne sted. Det er tilstrekkelig at det er "grunn til å anta" at det foreligger fare for svikt, dvs. at det foreligger en konkret mistanke om sviktfare.

Ved avgjørelsen skal det legges vekt på kriminalomsorgens totale kjennskap til vedkommende fra nåværende eller tidligere fengselsopphold, straffesakens dokumenter, tidligere kriminalitet mv. Det skal særlig legges vekt på den adferd innsatte hittil har vist under straffegjennomføringen, herunder hvordan tidligere utganger har forløpt. Vanligvis bør innsatte ha gjennomført flere permisjoner uten anmerkninger før frigang innvilges.

Frigang bør normalt foregå fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig. Bare unntaksvis kan frigang finne sted fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå.

Det vises for øvrig til punkt 1.8 ovenfor.

Hensiktsmessighetsvurderingen

Frigang kan innvilges til arbeid, praktisk opplæring, undervisning, program eller andre tiltak utenfor fengsel dersom tiltaket kan bidra til å forebygge kriminalitet og styrke innsattes tilpasningsevne og rehabilitering.

Det skal legges vekt på innsattes behov og ses hen til i hvilken utstrekning vedkommende vil kunne nyttiggjøre seg og bygge videre på tiltaket etter løslatelse. Dersom det søkes om frigang til arbeid eller skole, skal det legges vekt på hvilken utdanning og arbeidserfaring innsatte har fra tidligere og om frigangen vil kunne bidra til at han etter løslatelse får innpass i det ordinære arbeidsmarked. Det skal legges vekt på innsattes alder, forhistorie, hvor lenge han har gjennomført fengselsstraff, motivasjon mv.

Frigang bør fortrinnsvis gis i den utstrekning kriminalomsorgen selv ikke har et tilsvarende tilbud.

Særlig om utenlandske innsatte

Innsatte uten norsk statsborgerskap som er besluttet utvist eller som har mottatt forhåndsvarsel om utvisning skal, som hovedregel ikke innvilges frigang.

Sikkerheten

Før eventuell søknad unntaksvis innvilges, skal sikkerheten vurderes nøye. Faren for unndragelse fra straffegjennomføringen ved at innsatte forlater landet skal særlig tas i betraktning. Ved avgjørelsen skal det ses hen til lengden av gjenstående straffetid, innsattes tilknytning til landet gjennom eventuelle familieforhold, hvor lenge han har oppholdt seg i landet, type kriminalitet mv.

Hensiktsmessigheten

Ved frigang til arbeid skal det alltid undersøkes om innsatte har gyldig arbeidstillatelse.

Ved vurdering av søknad om frigang til skole, eventuelt praktisk opplæring, program mv. skal det legges vekt på om innsatte vil kunne fullføre opplæringen før løslatelse. Det skal også ses hen til om opplæringen vil gi kompetanse som er anvendelig i innsattes hjemland og i hvilken grad han for øvrig kan nyttiggjøre seg tiltaket.

Kontroll med frigang

Vedtaksorganet skal påse at det, før frigang iverksettes, inngås skriftlig avtale mellom fengselet og vedkommende arbeidsgiver, skole mv. for å sikre at frigangsavtalen etterleves og at fengselet blir gjort kjent med eventuelle brudd på avtalen.

Arbeidsgiver, skole mv. skal gjøres kjent med at vedtak om innvilgelse av frigang kan omgjøres dersom innsatte begår straffbare handlinger, unndrar seg straffegjennomføringen, bryter vilkårene for frigang eller på annen måte misbruker frigangen. Det samme gjelder dersom det er grunn til å anta at misbruk vil finne sted. Arbeidssted, skole mv. skal anmodes om straks å underrette fengselet dersom det oppstår situasjoner som vil kunne anses som misbruk av frigangen, for eksempel dersom innsatte ikke møter frem til fastsatt tid eller på annen måte viser dårlig oppførsel.

Så langt det er praktisk mulig bør fengselet foreta stikkprøvekontroll med uanmeldte besøk på arbeidsplass, skole mv. Tilsatte bør i disse tilfeller opptre i sivilt antrekk.

Arbeidsavtale ved frigang. Arbeidslønn

Ved frigang til arbeid skal vedtaksorganet påse at det inngås arbeidsavtale mellom innsatte og arbeidsgiver.

Arbeidslønnen skal, etter at lovbestemte trekk er foretatt, overføres til fengselet. Hvor mye av lønnen som skal trekkes for innsattes opphold, avgjøres etter nærmere bestemmelser, fastsatt av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Dersom den innsatte selv står ansvarlig for innkjøp og tilberedning av egen kost, skal det ikke foretas trekk for dette.

Det resterende beløp avsettes på egen rentebærende konto som disponeres av fengselet og den innsatte i fellesskap. Dersom innsatte ønsker det, kan pengene settes inn på en (ikke rentebærende) konto i fengselet.

Foruten til dekning av nødvendige kost- og reiseutgifter, bør kontoen i utgangspunktet benyttes til nødvendige økonomiske forpliktelser, slik som utgifter til bolig og eventuell forsørgelsesbyrde, samt løslatelsesforberedende tiltak.

For innsatte som har frigang til skole eller deltar i programvirksomhet, utbetales dagpenger etter ordinære satser, og det skal i utgangspunktet ikke foretas trekk for opphold. Dersom vedkommende mottar skolepenger, stipendier eller lignende, avgjør leder av fengselet om trekk skal foretas. I de tilfelle hvor innsatte selv kjøper og tilbereder sin mat, skal det utbetales et passende beløp i kostpenger.

Når det gjelder utgifter i forbindelse med frigang, vises for øvrig til pkt. 8 i rundskriv I-11/2000 utgitt av Justisdepartementet og Sosialdepartementet.

Innsatte skal gjøres kjent med bestemmelsene i dette punkt i forbindelse med at frigangsavtale inngås.

3.19 Fritidsaktiviteter

Straffegjennomføringsloven § 21. Fritidsaktiviteter

Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at de innsatte skal få tilbud om deltagelse i aktiviteter på fritiden, herunder mulighet for fysisk aktivitet og kulturell virksomhet.

Fritid

Fengslene har plikt til å tilrettelegge fritidsaktiviteter tilpasset innsattes behov. Fritidsvirksomheten skal være en integrert del av straffegjennomføringen med det formål å unngå isolasjon og skadevirkninger av denne.

Boklån - lesning

De innsatte skal gis adgang til å lese litteratur, tidsskrifter, aviser mv. Fengselet skal holde en boksamling med et allsidig utvalg av bøker med faglitteratur og skjønnlitteratur m.m. Hvis det er praktisk gjennomførbart, kan bøker også lånes fra bibliotek utenfor fengselet. Nærmere regler om boklån gis av leder av fengsel.

Får innsatte adgang til selv å skaffe seg eller motta lesestoff, vises det til straffegjennomføringsloven § 26, jf. punkt 3.24. i retningslinjene.

Gymnastikk og idrett

De innsatte bør gis anledning til å drive gymnastikk og idrett i fritiden, fortrinnsvis under kyndig veiledning. Unge innsatte bør i særlig grad motiveres og oppmuntres til å drive gymnastikk og idrett, og forholdene bør søkes lagt til rette for egnede fysiske aktiviteter.

Hobbyvirksomhet

Så langt det er praktisk mulig skal fengselet legge til rette for forskjellige typer hobbyvirksomheter. Det må ikke gis tillatelse til virksomheter eller fremstillinger av gjenstander som gir innsatte muligheter til rømming eller til å begå andre uregelmessigheter. Når det gjelder innsattes adgang til å skaffe seg de nødvendige redskaper og materialer, gjelder reglene i straffegjennomføringsloven § 26, jf. retningslinjene punkt 3.24.

Fengselets arbeidslokaler kan benyttes hvis en tilsatt er tilstede, etter nærmere bestemmelser gitt av leder av fengsel. Det må påses at materialer og produkter fra fengselets arbeidsdrift og fra innsattes hobbyvirksomhet ikke blandes sammen. Gjenstander og annet som den innsatte lovlig har laget i fritiden, blir hans eiendom når de er godkjent av leder av fengsel.

Radio, fjernsyn

Så langt det er praktisk mulig skal innsatte kunne få se på TV og høre på radio.

3.20 Opphold i friluft

Straffegjennomføringsloven § 22. Lufting

Innsatte skal så langt det er mulig få oppholde seg i friluft hver dag.

Innsatte som ellers oppholder seg innendørs hele dagen, skal hver dag så vidt mulig få anledning til å oppholde seg minst én time i friluft.

På søndager samt høytids- og helligdager bør innsatte så langt det er praktisk mulig gis tilbud om utvidet opphold i friluft.

Når det er praktisk mulig, kan det ellers tillates at innsatte tilbringer en del av sin fritid utendørs.

Opphold i friluft kan i særlige tilfelle begrenses eller helt unnlates for en kort tid, for eksempel dersom akutt personalmangel eller andre ekstraordinære grunner tilsier det.

3.21. Religion og livssyn

Straffegjennomføringsloven § 23. Religion og livssyn

Kriminalomsorgen skal gi innsatte mulighet til å utøve religion og livssyn.

Leder av fengsel skal, så langt det er praktisk mulig og forenlig med sikkerheten, legge forholdene til rette for at innsatte skal kunne utøve sitt livssyn, jf. Grunnloven § 2. Ved tilretteleggelsen må det tas tilstrekkelig hensyn til sikkerheten i det enkelte fengsel.

Innsattes ønsker om gudstjeneste eller annen religiøs eller livssynsmessig seremoni, sjelesorg eller religiøs eller livssynsmessig rådgivning skal så langt det

er praktisk mulig tas til følge med nødvendige tiltak. Ved fengsler hvor det tjenestegjør fengselsprest, utfører denne den geistlige tjeneste for innsatte som er medlem i Den norske kirke, eller som selv etterspør geistlig tjeneste fra fengselspresten. Tjenesten utføres i samsvar med de regler som gjelder for fengselsprestetjenesten. Innsatte fra andre trossamfunn, religioner eller livssyn skal, dersom den innsatte selv ønsker det, kunne motta prest eller sjelesørger fra vedkommendes religiøse eller livssynsmessige menighet eller organisasjon. For eventuell kontroll av besøket vises det til straffegjennomføringsloven § 31 og retningslinjene punkt 3.34. Vedkommende prest eller sjelesørger skal budsendes når innsatte ønsker å tale med ham eller henne. Så vidt praktisk mulig skal det avsettes egnede lokaler i fengslene til gudstjeneste eller annen religiøs eller livssynsmessig seremoni, sjelesorg eller religiøs eller livssynsmessig rådgivning.

3.22. Reportasje fra fengslene og intervju med innsatte

Straffegjennomføringsloven § 24. Reportasje og intervju

Kriminalomsorgen kan gi tillatelse til reportasje fra fengsel. Det kan settes vilkår for tillatelsen for å sikre ro, orden og sikkerhet i fengslet.

Innsatte har rett til å la seg intervjuet og fotografere. Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for en praktisk gjennomføring av denne retten. Kriminalomsorgen kan bestemme tid og sted for intervjuet av hensyn til ro, orden og sikkerhet i fengslet. Politiet skal samtykke til intervju av varetektsinnsatte som er ilagt restriksjoner etter straffeprosessloven § 186 annet ledd.

Den som gis tillatelse til reportasje etter første ledd, eller som intervjuer innsatte, kan pålegges taushetsplikt om opplysninger som vedrører sikkerhetsmessige forhold i fengslet. Den som forsettlig eller uaktsomt krenker taushetsplikten, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder.

Forskriften § 3-18. Reportasje og intervju

I forbindelse med reportasje fra et fengsel kan det fastsettes vilkår om

- *at det ikke uten samtykke fra vedkommende innsatt offentliggjøres opplysninger om innsatte i tekst eller bilde*
- *at det ikke tas fotografi av tilsatt uten at det klart fremgår av billedteksten at vedkommende tjenestegjør i fengselet. Tilsatte i fengsel kan nekte å bli fotografert og få sitt navn offentliggjort*
- *at en tilsatt skal følge reporteren rundt på fengselsområdet under reporterens opphold. Vilkåret settes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå og i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå*
- *at reporteren ikke henvender seg til innsatte uten at vedkommende har gitt uttrykkelig tillatelse*
- *at tillatelsen begrenses til bestemte områder eller lokaler i fengselet*

Andre vilkår kan fastsettes dersom det anses nødvendig for å sikre ro, orden og sikkerhet i fengselet.

Innledende bestemmelser

Straffegjennomføringsloven § 27 (Undersøkelser av personer og gjenstander) og § 31 (Besøk) gjelder tilsvarende så langt de passer, og følgelig skal reporter og intervjuer med eventuelt følge behandles på lik linje med andre personer som ankommer fengselet/besøker innsatte. Det skal blant annet gis forhåndstillatelse til slikt besøk, vandelsopplysninger kan innhentes og undersøkelser og kontroll kan iverksettes hvis vilkårene for dette er oppfylt.

Særlig om reportasje

Slik tillatelse bør gis når allmenne interesser taler for det. Hensynet til ro, orden og sikkerhet skal ivaretas ved fastsettelse av vilkår. Hvis hensynet til ro, sikkerhet og orden ikke kan ivaretas gjennom fastsettelse av vilkår, kan reportasje unntaksvis nektes. Manuskriptet kan ikke kreves fremlagt for gjennomsyn.

Særlig om intervju

Retten til å la seg intervjuer kan ikke avskjæres av sikkerhetsmessige- eller andre grunner. Det skal legges til rette for at intervjuet kan gjennomføres så raskt som mulig. Ved fastsettelsen av tid og sted for intervjuet kan det av hensyn til ro, orden og sikkerhet i fengselet blant annet ses hen til bemanningssituasjonen og bygningsmessige forhold.

Taushetsplikt

Taushetsplikt skal pålegges i fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Taushetsplikten omfatter for eksempel opplysninger om sikkerhetsmessige foranstaltninger, rutiner i fengselet og opplysninger om hvordan tilsattes tjeneste er innrettet.

Taushetsplikten pålegges normalt i forbindelse med utstedelse av besøkstillatelsen. Pålegg gis skriftlig, og vedkommende skal skrive under på at taushetsplikten vil bli overholdt. Det bør samtidig opplyses om straffebestemmelsen i straffegjennomføringsloven § 24, tredje ledd.

Det skal for øvrig påses at reporter eller intervjuer ikke gis tilgang til områder i fengselet eller at det gis opplysninger fra tilsatte, dersom slik tilgang eller slik informasjon kan medføre offentliggjøring av opplysninger som av sikkerhetsmessige grunner bør hemmeligholdes.

Reporteren eller intervjueren har ansvar for at taushetsbelagte opplysninger om sikkerhetsmessige forhold ikke gis videre. Vedkommende skal gjøres uttrykkelig oppmerksom på at ved tvil om hva som er sikkerhetsmessige forhold, bør fengselets tilsatte forespørres.

For øvrig har reporteren eller intervjueren taushetsplikt vedrørende andre innsatte. Dette gjelder i samtlige fengsler.

3.23. Samarbeidsorganer

Straffegjennomføringsloven § 25. Samarbeidsorganer

Dersom de innsatte ønsker det, bør kriminalomsorgen etablere samarbeidsorganer med representanter for innsatte og tilsatte. Hvis straff

gjennomføres i avdeling som nevnt i § 10 annet ledd, kan slike organer etableres dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det.

Samarbeidsorganene har som formål å legge til rette for diskusjon av spørsmål som har betydning for de innsattes daglige liv. Spørsmål som angår en enkelt innsatt eller tilsatt, eller spørsmål om organisering av sikkerhetsmessige tiltak, kan ikke diskuteres.

Etablering av slike samarbeidsorganer er betinget av at innsatte ønsker det, og forutsettes etablert dersom et flertall av de innsatte ønsker det.

Leder av fengsel bestemmer hvordan slike samarbeidsorganer skal organiseres og fungere i fengselet med de begrensninger som følger av straffegjennomføringsloven § 25.

3.24. Private eiendeler

Straffegjennomføringsloven § 26. Private eiendeler

Kriminalomsorgen kan ut fra hensynet til ro, orden og sikkerhet gi bestemmelser om hvilke gjenstander som det er tillatt å ta med inn eller ut av fengsel.

Gjenstander som tas inn eller ut av fengsel, kan undersøkes etter §§ 27 og 28.

Kriminalomsorgen kan midlertidig holde tilbake penger eller gjenstander som er forsøkt innført eller utført i strid med første ledd. Hvis pengene eller gjenstandene ikke blir beslaglagt etter straffeprosessloven kapittel 16, inndratt etter straffeloven § 34, eller holdt tilbake på annet grunnlag, skal de senest leveres tilbake ved løslatelse eller når en besøkende forlater fengslet. Kriminalomsorgen kan destruere alkohol, andre rusmidler og medikamenter mv.

Forskriften § 3-19. Private eiendeler. Bruk av private midler

Lokalt nivå gir nærmere bestemmelser om hvilke gjenstander og hvor mange gjenstander som tillates tatt med på rommet. Tilsvarende gjelder gjenstander som innsatte ønsker oppbevart på fengselsområdet. Overdragelse mellom innsatte innbyrdes er ikke tillatt uten forhåndssamtykke.

Innsatte kan i begrenset omfang få skaffe seg nærmere bestemte næringsmidler. Anskaffelser skjer for mottatte dagpenger.

Innsatte har ikke adgang til å bruke private midler til eget behov i fengselet, med mindre lokalt nivå gir særskilt tillatelse til det.

Det er ikke tillatt for innsatte å ha symboler eller effekter som er egnet til å skape frykt hos andre innsatte eller ringeakt for dem eller som på annen måte er uheldig for miljøet i fengselet.

Forskriften § 3-20. Datautstyr og lignende

Datautstyr og lignende kan bare benyttes av innsatte til arbeid, undervisning eller andre tiltak når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. De samme regler gjelder for bruk av privat datautstyr og lignende.

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå kan det bare gis tillatelse til bruk av privat datautstyr og lignende i helt spesielle opplærings situasjoner der det er dokumentert ekstraordinære behov.

Innsatte skal som hovedregel ikke kunne disponere datautstyr o.l. som er koblet til eksternt datanettverk, eksternt datautstyr eller lignende. Dette kan bare skje dersom det er særlig grunn til det og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. Bruk av slikt utstyr forutsetter at reglene for brevkontroll følges.

Programvare og øvrig innhold må ikke i skrift, bilde, film eller lyd være av en slik art at det kan ha uheldig påvirkning på innsatte selv, andre innsatte eller miljøet i fengselet som helhet.

Alt utstyr, tilbehør og innhold kan gjennomgå og kontrolleres. Utstyret skal, om mulig, plomberes. Før tillatelse gis til å ha privat utstyr tilgjengelig, må det innhentes skriftlig samtykke fra innsatte om at kontroll når som helst kan finne sted på dennes bekostning.

Regler om elektronisk postsending fremgår av forskriften § 3-27.

Forskriften § 3-22. Klær, sengetøy, toalettartikler, m.m.

Oppholdsrom og innsattes rom skal ha tilfredsstillende utstyr og inventar, og holdes i ordentlig stand. Innsatte skal behandle fengselets inventar og utstyr med forsiktighet og ikke påføre det skade. Innsatte skal holde sitt rom rent og i orden etter nærmere bestemmelser gitt av lokalt nivå.

Innsatte kan ha private klær og sko etter nærmere bestemmelser gitt av lokalt nivå. Privat sengetøy og håndklær tillates normalt ikke. De innsatte skal ved behov få utdelt de nødvendige toalettartikler.

Forskriften § 3-23. Kosthold. Innkjøp

Kostholdet i fengselet skal være i overensstemmelse med gjeldende regler for dette. Bruk og oppbevaring av kosttilskudd er ikke tillatt, unntatt når kosttilskudd forordnes av lege av medisinske årsaker. Forbudet gjelder ikke ordinært vitamintilskudd som utdeles i forbindelse med måltider.

Innsatte skal ha adgang til å kjøpe nærings- og nytelsesmidler og toalettartikler minst én gang pr uke.

Anvendelsesområde

Bestemmelsene gjelder i fengsel med høyt sikkerhetsnivå og i fengsel med lavere sikkerhetsnivå. De forutsettes praktisert med lempe i fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

Innsattes private eiendeler

Med gjenstander menes også penger.

Leder av fengsel skal alltid utarbeide en liste over hvilke gjenstander som er tillatt å bringe med inn i fengselet. Det må fremgå hva som kan tas med på den innsattes rom, og hva som skal oppbevares på effektlageret. Bestemmelsene må gjøres kjent for de innsatte.

Leder av fengsel bestemmer hva som kan bringes inn på fengselets område. I vurderingen skal det særlig legges vekt på hensynet til ro, orden og sikkerhet i fengselet, herunder hensynet til effektiv vitasjon, gjenstandenes størrelse/art/antall/verdi, størrelsen på innsattes rom og lagerkapasitet i fengselet.

Innsatte bør informeres om begrensninger i lagringskapasitet før innsettelsen. Det må ikke uten rimelig grunn skapes vesentlig ulikhet mellom de enkelte innsatte.

Innsatte kan ha noen mindre, personlige eiendeler hos seg i fengselet, for eksempel private klær av nødvendig mengde (se under), en begrenset mengde ringer/smykker (se under) og gjenstander til bruk ved fritids- og hobbyvirksomhet, samt toalettartikler etter behov dersom slikt ikke utleveres av fengselet. Privat TV, radio, CD-spiller, datautstyr og annet teknisk utstyr skal ved behov - om mulig - plomberes hvis det tillates tatt inn på innsattes rom. Mobiltelefon og liknende kommunikasjonsutstyr er under ingen omstendighet tillatt. Tilsvarende gjelder for tilhørende utstyr til dette.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå er det som hovedregel ikke tillatt at innsatte har til rådighet teknisk utstyr som kan sende eller motta tekstmeldinger, som for eksempel tekst-TV, som kan motta SMS-meldinger og lignende. Slik elektronisk skriftlig kommunikasjon skal kunne kontrolleres etter straffegjennomføringsloven § 30. I fengsel med lavere sikkerhetsnivå kan dette praktiseres lempeligere.

Slike gjenstander kan innsatte gis adgang til å skaffe seg under fengselsoppholdet etter forhåndstillatelse.

Som hovedregel skal innsatte kunne ha og motta aviser, tidsskrifter og bøker. Unntak gjelder dersom innholdet i skrift eller bilde kan ha uheldig påvirkning på innsatte selv, andre innsatte eller miljøet i fengselet som helhet.

Reglene gjelder tilsvarende når innsatte mottar gjenstander/gaver fra pårørende eller andre besøkende.

Innsatte har rett til å ha bibel, nytestament og salmebok, koranen eller annen religions hellige skrift på eget språk på rommet.

Nærmere om klær

Etter behov skal fengselet sørge for at innsatte utstyres med passende klær til bruk i arbeid eller andre aktiviteter, samt i fritiden dersom egne klær ikke er egnet eller mangler.

Privat tøy tillates kun brukt hvis klærne ikke kan virke støtende på de øvrige innsatte. Innsatte skal ikke benytte klær med symboler som er egnet til å skape frykt hos eller ringeakt for andre innsatte, som for eksempel klær med nazi-, mc- eller satanistsymboler.

Andre gjenstander

Smykker og andre gjenstander som egner seg som betalingsmiddel skal bare tillates medbragt i begrenset utstrekning. Se under angående registrering.

Ved vurderingen av hvilke gjenstander som tillates på innsattes rom må det legges betydelig vekt på å begrense gjenstander som kan brukes som våpen eller som redskap ved rømning. Det samme gjelder for toalettartikler. For øvrig må gjenstander som er vanskelig å kontrollere begrenses.

Overdragelse mv.

Overdragelse mellom innsatte innbyrdes ved gave, lån, bytte, handel og lignende er ikke tillatt uten forhåndssamtykke.

Kontroll. Registrering. Oppbevaring

Gjenstandene skal gjennomgås ved innsettelsen slik at det kan avgjøres hvilke gjenstander innsatte kan ha med seg på rommet. Eiendeler som ikke tillates tatt med inn på rommet, oppbevares innelåst på egnet lager i fengselet atskilt fra effekter som tilhører andre innsatte.

Dersom det anses praktisk, kan gjenstander som innsatte ikke gis anledning til å oppbevare på fengselsområdet, sendes til hans pårørende eller andre mot kvittering. Utgiftene dekkes av innsatte eller mottaker. Eiendeler med liten økonomisk verdi og som vanskelig kan oppbevares, kan tilintetgjøres dersom det ikke er praktisk å overlate dem til de pårørende.

Er det grunn til å tro at noe av det innsatte bringer med seg er fratatt eieren ved et straffbart forhold, skal politiet underrettes.

Gjenstander som innsatte har med seg, utleveres mot kvittering etter beslutning av retten eller politiet.

Gjenstander som innsatte har fått tillatelse til å skaffe seg eller motta, skal nøye kontrolleres. Gjenstandene skal ikke gjemmes bort og forevises ved visitasjon.

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå skal eiendelene registreres inn og ut av fengselet. Det samme gjelder for eiendeler som oppbevares på lageret. Oppgaven skal til en hver tid være à jour, og underskrives av innsatte og én tilsatt. Nekter den innsatte å underskrive oppgaven, skal en annen tilsatt ved underskrift bevitne at oppgaven over eiendeler inneholder korrekte og utførlige opplysninger. Oppgaven skal være detaljert med hensyn til antall, merke, kvalitet, osv. Direktør på regionalt nivå kan bestemme at tilsvarende regler om registrering skal gjelde i fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

Utfyllende bestemmelser om registrering kan ved behov fastsettes av direktør på regionalt nivå.

Nærings- og nytelsesmidler. Oppbevaring av fyrstikker og lignende

Innsatte skal - etter leder av fengsels nærmere bestemmelser - ikke ha fyrstikker eller annet fyrstøy hos seg dersom det er fare for misbruk.

Med nærings- og nytelsesmidler menes for eksempel frukt, grønnsaker, pålegg og drikke.

Gaver. Besøk

Se under punkt 3.34. Besøk til innsatte og punkt 3.33. Postsending til og fra innsatte. Retningslinjene i dette punktet (3.24.) gjelder tilsvarende så langt de passer.

Kjøp. Bruk av dagpenger og private midler

Kjøp skjer for mottatte dagpenger, jf. straffegjennomføringsloven § 19 og forskriften § 3-13. Innsatte har ikke adgang til å bruke private midler til eget behov i fengselet, jf. forskriften § 3-19, unntatt dersom leder av fengsel gir tillatelse til det. Slik tillatelse må ikke uten rimelig grunn føre til vesentlig ulikhet mellom de innsatte.

Kjøp foregår i fengselets kantine eller kiosk der slik finnes, eller besørges av en tilsatt eller gjennom andre handleordninger.

Postordrekjøp skal forhåndsgodkjennes av leder av fengsel dersom fengselet benyttes som mottaksadresse.

Inndragning eller beslag

Det er opp til påtalemyndigheten å vurdere om det er grunnlag for beslag eller inndragning etter bestemmelsene i straffeprosessloven eller straffeloven av tilbakeholdte penger eller gjenstander. Leder av fengsel vurderer om påtalemyndigheten skal varsles i det enkelte tilfelle.

Destruksjon

For illegale midler vises det til punkt 3.43. Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff - Straffbare handlinger.

Alkohol som er forsøkt tatt med inn i fengselet skal normalt destrueres. Legale midler for øvrig skal normalt også destrueres. Unntaksvis kan slike midler plasseres på effektlageret og utleveres innsatte ved løslatelsen, for eksempel medisin som er foreskrevet av lege.

Særlig om datautstyr, m.m.

Særreglene gjelder når ikke annet følger av straffegjennomføringsloven eller forskriften for øvrig. Se også retningslinjene punkt 3.16. (underpunkt om data) og 3.33. (underpunkt om elektronisk kommunikasjon).

Det kan gis tillatelse til bruk av privat datautstyr og lignende, men bare når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. I vurderingen skal det tas hensyn både til fengselets alminnelige sikkerhetsnivå og den innsattes egne forhold.

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå kan det unntaksvis gis tillatelse til bruk av privat datautstyr, men da bare i helt spesielle opplærings situasjoner for eksempel ved dysleksi eller andre ekstraordinære, dokumenterte behov. Dersom innsatte gis tillatelse til å disponere slikt utstyr på eget rom, skal det kontrolleres særskilt at dette ikke benyttes med annet teknisk utstyr som for eksempel mobiltelefon og lignende, jf. straffegjennomføringsloven § 30.

Alt utstyr skal registreres.

Det skal etableres forsvarlige kontroll- og oppfølgingsrutiner for å avdekke misbruk av programvare, maskinvare og øvrig innhold. Alt utstyr skal særskilt gjennomgås og kontrolleres. Slik kontroll kan omfatte for eksempel visitasjon og kontroll med teknisk utstyr, også med bistand fra datakyndig personell. Disse skal

ha tilgang til alle deler og tilgangsnivåer på utstyret. Utstyret skal, om mulig, plomberes. Før tillatelse gis til å ha utstyret tilgjengelig, må det innhentes skriftlig samtykke fra innsatte om at kontroll når som helst kan finne sted på dennes bekostning. Eventuelle utgifter og risiko som følger av at utstyret må sendes ut av fengselet eller kontrolleres på annen måte, belastes innsatte.

Lagringsmedium som for eksempel disketter, CD-rom og lignende skal oppbevares samlet og lett tilgjengelig. Forsendelse av lagringsmedium reguleres av straffegjennomføringsloven § 30.

I fengsel med lavere sikkerhetsnivå kan reglene her praktiseres lempeligere.

Adgangen til å ha privat datautstyr og lignende tilgjengelig er å anse som en begunstiggelse, jf. retningslinjene punkt 3.43.

3.25. Helsetjeneste

Forskriften § 3-16. Helseundersøkelse og behandling av innsatte

Hvis den innsatte ber om det, skal tilsatte formidle kontakt med helsetjenesten. Tilsatte skal også av eget tiltak formidle kontakt med helsetjenesten hvis det er noe som tyder på at den innsatte er syk. Hvis innsatte er under 18 år, skal tilsatte formidle kontakt med helsetjenesten så snart som mulig etter innsettelsen.

Helsetjenesten skal yte sine tjenester i samsvar med de sikkerhetsmessige behov som finnes i et fengsel. Særlig er dette viktig i forbindelse med utdeling og oppbevaring av legemidler.

Forskriften § 3-17. Bistand fra tilsatte ved bruk av legemidler

Fengselets tilsatte kan bistå ved medisintdeling hvis praktiske hensyn nødvendiggjør dette. Hvis tilsatte skal bistå, må kommunelegen ha godkjent ordningen, og tjenestemennene skal ha mottatt nødvendig opplæring. Denne opplæringen skal gis av helsemyndighetene. Reseptbelagte medikamenter skal være dosert av helsetjenesten før tilsatte forestår en utdeling.

Underretning til pårørende ved sykdom

Det vises til lov av 2. juli 1999 nr 63 (pasientrettighetsloven) § 3-3, samt øvrige bestemmelser om taushetsplikt.

Samarbeidet med helsemyndighetene

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på, jf. straffegjennomføringsloven § 4. Pasientrettighetsloven § 2-4 gir etter sin ordlyd alle pasienter rett til å velge ved hvilket offentlig sykehus m.v. behandlingen skal foretas. Denne bestemmelsen må i forhold til innsatte i fengslene tolkes innskrenkende, slik at praktiseringen av regelen skjer innenfor de rammer som et fengselsopphold setter. Retten til fritt sykehusvalg gjelder bare så langt det er forenlig med frihetsberøvelsen.

Leder av fengsel har som oppgave å tilrettelegge for at helsemyndighetene kan yte sine tjenester på en hensiktsmessig måte for de innsatte. Innholdet i tjenesten blir regulert av ansvarlig helsemyndighet.

Hvis det er behov for helsetjenester på et tidspunkt de ansvarlige for fengselets helsetjenester ikke er tilgjengelige, skal innsatte bringes til lege/sykehus utenfor fengselet eller legehjelp rekvireres. Fengselets faste lege skal underrettes så snart som mulig.

Legehjelp fra spesialist avhenger på vanlig måte av henvisning fra annen lege. Alle pasienter har etter pasientrettighetsloven § 2-1 rett til nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten. Denne rettigheten er absolutt og ufravikelig.

Den som yter helsetjenesten i fengsler er ansvarlig for tjenestens innhold. Herunder faller legemiddelforsyning, oppbevaring av legemidler, foreskriving, klargjøring og utdeling av legemidler. Helsetjenesten skal allikevel yte sine tjenester i samsvar med de sikkerhetsmessige behov som finnes i et fengsel. Eksempelvis er dette viktig i forbindelse med utdeling og oppbevaring av legemidler. Legemidler skal alltid oppbevares forsvarlig innelåst i et skap spesielt tilrettelagt for slik oppbevaring. Det skal være et begrenset antall personer som har nøkkel til skapet. Leder av fengsel og ansvarlig helsetjeneste skal være kjent med hvem disse personene er.

Den som foretar utdeling av et legemiddel, skal ved påsyn forvisse seg om at legemiddelet tas på riktig måte.

I fengsler uten egen helsetjeneste kan det etableres et lite lager av ikke-reseptbelagte legemidler for utdeling ved behov.

3.26. Dødsfall

Tilkalling av lege og melding til pårørende og politiet

Dør en innsatt, skal lege straks tilkalles. Legen foretar liksyn og skriver ut dødsattest. Avdødes nærmeste skal straks underrettes på en skånsom måte, for eksempel av leder av fengsel eller det stedlige politi som kan anmodes om å formidle underretningen, fortrinnsvis ved bruk av prest. Leder av fengsel, direktør på regionalt nivå og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning skal alltid varsles om dødsfallet umiddelbart etter at det er konstatert.

Politiet skal alltid varsles når en innsatt dør. Om nødvendig skal rommet/cellen plomberes i påvente av politiets ankomst.

Begravelse

Skal avdødes pårørende ordne med begravelsen, overlates liket til dem, eller sendes til det sted de bestemmer. Transportutgiftene skal dekkes av fengselet. I andre tilfelle skal fengselet ordne med begravelsen, eller underrette vedkommende kommunale myndighet slik at denne kan sørge for begravelsen.

Har fengselet hatt utgifter i forbindelse med begravelsen, skal den innen en måned etter dødsfallet melde fra til trygdekontoret for å få utbetalt gravferdshjelp. Mulig overskytende beløp av gravferdshjelpen, etter at fengselets utgifter er dekket, skal sendes avdødes ektefelle eller barn, eller sendes tilbake til trygdekontoret hvis slike etterlatte ikke finnes. Hvis begravelsesutgiftene ikke dekkes fullt ut av gravferdshjelpen eller av avdødes arbeidspenger, dekkes det overskytende beløp av fengselet.

Melding til skifteretten og andre

Dødsfallet skal meldes til skifteretten eller til vedkommende lensmann med oppgave over avdødes eiendeler i fengselet. Den myndighet som har truffet beslutning om innsettingen, skal underrettes om dødsfallet. Det skal også sendes melding til Kriminalpolitisen, jf. retningslinjene punkt 3.7.

Avdødes eiendeler og arbeidspenger

Skifteretten (eventuelt lensmannen) treffer bestemmelse om hva som skal gjøres med de eiendeler den innsatte etterlot seg i fengselet. Utlevering eller sending av eiendelene skal skje mot kvittering. Utgiftene ved sendingen dekkes av fengselet. Avdødes arbeidspenger, ut over det som måtte gå med til begravelsen, behandles på samme måte som innsattes eiendeler.

3.27. Innsattes rom, sengetøy m.m.

Forskriften § 3-22. Klær, sengetøy, toalettartikler, m.m.

Oppholdsrom og innsattes rom skal ha tilfredsstillende utstyr og inventar, og holdes i ordentlig stand. Innsatte skal behandle fengselets inventar og utstyr med forsiktighet og ikke påføre det skade. Innsatte skal holde sitt rom rent og i orden etter nærmere bestemmelser gitt av lokalt nivå.

Innsatte kan ha private klær og sko etter nærmere bestemmelser gitt av lokalt nivå. Privat sengetøy og håndklær tillates normalt ikke. De innsatte skal ved behov få utdelt de nødvendigste toalettartikler.

Låsing av innsattes rom

Hvis innsatte har nøkkel til sitt rom, skal døren holdes låst når han ikke er på rommet. Se for øvrig punkt 3.28. Sikkerhet og kontroll.

Sengetøy, m.m.

Innsatte skal tildeles egnet sengetøy og et passende antall håndklær. Dette skal normalt være merket. Sengetøy og håndklær skal skiftes jevnlig og ved behov.

3.28. Sikkerhet og kontroll

Tilsyn med innsatte

I fengsel som har flere avdelinger, skal en bestemt tilsatt til enhver tid ha ansvaret for hver avdeling og for hver gruppe av innsatte. Det skal sørges for at den tilsatte

til enhver tid om nødvendig kan få hjelp, og at han får avløser dersom han må forlate sin post.

Tilsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal til enhver tid ha full kontroll over sin del av fengselet og sin gruppe av innsatte. Dette gjelder i særlig grad ved tilsyn med innsatte som har fått særskilt tillatelse til å oppholde seg utendørs. Tilsvarende gjelder for innsatte som arbeider på fengselets ytre område med mindre noe annet blir bestemt. Tilsatte skal ikke pålegges oppgaver i et slikt omfang at kontrolloppgavene vanskeliggjøres.

Det skal påses at de innsatte ikke overskrider grensene for sin bevegelsesfrihet, jf. forskrift § 3.10 og retningslinjene om innsattes bevegelsesfrihet.

Det skal føres kontroll med at de innsatte ikke er i besittelse av eller skaffer seg gjenstander de ikke har fått tillatelse til å ha hos seg. Når det gjelder kontroll med innsatte, deres rom og eiendeler mv. vises til lov om gjennomføring av straff § 28 og retningslinjene punkt 3.31.

Det skal føres kontroll med at de innsatte ikke uten tillatelse kommer i forbindelse med personer utenfor fengselet, eller med personer som besøker fengselet, eller med innsatte som de ikke har tillatelse til å ha samkvem med.

Oppførsel som kan virke støtende overfor andre, bør stoppes. Inngrepshjemmelen vil i et slikt tilfelle være bestemmelsen i forskriften § 3-11, om at innsatte skal etterkomme pålegg gitt av tilsatte i kriminalomsorgen, jf. punkt. 3.29 nedenfor.

Kontroll med fellesskapet

Forskriften § 3-9. Kontroll med fellesskapet

Fellesskapet i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal være under stadig tilsyn og kontroll.

I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig bestemmes tilsynet ut fra de forhold som foreligger, herunder bygnings- og bemanningsmessige forhold og sammensetningen av innsatte.

De innsatte skal ved oppslag eller på annen måte gjøres kjent med at fellesrom, korridorer og andre områder hvor de befinner seg, kan bli gjenstand for overvåkning ved bruk av teknisk overvåkningsutstyr, herunder lytteanlegg og bruk av kamera- og TV-overvåkning.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal tilsyn med fellesskapet som hovedregel gjennomføres ved at minst én tilsatt er til stede sammen med de innsatte. Tilsynet skal ikke kombineres med gjøremål som kan virke forstyrrende på utførelsen av tilsynet. Konsentrasjon av mange aktiviteter til bestemte tidspunkter skal unngås dersom det skaper uoversiktlige forhold.

Teknisk overvåkningsutstyr kan benyttes med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 28. Bruk av teknisk overvåkningsutstyr kan ikke erstatte tilsyn av tilsatte. For øvrig beslutter leder av fengsel hva som er forsvarlig ut fra sammensetningen av de innsatte, fengselets lokaler mv.

Lagring og bruk av lagrede opplysninger

Lagring av opplysninger ved hjelp av teknisk overvåkningsutstyr og bruk av slike opplysninger, skal skje i henhold til personopplysningsloven.

*Bevegelsesfrihet**Forskriften 3-10. Bevegelsesfrihet*

Innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå må ikke tillates å gå fritt omkring i fengselets bygninger eller områder for øvrig. I fengsler med lavere sikkerhetsnivå og overgangsboliger skal bestemmelsen praktiseres i samsvar med det sikkerhetsnivå som er i fengselet.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal bevegelsesfrihet utenfor eget oppholdsrom begrenses til særskilt angitte rom eller områder.

Innsatte skal følges fra ett sted til et annet av en tilsatt hvis det ikke i enkelte tilfelle er forsvarlig å la ham gå alene. Bevegelsesfrihet må ikke gis i større utstrekning enn at de tilsatte til enhver tid vet hvor innsatte befinner seg.

Låsing av dører, porter mv.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal alle bygninger, rom og områder som de innsatte har adgang til være forsvarlig sikret. Dører eller porter som låses opp, skal straks låses. Nøkler må aldri bli stående i låsen. De må ikke bæres eller oppbevares slik at innsatte eller uvedkommende kan få fatt i dem. Dette gjelder også kasserte nøkler.

Takluker, vinduer mv. skal holdes forsvarlig stengt.

Når innsatte oppholder seg på sitt rom, skal døren være stengt. Dersom det anses påkrevd av hensyn til hans helsetilstand og kan skje uten fare for sikkerheten, kan en innsatt likevel tillates å ha døren ulåst til visse tider på dagen.

Hvis det anses påkrevd at døren holdes ulåst også om natten, må det treffes betryggende sikkerhetstiltak før tillatelse gis.

Innsatte kan også ellers gis særskilt tillatelse til å ha døren ulåst til visse tider på dagen. Selv om slik tillatelse gis, må vedkommende ha spesiell tillatelse til å forlate sitt rom.

I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig praktiseres bestemmelsene ut fra det sikkerhetsregime direktør på regionalt nivå og leder av fengsel finner nødvendig.

Orden og opprydding

Fengselets rom og områder skal til enhver tid være i full orden. Inventar, redskaper, materialer, fabrikata eller annet løsøre må ikke plasseres slik at det blir uoversiktlig i rom eller på områder.

Slike gjenstander må ikke plasseres slik at de kan benyttes til rømning eller annen overtredelse av fengselets ordensregler. De må derfor ikke anbringes ved yttervegger, vinduer, gjerder eller murer på en slik måte at de kan fremme eller lette rømning.

Tillitsposter

Før en innsatt i fengsel med høyt sikkerhetsnivå gis en tillitspost i fengselet eller utenfor fengselets lukkede område, skal det foretas en sikkerhetsmessig vurdering av faren for om vedkommende vil unndra seg straffegjennomføringen eller begå nye straffbare handlinger eller andre uregelmessigheter.

Det skal blant annet legges vekt på det straffbare forholds grovhet og straffetidens lengde og om innsatte under nåværende eller tidligere fengselsopphold har pådratt seg disiplinærbrudd som rømning, unnvikelse, nye straffbare forhold eller andre alvorlige tillitsbrudd.

Telling av de innsatte

Det skal foretas telling av de innsatte morgen, middag og kveld og ellers med visse mellomrom for å kontrollere at alle er til stede.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal det på hver avdeling og for hver gruppe innsatte som er sammen i fellesskap, føres kontroll med at alle er til stede. Telling foretas alltid ved inn- og utgang når grupper av innsatte har arbeid eller annen virksomhet utenfor fengselets lukkede område. Tilsvarende skal innsatte telles før og etter lufting.

Telling skal alltid foretas når tilsynet med grupper av innsatte overføres fra en tilsatt til en annen.

Ro i fengselet

Det skal til enhver tid være nødvendig ro i fengselet. Larm og støy må søkes unngått.

Maskiner og andre hjelpemidler som forårsaker støy, må ikke brukes på en slik måte, eller på en slik tid eller et slikt sted at det hindrer nødvendig kontroll.

De innsatte må ikke forstyrre roen i fengselet med støyende oppførsel. Bruk av radio, fjernsyn, stereoanlegg mv. skal skje til slik tid og på slikt sted som er nærmere fastsatt. Radio, fjernsyn mv. må ikke brukes på en slik måte at roen i fengselet forstyrres og kontrollen svekkes.

3.29. Orden og disiplin

Forskriften § 3-11. Orden og disiplin. Tvangsmidler

Lokalt nivå kan gi utfyllende bestemmelser om ro, orden og disiplin i fengselet. De innsatte skal rette seg etter gjeldende bestemmelser og etterkomme pålegg og avgjørelser gitt av tilsatte i kriminalomsorgen.

Overfor innsatte som ikke retter seg etter bestemmelser om ro, orden og disiplin, kan tilsatte bruke fysisk makt når dette er nødvendig og forsvarlig og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller vil fremstå som utilstrekkelig.

Når det gjelder bruk av tvangsmidler og vilkårene for bruk av slike midler, vises det til straffegjennomføringsloven § 38. Tvangsmidler skal være godkjent av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning før de tas i bruk.

Unndragelse fra straffegjennomføring. Definisjoner

Rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå har funnet sted i det øyeblikk en innsatt forserer det siste fysiske stengsel rundt fengselet, for eksempel ved å klatre over eller under gjerde, mur eller ved utbrudd (gjennomtrengning).

Fengselets siste fysiske stengsel kan være gulv, vegg, tak, vindu, gitter, dør, port, gjerde eller mur.

Forholdet anses som rømning selv om innsatte umiddelbart blir pågrepet av tilsatte i fengselet.

Rømningsforsøk

Rømningsforsøk omfatter alle tilfelle hvor innsatte har forsert fysiske stengsler eller sikkerhetsforordninger som har til hensikt å hindre vedkommende i å ta seg ut av fengselet. Dette gjelder selv om beskadigelse av gjenstand ikke har funnet sted, for eksempel hvor forsering av stengsler skjer ved utøvelse av vold eller trusler mot person mv.

Rømningsforsøk omfatter også tilfelle hvor innsatte er i ferd med å forserer fysiske stengsler, men blir stanset av tilsatte eller av andre grunner oppgir sitt forsett.

Rømning fra fremstilling

Rømning fra fremstilling omfatter tilfelle hvor innsatte fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå uten tillatelse forlater transportfører eller på annet vis unndrar seg tilsyn og kontroll under fremstillingen. Det samme gjelder tilfelle hvor innsatte forlater sykehus hvor han er innlagt med vakt fra vedkommende fengsel eller fra politiet.

Unnvikelse

Med unnvikelse menes tilfelle hvor innsatte

- uten tillatelse forlater tillatt område i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig. Med tillatt område menes det område som fysisk er inngjerdet eller på annen måte avgrenset for innsatte og som vedkommende fritt kan bevege seg innenfor
- under fremstilling fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig uten tillatelse forlater transportmiddel eller på annen måte unndrar seg tilsyn og kontroll under fremstillingen
- i fengsel med høyt sikkerhetsnivå uten tillatelse forlater et område utenfor ytrestengsel/sperre, for eksempel en tillitspost i fengselets ytre område

Rømning og unnvikelse

Oppdages det at en innsatt er i ferd med å rømme eller unnvike, skal de tilsatte etter beste evne søke å hindre rømningen eller unnvikelsen og om nødvendig tilkalle hjelp. Har en innsatt rømt eller unnveket, skal fengselet gjøre hva det kan for å få ham pågrepet.

Før en tilsatt forlater sin post for å ettersøke en innsatt som har rømt eller unnveket, skal han sikre seg at de øvrige innsatte som han har tilsyn med, er under nødvendig tilsyn av andre.

Direktør på regionalt nivå og leder av fengsel skal snarest mulig underrettes. Det samme gjelder den myndighet som har beordret innsettelsen.

Dersom det ikke straks lykkes å pågripe den innsatte, skal forholdet omgående meldes til politiet med anmodning om at han pågripes og føres tilbake til fengselet. Politiet skal gis opplysninger av interesse for saken.

Det skal undersøkes hvorledes rømningen eller unnvikelsen er foregått, årsaksforhold, om andre innsatte har medvirket, om noen av de tilsatte har forsømt sin plikt, om det foreligger mangler ved fengselets sikkerhet, tjenestelige rutiner mv.

Det skal opptas forklaring av den tilsatte som hadde det umiddelbare ansvar for innsatte og eventuelle andre som måtte ha noe å opplyse i saken.

Uteblivelse

Unnlater en innsatt å vende tilbake til fengselet i rett tid etter endt permisjon eller annet lovlig fravær, skal leder av vedkommende fengsel søke å komme i forbindelse med ham og pålegge ham å vende tilbake til fengselet. Lar dette seg ikke gjøre, meldes uteblivelsen til politiet med anmodning om at innsatte pågripes og føres tilbake til fengselet.

Forsinkelse som skyldes hendelser den innsatte ikke har herredømme over, anses ikke som uteblivelse dersom han har meldt fra om forsinkelsen eller gjort det han kunne for å melde fra. Har innsatte i slike tilfelle kommet mindre enn en halvtime for sent, regnes det ikke som uteblivelse.

Ny kriminalitet i forbindelse med ulovlig fravær mv.

Ved tilbakekomst etter rømning, unnvikelse eller uteblivelse skal leder av fengsel foreta nødvendige undersøkelser for å søke og få klarlagt om det er begått ny kriminalitet under fraværet. Det skal opptas forklaring av innsatte. Avhørsrapport skal utarbeides.

Leder av fengsel bør legge til rette kontrollrutiner med politiet som kan avdekke eventuell ny kriminalitet under fraværet. Det samme gjelder dersom det avdekkes annen svikt.

Smugling og uhjemlet anskaffelse

Har en innsatt smuglet noe inn i fengselet, eller på annen uhjemlet måte skaffet seg eller forsøkt å skaffe seg gjenstander eller annet, skal forholdet undersøkes nærmere.

Når det gjelder midlertidig tilbakeholdelse av penger eller gjenstander, samt destruksjon av rusmidler og medikamenter, vises til straffegjennomføringsloven § 26 og retningslinjene punkt 3.24.

Næringsvegring

Nekter en innsatt å ta næring til seg, skal han likevel bys mat ved spisetidene. Vegrer han seg fortsatt for å spise, avgjør leder av fengsel i samråd med lege hva som videre skal gjøres.

Selvbeskadigelse

Ved selvbeskadigelse eller selvmordsforsøk skal det om nødvendig straks sørges for at innsatte kommer under legebehandling.

Det skal bringes på det rene hvordan selvbeskadigelsen eller selvmordsforsøket har gått for seg. I samråd med legen treffes de nødvendige forføyninger for å hindre at den innsatte igjen foretar lignende handlinger.

Straksvarsling

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning skal straks varsles om enhver rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå eller fra fremstilling. Det samme gjelder andre hendelser, som rømningsforsøk, unnvikelser, uteblivelser, voldshandlinger, skadeverk mv., når hendelsen antas å bli gjenstand for betydelig offentlig oppmerksomhet, når sikkerhetsmessige eller tjenestelige forhold tilsier det, når hendelsen kan medføre behov for regelendringer eller når den for øvrig har et ekstraordinært preg.

Varsel bør normalt gis per telefon. Utenom kontortiden gis varsel til ekspedisjonssjefen eller en avdelingsdirektør.

Rapportering

Alvorlig selvbeskadigelse, selvmord eller selvmordsforsøk innberettes uten opphold til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning via vedkommende region. Innberetningen skal inneholde nærmere opplysninger om den innsattes bakgrunn og hans sinnstilstand forut for hendelsen, samt legens uttalelse i sakens anledning.

Rømning og andre ekstraordinære hendelser som er omtalt i avsnittet ovenfor skal skriftlig rapporteres til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning så snart som mulig og senest innen én uke etter hendelsen.

Rapporten skal inneholde en oppsummering av hendelsesforløpet, herunder en faktisk beskrivelse av hendelsen, årsaksforhold, om andre innsatte har medvirket og eventuelle strakstiltak som er iverksatt. Rapporten skal også inneholde vurdering fra direktør på regionalt nivå av tjenestelige rutiner, herunder hvorvidt det foreligger mangelfulle eller manglende tilsynsrutiner. Mulig ansvar for tjenesteforsømmelse skal vurderes.

Etter omstendighetene skal det også gis opplysninger om varslings- overvåkings- og deteksjonssystemer, bygningsmessige forhold mv. Det bør gis forslag til oppfølging, herunder opplysninger om mulige tiltak som på lengre sikt kan bidra til å bedre sikkerheten.

Innberetningen fra direktør på regionalt nivå skal inneholde skriftlige rapporter og forklaringer fra tilsatte som er berørt av hendelsen.

3.30. *Undersøkelse av personer og gjenstander*

Straffegjennomføringsloven § 27. Undersøkelse av personer og gjenstander

Kriminalomsorgen kan på fengselsområdet undersøke personer og gjenstander ved bruk av teknisk utstyr eller hund for å forhindre at det tas med gjenstander som ikke er tillatt. Ved positivt utslag, eller når personen ikke medvirker til undersøkelsen, kan fengslet avvise personen. Ved funn av gjenstander som ikke er tillatt, gjelder reglene i § 26 tredje ledd.

Dersom undersøkelsen etter første ledd gir positivt utslag, eller kriminalomsorgen ellers beslutter det, kan en person visiteres dersom han eller hun samtykker. Dersom undersøkelsen etter første ledd gir positivt utslag, eller det ellers er grunn til å anta at en person forsøker å ta med seg gjenstander som ikke er tillatt inn i fengslet, kan en person holdes tilbake av tilsatte inntil politiet ankommer selv om personen ikke samtykker til visitasjon. Ved funn av gjenstand som ikke er tillatt, gjelder bestemmelsen i første ledd annet og tredje punktum tilsvarende.

Undersøkelse etter første ledd ved bruk av teknisk utstyr eller hund overfor offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan bare finne sted i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Disse personer kan bare avvises etter første ledd dersom de ikke medvirker til undersøkelsen. Ved positivt utslag kan kontrolltiltak som nevnt i § 31 tredje ledd, jf. sjette ledd iverksettes.

Enhver kan avkreves gyldig legitimasjon for å sikre rett identitet.

Før kriminalomsorgen gir tillatelse til besøk til innsatte, kan det på forhånd innhentes opplysninger om den besøkendes vandel.

Ved bruk av telefon kan samtalepartens identitet undersøkes på forhånd.

Innsatte kan fotograferes for å sikre rett identitet.

Forskriften § 3-24. Undersøkelse av personer og gjenstander

Med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 27 kan en person holdes tilbake av tilsatte i inntil 4 timer i påvente av at politiet ankommer fengselet.

Undersøkelser

Undersøkelser kan foretas overfor alle personer som oppholder seg på fengselsområdet eller ankommer dit, som for eksempel innsatte, innsattes pårørende, samtlige øvrige besøkende, tilsatte og personer som skal utføre midlertidige tjenester, helsepersonell og prester. Det skal særlig tas hensyn til barn og utvises særlig varsomhet.

Undersøkelser kan iverksettes på generelt grunnlag uten at det foreligger konkret mistanke om ulovligheter. I vurderingen av om undersøkelser skal foretas, herunder stikkprøvekontroll, vektlegges blant annet hensyn til sikkerhet, ro og orden, type fengsel eller avdeling og ressursmessige forhold.

Begrepet ”undersøkelse” omfatter også manuell undersøkelse. Om undersøkelse av personer vises det til avsnittet *visitasjon*.

For advokater og offentlig myndighetsrepresentant og andre gjelder særregler. Se punkt: *Særregler for bestemte personer*.

Med ”fengselsområdet” forstås også areal utenfor muren eller gjerdet dersom området tilhører fengselet.

Med ”gjenstander” forstås alt løsøre som ikke regnes som fast eiendom, for eksempel bagasje, postsendinger, parkerte biler, vareleveranser, verktøy, m.m.

Med ”teknisk utstyr” forstås det til enhver tid aktuelle, mest hensiktsmessige tekniske utstyr, som for eksempel metalldetektor og gjennomlysningsutstyr, herunder røntgen.

For bruk av narkotikahund i søk mot personer vises det til ”Instruks for gjennomføring av bruk av narkotikahund i søk mot person”.

Positivt utslag eller manglende medvirkning

Positivt utslag foreligger når teknisk utstyr påviser gjenstander som ikke er tillatt å ta med inn i fengselet eller dersom hund markerer etter søk mot en person eller gjenstand.

Dersom undersøkelser medfører positivt utslag eller ved manglende medvirkning til undersøkelsen, avgjør fengselet etter en totalvurdering om

- a) personen skal avvises og dermed nektes atkomst til fengselet
- b) personen skal visiteres, jf. straffegjennomføringsloven § 27, annet ledd
- c) personen skal holdes tilbake inntil politiet ankommer, jf. straffegjennomføringsloven § 27, annet ledd og forskriften § 3-24
- d) personen kan få tillatelse i å komme inn i fengselet for eksempel for å besøke en innsatt, eventuelt med iverksatt kontrolltiltak eller etterfølgende kontroll av den innsatte, jf. straffegjennomføringsloven § 31.

Alternativene er likestilte, dersom vilkårene er oppfylte. I vurderingen vektlegges blant annet hensyn til sikkerhet, ro og orden, bemanningssituasjon, et besøks formål og den kjennskap man har til den besøkende og innsatte. Det skal særlig tas hensyn til om den besøkende er barn og om besøket av den grunn bør gjennomføres med bruk av kontrolltiltak eller etterfølgende kontroll av innsatte. Det skal ses hen til om indikasjonen er av sterkere eller svakere grad og om det for eksempel er mulighet for en feilmarkering fra hundens side. Manglende medvirkning til undersøkelsen bør normalt føre til avvisning. Se for øvrig under om visitasjon og tilbakeholdsrett.

Straffbare forhold skal vurderes anmeldt.

Visitasjon

Visitasjon av innsatte reguleres i straffegjennomføringsloven § 28. Her omhandles visitasjon av øvrige personer nevnt innledningsvis.

Visitasjon forutsetter alltid samtykke. Personen skal gjøres kjent med konsekvensen av manglende samtykke og at samtykke anses egnet til å avkrefte en eventuell mistanke. Ved barnebesøk gis samtykke av voksen ledsager på barnets vegne.

Visitasjon kan gjennomføres ved positivt utslag eller på generelt grunnlag ved rutine- og stikkprøvekontroll dersom det anses nødvendig av sikkerhetsmessige årsaker, for å forebygge straffbare handlinger eller av hensyn til ro og orden ellers. Det kreves ikke mistanke.

Ved manglende samtykke til visitasjon skal personen normalt avvises med pålegg om å forlate fengselsområdet. Alternativt kan fengselet beslutte å holde tilbake personen til politiet kommer dersom vilkårene er oppfylt. Ved positivt utslag bør tilbakehold av en person i utgangspunktet begrenses til tilfeller der det foreligger øvrige opplysninger eller indikasjoner som styrker en mistanke om mulig straffbart forhold. Ved positivt utslag etter straffegjennomføringsloven § 27, første ledd på besøkende, bør visitasjon søkes gjennomført framfor umiddelbar avvisning dersom besøket antas å være av særlig stor betydning for innsatte.

Visitasjonens omfang

Det er ikke adgang til full kroppsvisitasjon som innbefatter avkledding og besiktigelse av naken kropp. Det kan gjennomføres en ytre manuell visitering av klær og hår. Munnhule kan besiktiges, men ikke undersøkes. Visitasjonen skal, så langt det er praktisk mulig, utføres av tilsatt av samme kjønn. Dersom visitasjonen må gjennomføres av en tilsatt av motsatt kjønn, skal en annen tilsatt være tilstede under visitasjonen. Medbrakt bagasje kan visiteres fullt ut, jf. straffegjennomføringsloven § 26, annet ledd, jf. §§ 27 og 28.

Ved funn av gjenstander som ikke er tillatt, gjelder bestemmelsene om private eiendeler tilsvarende så langt de passer, se retningslinjene punkt 3.24. Avdekker funnet straffbare forhold eller forsøk på slikt, kan fengselet kontakte politiet eller overlevere gjenstanden dit.

Det skal særlig tas hensyn til barn og utvises særlig varsomhet.

Tilbakeholdsrett

Tilbakeholdsretten gjelder selv om personen ikke samtykker til visitasjon, forutsatt at undersøkelsen etter straffegjennomføringsloven § 27, første ledd gir positivt utslag eller det ellers er grunn til å anta at en person forsøker å ta med seg gjenstander som ikke er tillatt inn i fengselet.

Tilbakeholdsretten skal normalt begrenses til tilfeller der en visitasjon har avdekket straffbart forhold eller dersom det ellers foreligger holdepunkter som gir grunn til mistanke om straffbart forhold. Det kreves ikke alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %), men opplysningene må være av en slik

art at de gir grunnlag for mistanke om slikt forhold. Som eksempel nevnes opplysninger fra politiet eller andre kilder om at innsmugling av narkotika kan skje ved et bestemt besøk.

Tilbakeholdsretten innebærer at personen holdes tilbake med fysisk makt av tilsatte inntil politiet kommer. Det skal ikke utøves mer fysisk makt enn det som er nødvendig for å sikre at personen blir holdt tilbake. Politiet skal kontaktes umiddelbart og anmodes om å ta stilling til om politiet skal rykke ut på grunnlag av sakens art. Hvis politiet bekrefter at de ikke vil ankomme fengselet innen 4 timer etter kontakttidspunktet, opphører tilbakeholdsretten og personen skal pålegges å forlate fengselsområdet. Dersom politiet bekrefter at de vil ankomme innen 4 timer, skal leder av fengselet vurdere om personen bør plasseres i eget rom, og ved behov under tilsyn, i påvente av politiets ankomst. Personen kan ved behov låses inn på rom beregnet for innsatte (celle) dersom annet egnet rom ikke finnes. Personen skal gis anledning til å kontakte nærmeste pårørende eller lignende.

Leder av fengsel bør alltid etter en konkret vurdering ta stilling til om avvisning kan være et alternativ til slik fysisk tilbakeholdelse. Det skal særlig tas hensyn til barn og utvises særlig varsomhet.

Særregler for bestemte personer

Undersøkelser som nevnt i straffegjennomføringsloven § 27, første ledd kan ikke gjennomføres overfor advokater (herunder advokatfullmektig som møter på dennes vegne) eller offentlig myndighetsrepresentant unntatt i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Med offentlig myndighetsrepresentant menes i tillegg til diplomatisk eller konsulær representant og andre som i medhold av lov eller konvensjoner Norge har sluttet seg til har privilegert status, representanter for Europarådet og FNs menneskerettsorganer, samt for eksempel medlemmer av tilsynsrådene og sivilombudsmannen. Medlemmene av gjenoptakelseskommisjonen for straffesaker, og personer som handler på vegne av kommisjonen (dvs. kommisjonens utredere), er også å anse som offentlige myndighetsrepresentanter. Andre offentlige eller kommunalt tilsatte, herunder tilsatte i kriminalomsorgen, faller utenfor særregelen. Det samme gjelder advokatassistenter.

I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå må undersøkelser etter straffegjennomføringsloven § 27, første ledd overfor disse særlige personene ved bruk av teknisk utstyr eller hund ikke medføre at konfidensielt innhold i brev eller dokumenter avsløres eller ødelegges, jf. reglene i kapittel 6 i retningslinjene om avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Nektes medvirkning til at undersøkelsen kan foretas, kan personen avvises med pålegg om å forlate fengselsområdet.

Ved positivt utslag skal den ulovlige gjenstanden beslaglegges og overleveres til politiet eller midlertidig holdes tilbake. Besøket skal imidlertid gjennomføres slik at retten til fortrolig samtale opprettholdes, eventuelt med kontrolltiltak, jf.

straffegjennomføringsloven § 31, tredje ledd, jf. sjette ledd. Samtalen kan ikke overhøres.

For øvrig gjelder følgende for disse bestemte personene, uavhengig av type fengsel

Slike bestemte personer kan etter kriminalomsorgens beslutning visiteres, dersom vedkommende samtykker. Manglende samtykke, positivt utslag eller funn av ulovlige gjenstander hindrer ikke at besøket gjennomføres. Det må da iverksettes strenge kontrolltiltak ved besøket, dog slik at de kan snakke uforstyrret med innsatte.

Legitimasjon

Gyldig legitimasjon er for eksempel førerkort, pass eller bankkort m/bilde.

Ved manglende nødvendig eller utilstrekkelig legitimasjon skal personen avvises, dersom det ikke anses åpenbart at rett identitet foreligger.

Undersøkelse av besøkendes vandel

Ved besøk til innsatte skal ved behov slike opplysninger innhentes fra det sentrale strafferegistret før det gis tillatelse til besøk, jf. strafferegistreringsforskriften § 6, annet ledd. I tillegg kan fengslene be politiet om en faglig vurdering av den aktuelle personen, for eksempel om vedkommende er kjent i bestemte miljøer eller lignende.

Telefon

Slik undersøkelse kan ved behov foretas både ved inngående- og utgående samtale.

Ved utgående samtale skal fengselet slå det oppgitte telefonnummer og forsikre seg om at rette person mottar samtalen. Ved inngående samtaler foretas en kontrolloppringning til oppgitt samtalepartner for å sjekke at samtalepartneren er den vedkommende oppgir å være før innsatte gis tillatelse til å føre samtalen.

Under samtalen gjelder reglene i straffegjennomføringsloven § 32, tredje ledd, jf. retningslinjene punkt 3.35.

Fotografering

Innsatte kan fotograferes for å hindre at uvedkommende gjennomfører straff på hans vegne og for at mulighetene for pågrep etter eventuell rømning eller uteblivelse økes.

Fotografi kan tas ved innsettelsen eller under straffegjennomføringen ved behov. For langtidsdømte bør fotografiene oppdateres med jevne mellomrom og bør ellers fornyes dersom en innsatt har endret utseende i vesentlig grad.

Fotografi av innsatte kan og tas på politiets anmodning.

Fotografiene oppbevares på betryggende måte slik at uvedkommende ikke får adgang til dem.

3.31. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

Straffegjennomføringsloven § 28. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

Kriminalomsorgen kan undersøke innsatte, deres rom og eiendeler for å forebygge uorden eller straffbar handling. Undersøkelsen kan skje ved bruk av teknisk utstyr eller hund, visitasjon eller ved kroppsvisitasjon.

Forskriften § 3-25. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

For å forebygge eller kartlegge uorden eller straffbare handlinger kan det foretas undersøkelse av innsattes person, rom og eiendeler.

Innsatte skal ikke tillates å ha ting hos seg som kan anses betenkelig av hensyn til uorden eller fare for straffbare handlinger.

Undersøkelse trenger ikke varsles på forhånd. Innsatte skal informeres om eventuelle skader som følge av undersøkelsen.

Undersøkelser kan foretas på fengselets område, også utenfor mur eller gjerde. Dette gjelder også overgangsbolig med tilhørende område som disponeres av overgangsboligen.

Undersøkelse kan foretas ved ankomst, til enhver tid under straffegjennomføringen og før og etter utganger. Undersøkelse av innsattes person eller eiendeler kan ved ankomst og før og etter utganger bare unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner åpenbart ikke taler mot det. Innsatte som er løslatt, men som befinner seg på fengselets område og personer som ennå ikke har påbegynt straffegjennomføringen, men som oppholder seg på fengselets område, kan undersøkes.

I forbindelse med undersøkelse plikter innsatte å rette seg etter de pålegg som gis og skal forholde seg rolig.

Innsatte skal ikke være til stede ved undersøkelse av rom eller fellesareal uten at dette er pålagt eller tillatt av tilsatte i det enkelte tilfelle. Innsatte kan nektes å være til stede ved undersøkelse av gjenstander.

Gjenstander eller stoff som blir påvist eller funnet kan holdes tilbake for nærmere undersøkelse eller overlates politiet.

Ett eller flere kontrolltiltak kan brukes i kombinasjon.

Innledende bestemmelse

Disse bestemmelsene må særlig sammenholdes med straffegjennomføringslovens regler i og i medhold av § 26 om private eiendeler, § 27 om undersøkelse av personer og gjenstander, § 29 om undersøkelser for å avdekke bruk av rusmidler, § 30 om postsendinger, § 31 om besøk, § 32 om telefonsamtaler, § 33 om permisjon fra fengsel og § 34 om fremstilling. I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal reglene her gjennomføres med særlig høyt kontroll- og detaljnivå, jf. kapittel 6.

Bestemmelsen gjelder bare innsatte i fengsel. Domfelte som gjennomfører straff etter straffegjennomføringsloven §§ 12 eller 13, (i institusjon eller sykehus) eller § 16 (straffegjennomføring utenfor fengsel) omfattes ikke av bestemmelsen.

Undersøkelse

For å forebygge eller kartlegge uorden eller straffbare handlinger kan det foretas undersøkelse av innsattes person, rom og eiendeler.

Innsatte skal ikke tillates å ha ting hos seg som kan anses betenkelig av hensyn til uorden eller fare for straffbare handlinger. Arbeidsredskaper, materialer, spisebestikk og annet som innsatte får bruke, skal kontrolleres regelmessig, slik at ikke noe gjemmes bort. Etter bruk skal slike gjenstander settes på plass og etterses.

Undersøkelse kan foretas rutinemessig og som stikkprøver. Dette innebærer at det ikke er nødvendig med mistanke om slike forhold som nevnt over for å gjennomføre en undersøkelse, og det er heller ikke nødvendig med konkret begrunnelse for undersøkelsen.

Undersøkelse kan foretas i form av ettersyn, visitasjon, kroppsvisitasjon og ransaking. Undersøkelse kan også skje ved bruk av teknisk overvåkningsutstyr, herunder lytteanlegg og bruk av kamera- og TV-overvåkning og lignende, jf. også forskriften § 3-9. Til visitasjon og ransaking kan det benyttes for eksempel verktøy og teknisk og kjemisk utstyr samt søk med narkotikahund. Teknisk utstyr er for eksempel metalldetektor, gjennomlysningsapparat og røntgenapparat, og kjemisk utstyr er for eksempel spray og lignende som kan påvise ulike stoffer. Flere former for undersøkelser kan benyttes i forbindelse med hverandre.

Undersøkelse må gjennomføres så hensynsfullt som mulig. Undersøkelse trenger ikke varsles på forhånd, men bør informeres om i etterkant. Innsatte skal informeres om eventuelle skader som følge av undersøkelsen, og det skal i disse tilfeller også opplyses om erstatningsordning.

Undersøkelser kan foretas på fengselets område, også utenfor mur eller gjerde. Dette omfatter også overgangsbolig med tilhørende område som disponeres av overgangsboligen.

Undersøkelse kan foretas ved ankomst, under straffegjennomføringen og før og etter utganger. En innsatt som er løslatt, men som befinner seg på fengselets område, kan undersøkes etter straffegjennomføringsloven § 27. Det samme gjelder personer som ennå ikke har påbegynt straffegjennomføringen, men som oppholder seg på fengselets område.

Undersøkelse av innsattes person

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå og i fengsler med lavere sikkerhetsnivå skal undersøkelse av innsattes person som hovedregel foretas ved ankomst og før og etter utganger, og kan dessuten gjennomføres til enhver tid under straffegjennomføringen. Undersøkelse ved ankomst og før og etter utganger kan bare unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner åpenbart ikke taler mot det. Undersøkelse skal gjennomføres hvis det kan være mistanke om at innsatte er i besittelse av ting han ikke har tillatelse til å ha hos seg.

Slik undersøkelse kan gjøres med

- teknisk utstyr som for eksempel metalldetektor

- visitasjon av innsattes klær og gjenstander den innsatte bærer eller har i klær. Klær kan visiteres både når innsatte er påkledd og når han er avkledd. Som gjenstander omfattes også proteser og lignende. Visitasjon av gjenstander og klær kan også undersøkes ved gjennomlysning og annet teknisk utstyr, samt med for eksempel verktøy, kjemisk utstyr og lignende
- kroppsvisitasjon. Dette innbefatter avkledning og besiktigelse av naken kropp og av hår. Kroppsvisitasjon bør utføres av tilsatt av samme kjønn som den innsatte. Dersom visitasjonen må gjennomføres av en person av motsatt kjønn, skal en annen tilsatt være tilstede ved visitasjonen. Til hjelp ved undersøkelser av innsatte kan det benyttes for eksempel speil som letter besiktigelsen. Innsatte skal ha adgang til å velge om undersøkelsen skal gjennomføres med speil eller bare ved besiktigelse. Undersøkelse av kroppens hulrom reguleres av straffegjennomføringsloven § 29 tredje ledd, med forskrifter
- narkotikahund som søker på den innsattes person. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning gir særskilte regler for hvordan slik undersøkelse skal gjennomføres.

Undersøkelser av person skal føres i egen protokoll, som kontrolleres av overordnede.

Undersøkelse av person skal foretas på en måte som virker minst mulig pinlig eller nedverdiggende for den innsatte. Undersøkelsen må ikke være mer omfattende enn nødvendig. Innsatte skal få utdelt anstalttøy hvis det blir nødvendig å vente før eller etter undersøkelsen.

Undersøkelse av rom

Innsattes rom skal undersøkes jevnlig, likeledes ethvert annet rom på fengselets område. Dette kan gjøres med verktøy, speil, kjemisk utstyr, teknisk utstyr som for eksempel metalldetektor og lignende, samt med narkotikahund. Det skal undersøkes om låser, dører, gitre, vinduer, dør- og vindushengsler, gulv, vegger eller tak er uskadd, eller om gjenstander som den innsatte ikke har tillatelse til å ha hos seg, er forsøkt skjult.

De innsattes beboelsesrom skal ikke overvåkes med video-, TV- kamera eller lignende.

Alle rom hvor innsatte har adgang skal etterses daglig, og det skal kontrolleres at vinduer, gitre, dører, låser, teknisk utstyr, møbler og lignende er uskadd og i orden og gir tilstrekkelig sikkerhet. Også andre rom og områder i anstalten, som for eksempel kjeller, loft, lagerrom mv. og bygningene med gårdsrom, murer, gjerder mv. skal jevnlig etterses.

Alle rom hvor innsatte har adgang skal ransakes jevnlig. Dette innebærer en grundig og detaljert kontroll av hele rommet, inkludert undersøkelse av fastmonterte møbler og utstyr i sine enkelte bestanddeler. Bruk av verktøy og lignende er en naturlig del av slik ransaking. Innsattes rom skal nøye ransakes før innsatte anbringes der.

Undersøkelser av rom skal føres i egen protokoll, som kontrolleres av overordnede.

Undersøkelse av eiendeler

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå og i fengsler med lavere sikkerhetsnivå skal undersøkelse av eiendeler som innsatte bringer med seg som hovedregel foretas ved ankomst og før og etter utganger, og kan gjennomføres til enhver tid under straffegjennomføringen. Undersøkelse ved ankomst og før og etter utganger kan bare unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner åpenbart ikke taler mot det. Undersøkelse skal gjennomføres hvis det kan være mistanke om at innsatte er i besittelse av ting han ikke har tillatelse til å ha hos seg.

Alle innsattes eiendeler skal undersøkes, likeledes enhver annen gjenstand på fengselets område, også når eieren er ukjent. Dette omfatter også for eksempel innsattes eiendeler lagret i fengselet og som ikke oppbevares på innsattes rom, og gjenstander som oppbevares annet sted på fengselets område, for eksempel i innsattes bil og lignende.

Undersøkelse kan gjøres manuelt, med verktøy, speil, kjemisk utstyr, teknisk utstyr som for eksempel metalldetektor, gjennomlysningsapparat og lignende, samt med narkotikahund.

For brev og andre postsendinger som finnes i innsattes eiendeler vises til straffegjennomføringsloven § 30.

Hvordan innsatte skal forholde seg

I forbindelse med undersøkelse plikter innsatte å rette seg etter de pålegg som gis, og skal forholde seg rolig.

Innsatte skal ikke være tilstede ved undersøkelse av dennes rom eller ved undersøkelse av fellesareal eller andre rom uten at dette er pålagt eller tillatt av tjenestemennene i det enkelte tilfelle. Innsatte kan pålegges å ikke være til stede ved undersøkelse av gjenstander.

Følger av positive utslag eller funn av gjenstander som ikke er tillatt eller at den innsatte motsetter seg undersøkelsen

Gjenstander eller stoff som blir påvist ved hjelp av teknisk eller kjemisk utstyr eller narkotikahund kan holdes tilbake for nærmere undersøkelse. Funn av gjenstander eller stoff som ikke er tillatt kan holdes tilbake eller overlates til politiet, jf. straffegjennomføringsloven § 26.

Dersom den innsatte motsetter seg undersøkelsen, eller det påvises eller gjøres funn av gjenstander og stoff som ikke er tillatt, skal det særskilt vurderes om det skal gjennomføres undersøkelse etter straffegjennomføringsloven § 29 for å avdekke bruk av rusmidler mv., reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40, utelukkelse fra fellesskap etter straffegjennomføringsloven § 39 eller § 37, bruk av tvangsmidler etter straffegjennomføringsloven § 38, begrensning i adgangen til å sende eller motta postsending etter straffegjennomføringsloven § 30, begrensning i adgangen til å få besøk eller telefonsamtaler etter

straffegjennomføringsloven § 31 og § 32 eller overføring til annet fengsel etter straffegjennomføringsloven § 14.

3.32. *Undersøkelse for å avdekke bruk eller besittelse av rusmidler mv.*

Straffegjennomføringsloven § 29. Undersøkelser for å avdekke bruk av rusmidler mv.

Kriminalomsorgen kan pålegge domfelte som gjennomfører straff etter § 10 første ledd bokstav a, b, c og d å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til andre undersøkelser som kan skje uten fare eller særlig ubehag, for å avdekke bruk av rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell.

Dersom det er sannsynlig at domfelte i kroppen skjuler rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, kan kriminalomsorgen beslutte at domfelte skal settes i enerom med spesialtoalett. Uttalelse fra lege skal innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om tiltaket skal settes i verk. Under oppholdet skal domfelte ha jevnlig tilsyn av helsepersonell. Dersom det er sannsynlig at domfelte i kroppen skjuler stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, kan kriminalomsorgen også benytte radiologisk undersøkelse for å påvise stoffet. Henvisning til slik undersøkelse besluttet av lege som vurderer om bruken av stråling er berettiget, jf. strålevernloven § 13.

Dersom det er overveiende sannsynlig at en innsatt i kroppen skjuler rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, kan kriminalomsorgen beslutte at det skal foretas kroppslig undersøkelse eller annet tiltak for å bringe stoffet frem. Uttalelse fra lege skal innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om tiltaket skal settes i verk. Inngrepet kan bare utføres av helsepersonell. Samtykke fra regionalt nivå skal innhentes på forhånd hvis dette er praktisk mulig.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Forskriften § 3-21. Rusmidler

Det er forbudt for innsatte å bruke enhver form for alkohol, narkotika eller andre rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Lokalt nivå gir nærmere bestemmelser om hvor tobakksrøyking er tillatt.

Forskriften § 3-26. Undersøkelser for å avdekke bruk av rusmidler mv.

Gjennomføring av urinprøver skal skje etter én av følgende fremgangsmåter:

- *prøven avgis under tilsyn, eller*
- *prøven kan avgis uten de tilsattes tilsyn dersom den innsatte på forhånd har tatt av seg alt tøy. Prøve kan deretter avgis i et egnet "nakent" rom, uten vannforsyning.*

Spørsmålet om eneroms plassering med spesialtoalett skal forelegges for regionalt nivå dersom det anses nødvendig å opprettholde tiltaket utover 3 dager.

Innledende bestemmelse

Straffegjennomføringsloven § 29 gir bestemmelser om når og hvordan det kan foretas undersøkelser av domfelte for å avdekke bruk eller forsøk på å skjule rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Dette innebærer at også såkalte dopingmidler og andre berusende midler kan avdekkes, selv om bruk av disse midler ikke er straffbart utenfor fengsel.

Undersøkelser for å avdekke besittelse av slike stoffer, noe som kan indikere bruk eller forsøk på å skjule stoffer, reguleres av straffegjennomføringsloven §§ 26-28.

Etter straffegjennomføringsloven § 52 gjelder § 29 med de tilhørende bestemmelser her også for varetektsinnsatte og pågripede personer.

Undersøkelsen skal ikke være mer inngripende enn nødvendig.

Urinprøve, utåndingsprøve, blodprøve mv.

Lokalt nivå kan beslutte gjennomføring av urinprøve, utåndingsprøve, blodprøve eller eventuelle andre mindre inngripende undersøkelser som for eksempel undersøkelse av kroppsvæsker som spytt og svette. Innsatte kan ikke velge mellom kontrollformene. Undersøkelsen kan gjennomføres selv om den medfører et visst ubehag for innsatte, tilsvarende for eksempel ubehaget i forbindelse med blodprøvetaking. Undersøkelsen må ikke medføre fare eller særlig ubehag. Med særlig ubehag menes smerte utover det som er vanlig ved blodprøve eller krenkelse av bluferdighet utover det som urinprøvetaking vanligvis medfører.

Slike tiltak kan kreves på rutinemessig og generelt grunnlag når det er ønskelig, også i form av stikkprøver. Det kreves ikke konkret mistanke om at en eller flere innsatte har ruset seg. Undersøkelsen kan foretas til enhver tid, og den kan gjennomføres både mot en enkelt innsatt eller grupper av innsatte. Undersøkelse kan også gjennomføres dersom den innsatte selv ønsker det, for eksempel for å avkrefte mistanke om refsbart forhold eller brudd på andre vilkår.

Gjennomføring av urinprøver skal skje etter en av de følgende fremgangsmåter

- prøven avgis under tilsyn, og det bør være to tilsatte tilstede. De tilsatte bør være av samme kjønn som den innsatte. Krav til antall tilsatte gjelder likevel ikke dersom det er nødvendig å benytte helsepersonell
- prøven kan avgis uten tilsattes tilsyn dersom den innsatte på forhånd har tatt av seg alt tøy. Avkledning skjer under tilsyn, og det bør være to tilsatte tilstede, fortrinnsvis av samme kjønn som den innsatte. Prøve kan deretter avgis i et egnet ”nakent” rom, uten vannforsyning. Rommet må kontrolleres nøye før avgivelse av hver prøve.

Det må i ethvert tilfelle påses at den innsatte vasker og skyller hendene grundig før avgivelse av urinprøve. Det bør tilstrebes at den innsatte skal kunne velge en av de nevnte fremgangsmåter for urinprøvetaking.

Gjennomføring av urinprøvekontroll skal skje på en måte som virker minst mulig pinlig eller nedverdiggende for den innsatte. Kontrollen skal ikke være mer

omfattende enn det som er nødvendig for å forhindre ødeleggelse, ombytting eller annen manipulering av urinprøvene.

Innsatte som har problemer med å avgi urinprøve skal gis en frist på minimum 4 timer før manglende avgivelse av prøve anses som ordrenekt. Det skal foretas en konkret vurdering av om fristen bør forlenges hvis det foreligger spesielle omstendigheter som tilsier det.

Innsatte som skal avgi urinprøve i egnet rom uten tilsyn, skal tilbys klær fra fengselet under prøvetakingen. Innsatte skal ikke bli sittende over tid uten klær.

Blodprøve kan bare tas av helsepersonell. Også annet helsepersonell enn det som normalt tjenestegjør ved fengselet kan ta slike prøver. Blodprøve er særlig egnet for å avdekke bruk av preparater som ikke lar seg påvise ved urin- eller utåndingsprøver eller andre undersøkelser.

Innsetting i enerom med spesialtoalett

Lokalt nivå kan beslutte at innsatte skal innsettes i enerom med spesialtoalett. For å beslutte et slikt tiltak kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt for at stoff er skjult i kroppen. En viss antagelse er ikke tilstrekkelig med mindre den styrkes av andre forhold. Det kreves ikke særlig grunn til mistanke. Mistanken må likevel være begrunnet i konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter.

Lege skal alltid gi uttalelse om eventuelle medisinske komplikasjoner før eneromsoppholdet iverksettes. Innsatte skal før tiltaket iverksettes tilbys samtale med lege slik at legen kan gi informasjon om risiko mv. Samtaler med legen kan om nødvendig skje over telefon, og legens uttalelse til fengselet kan om nødvendig gis over telefon, men uttalelse bør bekreftes skriftlig. Legens medisinske råd skal tillegges vekt.

Innsatte skal under gjennomføringen ha kontinuerlig tilsyn av en tilsatt. Denne bør være av samme kjønn som innsatte. Det skal føres løpende protokoll. Innsatte skal ha tilsyn av helsepersonell minst en gang hver dag.

Innsatte på enerom med spesialtoalett bør ikke tilstås besøk med mindre særlige forhold tilsier det.

Spørsmålet om eneroms plassering med spesialtoalett skal forelegges for regionalt nivå dersom det anses nødvendig å opprettholde tiltaket utover 3 dager.

Kroppslig undersøkelse eller annet tiltak

Lokalt nivå kan, etter uttalelse fra lege, beslutte at det skal gjennomføres kroppslig undersøkelse eller annet tiltak mot innsatte. Regionalt nivå skal samtykke på forhånd når dette er praktisk mulig. For å beslutte slike tiltak kreves at det er overveiende sannsynlig (kvalifisert sannsynlighetsovervekt), dvs at det foreligger en konkret begrunnet mistanke, om at stoff er skjult i kroppens hulrom. Slik undersøkelse kan også gjennomføres dersom den innsatte selv ønsker det, og bekrefter dette skriftlig.

Slike tiltak kan innebære undersøkelse av munnhule, rektum, vagina, herunder undersøkelse med røntgen eller ultralyd eller bruk av avføringsmiddel eller klyster. Som utgangspunkt bør avføringsmiddel foretrekkes fremfor bruk av klyster, og bruk av klyster bør foretrekkes fremfor eksplorasjon av rektum. Undersøkelsen kan bare foretas av helsepersonell.

Antall tilsatte og helsepersonell som er tilstede ved gjennomføringen av undersøkelsen bør begrenses til det som er strengt nødvendig av sikkerhetsmessige årsaker. Med unntak av helsepersonell bør tilsatte være av samme kjønn som den innsatte.

Vedtak truffet av regionalt nivå (forhåndssamtykke) kan påklages til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Slik klage har imidlertid ikke oppsettende virkning med mindre dette besluttet av regionalt nivå eller av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Det må i den forbindelse vurderes om oppsettende virkning er medisinsk forsvarlig.

Saksbehandlingsregler for øvrig

Det skal føres protokoll over undersøkelsen, som skal inneholde

- den innsattes navn og fødselsdato
- grunnlaget og hjemmelen for tiltaket
- hvem som har truffet beslutningen om tiltaket, og eventuelt om spørsmålet er forelagt lege eller regionalt nivå
- hva tiltaket bestod i, tidspunkt for tiltaket, hvem det ble utført av og hvem som ellers var tilstede
- hvilke funn som ble gjort, eventuelt hva prøven eller lignende viste.

Utskrift av protokoll for gjennomføring av kroppslig undersøkelse eller annet tiltak etter straffegjennomføringsloven § 29, tredje ledd sendes regionalt nivå uten opphold. Dersom innsetting på enerom med spesialtoalett etter § 29, annet ledd går utover tre dager, sendes melding til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

Narkotiske stoff som blir funnet skal sammen med en kort rapport sendes politiet. Den innsatte skal underrettes om dette. Midlertidig oppbevaring av funn må være forsvarlig.

Samlet rapport over de gjennomførte tiltak sendes etter hvert kvartal til regionalt nivå, med en vurdering av status. Regionalt nivå sender etter hvert kvartal samlet rapport over tiltakene på lokalt nivå til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

3.33. Postsending til og fra innsatte

Straffegjennomføringsloven § 30. Postsending

Innsatte skal kunne sende og motta postsending hvis ikke annet følger av denne bestemmelsen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere postsending til og fra innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå før den utleveres eller sendes. Postsending til og fra innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal

kontrolleres, men kontroll kan unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det. Postsending til og fra innsatte i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig skal kontrolleres dersom det fremstår som nødvendig av sikkerhetsmessige grunner.

Kontroll av postsending kan skje ved åpning og gjennomlesning av sendingen før den utleveres eller sendes, og ved undersøkelse som nevnt i § 27 første ledd. I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan innsatte pålegges å føre korrespondanse på et språk de tilsatte behersker.

Kriminalomsorgen kan nekte å utlevere eller sende postsending til eller fra innsatte dersom sendingen inneholder opplysninger om planlegging eller gjennomføring av straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil forstyrre ro, orden og sikkerhet. Innsatte bør gjøres kjent med den delen av sendingen som uten skade kan meddeles.

Postsending som den innsatte allerede har mottatt, kan kontrolleres etter tredje ledd.

Postsending til eller fra advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan undersøkes etter § 27 tredje ledd. Kontroll ved gjennomlesning skal ikke finne sted. Sendingen skal alltid åpnes i nærvær av innsatte.

Kriminalomsorgen kan etter nærmere bestemmelser gi innsatte tillatelse til elektronisk kommunikasjon med tekst, lyd og bilde dersom sikkerhetsmessige grunner eller hensynet til en forsvarlig ressursforvaltning ikke taler mot det. Bestemmelsene i annet til sjette ledd gjelder tilsvarende.

Endret ved lover 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 29 juni 2007 nr. 84 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139).

Forskriften § 3-27. Elektronisk postsending

Innsatte kan unntaksvis gis tillatelse til å bruke og disponere datautstyr og annet elektronisk utstyr for å kommunisere med personer og tilsvarende utstyr utenfor fengselet dersom fengselet kan kontrollere slike sendinger etter de regler som gjelder for kontroll av brev, og dette kan gjøres uten ekstra omkostninger. Alt utstyr og tilbehør skal kunne kontrolleres av fengselets tilsatte.

Sendinger skal kunne kontrolleres ved at de i sin helhet gjennomleses, høres eller ses før de sendes ut av fengselet, eller før den innsatte mottar dem. Også sendinger den innsatte allerede har mottatt, kan kontrolleres.

Elektronisk kommunikasjon til og fra oppnevnt forsvarer, diplomater og andre bestemte personer skal behandles som øvrige postsendinger. Sendingens innhold skal ikke gjennomleses, ses eller høres, men det skal være mulig å kontrollere hvem avsender eller mottaker er.

Om begrepet postsending

Med postsending menes i tillegg til skriftlig korrespondanse eller gjenstander også konvolutten eller annen emballasje. All skriftlig korrespondanse til og fra innsatte inngår, som brev, søknader, klager, andre henvendelser, skriftlige opptegnelser og manuskripter.

Begrepet omfatter videre etter straffegjennomføringsloven § 30, syvende ledd kommunikasjon ved bruk av elektroniske hjelpemidler og kommunikasjon ved tekst, lyd eller bilde, eksempelvis e-post, lydbånd eller videokassetter.

Fengselet skal sørge for at skrivemateriell er tilgjengelig for de innsatte. Utgiftene ved forsendelse av postsendinger skal innsatte normalt dekke selv.

Hovedregel om kontroll

a) Avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

Se retningslinjene kapittel 6.

b) Fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Postsending skal som hovedregel undergis kontroll. Kontroll kan iverksettes generelt av sikkerhetsmessige grunner, herunder for å forebygge straffbart forhold eller ureglementert atferd, uten konkret begrunnelse i det enkelte tilfelle.

Kontroll kan unnlates i tilfeller der det ikke foreligger noen grunn til å mistenke innsatte eller avsender/mottaker for mulige ulovligheter og i tilfelle hvor situasjonen i fengselet ikke nødvendiggjør kontroll. I den konkrete vurderingen vektlegges narkotikasituasjonen i fengselet, fangesammensetningen, foreliggende opplysninger om innsatte og avsender/mottaker som kan indikere at adgangen til å sende og motta post kan misbrukes, samt opplysninger ellers.

c) Fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig

Hovedregelen er at postsendinger ikke undergis kontroll. Kontrolltiltak skal begrunnes med at sikkerhetsmessige forhold gjør det nødvendig, herunder ureglementert atferd eller straffbart forhold.

Som eksempel nevnes at det foreligger opplysninger som gir grunn til mistanke om at den innsatte eller avsender/mottaker vil forsøke å smugle gjenstander, herunder narkotika, inn eller ut av fengselet eller det er grunn til å anta at det planlegges forhold som kan true sikkerheten. Konsekvent kontroll eller gjennomføring av stikkprøver i forebyggende øyemed uten indikasjoner på ulovligheter, kan ikke iverksettes.

Det kreves ikke at det foreligger mistanke rettet mot en eller flere bestemte innsatte eller avsendere/mottakere. Lokale forhold kan berettig kontroll, herunder stikkprøvekontroll, dersom eksempelvis funn av narkotika, brukerstyr eller positive analyseresultatet bekrefter misbruk av narkotika.

Kontrolltiltak

Ved valg av kontrolltiltak ses reglene om postsending, besøk og telefonsamtaler i sammenheng. Kontrolltiltakene må stå i logisk sammenheng med hverandre og med innsattes muligheter for permisjon og andre former for utgang.

Kontrolltiltaket må være saklig begrunnet og ikke mer omfattende enn formålet tilsier.

Kontrollen kan begrenses til stikkprøvekontroll dersom det anses tilstrekkelig sikkerhetsmessig betryggende.

De ulike kontrolltiltak

a) Åpning av postsendinger

Ved åpning av postsending skal tilsatt forvise seg om at det ikke er lagt noe ureglementert eller straffbart i postsendingen. Konvolutter eller annen emballasje kan unnlates utlevert innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Ved utsending skal innsatte levere sendingen i åpen stand slik at en tilsatt kan kontrollere at det ikke er lagt eller skrevet noe ureglementert/straffbart i den før utsendelse.

b) Gjennomlesning

Pålegg om et bestemt skriftspråk kan ikke gis til innsatte i fengsler med høyt eller lavere sikkerhetsnivå eller i overgangsbolig. I tilfelle hvor gjennomlesning skal finne sted må fengselet sørge for at inngående og utgående korrespondanse blir oversatt av tolk innen rimelig tid.

c) Undersøkelse av postsending ved bruk av teknisk utstyr eller hund

Det vises til bestemmelsene til straffegjennomføringsloven § 27. Se retningslinjene punkt 3.30.

Nektelse av å utlevere eller sende postsending til eller fra innsatte
Nektelse kan skje på grunnlag av en opplysnings art.

Postsendingen kan ikke nektes utlevert eller sendt fordi sendingen inneholder opplysninger eller uttalelser som generelt kan virke støtende. Straffbart forhold skal normalt politianmeldes. Det vises for øvrig til retningslinjene punkt 3.24. Private eiendeler. Innsatte har selv et personlig ansvar i forhold injurielovgivning mv.

Delvis nektelse, jf. straffegjennomføringsloven § 30, fjerde ledd, siste punktum

Ved inngående post bør innsatte gjøres kjent med den lovlige delen av postsendingen ved at de ulovlige deler sladdes ut. Fengselet kan i slike tilfelle beholde originalbrevet mot at innsatte utleveres en kopi av den aktuelle delen av sendingen. Ved utgående post skal den innsatte gjøres kjent med at brevet inneholder opplysninger som nevnt i straffegjennomføringsloven § 30, fjerde ledd og at det derfor ikke vil bli sendt. Dersom innsatte foretar nødvendige endringer, kan brevet sendes adressaten.

Dersom de ulovlige opplysningene utgjør vesentlige deler av et brev, kan hele brevet nektes utlevert eller sendt. Dersom opplysningene antas å representere en straffbar handling, bør forholdet anmeldes til politiet. I motsatt fall kan brevet holdes midlertidig tilbake etter straffegjennomføringsloven § 26, tredje ledd, eller det kan ved inngående postsending tilbakesendes avsender.

Nektelse på grunnlag av funn av ureglementerte/straffbare gjenstander

Ved funn av ureglementerte/straffbare gjenstander i sendingen ved bruk av teknisk utstyr eller hund etter straffegjennomføringsloven § 27, første ledd og ved tilsvarende funn under den ordinære åpning av postsendinger etter straffegjennomføringsloven § 30, tredje ledd, gjelder straffegjennomføringsloven § 26, tredje ledd. Alternativt kan gjenstanden returneres til avsender.

Dersom gjenstanden antas å representere et straffbart forhold skal forholdet politianmeldes og gjenstanden overleveres til politiet, dersom ikke forholdet anses som bagatellmessig.

Saksbehandling

Innsatte og avsender skal normalt underrettes ved vedtak om at postsendingen eller deler av den ikke vil bli utlevert eller sendt. Dersom sikkerhetsmessige eller andre forhold ikke taler mot det, skal det framgå av vedtaket hvem som er avsender. Begrunnelse og hjemmel for hel eller delvis nektelse skal opplyses. Det vises for øvrig til forvaltningsloven og veiledningen om saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven.

*Særregler for bestemte personer*a) Advokater og offentlig myndighetsrepresentant

Med offentlig myndighetsrepresentant menes i tillegg til diplomatisk eller konsulær representant og andre som i medhold av lov eller konvensjoner Norge har sluttet seg til har privilegert status, representanter for Europarådet og FNs menneskerettsorganer, samt for eksempel medlemmer av tilsynsrådene og Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Medlemmene av gjenopptakelseskommissjonen for straffesaker, og personer som handler på vegne av kommisjonen (dvs. kommisjonens utredere), er også å anse som offentlige myndighetsrepresentanter. Andre offentlige eller kommunalt tilsatte, herunder tilsatt i kriminalomsorgen, faller utenfor særregelen. Det samme gjelder advokatassistenter.

Postsending fra disse personer kan aldri gjennomleses. Hvis det er nødvendig med kontroll ved åpning av postsendingen for at man skal forvisse seg om at det ikke er lagt noe ureglementert i den og at avsender er den emballasjen eller konvolutten angir, skal dette skje i nærvær av innsatte.

b) Andre særlige offentlige etater, yrkesgrupper, m.m.

For personer som korresponderer med innsatte i kraft av sin stilling, for eksempel lege, psykolog, prest eller tilsvarende fra godkjent trossamfunn og ansatt i politi, påtalemyndighet eller kriminalomsorg, bør kontroll ved gjennomlesning av inngående eller utgående postsending kun skje når særlige grunner taler for det. Dette innebærer at gjennomlesning bare bør finne sted der fengselet har kjennskap til opplysninger som gir grunnlag for en mistanke om at adgangen til korrespondanse vil bli misbrukt. I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå gjelder reglene i punkt 6.14.

Elektronisk kommunikasjon, m.m.

Innsatte kan gis tillatelse til å bruke og disponere datautstyr og annet elektronisk utstyr for å kommunisere med personer og tilsvarende utstyr utenfor fengselet. Dette forutsetter imidlertid at fengselet kan kontrollere slike sendinger etter de regler som gjelder for kontroll av brev uten ekstra omkostninger, jf. ovenfor. Det er ikke tillatt for innsatte å bruke eller disponere noen form for utstyr for slik kommunikasjon uten særlig tillatelse. Som hovedregel skal bruk av datautstyr og lignende skje i regi av fengselets opplærings- eller fritidsfunksjon, jf. straffegjennomføringsloven § 18, og undervisningspersonalet skal informeres om reglene her, og rette seg etter dem og de øvrige pålegg som måtte gis om slik bruk.

Kommunikasjonen kan skje gjennom tekst, lyd eller bilde ved hjelp av for eksempel internett, elektroniske prategrupper, elektronisk post og lignende i den grad dette kan kontrolleres.

Sendinger skal kunne kontrolleres ved at de i sin helhet gjennomleses, høres eller ses før de sendes ut av fengselet, og før den innsatte mottar dem, jf. reglene ovenfor om øvrige postsendinger. Også sendinger den innsatte har mottatt kan kontrolleres. Kontrollen skal foretas av de tilsatte som har ansvar for brevkontroll. I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal slik kontroll alltid foretas. I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal de som hovedregel alltid kontrolleres, og kan bare unnlates dersom det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig etter en vurdering av den enkelte innsatte og forholdene i fengselet for øvrig, jf. reglene for postsendinger ellers ovenfor. I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og i overgangsbolig skal kontroll bare foretas dersom det er grunn til det etter reglene ovenfor om postsendinger.

Sendinger kan helt eller delvis nektes utlevert til den innsatte eller mottakeren etter reglene ovenfor om postsendinger.

Elektronisk kommunikasjon til og fra advokat, diplomater og andre bestemte personer skal behandles som øvrige postsendinger. Dette innebærer at selve det innholdsmessige ikke skal gjennomleses, ses eller høres, men det skal være mulig å kontrollere at avsender eller mottaker er en person i denne gruppen. Dette kan gjøres for eksempel ved å oversende forsendelsen som et vedlegg, hvor det i oversendelsesmeldingen fremgår hvem som er avsender eller mottaker, og at vedkommende faller inn under nevnte gruppe. Fengselet skal om nødvendig kunne kontrollere på annet vis mottakers eller avsenders identitet.

Innsatte har ikke adgang til å sende ut eller å motta elektroniske lagringsmedium som for eksempel disketter, CD-rom og tilsvarende til bruk i datautstyr og lignende.

3.34. *Besøk til innsatte*

Straffegjennomføringsloven § 31. Besøk

Innsatte skal kunne motta besøk hvis ikke annet følger av denne bestemmelsen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere besøk i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Besøk i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres, men kontroll kan unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det. Besøk i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig skal kontrolleres dersom det fremstår som nødvendig av sikkerhetsmessige grunner.

Kontroll under besøk kan skje ved påsyn av tilsatt under besøket, ved overhøring av samtale, ved bruk av glassvegg eller ved å forby fysisk kontakt mellom innsatte og den besøkende. Dersom sikkerhetsmessige grunner gjør det nødvendig å overhøre samtalen, kan innsatte og den besøkende pålegges å føre samtalen på et språk de tilsatte behersker. Flere kontrolltiltak kan

iverksettes samtidig dersom det er nødvendig. Det skal ikke iverksettes strengere kontrolltiltak enn nødvendig.

Kriminalomsorgen kan nekte besøk dersom det er grunn til å anta at besøket vil bli misbrukt til planlegging eller gjennomføring av straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil kunne forstyrre ro, orden og sikkerhet. Dersom besøket er av stor betydning for innsatte, og kontroll er tilstrekkelig for å avverge at besøket misbrukes til formål som nevnt i første punktum i dette ledd, bør besøket kontrolleres og ikke nektes.

Besøkende kan undersøkes etter § 27 første, annet, fjerde og femte ledd.

Advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan undersøkes etter § 27 annet til femte ledd. Kontroll under besøket ved at samtale overhøres skal ikke finne sted.

Besøk bør gjennomføres i besøksrom. Fengslet skal legge forholdene til rette for at besøk av barn kan gjennomføres på en skånsom måte. Ved brudd på gjeldende besøksregler kan besøket avbrytes.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 84 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139).

Forskriften § 3-28. Besøk

Innsatte kan som hovedregel selv velge hvilke personer vedkommende ønsker besøk av. Innsatte kan ved innkomst føre opp inntil 4 personer som han ønsker besøk av. Disse personene kan senere byttes ut med andre.

Den besøkende kan ikke ta med seg eller levere gjenstander til innsatte under besøket med mindre det er gitt særskilt tillatelse til det.

Besøkestillatelse

Eventuelle faste besøkende kommer i tillegg til de 4 personene innsatte oppgir. Besøk av andre krever særskilt tillatelse. Innsattes "nærmeste pårørende" regnes som én person, herunder ektefelle, partner, registret samboer, barn, foreldre, søsken og besteforeldre.

Skriftlig besøkestillatelse sendes den besøkende i god tid før besøket sammen med gjeldende besøksregler. Besøkestillatelsen skal medbringes og den besøkende skal pålegges å vise gyldig legitimasjon, jf. straffegjennomføringsloven § 27, fjerde ledd og retningslinjene punkt 3.30. Ved mangler kan den besøkende avvises.

Det bør fremgå av besøkestillatelsen hvilke undersøkelsestiltak som kan anvendes ved ankomst fengselet, særlig i forbindelse med besøk av barn, jf. straffegjennomføringsloven § 27 og retningslinjene punkt 3.30.

Vandel

Opplysninger om den besøkendes vandel kan innhentes, jf. straffegjennomføringsloven § 27, femte ledd og retningslinjene punkt 3.30. Dette skal gjøres ved besøk i fengsel med høyt sikkerhetsnivå og ellers ved behov. Det bør også vurderes å innhente faglige vurderinger fra politiet.

Utenlandske statsborgere som søker om å få besøke innsatte i norske fengsler bør anmodes om å medbringe vandelsattest fra hjemlandet.

Fengselet må også selv søke å kontrollere den besøkendes vandel. Dette skal i første omgang skje gjennom direkte kontakt med andre lands politimyndigheter. Fremstår ikke slik kontakt som hensiktsmessig, må norsk politi kontaktes for vandelskontroll. Politiet skal alltid anmodes om å foreta vandelskontroll i den besøkendes hjemland, med mindre det synes ubetenkelig å unnlate dette.

Viser det seg å være umulig å foreta kontroll av den besøkendes vandel, må fengselet vurdere i hvilken grad besøket likevel kan gjennomføres og hvilke kontrolltiltak som eventuelt ansees nødvendige. Det skal da foretas en helhetsvurdering hvor den besøkendes relasjon til innsatte tillegges stor vekt. Det er videre av betydning om det dreier seg om sporadiske besøk eller besøk av en viss hyppighet. Eventuelle kontrolltiltak vurderes opp mot hva innsatte er dømt for. Manglende fremleggelse av vandelsattest vil i noen tilfeller være et av flere momenter i vurderingen av om kontrolltiltak er nødvendig. Det skal ikke iverksettes strengere kontrolltiltak enn nødvendig.

Hovedregel om kontroll

a) Avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

Se retningslinjene kapittel 6.

b) Fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Besøk skal som hovedregel undergis kontroll. Besøkskontroll kan iverksettes generelt av sikkerhetsmessige grunner - herunder for å forebygge straffbart forhold eller ureglementert atferd - uten konkret begrunnelse i det enkelte tilfellet.

Det skal allikevel alltid vurderes om det kan gis adgang til ukontrollert besøk fordi sikkerhetsmessige forhold ikke taler mot. Kontroll kan unnlates i tilfeller der det ikke foreligger noen grunn til å mistenke innsatte eller den besøkende for mulige ulovligheter og i tilfelle hvor situasjonen i fengselet ikke nødvendiggjør kontroll. I den konkrete vurderingen vektlegges narkotikasituasjonen i fengselet, fangesammensetningen, foreliggende opplysninger om innsatte og den besøkende, samt opplysninger ellers.

c) Fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig

Hovedregelen er at besøk gjennomføres uten kontroll. Kontrolltiltak skal begrunnes med at sikkerhetsmessige grunner gjør det nødvendig, herunder ureglementert atferd eller straffbart forhold. Som eksempel nevnes at det foreligger opplysninger som gir grunn til mistanke om at den besøkende vil forsøke å smugle gjenstander - herunder narkotika - inn i fengselet, eller det er grunn til å anta at det planlegges forhold som kan true sikkerheten.

Det kreves ikke at det foreligger mistanke rettet mot en eller flere bestemte besøkende eller innsatte. Lokale forhold kan berettige kontroll - herunder stikkprøvekontroll - dersom eksempelvis funn av narkotika, brukerstyr eller positive prøver i fengselet bekrefter misbruk av narkotika.

Kontrolltiltak

Ved valg av kontrolltiltak ses reglene om besøk, telefonsamtaler og postsending i sammenheng. Det bør ses hen til innsattes muligheter til utgang fra fengselet, for

eksempel permisjon. Besøkskontrollen må stå i logisk sammenheng med øvrige kontrolltiltak rettet mot den innsatte. Så langt det er forenlig med sikkerhetsmessige hensyn, bør innsattes egne ønsker tillegges vekt ved valg av kontrolltiltak.

Kontrolltiltaket må være saklig begrunnet og ikke mer omfattende enn formålet tilsier. Fengselet må begrunne hvorfor et konkret tiltak anses nødvendig. Beslutning om valg av kontrolltiltak kan påklages både av innsatte og den besøkende.

Fengselet skal vurdere om etterfølgende undersøkelse av innsatte etter straffegjennomføringsloven § 28 kan være tilstrekkelig for å hindre straffbart forhold eller ureglementert atferd slik at et besøk fra pårørende kan gjennomføres uten kontroll.

De ulike kontrolltiltak

a) Påsyn av tilsatt

Tilsatt skal føre tilsyn med innsatte og besøkende under gjennomføringen av hele besøket uten at samtalen overhøres og uten tilsattes tilstedeværelse i besøksrommet. Sporadisk tilsyn kan skje dersom det anses tilstrekkelig av sikkerhetsmessige hensyn.

Slik kontroll egner seg bare for å påse at det ikke overleveres noe under besøket. Det kan settes vilkår om forbud mot fysisk kontakt.

Dersom kontroll anses nødvendig ved besøk fra innsattes barn, skal fengselet vurdere om påsyn uten vilkår om forbud mot fysisk kontakt kan være tilstrekkelig fremfor andre kontrolltiltak.

b) Overhøring av samtale

Tilsatt skal lytte til samtalen mellom innsatt og besøkende, og kan følgelig være fysisk tilstede i besøksrommet eller overhøre samtalen gjennom lytteanlegg.

Dersom det er av stor betydning for innsatte å motta besøket og det ikke er mulig å føre samtalen på et språk tilsatte forstår, skal fengselet vurdere om besøket kan gjennomføres med bruk av godkjent tolk.

c) Bruk av glassvegg

Bruk av glassvegg benyttes når det anses nødvendig for å hindre fysisk kontakt på grunn av faren for overlevering av gjenstander, herunder beskjeder og narkotika. Bruk av glassvegg anvendes særlig i tilfeller der det foreligger opplysninger som indikerer at det kan skje forsøk på ulovlig innsmugling av gjenstander osv. ved et konkret besøk eller i tilfeller hvor forholdene i fengselet tilsier at det må være en generell, effektiv og omfattende kontroll for å forhindre for eksempel innsmugling av narkotika.

Det bør utvises varsomhet ved bruk av glassvegg ved besøk fra innsattes barn.

d) Forbud mot fysisk kontakt

En tilsatt skal være tilstede i besøksrommet for å kontrollere at innsatte og besøkende ikke berører hverandre. Ved besøk av små barn bør slikt forbud praktiseres med lempe.

Det vises til bokstav c) vedrørende anvendelsesområdet.

Nektelse av besøk

Nektelsesgrunnlagene i straffegjennomføringsloven § 31, fjerde ledd er uttømmende.

Det kreves ikke alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %), men det må foreligge konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter som gir grunn til å anta at et besøk vil bli misbrukt til planlegging eller gjennomføring av en straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil kunne forstyrre ro, orden og sikkerhet. En løs mistanke er ikke tilstrekkelig. Fengselet må for eksempel ha mottatt troverdige opplysninger om innsatte eller den besøkende eller foretatt egne observasjoner som gir grunnlag for en mistanke om slike handlinger under besøket. Mistanken trenger ikke være knyttet til en bestemt besøkende. Innsattes egen atferd eller generelle opplysninger kan være tilstrekkelig grunnlag for å nekte besøk.

Dersom kontrolltiltak anses tilstrekkelig til å avverge den situasjonen som kan gi grunnlag for å nekte besøk, bør besøket tillates dersom besøket er av stor betydning for innsatte. Dette gjelder særlig ved besøk fra pårørende. Ved barnebesøk må fengselet i samråd med pårørende vurdere om nektelse er bedre enn kontrolltiltak som kan virke belastende og skremmende på barn.

Besøk kan ikke nektes fordi bemanningsmessige eller praktiske forhold gjør det vanskelig å gjennomføre nødvendige kontrolltiltak. Eventuelt kan besøket utsettes til det kan gjennomføres på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte.

Besøk fra personer som tidligere er dømt etter narkotikalovgivningen eller som på besøkstidspunktet gjennomfører straff, skal som hovedregel nektes. Det kan imidlertid gjøres unntak hvis det er av særlig betydning for innsatte å få besøk. Ved vurderingen skal det ses hen til om iverksettelse av kontroll gjør det forsvarlig å gjennomføre besøket, hvor lang tid som har gått siden den besøkendes domfellelse og det straffbare forholdets art. I tilfeller der det er gått mer enn 5 år fra domfellelsen og den besøkende ikke har vært innblandet i nye forhold, bør besøket som hovedregel ikke nektes, men gjennomføres med kontroll.

Særregler for bestemte personer

a) Advokat og offentlig myndighetsrepresentant

Med offentlig myndighetsrepresentant menes i tillegg til diplomatisk eller konsulær representant og andre som i medhold av lov eller konvensjoner Norge har sluttet seg til har privilegert status, representanter for Europarådet og FNs menneskerettsorganer, samt for eksempel medlemmer av tilsynsrådene og sivilombudsmannen. Advokat inkluderer også advokatfullmektig som møter på dennes vegne. Andre offentlige eller kommunalt tilsatte, herunder tilsatt i

kriminalomsorgen og advokat som representerer innsatte i eksempelvis sivilrettslige saker, faller utenfor særregelen.

Disse personene har rett til å besøke innsatte med de begrensningene som følger av henvisningen til straffegjennomføringsloven § 27, annet til femte ledd. Kontroll i form av overhøring er ikke tillatt i noe fengsel.

I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan disse personer pålegges kontroll før besøket finner sted. Hvis de ikke vil medvirke til slik kontroll kan de avvises. Hvis de medvirker til kontroll før besøk og kontrolltiltakene gir positivt utslag, kan besøket ikke avvises, men skal gjennomføres med kontroll i form av glassvegg eller påsyn, men ikke overhøring av samtalen. Det vises til straffegjennomføringsloven § 27, tredje ledd.

I andre fengsler kan kontroll av disse besøkende ikke finne sted verken før besøket eller under besøket.

b) Andre særlige offentlige etater, yrkesgrupper, mv.

For personer som besøker innsatte i kraft av sin stilling, for eksempel lege, psykolog, prest eller tilsvarende fra godkjent trossamfunn og ansatt i politi, påtalemyndighet eller kriminalomsorg, bør besøkskontroll kun finne sted dersom fengselet har opplysninger som gir grunnlag for mistanke om at adgangen til besøk kan misbrukes, unntatt i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Disse personene kan imidlertid undersøkes etter straffegjennomføringsloven § 27, første, annet, tredje og femte ledd. Også andre personer som besøker innsatte i kraft av sin stilling kan komme inn under denne bestemmelsen, som for eksempel ansatte i kommunen, sosialkontor eller barnevern som ønsker å utøve sitt virke i fengselet.

Faste besøkende

Tilsatte i fengselet bør søke kontakt med spesielt interesserte og skikkede personer som ved behov kan være til jevnlig hjelp og støtte for den innsatte under straffegjennomføringen og/eller etter løslatelsen.

Som eksempel nevnes Røde Kors visitortjeneste.

Før en person gis oppdrag som fast besøkende skal det innhentes opplysninger om vandel, og det skal vurderes om slikt besøk er sikkerhetsmessig forsvarlig. Slike besøk kan unntaksvis avvikles på innsattes rom dersom det anses hensiktsmessig.

Slike besøk regnes ikke med i innsattes ordinære besøkstid.

Bestemmelsene over om bestemte personer gjelder tilsvarende. For øvrig følger faste besøkende de vanlige regler for besøk.

Besøk fra organisasjoner eller andre utenforstående

Leder av fengsel kan gi tillatelse til besøk fra representanter for organisasjoner, foreninger, mv. i forbindelse med fellesarrangementer av ulik art for de innsatte. Videre kan tillatelse gis til utenforstående som for eksempel forskere og studenter.

I vurderingen av om tillatelse skal gis ses det hen til om besøket vil være sikkerhetsmessig forsvarlig, besøkets formål og kapasitet i fengselet.

Kontakt med innsatte forutsetter særskilt tillatelse og innsattes samtykke. De besøkende skal følges av minst én tilsatt under hele besøket.

Reglene om undersøkelse og kontroll gjelder fullt ut i disse tilfellene. Se retningslinjene punkt 3.22. angående besøk i reportasjeøyemed.

Besøksstid og varighet

Leder av fengsel avgjør ut fra lokale forhold hvor ofte en innsatt kan motta besøk og på hvilke ukedager besøk skal avvikles.

Så langt det er praktisk mulig bør innsatte innvilges minimum ett besøk per uke. Besøk bør fortrinnsvis finne sted i den innsattes fritid, men leder av fengsel kan gi tillatelse til besøk på dagtid i spesielle tilfelle dersom besøk i fritiden vil medføre særlige problemer for den besøkende.

Det enkelte besøk skal så langt det er praktisk mulig vare minst én time.

Utvidet besøkslengde skal vurderes dersom spesielle forhold taler for det. I vurderingen vektlegges særlig om den besøkende ikke kan besøke den innsatte så ofte grunnet lang reisevei, sykdom, alderdom eller lignende. I vurderingen bør det ses hen til hvor nært forhold det er mellom den innsatte og den besøkende, hvor mange andre besøk den innsatte får og fengselets totale besøkskapasitet.

Utvidet besøkslengde skal vurderes ved besøk fra innsattes barn dersom besøk er til barnets beste. Barnets interesser må vurderes i samråd med ønsker fra barnets pårørende. De pårørendes ønske bør som hovedregel være utslagsgivende. Dersom det er praktisk mulig, til barnets beste og ønskelig fra de pårørendes side, skal fengselet også vurdere å gi adgang til hyppigere besøk enn vanlig. Det skal også etter forespørsel fra pårørende vurderes om barnebesøk kan skje på dagtid dersom praktiske eller andre årsaker gjør det spesielt hensiktsmessig.

Besøksrom

Alternativ til besøksrom kan benyttes når dette anses bedre egnet eller mer hensiktsmessig i det enkelte tilfellet.

Barnebesøk skal gjennomføres i barnevennlige besøksrom eller andre velegnede lokaler, blant annet bør det være tilbud om leker/spill tilpasset ulike alderstrinn. Til tjeneste ved barnebesøk bør så langt mulig velges tilsatte som anses som særlig egnet og omgjengelige i forhold til kontakt med barn. Tilsatte bør opptre så diskret som mulig i forhold til interne rutiner som inn- og utlåsing mv. Dersom kontrolltiltak skal iverksettes ved barnebesøk, bør kontrollen gjennomføres på en så smidig og diskret måte som mulig.

Barnets pårørende skal på forhånd varsles om hvilke kontrolltiltak som vil bli iverksatt under besøket.

Gaver og lignende fra den besøkende

Medbrakte gjenstander skal avleveres før besøket finner sted mot tilbakelevering etter endt besøk.

Slik særskilt tillatelse som nevnt i forskriften § 3-28, annet ledd gis av leder av fengsel. Innsatte bør gis tillatelse til å motta en mindre pakke klær, lesestoff, matvarer, frukt, tobakk og lignende fra besøkende, særlig i forbindelse med jul og fødselsdag, samt ved spesielle anledninger ellers, dersom ikke hensyn til ro, orden og sikkerhet - herunder visitasjonshensyn - eller omstendigheter for øvrig taler mot. Av samme hensyn kan det bestemmes at slike pakker skal være innkjøpt gjennom vedkommende fengsel for penger gitt av pårørende, besøkende eller andre.

Tillatelse kan gis under forutsetning av at tobakk, sigaretter, frukt, m.m. som den besøkende bringer med til fengselet, brukes opp under besøket/ikke tas tilbake til avdelingen etter besøket.

Se for øvrig retningslinjene punkt 3.24. Private eiendeler.

Særregler for besøk i besøksleilighet

Barnets beste

For å fremme barns rett til samvær med sine foreldre, kan kriminalomsorgen gi tillatelse til at barn besøker mor eller far i egne besøksleiligheter i fengselet der hvor slike finnes. Hvis det anses viktig for innsatte under 18 år, kan vedkommende innvilges besøk i besøksleilighet fra sine foreldre, med mindre særlige grunner taler imot det.

Besøk skal bare finne sted hvis det er til barnets beste og det er sikkerhetsmessig forsvarlig.

Ved vurdering av barnets beste skal det innhentes uttalelse fra den som har foreldreansvaret, den barnet bor fast hos, barnet selv hvis det er fylt 7 år, eller eventuelt offentlig myndighet, jf. retningslinjene punkt 1.4. Hvor barnet er over 12 år, skal barnets mening tillegges stor vekt, jf. barneloven § 31 annet ledd, så langt det er forenlig med sikkerhetsmessige hensyn.

Målgruppe

Besøk av barn i besøksleilighet kan innvilges til alle innsatte som er mor eller far eller adoptivforelder, og som har samværsrett med barnet. Innsatt som er steforelder eller fosterforelder kan etter en konkret vurdering innvilges besøk i besøksleilighet av sitt stebarn eller fosterbarn. Det skal legges vekt på tilknytningen mellom innsatte og barnet om de har bodd sammen over flere år eller fra barnet var spedbarn, og om innsatte i praksis vurderes å hatt den sosiale omsorgen for barnet.

Hvis det anses viktig for innsatte under 18 år, kan vedkommende innvilges besøk fra sine foreldre, adoptivforeldre eller andre som er nærmeste pårørende, med mindre særlige grunner taler imot det.

Ved bruk av besøksleilighet skal følgende innsatte prioriteres:

- innsatte som gjennomfører en lang straff

- innsatte som har barnet, eventuelt foreldrene, bosatt i lang reiseavstand fra fengselet
- innsatte som ikke har oppnådd ordinær permisjonstid
- innsatte som nærmer seg tidspunktet for løslatelse

Innsatte skal ha mottatt ordinære besøk av barnet eller foreldrene, før besøk med overnatting kan gjennomføres i besøksleiligheten. For varetektsinnsatte som er underlagt besøksrestriksjoner, kan besøk gjennomføres såfremt det ikke vil stride med rettens kjennelse, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd, eller politiet finner å kunne dispensere fra besøksrestriksjonene.

Besøkende

Besøksleiligheten skal benyttes til egne barn. Adoptivbarn likestilles med egne barn, jf. adoptivloven § 13. Stebarn og fosterbarn kan gis tillatelse til å besøke sin steforelder eller fosterforelder i besøksleilighet dersom barnet selv har et sterkt ønske om det og forholdet til den innsatte tilfredsstiller kravene under "Målgruppe". Hvor det er til barnets beste og sikkerhetsmessig ubetenkelig, kan person med daglig omsorg for barnet gis adgang til å overnatte i besøksleilighet sammen med innsatte og barn hvis dette anses som viktig for barnet. I særlige tilfeller kan representanter fra barnevernet eller annen offentlig myndighet gis tillatelse til å overnatte sammen med innsatte og barn.

Innsatte under 18 år kan innvilges besøk i besøksleilighet fra sine foreldre. Likestilt med foreldre er adoptivforeldre eller nærmeste pårørende. Hvem som er nærmeste pårørende, avgjøres ut fra den unges livssituasjon.

Oppregningen av besøkende er uttømmende."

Samtykke

Hvis barnet bor hos den andre forelder og denne har del i foreldreansvaret, skal det innhentes skriftlig samtykke før besøk kan gjennomføres. I de tilfeller hvor det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse i medhold av barnevernloven, må offentlig myndighet med ansvaret for barnet samtykke i at besøket gjennomføres.

Fengselet skal i ethvert tilfelle avtale med den som har daglig omsorg for barnet hvem som skal bringe barnet til anstalten, hente barnet etter at besøket er gjennomført og hvem som kan hente barnet på kort varsel dersom besøket må avbrytes.

Besøkende eller den som samtykker i at barnet får besøke den innsatte, skal på forhånd orienteres om at besøksleiligheten holdes låst om natten.

Veiledning om foreldrerollen

Innsatte som mottar besøk av barn i besøksleilighet, skal som hovedregel ha gjennomført foreldreveiledning individuelt eller i gruppe.

Gjennomføring

Hovedregelen er at besøk i besøksleiligheten kan gjennomføres med ett besøk per måned. Et besøk skal normalt begrenses til ett døgn. I særlige tilfeller kan antall besøk og varighet utvides.

Kontroll

Det skal føres kontroll med besøket. Fængselsleder fastsetter de nærmere kontrolltiltak eller vilkår for gjennomføring av besøk i besøksleiligheten. Innsatte, barnets andre foreldre/foresatte og andre besøkende skal på forhånd orienteres om kontrolltiltakene. Kontrollen skal foregå så skånsomt som mulig. Hvis et besøk ikke kan finne sted uten at det av hensyn til sikkerheten er nødvendig med omfattende kontrolltiltak, skal besøket nektes.

Aktivitet

Besøket regnes som en del av aktivitetsplikten i fengselet, når besøket finner sted på vanlige virkedager for den innsatte. Innsatte skal i samarbeid med fengselet utarbeide en plan for aktiviteter og gjøremål under besøket.

Forholdet til de alminnelige besøksreglene

De alminnelige besøksreglene gjelder så langt de passer.

*3.35. Telefonsamtaler til og fra innsatte***Straffegjennomføringsloven § 32. Telefonsamtaler**

Innsatte skal kunne telefonere hvis ikke annet følger av denne bestemmelsen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere telefonsamtale til og fra innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Telefonsamtale til og fra innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres, men kontroll kan unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det. Telefonsamtale til og fra innsatte i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig skal kontrolleres dersom det fremstår som nødvendig av sikkerhetsmessige grunner.

Kontroll av telefonsamtale kan skje ved at samtalen avlyttes. Samtalepartene skal på forhånd varsles om avlyttingen. Partene kan pålegges å føre samtalen på et språk de tilsatte behersker. Undersøkelse av samtalepartners identitet kan foretas under samtalen.

Kriminalomsorgen kan nekte innsatte å telefonere dersom det er grunn til å anta at telefonsamtalen vil bli misbrukt til planlegging eller gjennomføring av straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil forstyrre ro, orden og sikkerhet. Dersom telefonsamtalen er av stor betydning for innsatte, og kontroll er tilstrekkelig for å avverge at samtalen misbrukes til formål som nevnt i første punktum i dette ledd, bør samtalen kontrolleres og ikke nektes.

Telefonsamtaler kan tas opp på bånd dersom det er sannsynlig at innsatte planlegger å unndra seg gjennomføringen. Samtalepartene skal på forhånd varsles om at opptak vil finne sted.

Telefonsamtale til og fra advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant kan undersøkes etter § 27 sjette ledd før samtalen påbegynnes. Samtalen kan ikke avlyttes eller tas opp på bånd.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 84 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139).

Forskriften § 3-29. Telefonsamtaler

Innsatte kan selv velge hvilke personer vedkommende ønsker å telefonere med, og fengselet kan ikke begrense personkretsen med unntak av adgangen til å nekte innsatte å telefonere.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal innsatte gis adgang til å føre én eller flere telefonsamtaler av til sammen inntil 20 minutters varighet pr. uke, dersom kapasitetsmessige forhold ikke er til hinder for det. I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsboliger gjelder ikke denne tidsbegrensningen.

Lokalt nivå kan innvilge utvidet telefontid dersom det foreligger særlige grunner og kapasitetsmessige forhold ikke er til hinder for det.

Utgifter som påløper ved telefonsamtaler skal den innsatte som hovedregel dekke selv av de dagpenger fengselet utbetaler. Nødvendige samtaler med offentlig oppnevnt forsvarer, vedkommende innsattes diplomatiske eller konsulære representant eller innsattes pårørende, kan dekkes av egne midler. I tilfelle hvor innsatte ikke har private midler skal fengselet dekke slike nødvendige utgifter. Fengselet skal på rimeligste måte dekke utgifter til varetektsinnsattes nødvendige samtaler med sin forsvarer. Det kan pålegges å ringe til fast installert telefon.

Hovedregel om kontroll

a) Avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

Se retningslinjene kapittel 6.

b) Fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Telefonsamtaler skal som hovedregel undergis kontroll. Kontroll kan iverksettes generelt av sikkerhetsmessige grunner, herunder for å forebygge straffbart forhold eller ureglementert atferd, uten konkret begrunnelse i det enkelte tilfelle.

Kontroll kan unnlates i tilfeller der det ikke foreligger grunnlag for mistanke om mulige ulovligheter og i tilfelle hvor situasjonen i fengselet ikke nødvendiggjør kontroll. I den konkrete vurderingen vektlegges narkotikasituasjonen i fengselet, fangesammensetningen, foreliggende opplysninger om innsatte og samtalepartneren som kan indikere at adgangen til å føre en telefonsamtale kan misbrukes, samt opplysninger ellers.

c) Fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig

Hovedregelen er at telefonsamtaler ikke undergis kontroll. Dersom kontrolltiltak likevel iverksettes, skal det begrunnes med at sikkerhetsmessige forhold, herunder ureglementert atferd eller straffbart forhold, gjør det nødvendig. Som eksempel nevnes at det foreligger opplysninger som gir grunn til mistanke om at samtalen vil brukes til å avtale smugling av gjenstander, herunder narkotika, inn eller ut av fengselet eller det er grunn til å anta at det planlegges forhold som kan true sikkerheten. Konsekvent kontroll eller gjennomføring av stikkprøver i forebyggende øyemed uten indikasjoner på ulovligheter, kan ikke iverksettes.

Det kreves ikke at det foreligger mistanke rettet mot en eller flere bestemte innsatte eller samtalepartnere. Lokale forhold kan berettige kontroll av telefonsamtaler, herunder stikkprøvekontroll, dersom eksempelvis funn av

narkotika, brukerutstyr eller positive analyseresultatet bekrefter misbruk av narkotika.

Bruk av mobiltelefon

Samtaler ved bruk av mobiltelefon kan ikke kontrolleres. Fordi det alltid skal være mulig å gjennomføre kontroll av telefonsamtaler på et gitt tidspunkt, skal bruk av mobiltelefon ikke tillates verken i fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå.

I overgangsbolig skal innsatte vanligvis ha frigang. De har derfor full anledning til å telefonere ukontrollert. Som oftest vil det da være urimelig å nekte innsatte å ha mobiltelefon. Leder av overgangsbolig avgjør, ut fra en sikkerhetsmessig vurdering, om mobiltelefon skal tillates.

Kontrolltiltak

Ved vurdering av om kontrolltiltak skal iverksettes ses reglene om postsending, besøk og telefonsamtaler i sammenheng. Kontrolltiltakene må stå i logisk sammenheng med hverandre og med innsattes muligheter til permisjon og andre former for utgang.

a) Avlytting

Avlytting kan skje ved utgående og inngående telefonsamtale. Dersom en av partene etter underretningen om avlytting ikke ønsker å føre samtalen videre med avlytting, avbrytes samtalen. Det samme gjelder hvis det under avlytting av samtalen oppstår grunn til å anta misbruk. Avbrytelse av samtalen kan ellers eksempelvis skje hvis det er indikasjoner på at telefonen blir koblet over til en annen telefon, andre samtalepartnere kommer til eller hvis det kommuniseres ved hjelp av koder.

b) Pålegg om bestemt språkform ved avlytting

Slikt pålegg bør normalt gis når avlytting anses nødvendig av sikkerhetsmessige grunner. Hvis pålegget ikke etterleves av samtalepartnerne, skal samtalen avbrytes.

Selv om avlytting skal skje, skal det vurderes konkret om pålegg om bestemt språkform skal gis. Det bør vurderes å tillate bruk av morsmål ved telefoner til innsattes nærmeste pårørende i tilfeller der innsatte ikke behersker et fremmedspråk og det har oppstått akutte problemer av velferdsmessig karakter, eller dersom innsatte ikke mottar besøk og for øvrig har liten eller ingen kontakt med sine nærmeste under fengselsoppholdet. Samtalen kan for eksempel avbrytes dersom innsatte under samtalen snakker med andre personer eller samtalen blir koblet over til andre telefoner.

Som alternativ til pålegg om bestemt språkform kan det vurderes frivillig båndopptak av samtalen. Dette gjelder særlig i tilfeller der utenlandske innsatte ønsker samtale med nære pårørende i hjemlandet som ikke behersker annet språk enn sitt morsmål.

Anvendelsesområdet for bestemmelsen i straffegjennomføringsloven § 32 tredje ledd, annet punktum, begrenses for så vidt gjelder innsatte i fengsler i Troms og

Finmark av sameloven § 3-4 siste ledd nr. 2, som gir de innsatte rett til å bruke samisk overfor hverandre og overfor sine pårørende. Det forutsettes at disse fengslene har minst en tjenestemann som behersker samisk.

c) Undersøkelse av samtalepartners identitet

Se straffegjennomføringsloven § 27, sjettede ledd og retningslinjene punkt 3.30.

Identiteten kan kontrolleres både før og etter at samtalen er påbegynt i samtlige fengsler.

Ved utgående samtale fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal en tilsatt taste det oppgitte telefonnummer og forsikre seg om at rette person mottar samtalen. Samtalen avvikles ved at forbindelsen settes over til innsatte som anvender telefonapparat uten nummerskive. Ved inngående samtaler foretas en kontrolloppringning til oppgitt samtalepartner for å sjekke at samtalepartneren er den vedkommende oppgir å være før innsatte gis tillatelse til å føre samtalen.

Nektelse av å bruke telefon

Nektelsesgrunnlagene i straffegjennomføringsloven § 32, fjerde ledd er uttømmende angitt.

Det kreves ikke alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %), men det må foreligge konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter som gir grunn til å anta at telefonsamtalen vil bli misbrukt til planlegging eller gjennomføring av en straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil kunne forstyrre ro, orden og sikkerhet. En løs mistanke er ikke tilstrekkelig. Tilsatte i fengselet må for eksempel ha mottatt troverdige opplysninger om innsatte eller samtalepartneren eller foretatt egne observasjoner som gir grunnlag for en mistanke om slike handlinger. Mistanken trenger ikke være knyttet til en bestemt samtalepartner. Innsattes egen atferd eller generelle opplysninger kan være tilstrekkelig grunnlag for å nekte telefonering overfor en ubestemt krets av personer.

Dersom kontroll i form av avlytting anses tilstrekkelig til å avverge den situasjonen som kan gi grunnlag for å nekte telefonering, bør telefonering tillates dersom samtalen er av stor betydning for innsatte. Dette gjelder særlig ved samtale med de nærmeste pårørende, herunder innsattes barn.

Telefonering kan ikke nektes fordi bemanningsmessige eller praktiske forhold gjør det vanskelig å gjennomføre nødvendige kontrolltiltak. Eventuelt kan telefonsamtalen utsettes til den kan gjennomføres på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte.

Båndopptak av telefonsamtaler

Det må foreligge alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %) for at innsatte vil misbruke telefonsamtalen til å planlegge unndragelse av videre straffegjennomføring, særlig ved rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Det kan for eksempel foreligge opplysninger fra politiet eller andre personer om at en telefonsamtale kan misbrukes til å forberede slik unndragelse.

Båndopptak av samtaler bør fortrinnsvis brukes der innsatte er dømt for alvorlig kriminalitet, som alvorlig narkotika-, volds-, eller sedelighetsforbrytelser.

Dersom en av partene etter forhåndsvarsel ikke ønsker slikt opptak, skal telefonsamtalen nektes ført.

Båndopptakene skal oppbevares på forsvarlig måte og ingen uvedkommende skal ha tilgang til dem. Opptakene skal slettes når de ikke anses å ha aktuell interesse og senest ved innsattes løslatelse etter endt tid. Innsatte skal få en skriftlig bekreftelse på at opptakene er slettet.

Særregler for bestemte personer

a) Advokater og offentlig myndighetsrepresentant

Med offentlig myndighetsrepresentant menes i tillegg til diplomatisk eller konsulær representant og andre som i medhold av lov eller konvensjoner Norge har sluttet seg til har privilegert status, representanter for Europarådet og FNs menneskerettsorganer, samt for eksempel medlemmer av tilsynsrådene og sivilombudsmannen. Medlemmene av gjenopptakelseskommissjonen for straffesaker, og personer som handler på vegne av kommisjonen (dvs. kommisjonens utredere), er også å anse som offentlige myndighetsrepresentanter. Andre offentlige eller kommunalt tilsatte, herunder tilsatt i kriminalomsorgen, faller utenfor særregelen. Det samme gjelder advokatassistenter.

Forbudet mot avlytting og båndopptak gjelder i alle typer fengsler.

Telefonsamtaler med disse personer skal ikke regnes med i innsattes ukentlige telefontid. Slike samtaler skal også søkes avvirket selv om de skjer utenfor de fastsatte tidspunkter for telefonbruk.

b) Andre særlige offentlige etater, yrkesgrupper, m.m.

Ved telefoner til eller fra personer som skal samtale med den innsatte i kraft av sin stilling, for eksempel lege, psykolog, prest eller tilsvarende fra godkjent trossamfunn og ansatt i politi, påtalemyndighet eller kriminalomsorg, bør kontroll ved avlytting bare finne sted dersom fengselet har kjennskap til opplysninger som gir grunnlag for mistanke om at telefonsamtalen kan misbrukes, unntatt i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Telefonsamtaler med disse personer skal etter en konkret vurdering ikke regnes med i innsattes ukentlige telefontid dersom telefonsamtalen anses særlig viktig og lokale forhold og bemanningsmessige forhold ikke taler mot.

Telefontidspunkt og telefonsamtalenes varighet

Leder av fengsel kan ut fra lokale forhold bestemme at inngående og utgående telefonsamtaler skal skje på bestemte tidspunkt. I tilfelle hvor det er av stor velferdsmessig betydning for innsatte å føre telefonsamtalen, bør det sørges for at samtalen blir avvirket utenom de fastsatte tidspunkter. Som eksempel nevnes telefonsamtaler mellom innsatte og vedkommendes barn.

Dersom det foreligger særlige grunner og kapasitetsmessige forhold ikke er til hinder for det, kan det innvilges utvidet telefontid. Med særlige grunner menes tilfeller der innsatte eller hans nærmeste pårørende har et særlig og dokumentert behov for kontakt utover det som andre innsatte har. Utvidelse kan eksempelvis være særlig aktuelt dersom innsatte ikke får permisjoner eller sjelden mottar besøk, dersom straffen gjennomføres i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, dersom gjennomføringen av straffen er en særlig belastning for innsatte av psykiske årsaker eller i tilfeller der innsatte av andre årsaker gjennomfører straff på en særlig tyngende måte. Det skal særlig legges vekt på om dispensasjon kan bidra til å opprettholde kontakt med innsattes barn.

Dispensasjonen kan gis for et ubegrenset tidsrom eller den kan avgrenses i tid, for eksempel hvis det gis dispensasjon i forbindelse med akutte forhold.

Se for øvrig over om særregler for bestemte personer vedrørende telefonsamtalenes varighet og telefontidspunkt. Punkt b om andre særlige offentlige etater, yrkesgrupper, m.m. gjelder tilsvarende der innsatte uten advokat bistås av organer som utøver rettshjelpsvirksomhet/gir juridisk bistand i tilknytning til gjennomføringen av straffen, som for eksempel Juss-Buss, JURK og andre rettshjelpstiltak knyttet til universitetene. Se for øvrig domstolsloven § 218.

Registrering av telefonsamtaler. Føring av telefonsamtale fra tilsattes kontor
Det skal være knyttet en tellerenhet til telefonen slik at samtalens varighet og utgiftene ved å føre samtalen blir registrert. Telefonsamtaler som er av stor viktighet for innsatte, og som er knyttet til sosialkonsulentens, attføringskonsulentens eller prestens yrkesutøvelse, kan tillates ført fra deres kontorer. Leder av fengsel gir tillatelse til slik telefoning.

Dekning av utgifter som påløper ved telefonsamtaler. Utenlandske innsatte
Til forskriften § 3-29, fjerde ledd, annet punktum: Slike samtaler kan dekkes av egne midler dersom de etter en konkret vurdering anses nødvendige.

Utenlandske innsatte kan bruke private midler til dekning av utenrikssamtaler med de nærmeste pårørende uten slik konkret vurdering.

Innsattes telefoning til mobiltelefon

Etter forskriften § 3-29 siste ledd, siste punktum, kan innsatte pålegges å ringe til fast installert telefon. Det har vist seg at denne bestemmelsen kan skape problemer når den innsatte skal kontakte sin advokat, idet ikke alle advokater har fasttelefon, men baserer seg utelukkende på bruk av mobiltelefon ("trådløs bedrift"). I slike situasjoner må det avtales mellom fengselet og advokaten at advokaten ringer tilbake til den innsatte. Bestemmelsen skal under ingen omstendighet være til hinder for at den innsatte får nødvendig kontakt med sin advokat, når han etter andre regler har krav på det.

3.36. *Permisjon fra fengsel*

Straffegjennomføringsloven § 33. Permisjon fra fengsel

Dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det, kan kriminalomsorgen gi innsatte permisjon av kortere tids varighet dersom særlige og vektige grunner taler for det, eller når permisjon anses formålstjenlig for den videre gjennomføring av straffen.

Innsatte kan først gis ordinær permisjon etter at en del av straffen er gjennomført.

Ved vurderingen av om en permisjon er sikkerhetsmessig forsvarlig skal det, ut fra den kjennskap kriminalomsorgen har til innsatte og innsattes atferd under gjennomføringen, særlig legges vekt på om det er grunn til å anta at innsatte vil begå ny straffbar handling, unndra seg gjennomføringen eller bryte forutsetninger og permisjonsvilkår som er fastsatt etter § 36 første og annet ledd.

Forskriften § 3-30. Permisjon. Permisjonstid. Utgifter ved permisjon. Permisjon til utlandet

Permisjon kan innvilges i form av ordinær permisjon, velferdspermisjon og korttidspermisjon av noen timers varighet.

Domfelte kan i tillegg til korttidspermisjon innvilges et ordinært samlet permisjonsfravær i året (permisjonskvote) på inntil 18 døgn, med tillegg av nødvendig reisetid. Etter nærmere retningslinjer fra Kriminalomsorgens sentrale forvaltning kan domfelte i særlige tilfeller innvilges en årlig permisjonskvote på inntil 30 døgn. Permisjonskvoten løper fra første ordinære permisjon gjennomføres. I overgangsbolig gjelder egne bestemmelser om permisjonskvote.

Utgifter i forbindelse med permisjon skal som hovedregel dekkes av private midler. Fengselet kan yte bidrag til reiseutgiftene til og fra permisjonsstedet ved særlige behov. Det samme gjelder utgifter til nødvendig kost og losji under reisen.

Permisjon til utlandet skal som hovedregel ikke innvilges.

Ordinær permisjon og korttidspermisjon kan gjennomføres etter en sammenhengende frihetsberøvelse frem til permisjonstidspunktet på minst 4 måneder. Domfelte må i tillegg ha utholdt minst 1/3 av straffetiden. Domfelte med lengre straffetid enn fengsel i 12 år kan innvilges ordinær permisjon etter 4 års sammenhengende straffegjennomføring (permisjonstid).

Velferdspermisjon kan innvilges på et hvert tidspunkt under straffegjennomføringen før permisjonstid er oppnådd.

Forskriften § 3-31. Unntak fra de alminnelige vilkår for permisjon

Dersom det foreligger særlige og tungtveiende grunner, kan domfelte unntaksvis innvilges permisjonstid på et tidligere tidspunkt enn etter bestemmelsene i §3-30 (fremskutt permisjonstid). Dersom det foreligger særlige og tungtveiende grunner kan domfelte unntaksvis innvilges flere døgn permisjon pr år enn det som følger av §3-30 (utvidet permisjonskvote).

Permisjonsklarering

Når direktør på regionalt nivå har truffet beslutning om første ordinære permisjon etter oppnådd permisjonstid i henhold til straffegjennomføringsloven § 6, annet ledd er innsatte permisjonsklarert, og leder av fengsel har myndighet til å treffe senere beslutning om alle typer permisjon for den enkelte innsatte. For innsatte med dommer på fengsel i inntil 10 år kan leder av fengsel beslutte første ordinære permisjon, jf. straffegjennomføringsloven § 6.

For innsatte som er idømt sikring eller forvaring, følger det av forskriften § 2-1 første ledd, jf. punkt 2.2. foran, at alle vedtak om innvilgelse av permisjonssøknad må fattes på regionalt nivå. Bestemmelsen kan i særlige tilfeller praktiseres slik at det innvilges flere permisjoner i ett vedtak. Forutsetningen for dette er at det dreier seg om faste regelmessige permisjoner i en periode, for eksempel som følge av at vedkommende deltar i et behandlingsopplegg, eller har behov for kontakt med offentlige myndigheter, skole eller lignende, i forbindelse med forberedelse til løslatelse m.v. Utover dette kan søknader om permisjoner fra sikrings- og forvaringsdømte kun innvilges enkeltvis. Dette gjelder også forholdsvis regelmessige permisjoner, for eksempel for å opprettholde kontakten med familien.

Retningslinjer vedrørende årlig permisjonskvote på inntil 30 døgn

I følgende tilfeller kan det innvilges en årlig kvote på inntil 30 døgn med tillegg av nødvendig reisetid, forutsatt at tid for ordinær permisjon er oppnådd:

- a) innsatte som har egne barn kan av hensyn til barnets interesser tilstås en årlig permisjonskvote på inntil 30 døgn, forutsatt at tilleggskvoten utelukkende benyttes til samvær med egne barn og er til barnets beste, jf. straffegjennomføringsloven § 3, annet ledd og forskriften § 1-3. Det kreves ikke velferdsgrunnlag. Den innsatte skal om nødvendig fremlegge dokumentasjon på at slikt samvær er til barnets beste, for eksempel fra barnehage, barnevern, skole, sosialkontor eller andre offentlige kontorer. Omfanget av tidligere samvær mellom innsatte og barnet skal søkes kartlagt i kvantitet og kvalitet.

For øvrig skal den personen som har daglig omsorg for barnet høres og dennes synspunkter skal tillegges vekt. Det vises til punkt 1.4 ovenfor.

Slik årlig kvote på inntil 30 døgn av hensyn til barnets interesser utelukker ikke utvidet permisjonskvote, forutsatt at det foreligger slike særlige og tungtveiende grunner som kreves, for eksempel vedrørende innsattes barn.

- b) hvis vilkårene for øvrig er oppfylt, kan det også i andre særlige tilfeller tilstås en årlig permisjonskvote på inntil 30 døgn. Det er en forutsetning for slik permisjon at innsatte har utvist målrettet innsats for sin egen rehabilitering, og at han har hatt en positiv utvikling sett i forhold til situasjonen ved innkomst i fengselet. Tilleggskvoten skal benyttes til formål som kan fremme innsattes positive utvikling og tilpasning til samfunnet, slik som kontakt med offentlige myndigheter, skoler, behandlingsinstanser og lignende. Permisjonens formål skal avtales med fengselet på forhånd. Spesielt bør det tas hensyn til behov for slik permisjon dersom det er knyttet opp mot mål og tiltak i en framtidsplan eller andre planer som berører progresjon i straffegjennomføringen eller forberedelse til løslatelse.

Slik årlig kvote på inntil 30 døgn for å fremme en positiv utvikling utelukker ikke utvidet permisjonskvote forutsatt at det foreligger slike særlige og tungtveiende grunner som kreves, for eksempel vedrørende innsattes barn.

Normalt skal det ikke innvilges full kvote fra tidspunktet for ordinær permisjon. Utvidelsen bør skje gradvis i forhold til innsattes innsats og utvikling.

Vedtaksorganet kan kreve av innsatte at det dokumenteres at permisjonen er benyttet til avtalt formål. Dersom permisjonen ikke er benyttet som forutsatt, trekkes resterende del av kvoten over 18 døgn tilbake.

Beregning

Fravær under 12 timer regnes i timer, fravær mellom 12 og 24 timer regnes som 1 døgn.

Gjennomført ordinær permisjon trekkes fra permisjonskvoten. Korttidspermisjon trekkes ikke fra permisjonskvoten. Velferdspermisjon innvilget før permisjonstid er oppnådd, trekkes ikke fra permisjonskvoten.

Ved beregning av permisjonskvoten starter permisjonsåret når innsatte har sin første ordinære permisjon.

Reaksjon på brudd i medhold av straffegjennomføringsloven § 40 bokstav e) gir forholdsmessig reduksjon i permisjonskvoten. Fradraget i antall døgn fremkommer ved å multiplisere den totale permisjonskvoten med antall måneder tap av permisjon og dividere dette tallet med 12.

Permisjonstid

Ved beregning av permisjonstiden tas utholdt varetekt med, jf. forskriften § 3-30, femte ledd om permisjonstid (sammenhengende frihetsberøvelse/sammenhengende straffegjennomføring).

Kravet til sammenhengende frihetsberøvelse/straffegjennomføring i forskriften § 3-30 kan ved korte dommer fravikes av rimelighetshensyn i tilfeller der innsatte tidligere nylig har utholdt varetekt i samme sak, men har vært løslatt en kort tid før straffegjennomføringen ble påbegynt, forutsatt at vedtaksorganet har tilstrekkelig kjennskap til innsatte til å vurdere sviktfaren.

En ordinær- eller velferdspermisjon bør normalt ikke overstige 5 døgn, og antallet slike permisjoner bør ikke overstige 6 per år, dersom ikke formålet med permisjonene tilsier fravikelse.

Sviktfarevurdering

En søknad om permisjon innvilges kun dersom det etter en konkret helhetsvurdering anses sikkerhetsmessig forsvarlig. I vurderingen skal det tas utgangspunkt i kriminalomsorgens totale kjennskap til innsatte og særlig legges vekt på om det er grunn til å anta at han vil begå ny straffbar handling under permisjonen, unndra seg gjennomføringen ved å utebli etter endt permisjon eller bryte forutsetninger og permisjonsvilkår, eller misbruke permisjonen på annen måte.

Det skal ses hen til innsattes atferd hittil under straffegjennomføringen, herunder om han har gjennomført fremstilling uten svikt. Dersom innsatte er ilagt reaksjon

for alvorlig disiplinærbrudd hittil under straffegjennomføringen, bør han ikke innvilges ny permisjon før etter minst 4 måneder fra disiplinærbruddet fant sted.

Det skal ellers i sviktfarevurderingen blant annet ses hen til opplysninger om innsatte fra andre kilder, herunder politiet, straffesaksdokumentene, tidligere straffedommer og hva slags type svikt som anses mest sannsynlig. Det skal videre ses hen til oppførsel under tidligere fengselsopphold, herunder om innsatte har brutt vilkårene for tidligere permisjoner og om han er ilagt reaksjon for alvorlige disiplinærbrudd.

Det kreves ikke at det foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt for sviktfare (mer enn 50 %) for at permisjon kan nektes, jf. straffegjennomføringsloven § 33, tredje ledd: "...grunn til å anta...". Dersom det foreligger en viss tvil i forbindelse med sviktfarevurderingen, skal det vurderes om fastsettelse av bestemte vilkår etter straffegjennomføringsloven § 36 gjør permisjon sikkerhetsmessig forsvarlig. Hvis slike vilkår ikke anses tilstrekkelig, skal permisjon ikke innvilges.

Det vises for øvrig til punkt 1.8 ovenfor.

De ulike permisjonsformer

Ordinær permisjon

Slik permisjon kan gis ut fra hensynet til den innsatte eller når det for øvrig anses formålstjenlig, som for eksempel permisjoner hjem til familie, for å utføre nødvendige gjøremål og i forbindelse med forberedelse frem mot løslatelse.

Permisjonstid må være oppnådd.

Korttidspermisjon

Korttidspermisjon kan innvilges ut fra hensynet til den innsatte eller når det for øvrig anses formålstjenlig ved at det foreligger særlig grunnlag, som for eksempel besøk hos lege, offentlig kontor eller sosiale- eller rehabiliterende formål, samt eksemplene over vedrørende ordinær permisjon. Det er en forutsetning at formålet med permisjonen ikke kan oppnås under en ordinær permisjon og at korttidspermisjon ikke innvilges til aktiviteter som uten for stor ulempe kan utøves innenfor fengselsområdet.

Korttidspermisjon kan gis etter at ordinær permisjonstid er oppnådd og for et tidsrom av inntil 5 timer per gang, medregnet reisetid, men inntil 7 timer per gang i tilfeller der formålet med permisjonen ellers ikke kan oppnås grunnet lang reisetid.

Antallet korttidspermisjoner skal som hovedregel ikke overskride 2 per måned. Antall korttidspermisjoner skal særlig begrenses i fengsel med høyt sikkerhetsnivå.

Velferdspermisjon

Velferdspermisjon kan gis før permisjonstid er oppnådd, når det foreligger særlige og vektige grunner, som for eksempel begivenheter med tilknytning til innsattes

nærmeste familie og andre nærstående. Høytidsdager og familiens behov for kontakt er i seg selv ikke tilstrekkelig, jf. kravet til særlige og vektige grunner.

Etter at permisjonstid er oppnådd, gis ordinær permisjon eller unntaksvis en utvidelse av permisjonskvoten.

Hensyn til barn skal tillegges vekt, særlig i akutte eller andre ekstraordinære situasjoner der det er dokumentert at innsattes nærvær kan avhjelpe situasjonen. Likhets hensyn skal imidlertid tillegges vekt, og det skal ses hen til om utvidet besøk og telefontid kan være tilstrekkelig som alternativ til velferdspermisjon.

Framskutt permisjonstid i tilfeller der innsatte har barn

I vurderingen av om framskutt permisjonstid unntaksvis skal innvilges i slike tilfeller, skal det tas hensyn til om innsattes barn befinner seg i en særlig vanskelig situasjon, og om det for eksempel er dokumentert et spesielt behov for kontakt mellom barn og innsatte som kan avhjelpes ved at innsatte kommer i jevnlig permisjonsrutine på et tidligere tidspunkt.

Likhets hensyn skal imidlertid tillegges vekt, og det skal ses hen til om velferdspermisjon eller utvidet besøk og telefontid kan være tilstrekkelig som alternativ til framskutt permisjonstid.

Utvidet permisjonskvote

Behovet for ytterligere permisjoner utover vanlig kvote skal være tilstrekkelig dokumentert. Det må foreligge særlige velferdsgrunner.

Likhets hensyn skal imidlertid tillegges vekt, og det skal ses hen til om utvidet besøk og telefontid kan være tilstrekkelig som alternativ til utvidet permisjonskvote.

Permisjon til utlandet

Permisjon til utlandet kan bare innvilges i særlige unntakstilfeller etter en konkret helhetsvurdering dersom det foreligger ekstraordinære velferdsgrunnlag slik at permisjon fremstår som svært nødvendig og viktig.

I vurderingen bør det spesielt legges vekt på sikkerhetsmessige hensyn, herunder unndragelsesfaren. Det bør videre legges vekt på gjenstående gjennomføringstid.

Permisjon til særlige formål

Innsatte som deltar aktivt på den årlige KROM-konferansen som innledere, paneldeltakere, ordstyrere, m.m. kan innvilges permisjon til konferansen utenom ordinær permisjonskvote, forutsatt at de øvrige vilkårene for permisjon er tilstede. Innsatte kan videre innvilges inntil 12 korttidspermisjoner per år utenom ordinær permisjonskvote for deltagelse i styremøter i KROM dersom de øvrige vilkår for innvilgelse av korttidspermisjon er tilstede.

Tilsvarende gjelder etter en konkret vurdering i tilfelle der permisjonen nyttes til aktivt kriminalpolitisk arbeid i form av styreverv eller annen slik aktiv deltagelse som nevnt i tilsvarende organisasjoner eller konferanser.

Utgifter og meldinger ved permisjon

Fengselet skal ved behov dekke utgifter til billigste reisemåte for inntil 4 permisjoner. Det kan ellers ytes bidrag til reiseutgiftene til og fra permisjonsstedet ved særlige behov. Det samme gjelder utgifter til nødvendig kost og eventuell losji under reisen. Det kan ved behov søkes om at sosialtjenesten dekker nødvendige utgifter til kost og losji under permisjonen for innsatte som ikke har familie eller nære pårørende å reise til.

Hvis permisjonen gjelder sykdomsbehandling som trygdekontoret yter stønad til, kan trygdekontoret dekke reiseutgifter etter egne regler.

Det vises ellers til egne bestemmelser om kriminalomsorgens og sosialtjenestens ansvar for sosiale tjenester og økonomisk stønad til innsatte i fengselsvesenets anstalter mv.

Leder av fengsel skal underrette politiet og eventuelt lensmannen på permisjonsstedet og KRIPOS i tilfeller der innsatte er idømt en særreaksjon eller forvaring eller er dømt for alvorlig forbrytelse, særlig volds- eller sedelighetsforbrytelser av alvorlig karakter. Slik underretting gis uansett når det er satt vilkår om meldeplikt for politiet, jf. straffegjennomføringsloven § 36 bokstav b). Slik underretning sendes også når særlige omstendigheter tilsier det, for eksempel når innsatte er dømt for alvorlig narkotikakriminalitet. Meldingen sendes i god tid for permisjonen skal finne sted, eventuelt i tillegg per telefon dersom saken haster.

Meldingen skal blant annet inneholde opplysninger om innsattes nåværende og eventuelt tidligere navn, fødselsnummer, aktuell dom, straffen eller særreaksjonens lengde, permisjonsens formål, oppholdssted under permisjonen, permisjonsvilkår og eventuell meldeplikt.

Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte

Se punkt 3.39. angående varsel til fornærmede eller dennes etterlatte.

3.37. Fremstilling

Straffegjennomføringsloven § 34. Fremstilling

Kriminalomsorgen kan fremstille innsatte utenfor fengsel med følge av tilsatte.

Forskriften § 3-32. Fremstilling

Innsatte kan ved behov fremstilles dersom ikke sikkerhetsmessige eller kapasitetsmessige hensyn taler mot.

Innledende bestemmelser

Fremstilling kan gis etter en konkret vurdering ut fra sikkerhetsmessige hensyn, innsattes behov og aktuell fremstillingskapasitet. Fremstilling gis kun når det i det enkelte tilfelle anses sikkerhetsmessig ubetenkelig. Det vises for så vidt til punkt 1.8 ovenfor.

Fremstilling gis normalt i tilfeller der innsatte ikke har oppnådd permisjonstid, ikke er permisjonsklarert eller ikke innvilges permisjoner på egenhånd av sikkerhetsmessige årsaker.

Fremstilling trekkes ikke fra permisjonskvoten, jf. retningslinjene punkt 3.36.

Fraværet skal begrenses i tid til det formålet tilsier.

Typer fremstilling

Deltagelse av én innsatt (enkel fremstilling)

Én innsatt kan ved behov fremstilles alene. Eksempel på behov er viktige familieanliggender, lege- eller tannlegebesøk som av behandlingsmessige årsaker ikke kan foregå i fengselet og kontakt med offentlig myndighet, mv. Fremstilling kan også finne sted som ledd i et konkret rehabiliteringsopplegg og ellers der det anses formålstjenlig for den videre gjennomføringen av straffen, for eksempel i tilfeller der innsatte gjennomfører straff på en særlig tyngende måte.

Deltagelse av flere innsatte (felles fremstilling)

Flere innsatte kan fremstilles sammen for å delta i fellesaktiviteter utenfor fengselet, for eksempel friluftsturer, trening og kinobesøk.

Følge av tilsatte

Fremstilling skal alltid gjennomføres med følge av tilsatte.

Enkel fremstilling

Som hovedregel skal innsatte ved enkel fremstilling følges av to tilsatte, herunder minst én tilsatt fra fengselets sikkerhetstjeneste. Dette gjelder alltid der innsatte er idømt fengselsstraff på mer enn 10 år, idømt en strafferettslig særreaksjon eller forvaring, eller utholder lavere straff for narkotika-, volds- eller sedelighetsforbrytelse av alvorlig karakter. For innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter straffegjennomføringsloven § 10, annet ledd gjelder særlige regler, se retningslinjene punkt 6.16. Dersom det i øvrige tilfeller anses sikkerhetsmessig ubetenkelig, kan én tilsatt følge med.

Felles fremstilling

Som hovedregel skal minst to tilsatte følge med innsatte som skal delta i fellesaktiviteter utenfor fengselet, og én av disse bør være fra sikkerhetstjenesten.

Bruk av håndjern/transportjern

Leder av fengsel bestemmer nærmere hvor mange tilsatte som skal delta under fremstillingen og om det skal brukes håndjern/transportjern.

Fremstilling til rettsmøter av innsatte som gjennomfører straff

Dersom leder av fengsel finner at tilsatte ikke kan gjennomføre fremstillingen, for eksempel av bemannings- eller ressursmessige årsaker eller at politiet bør gjennomføre fremstillingen av sikkerhetsmessige årsaker, skal det rettes anmodning til politiet om at politiet gjennomfører fremstillingen. Det vises til bestemmelsene i politiinstruksen.

Fremstilling av varetektsinnsatte

Påtalemyndigheten avgjør spørsmålet om fremstilling utenfor fengselet og har ansvar for gjennomføringen. Det vises til bestemmelsene i politiinstruksen.

3.38. Avbrudd i straffegjennomføringen**Straffegjennomføringsloven § 35. Straffavbrudd**

Kriminalomsorgen kan beslutte at gjennomføringen av straffen skal avbrytes dersom domfeltes helsetilstand tilsier det, eller når det for øvrig foreligger særlig tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte.

Forskriften § 3-33. Straffavbrudd

Avbrudd innvilges bare dersom det etter en konkret helhetsvurdering anses som sikkerhetsmessig forsvarlig.

Avbrudd gis i en bestemt periode av inntil 4 uker, og kan senere forlenges én gang med inntil 4 uker. Innvilgelse av søknad om ytterligere forlengelse kan gis av nærmeste overordnede nivå. I særlige unntakstilfeller kan overordnet nivå innvilge avbrudd for en ubestemt periode.

Ved avbrudd får bestemmelsene om løslatelse anvendelse så langt de passer.

Innledende bestemmelser

Lokalt og regionalt nivå avgjør søknad om straffavbrudd. Dette gjelder også når domfelte søker benådning. For øvrig kan også Justisdepartementet gi avbrudd når domfelte søker benådning og omstendighetene rundt benådningssøknaden tilsier det.

Ved begjæring om gjenopptakelse av straffesak gis normalt ikke straffavbrudd. I slike tilfeller kan påtalemyndigheten vurdere å trekke fullbyrdelsesordren tilbake.

Sviktfarevurdering

Det skal særlig legges vekt på om det er grunn til å anta at innsatte vil begå ny straffbar handling under avbruddet, unndra seg gjennomføringen ved å utebli etter endt avbrudd eller bryte forutsetninger og avbruddsvilkår eller misbruke avbruddet på annet måte.

Dersom avbrudd er aktuelt av helsemessige årsaker, må hensynet til innsattes helse veies opp mot hensynet til samfunnsvernet, herunder hva slags straffbare handlinger det er fare for.

Det vises for øvrig til punkt 1.8 ovenfor.

Grunnvilkår for å innvilge avbrudd

Det skal foretas en konkret, skjønnsmessig vurdering i det enkelte tilfelle, og vurderes om problemene kan løses på annen måte enn ved avbrudd, for eksempel ved innvilgelse av permisjon, fremskutt permisjonstid, utvidet permisjonskvote, utvidet telefontid eller fremstilling.

*Retningslinjer for skjønnsutøvelsen*a) Avbrudd grunnet innsattes helsetilstand

Straffegjennomføringen kan avbrytes når det anses påkrevd av helsemessige årsaker. Helsetilstanden hos innsatte må være dokumentert og av en slik karakter at avbrudd vil kunne avhjelpe problemene. Avbrudd gis ikke hvis innsattes helsetilstand kan ivaretas i tilstrekkelig grad i fengselet. Før avbrudd gis skal det vurderes overføring til annet egnet fengsel, gjennomføring av straff i institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12 eller gjennomføring av straff i sykehus, jf. straffegjennomføringsloven § 13. Avbrudd er særlig aktuelt i perioder med dagplassering i sykehus eller poliklinisk behandling, da slik tilknytning til sykehuset ikke er tilstrekkelig for å tilfredsstillte kravene til straffegjennomføring.

Er soningsudyktigheten erklært av ”varig art”, bør det vurderes om det er grunnlag for å søke benådning eller fremskutt prøveløslatelse.

b) Særlige tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte

Avbrudd kan for eksempel gis i tilfeller med alvorlig sykdom i innsattes nærmeste familie. Helsetilstanden må være dokumentert og av en slik karakter at avbrudd vil kunne avhjelpe problemene, og gis normalt ikke hvis pårørendes helsetilstand er av kronisk karakter og må forventes å bli ivaretatt av helsevesenet og/eller det sosiale hjelpeapparatet.

Kortere avbrudd kan også gis dersom det fremstår som rimelig etter en vurdering av de menneskelige forhold i saken. Hensynet til innsattes barn skal tillegges særlig vekt.

Avbrudd kan ellers for eksempel innvilges når det oppstår akutte private problemer og svært nødvendige gjøremål for innsatte som ikke kan løses ved for eksempel hjelp fra offentlige eller kommunale instanser eller fra innsattes øvrige familie, kollegaer eller andre. Avbrudd gis normalt ikke for å ivareta egen forretningsvirksomhet.

Straffavbrudd i periode med møteplikt

Straffavbrudd etter § 35 kan også gis i periode hvor den domfelte er undergitt møteplikt, jf. punkt 3.45.3. Før det i slike tilfelle gis avbrudd, bør situasjonen primært søkes avhjulpet ved at det foretas endringer i oppmøtehyppigheten eller lignende.

Beregning

Avbrudd gis i hele døgn eller uker. Antall døgn eller uker avbrudd legges til opprinnelig beregnet gjenstående straffegjennomføringstid.

Avbrudd i forbindelse med ny varetekt

Avbrudd gis uten særskilt beslutning for den tid innsatte skal gjennomføre varetektsfengsling og eventuelt annen reaksjon.

Utenlandsopphold under straffavbruddet

Utenlandsopphold under straffavbruddet kan bare tillates i særlige unntakstilfeller etter en konkret helhetsvurdering, dersom det foreligger ekstraordinære velferdsgrunnlag som gjør oppholdet svært nødvendig og viktig.

Melding

Bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.36. Permisjon gjelder tilsvarende så langt de passer.

Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte

Se punkt 3.39. angående varsel til fornærmede eller dennes etterlatte.

3.39. Fastsettelse av vilkår ved permisjon og straffavbrudd

Straffegjennomføringsloven § 36. Fastsettelse av vilkår ved permisjon og straffavbrudd

Det er en forutsetning at innsatte under permisjon og straffavbrudd ikke begår ny straffbar handling, oppholder seg på oppgitt adresse, overholder fastsatte vilkår etter annet ledd og møter tilbake til fengslet i upåvirket tilstand til fastsatt tid. Under permisjon skal innsatte dessuten unnlate å bruke rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet.

Kriminalomsorgen skal fastsette særlige vilkår dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av permisjonen eller straffavbruddet. Det kan bestemmes at innsatte skal

- a) oppsøke angitt myndighet eller person,
- b) melde seg for politiet eller kriminalomsorgen til fastsatt tid,
- c) innta antabus eller andre foreskrevne medikamenter,
- d) avgi ren urin- eller utåndingsprøve før utgang,
- e) hentes og bringes tilbake til fengslet av bestemte personer,
- f) overholde bestemmelser om oppholdssted,
- g) unnlate å ha samkvem med bestemte personer, eller
- h) under straffavbrudd unnlate å bruke rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Vilkår om forbud mot bruk av alkohol skal bare unnlates dersom det fremstår som sikkerhetsmessig ubetenkelig.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for permisjonen eller straffavbruddet, skal kriminalomsorgen varsle fornærmede eller etterlatte på forhånd. Varselet skal også omfatte informasjon om vilkår som er satt med hjemmel i § 36 annet ledd bokstav f) og g), hvis disse vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Forskriften § 3-34. Vilkår ved permisjon og straffavbrudd. Brudd på vilkår

Det kan etter en konkret vurdering settes egnede vilkår utover de som er oppregnet i straffegjennomføringsloven § 36 dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av permisjonen eller straffavbruddet.

Ved brudd på vilkår eller forutsetninger for permisjonen eller avbruddet før permisjonstiden eller avbruddstiden er ute, kan permisjonstillatelsen trekkes tilbake for den gjenstående del av permisjonen eller avbruddet. Domfelte kan pålegges å vende tilbake til fengselet.

Grunnleggende forutsetninger

Straffegjennomføringsloven § 36, første ledd omhandler grunnleggende forutsetninger som alltid skal være oppfylt fra innsattes side. Disse skal fremgå i vedtaket.

Forutsetningen ”Oppholder seg på oppgitt adresse” innebærer et krav om eventuell overnatting på denne adressen.

Forutsetningen ”Upåvirket tilstand” innebærer at innsatte ikke skal være påvirket av rusmidler eller stoffer beskrevet i straffegjennomføringsloven § 36, første ledd, annet punktum. Ved tilbakekomst skal det tas utåndingsprøve, urinprøve eller blodprøve ved mistanke om slik påvirkning.

Fastsettelse av særlige vilkår, straffegjennomføringsloven § 36, annet ledd

I den sikkerhetsmessige vurderingen av om særlige vilkår skal fastsettes i tillegg til forutsetningene, ses det hen til momentene i retningslinjene punkt 3.36. og 3.38. om sviktfarevurderingen ved permisjon og avbrudd som gjelder tilsvarende så langt de passer.

Det skal videre særlig ses hen til om innsatte tidligere har gjennomført utgang som permisjon eller avbrudd og hvordan dette har forløpt.

De særlige vilkårene utformes etter en konkret og individuell vurdering av den enkelte innsatte og de nærmere omstendigheter omkring utgangen. Det bør undersøkes under hvilke forhold en permisjon eller avbrudd vil finne sted, herunder bringes på det rene om innsatte vil bli mottatt på oppgitt adresse og om formålet med og forutsetningene for permisjonen eller avbruddet for øvrig kan oppfylles.

Det skal ses hen til det straffbare forholdets art, særlig om innsatte gjennomfører en strafferettslig særreaksjon eller straff for alvorlig forbrytelse.

Det skal videre ses hen til mulighetene for å kontrollere at vilkårene overholdes.

Når innsatte er dømt for overgrep mot barn, skal det undersøkes med politi, sosialkontor eller barnevernsmyndigheter om barnet oppholder seg på eller bor i nærheten av permisjons- eller avbruddsstedet og hvilken virkning utgangen antas å vil ha på barnet.

Det bør ved behov undersøkes om innsatte ved dom er forbudt å oppholde seg i bestemte områder, jf. straffeloven § 33, eller om innsatte er ilagt besøksforbud eller oppholdsforbud av påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 222a og 222b.

Til de enkelte vilkårene i straffegjennomføringsloven § 36

- a) det kan settes vilkår om at innsatte skal melde seg for en bestemt person eller myndighet, for eksempel oppnevnt kontaktperson (jf. retningslinjene punkt 3.45.3.), arbeidskontor eller sosialkontor
- b) meldeplikt for politiet skal normalt pålegges når innsatte gjennomfører en strafferettslig særreaksjon eller straff for alvorlig forbrytelse, særlig volds-, sedelighets- eller narkotikaforbrytelse av alvorlig karakter. Vilkår om oppmøte hos friomsorgen kan særlig være aktuelt ved permisjon før prøveløslatelse med møteplikt for kriminalomsorgen
- c) vilkåret settes kun i tilfeller der det etter en individuell vurdering foreligger mistanke om aktuell bruk, som ellers ville gitt rimelig grunn til å avslå en søknad om permisjon eller avbrudd
- d) vilkåret settes i tilfeller der det etter en individuell vurdering foreligger mistanke om bruk i fengselet av alkohol, narkotika eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet som ellers ville gitt rimelig grunn til å avslå en søknad om permisjon eller avbrudd. Ved avgivelse av urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve ved tilbakekomst gjelder bestemmelsen i straffegjennomføringsloven § 29
- e) vilkåret er særlig aktuelt når innsatte gjennomfører en strafferettslig særreaksjon eller straff for alvorlig forbrytelse, særlig volds-, sedelighets- eller narkotikaforbrytelse av alvorlig karakter. Personen - for eksempel innsattes pårørende - skal navngis i vedtaket
- f) vilkåret innebærer at det kan gis pålegg om å oppholde seg på eller forbud mot å oppholde seg på et bestemt oppholdssted
- g) vilkåret er særlig aktuelt overfor fornærmede i saker der innsatte gjennomfører en strafferettslig særreaksjon eller straff for alvorlig forbrytelse, særlig volds- eller sedelighetsforbrytelse av alvorlig karakter. Det kan også settes forbud mot at innsatte oppsøker en eller flere bestemte personer eller bestemte grupperinger som er kjent for politiet for kriminell virksomhet, forutsatt at innsatte tidligere har hatt kontakt med personen(e) eller grupperingen(e). For eksempel kan det settes forbud mot at innsatte oppsøker rusbelastede miljøer på oppholdsstedet
- h) som hovedregel skal det fastsettes forbud mot bruk av alkohol under avbruddet, men det skal foretas en individuell vurdering. I tvilstilfeller bør forbud fastsettes, særlig når det gjennomføres strafferettslige særreaksjoner eller straff for alvorlig kriminalitet. I tilfeller der aktuell kriminalitet kan knyttes til alkoholbruk eller når det er kjent at innsatte har et alkoholproblem, skal vilkåret fastsettes. Det samme gjelder når innsatte misbruker andre rusmidler, herunder narkotika og dopingmidler. Bruk av narkotika er for øvrig straffbart og går følgelig under straffegjennomføringsloven § 36, første ledd.

Øvrige bestemmelser

Det skal angis når permisjonen eller straffavbruddet begynner og slutter og eventuelt hvordan reisen skal foregå til og fra oppholdsstedet. Innsatte skal gjøres kjent med at han ikke uten særskilt tillatelse kan ta med seg noe ut av eller inn i fengselet. Innsatte skal få skriftlig meddelelse om forutsetninger og øvrige vilkår, og vedta dem med sin underskrift.

Brudd

a) Permisjon

Så vidt mulig bør det undersøkes hvordan gjennomført permisjon har forløpt, for eksempel ved å kontakte politiet på permisjonsstedet. Er det grunn til å tro at det har vært noe å bemerke til innsattes forhold under permisjonen, skal dette gjøres. Er det konstatert brudd på vilkår eller forutsetninger eller at innsatte har begått nye straffbare handlinger under permisjonen, må de faktiske forhold søkes klarlagt.

Får leder av fengsel kjennskap til at innsatte har overtrådt vilkår eller brutt forutsetninger for permisjonen før permisjonstiden er ute, skal permisjonstillatelsen trekkes tilbake for den gjenstående del av permisjonen. Innsatte kan pålegges å vende tilbake til fengselet. Ved behov kan politiet anmodes om å pågripe innsatte for gjeninnsettelse.

Ved brudd på vilkår eller forutsetninger ved permisjon gjelder bestemmelsene i straffegjennomføringsloven § 40, se retningslinjene punkt 3.43. om reaksjon på brudd.

b) Straffavbrudd

Får leder av fengsel før avbruddstidens utløp informasjon om at innsatte har brutt fastsatte vilkår eller vesentlige forutsetninger for avbruddet, skal forholdet søkes klarlagt gjennom politiet, friomsorgen eller på annen egnet måte. Innsattes forklaring bør innhentes. Innvilgelsen av avbrudd kan trekkes tilbake for den gjenstående avbruddstiden. Innsatte kan pålegges å vende tilbake til fengselet. Ved behov kan politiet anmodes om å pågripe innsatte for gjeninnsettelse. Tilsvarende gjelder hvis innsatte ikke møter opp i fengselet ved endt avbruddstid. Ved brudd på vilkår eller forutsetninger ved avbrudd gjelder bestemmelsene i straffegjennomføringsloven § 40, se retningslinjene punkt 3.43. om reaksjon på brudd.

c) Straffbare handlinger begått under permisjon eller avbrudd, jf. straffegjennomføringsloven §36, første ledd.

Se retningslinjene punkt 3.43. ”Straffbare handlinger” som gjelder tilsvarende så langt de passer.

Varsling av fornærmede eller dennes etterlatte

Se straffegjennomføringsloven § 36, tredje ledd og § 7 bokstav i).

Varsel erstatter ikke den sikkerhetsmessige vurderingen som skal foretas. Den sikkerhetsmessige vurdering skal foretas på selvstendig grunnlag uavhengig av om det skal varsles. Formålet med varsling er å gi fornærmede eller dennes etterlatte informasjon om at domfelte kan påtreffes. Med etterlatte forstås avdødes ektefelle, samboer, barn, foreldre eller søsken. Det er tilstrekkelig at man varsler en av de nærmeste.

Før fornærmede eller dennes etterlatte spørres om de ønsker varsling, skal det alltid vurderes om varsling vil kunne få betydning for domfeltes sikkerhet. Politiet skal kontaktes for uttalelse hvis det antas å være fare for hevnaksjoner eller lignende. I så fall skal fornærmede eller etterlatte ikke varsles.

Beslutningen om at fornærmede eller dennes etterlatte skal varsles, er et enkeltvedtak. Forvaltningslovens regler gjelder med de begrensninger som følger av straffegjennomføringsloven § 7. Fengselet og den domfelte er parter i saken etter forvaltningsloven § 2, 1. ledd bokstav e. Domfelte skal informeres om at varsel vil bli gitt. Om mulig skal ikke fornærmede eller dennes etterlatte varsles før klagefristen er gått ut eller klagen er endelig avgjort av klageorganet.

Varsel skal gis når det antas å være av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte. Det skal foretas en konkret skjønnsmessig vurdering i det enkelte tilfelle.

I vurderingen skal det legges stor vekt på forbrytelsens art og alvorlighet, herunder særlig om det gjelder voldsforbrytelser, sedelighetsforbrytelser eller trusler. Videre skal man vektlegge hvilket behov fornærmede eller dennes etterlatte antas å ha for å kunne forberede seg på at domfelte kan påtreffes utenfor fengsel. Man må her se hen til forholdet mellom domfelte og fornærmede eller dennes etterlatte, samt vurdere hvor sannsynlig det er at de vil påtreffe hverandre under utgangen. Lengde og sted for utgangen, samt geografisk avstand mellom partene, vil her være relevante momenter.

Det skal videre legges vekt på at personer under 18 år kan ha et særlig behov for varsel. Spørsmålet om varsling skal derfor vurderes særlig nøye dersom fornærmede eller dennes etterlatte er under 18 år når utgangen finner sted. I disse tilfellene vil det etter omstendighetene kunne være behov for varsling også ved mindre alvorlige forbrytelser.

Listen over momenter ovenfor er ikke uttømmende. Også andre særlige forhold kan være relevante i vurderingen av om varsel skal gis. Domspremissene kan gi nyttig veiledning i disse sakene.

I god tid før domfelte får utgang i en sak der det kan være aktuelt å gi informasjon til fornærmede eller dennes etterlatte, skal tilsatte kontakte politiet, sosialmyndigheter, barnevernsmyndigheter osv., for å innhente informasjon til hjelp i vurderingen av om det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få et slikt varsel.

Kriminalomsorgen avgjør på selvstendig grunnlag om varsel skal gis. Uttalelse fra fornærmede eller dennes etterlatte skal på dette tidspunkt ikke innhentes. Først når det er endelig bestemt at varsel skal gis, skal disse kontaktes.

Varsel gis av lokalt nivå i kriminalomsorgen. Ved behov – særlig i tilfeller der fornærmede eller dennes etterlatte ikke har kjent adresse for kriminalomsorgen – kan politiet anmodes om å besørge varselet på vegne av kriminalomsorgen.

Varslet skal som hovedregel gis skriftlig. Dersom varsel blir gitt over telefon, skal lokalt nivå snarest mulig skriftlig dokumentere at varsel er gitt.

Det må fremgå uttrykkelig av varselet at fornærmede eller dennes etterlatte kan reservere seg mot å motta ytterligere varsel i fremtiden. Det kan avtales med

fornærmede eller dennes etterlatte om det er behov for varsel ved hver enkelt utgang eller om det holder med ett varsel.

Varselet skal gis i tilstrekkelig god tid, slik at fornærmede eller dennes etterlatte kan innrette seg etter det.

Dersom fornærmede eller de etterlatte er under 18 år, gis varselet til foresatte/verge.

Varsel til andre enn politiet, fornærmede eller dennes etterlatte kan ikke gis. Det vises til reglene om taushetsplikt.

3.40. Utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak

Straffegjennomføringsloven § 37. Utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak

Kriminalomsorgen kan beslutte at en innsatt helt eller delvis skal utelukkes fra fellesskapet med andre innsatte dersom det er nødvendig for å

- a) hindre at innsatte til tross for skriftlig advarsel fortsetter å påvirke miljøet i fengslet på en særlig negativ måte,
- b) hindre innsatte i å skade seg selv eller øve vold eller fremsette trusler mot andre,
- c) hindre betydelig materiell skade,
- d) hindre straffbare handlinger, eller
- e) opprettholde ro, orden og sikkerhet.

Kriminalomsorgen skal beslutte delvis utelukkelse dersom dette er tilstrekkelig for å forebygge handlinger etter første ledd bokstavene a til e.

Hel eller delvis utelukkelse etter første ledd skal ikke opprettholdes lenger enn nødvendig, og kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det fortsatt er grunnlag for utelukkelsen.

Dersom hel utelukkelse fra fellesskapet overstiger 14 dager, skal regionalt nivå ta stilling til om den innsatte fortsatt skal utelukkes. Dersom utelukkelsen samlet overstiger 42 dager, skal tiltaket meldes til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Melding skal deretter gis til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning med 14 dagers mellomrom. Utelukkelse etter første ledd bokstavene a til e kan bare strekke seg utover ett år dersom innsatte selv ønsker det.

Dersom delvis utelukkelse fra fellesskapet overstiger 30 dager, skal tiltaket meldes til regionalt nivå.

Innsatte som er helt utelukket fra fellesskapet, skal flere ganger daglig tilses av tilsatte. Lege skal varsles om utelukkelsen uten ugrunnet opphold.

Kriminalomsorgen kan beslutte at alle eller enkelte innsatte helt eller delvis skal utelukkes fra fellesskapet dersom det er sannsynlig at et ubestemt antall innsatte har begått eller er i ferd med å begå handlinger som nevnt i første ledd, eller dersom akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det nødvendig. Slik utelukkelse kan opprettholdes i inntil 3 døgn. Regionalt nivå kan forlenge utelukkelsen med inntil 3 døgn dersom særlige grunner gjør det påkrevet.

Kriminalomsorgen kan beslutte at en innsatt skal utelukkes helt eller delvis fra fellesskapet dersom bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det påkrevet, eller dersom den innsatte selv ønsker det.

§ 17 annet ledd skal anvendes ved utelukkelse fra fellesskapet i avdelinger som nevnt i § 10 annet ledd.

Forskriften § 3-35. Utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak

Utelukkelse etter straffegjennomføringsloven § 37 kommer til fradrag i en eventuelt etterfølgende reaksjon etter straffegjennomføringsloven

Skadelige følger av utelukkelse fra fellesskapet skal så vidt mulig forebygges eller bøtes på.

Innledende bestemmelse

Før det treffes vedtak om utelukkelse fra fellesskapet skal det vurderes om det er tilstrekkelig med andre og mindre inngripende tiltak.

Utelukkelse fra fellesskapet må i det enkelte tilfelle være nødvendig for å forhindre og/eller forebygge fortsatt uønsket atferd fra innsattes side. Er den uønskede handlingen avsluttet og situasjonen i fengselet tilsier det, kan umiddelbar utelukkelse som følge av brudd etter straffegjennomføringsloven § 39 og eventuelt reaksjon på brudd etter straffegjennomføringsloven § 40 besluttes.

De tiltak som settes i verk skal ikke være mer omfattende enn nødvendig.

Til de enkelte utelukkelsessituasjonene

Oppregningen i straffegjennomføringsloven § 37 er uttømmende. Brudd på aktivitetsplikten omfattes av bokstav e) i den grad forholdet er så graverende at det forstyrrer ro, orden og sikkerhet i fengselet.

Fortløpende vurdering

I utelukkelsesperioden skal grunnlaget for fortsatt utelukkelse vurderes kontinuerlig. Ved langvarig utelukkelse fra fellesskapet skal det vurderes overføring til annen straffegjennomføringsform eller annet straffegjennomføringssted, eller om det foreligger andre alternative løsninger til fortsatt utelukkelse.

Innsatte som uten eget samtykke har vært utelukket fra fellesskapet i ett år, skal prøves i fellesskapet. Hvis dette ikke fungerer i ett fengsel, skal fellesskapsavdeling i annet fengsel prøves før fortsatt utelukkelse kan vurderes.

Beslutningsmyndighet ved langvarig hel utelukkelse

Overstiger hel utelukkelse fra fellesskapet 14 dager, skal direktør på regionalt nivå vurdere om det er grunnlag for å opprettholde beslutningen om utelukkelse fra fellesskapet. Overstiger utelukkelsen 42 dager, skal melding sendes Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. I meldingen skal det redegjøres for den aktuelle utelukkelsessituasjonen og gis en begrunnelse for hvorfor fortsatt utelukkelse fra fellesskapet er nødvendig. Det skal opplyses om hvordan tilsyn utført av tilsatte gjennomføres, og om når innsatte har vært tilsett av lege, samt en nærmere redegjørelse for legens uttalelse om innsattes helsetilstand.

Beslutningsmyndighet ved langvarig delvis utelukkelse

Overstiger delvis utelukkelse fra fellesskapet 30 dager, skal melding sendes regionalt nivå. Melding skal deretter sendes regionalt nivå hver 14. dag. I meldingen skal det redegjøres for den aktuelle utelukkelsessituasjonen og gis en begrunnelse for hvorfor fortsatt delvis utelukkelse fra fellesskapet er nødvendig.

Tilsyn av tilsatt og helsepersonell ved hel utelukkelse

Skadelige følger av utelukkelse fra fellesskapet skal så vidt mulig forebygges eller bøtes på. Det skal legges vekt på uttalelser fra helsepersonell.

a) Tilsatt

Innsatte skal tilses flere ganger per døgn. Tilsyn skal skje særlig hyppig overfor innsatte der det pga. helsetilstand eller forholdene for øvrig er grunn til å frykte at vedkommende kan pådra seg skade eller psykisk lidelse under utelukkelsen fra fellesskapet.

b) Helsepersonell

I forbindelse med varsling av lege skal det informeres om eventuelle forhold som kan ha betydning for legens vurdering av innsattes helsetilstand og eventuelle mulige skadevirkninger som følge av utelukkelse fra fellesskapet. Legen skal snarest se til den innsatte dersom de foreliggende opplysninger tyder på at innsatte er syk eller for øvrig trenger legehjelp. Legen skal for øvrig avgjøre hvilken oppfølging innsatte skal ha fra helsepersonell så lenge tiltaket varer.

Helsepersonellet skal varsle fengselsledelsen dersom innsattes fysiske eller psykiske helsetilstand tilsier lempninger i tiltaket eller iverksettelse av alternative tiltak.

Utelukkelse av flere innsatte fra fellesskapet, jf. straffegjennomføringsloven § 37, sjuende ledd

Kollektiv utelukkelse fra fellesskapet skal primært anvendes i tilfeller der et ubestemt antall innsatte har begått eller er i ferd med å begå handlinger som i alvorlig grad kan true sikkerheten i fengselet, som for eksempel fangeopprør eller skadeverk. Det kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %).

I ekstraordinære tilfeller kan kollektiv utelukkelse fra fellesskapet anvendes i tilfeller der akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold tilsier det, for eksempel tilfeller av brann, skader eller ekstraordinær personellmangel.

Slik utelukkelse kan omfatte samtlige innsatte, en bestemt avdeling eller noen bestemte innsatte. Hvis bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det påkrevet, kan én innsatt utelukkes fra fellesskapet, jf. straffegjennomføringsloven § 37, åttende ledd.

Tiltakene skal ikke opprettholdes lenger enn nødvendig innenfor de frister straffegjennomføringsloven angir, og de skal ikke være mer omfattende enn nødvendig.

I utelukkelsesperioden bør det vurderes overføring av de mest aktive innsatte til andre fengsler for å løse situasjonen eller vurderes om reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40 er tilstrekkelig.

Utelukkelse etter eget ønske

Innsatte kan i unntakstilfelle utelukkes helt eller delvis fra fellesskapet etter eget ønske dersom det foreligger særlige grunner. Det skal foretas en totalvurdering, herunder om det foreligger alternative tiltak, som for eksempel overføring til annen avdeling eller annet fengsel.

Utelukkelse fra fellesskap i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, m.m.

Se straffegjennomføringsloven § 17, annet ledd. Det vises for øvrig til retningslinjene kapittel 6.

3.41. Bruk av tvangsmidler i fengsel**Straffegjennomføringsloven § 38. Bruk av tvangsmidler i fengsel**

Kriminalomsorgen kan ta i bruk sikkerhetscelle, sikkerhetsseng eller annet godkjent tvangsmiddel for å

- a) **avverge alvorlig angrep eller skade på person,**
- b) **hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom,**
- c) **hindre alvorlige opptøyer eller uroligheter,**
- d) **hindre rømning fra fengsel, under transport eller fra bestemmelsessted,**
- e) **avverge ulovlig inntrenging i fengsel, eller**
- f) **sikre adgang til sperret eller forskanset rom.**

Kriminalomsorgen skal bare bruke tvangsmidler dersom forholdene gjør det strengt nødvendig, og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig. Tvangsmidler skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse. Uttalelse fra lege skal så vidt mulig innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om det skal besluttet bruk av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng. Kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket.

Bruk av sikkerhetsseng som overstiger 24 timer, skal meldes til regionalt nivå som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Spørsmålet skal vurderes på nytt etter 24 timer. Tiltaket skal meldes til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning når bruk av sikkerhetsseng overstiger 3 døgn.

Bruk av sikkerhetscelle som overstiger 3 døgn, skal meldes til regionalt nivå som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Tiltaket skal meldes til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning når bruk av sikkerhetscelle overstiger 6 døgn.

Forskriften § 3-11. Orden og disiplin. Tvangsmidler

Lokalt nivå kan gi utfyllende bestemmelser om ro, orden og disiplin i fengselet. De innsatte skal rette seg etter gjeldende bestemmelser og etterkomme pålegg og avgjørelser gitt av tilsatte i kriminalomsorgen.

Overfor innsatte som ikke retter seg etter bestemmelser om ro, orden og disiplin, kan tilsatte bruke fysisk makt når dette er nødvendig og forsvarlig og

mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller vil fremstå som utilstrekkelig.

Når det gjelder bruk av tvangsmidler og vilkårene for bruk av slike midler, vises det til straffegjennomføringsloven § 38. Tvangsmidler skal være godkjent av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning før de tas i bruk.

Godkjente tvangsmidler

Dersom forholdene gjør det nødvendig, og når andre og lempeligere midler forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig, kan det anvendes godkjent tvangsmiddel. Følgende tvangsmidler er godkjent til bruk i fengslene:

1. hånd- og transportjern eller tilsvarende, som for eksempel strips
2. kølle
3. skjold
4. Sikkerhetscelle og sikkerhets seng
5. Gassboks

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning kan godkjenne også andre typer tvangsmidler. Samtlige tvangsmidler skal være godkjent av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning før de tas i bruk. Nye sikkerhetsceller og sikkerhetsenger skal inspiseres av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Øvrige tvangsmidler skal anskaffes gjennom Politiets data- og materielltjeneste eller den leverandør Kriminalomsorgens sentrale forvaltning gir anvisning på.

Regionalt nivå skal vurdere om og i hvilken grad det enkelte fengsel skal være utstyrt med gass. Vurderingen skal basere seg på en behovsprøving i forhold til det klientell fengselet er beregnet for, bemanningsfaktoren, politiets innsattid samt muligheten for tilfredsstillende opplæring og jevnlig trening av de tilsatte i bruk av gass.

Avgjørelsesmyndighet og generelle vilkår for bruk av tvangsmidler

Bruk av tvangsmidler skal bare skje når forholdene gjør det strengt nødvendig, og når andre lempeligere midler forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig. Det bør på forhånd vurderes om reaksjon etter straffegjennomføringsloven §§ 37, 39 eller 40 (utelukkelse) kan være tilstrekkelig. Tvangsmidlene skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse.

Avgjørelse om bruk av tvangsmidler på personer på fengselets område tas av leder av fengsel. Tilsatte må ikke, unntatt i nødverge eller nødrett, anvende tvangsmidler uten etter ordre fra lederen.

Tilsatte kan ikke bruke andre tvangsmidler enn de som her er nevnt og som er godkjent for bruk i vedkommende fengsel.

Bruk av hånd- og transportjern eller tilsvarende

Hånd- og transportjern eller tilsvarende skal bare brukes når det er nødvendig for en sikker gjennomføring av tjenesten.

Hånd- og transportjern eller tilsvarende kan brukes for å

- a) avverge alvorlig angrep eller skade på person

- b) hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom,
- c) hindre alvorlige opptøyer eller uroligheter, herunder om nødvendig for å tvinge de innsatte til å etterkomme de pålegg som gis for å gjenopprette ro og orden
- d) hindre rømning eller unnvikelse fra fengsel, under transport til eller fra bestemmelsessted eller under fremstilling. Dette gjelder for eksempel også ved transport internt i fengselet, eller for å hindre unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå i påvente av transport til fengsel med høyt sikkerhetsnivå, eller i påvente av politiet eller andre
- e) avverge ulovlig inntrenging i fengsel
- f) sikre adgang til sperret eller forskanset rom, eller
- g) sikre mot de ovennevnte situasjoner også ved innleggelse i sykehus i medhold av straffegjennomføringsloven § 13.

Sikkerhetscelle og sikkerhetsseng

Sikkerhetscelle kan brukes for å

- a) hindre alvorlig angrep eller skade på person, herunder å hindre en innsatt i å skade seg selv
- b) hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom, eller
- c) hindre rømning eller unnvikelse fra fengsel.

Sikkerhetsseng kan brukes for å hindre en innsatt i å skade seg selv.

Før sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng brukes skal lege såvidt mulig rådspørres. Ellers skal han varsles snarest for å gi råd om hvordan det videre bør forholdes. Sikkerhetscelle og sikkerhetsseng må ikke brukes over lengre tidsrom enn absolutt påkrevet, og den innsatte skal få nødvendig tilsyn og pleie. Den innsatte skal ha tilsyn av tilsatte minst en gang per time, og kontinuerlig tilsyn bør vurderes. Den innsatte skal i tillegg få tilsyn av helsepersonell minst en gang om dagen. Leder av fengsel skal daglig gjøre seg kjent med tilstanden, og det skal fortløpende vurderes om bruken av tvangsmidler kan innstilles.

Bruk av kølle og skjold

Kølle kan brukes for å

- a) avverge alvorlig angrep eller skade på person
- b) hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom
- c) hindre alvorlige opptøyer eller uroligheter, herunder om nødvendig for å tvinge de innsatte til å etterkomme de pålegg som gis for å gjenopprette ro og orden
- d) hindre rømning eller unnvikelse fra fengsel, under transport til eller fra bestemmelsessted eller under fremstilling. Dette gjelder for eksempel også ved transport internt i fengselet, eller for å hindre unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå i påvente av transport til fengsel med høyt sikkerhetsnivå, eller i påvente av politiet eller andre
- e) avverge ulovlig inntrenging i fengsel, eller
- f) sikre adgang til sperret eller forskanset rom.

Når kølle brukes skal man så vidt mulig ut ifra situasjonen søke å begå minst mulig skade. Slag bør ikke rettes mot hodet, men fortrinnsvis mot armer og bein.

Skjold kan brukes for å pasifisere en person ved å presse denne mot vegg eller gulv. Skjold kan ellers bare brukes som verneutstyr.

Bruk av gass

Gass kan brukes når det er påtrengende nødvendig for å

- a) avverge alvorlig angrep eller skade på person
- b) hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom
- c) hindre alvorlige opptøyer eller uroligheter, herunder om nødvendig for å tvinge de innsatte til å etterkomme de pålegg som gis for å gjenopprette ro og orden
- d) hindre rømming eller unnvikelse fra fengsel. Dette gjelder for eksempel også ved transport internt i fengselet, eller for å hindre unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå i påvente av transport til fengsel med høyt sikkerhetsnivå, eller i påvente av politiet eller andre
- e) avverge ulovlig inntrenging i fengsel, eller
- f) sikre adgang til sperret eller forskanset rom.

Gass kan utleveres når situasjonen synes å kreve det, og bare etter bestemmelse av leder av fengsel.

Før gass brukes skal tilsatte, hvis situasjonen gjør det mulig, søke å forklare vedkommende det ureglementerte i hans forhold og gjøre ham kjent med at gass vil bli brukt hvis han ikke avstår fra handlingen.

Gass kan bare utleveres til tilsatte som er forsvarlig instruert og trent i bruken. Tilsatte skal på forhånd ha gjennomgått teoretisk opplæring i form av bruksanvisning for bruk av gassen samt gjennomgang av dette regelverket. Han skal videre ha vært trent i praktisk bruk av gassboksen.

Ved utlevering av gassboks skal tilsatte bli minnet om at gass bare må brukes når det er absolutt nødvendig, og i samsvar med disse regler.

Intern informasjon og innberetning til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

En tilsatt som har brukt tvangsmidler eller som har varslet innsatte om bruk av gass eller kølle, skal straks gi sine overordnede muntlig og deretter skriftlig rapport. Rapporten gis til leder av fengsel. Har legen gitt uttalelse, skal dette straks underrettes leder av fengsel. Opplysninger om bruk av tvangsmidler skal føres i særskilt protokoll.

Bruk av sikkerhetsseng, sikkerhetscelle, kølle eller gassvåpen skal innberettes til regionalt nivå. Bruk av sikkerhetsseng som overstiger 24 timer, og bruk av sikkerhetscelle som overstiger 3 døgn, skal meldes til regionalt nivå, og regionalt nivå skal ta stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Dersom bruk av sikkerhetsseng overstiger 3 døgn, eller bruk av sikkerhetscelle overstiger 6 døgn, skal regionalt nivå melde inn tiltaket til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Det skal for øvrig årlig sendes innberetning til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning om all bruk av tvangsmidler.

Oppbevaring av tvangsmidler

Kølle og skjold skal oppbevares sammen med verneutstyr i særskilt rom eller skap. Gass skal oppbevares under betryggende lås og lukke. Alle tvangsmidlene skal oppbevares og holdes i en slik stand at de uten opphold kan tas i bruk.

Samtlige tvangsmidler samt verneutstyr skal jevnlig vedlikeholdes og til enhver tid være klart til bruk.

Opplæring i bruk av tvangsmidler

Kriminalomsorgens utdanningscenter forestår basisopplæring i bruk av tvangsmidler for tilsatte. I tillegg skal tilsatte trenes i bruk av tvangsmidler minst en gang hvert år. Regionalt nivå skal sørge for å ha instruktører som kan videreføre og vedlikeholde treningen av tilsatte i bruk av tvangsmidler.

3.42. Umiddelbar utelukkelse fra fellesskapet som følge av brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner

Straffegjennomføringsloven § 39. Umiddelbar utelukkelse som følge av brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner

Dersom det er sannsynlig at en innsatt har begått handling som kan føre til reaksjon etter § 40 annet ledd bokstavene c, d og e, kan kriminalomsorgen helt eller delvis utelukke den innsatte fra fellesskapet i inntil 24 timer.

Endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Forskriften § 3-36. Umiddelbar utelukkelse som følge av brudd ved gjennomføring av fengselsstraff og strafferettslige særreaksjoner

Utelukkelse etter straffegjennomføringsloven § 39 kommer til fradrag i en eventuell etterfølgende reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 bokstav c - e.

Innledende bestemmelser

Det kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %) for at det er begått en handling som kan føre til reaksjon på brudd etter straffegjennomføringsloven § 40, annet ledd bokstav c, d, og e. Det må foreligge konkrete omstendigheter som tilsier at det er begått disiplinærbrudd. Ved disiplinærbrudd som etter praksis bare fører til reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40, bokstav a eller b kan det ikke reageres etter straffegjennomføringsloven § 39.

Slik utelukkelse er særlig aktuelt i forebyggende øyemed eller når det er behov for en umiddelbar reaksjon på uønsket atferd.

I utelukkelsesperioden skal situasjonen rundt den aktuelle handlingen klarlegges nærmere.

Ved behov skal innsatte tilses av tilsatte og helsepersonell.

3.43. Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner

Straffegjennomføringsloven § 40. Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner

Kriminalomsorgen kan ilegge reaksjon etter denne bestemmelse dersom innsatte forsettlig eller uaktsomt har brutt reglene for ro, orden og disiplin eller forutsetninger og vilkår fastsatt i eller i medhold av denne loven. Dette omfatter brudd som er begått under midlertidig fravær fra fengsel eller under transport til og fra fengsel. Reaksjon kan også besluttes overfor den som har medvirket til brudd.

Følgende reaksjoner kan anvendes

- a) skriftlig irettesettelse,
- b) tap av dagpenger i en bestemt periode,
- c) tap av begunstigelse,
- d) utelukkelse fra fritidsfellesskapet eller andre aktiviteter i fritiden for et tidsrom av inntil 20 dager for brudd som utmåles i samme reaksjonssak, eller
- e) tap av adgang til permisjon for et tidsrom av inntil fire måneder.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter § 16 kan, hvis ikke tilbakeføring til fengsel besluttes etter § 14 fjerde ledd, gis skriftlig irettesettelse. Dersom domfelte som følge av brudd er eller vil bli overført til fengsel, skal reaksjoner bare besluttes dersom domfelte har unndratt seg gjennomføringen av straffen.

Dersom innsatte har begått flere brudd, skal kriminalomsorgen beslutte en felles reaksjon. Tap av en begunstigelse kan besluttes i tillegg til en reaksjon etter annet ledd bokstavene a, b, d og e. Alternativt kan kriminalomsorgen beslutte tap av to begunstigelser. Reaksjon skal ikke besluttes dersom innsatte som følge av bruddet er eller vil bli overført til mer restriktivt fengsel, med mindre innsatte har unndratt seg gjennomføringen.

Reaksjonen kan gjøres betinget med en prøvetid på inntil tre måneder. Dersom innsatte i prøvetiden gjør seg skyldig i nytt brudd, avbrytes prøvetiden. I disse tilfelle skal kriminalomsorgen beslutte en ny felles reaksjon.

Dersom helsemessige eller andre særlige grunner taler for det, kan en reaksjon avbrytes eller helt eller delvis ettergis. Hvis gjennomføringen av en avbrutt reaksjon ikke er iverksatt på nytt innen tre måneder, er reaksjonen ettergitt.

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt unnlater å etterkomme pålegg som nevnt i straffeprosessloven § 461 første ledd, eller medvirker til dette, straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder. Fengselsstraff under 14 dager kan idømmes.

Den som forsettlig unndrar seg gjennomføringen av fengselsstraff, forvaring eller strafferettslige særreaksjoner, straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder. Offentlig påtale finner bare sted etter kriminalomsorgens begjæring.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til at domfelte unndrar seg gjennomføringen av fengselsstraff, forvaring eller strafferettslige særreaksjoner, skal

kriminalomsorgen så snart som mulig varsle fornærmede eller dennes etterlatte om unndragelsen.

Endret ved lover 21 des 2005 nr. 131 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 29 juni 2007 nr. 84 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139)

Forskriften § 3-37. Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff og straffe- rettslige særreaksjoner. Tap av dagpenger og tap av begunstigelse

Tap av dagpenger kan ilegges for en periode av inntil 14 dager og gjelder kun tap av dagpenger som ikke er opptjent på reaksjonstidspunktet. Den dagpengesatsen innsatte ellers tilstås, skal reduseres med inntil 50 % i reaksjonsperioden.

Følgende tap av begunstigelse kan ilegges (uttømmende).

- *Tillatelse til å se på fjernsyn på innsattes rom.*
- *Tillatelse til å ha privat datautstyr på innsattes rom.*
- *Tillatelse til å ha tillitsjobb i eller utenfor fengselets område.*
- *Tillatelse til å foreta innkjøp utover nødvendige artikler.*
- *Tillatelse til å drive hobbyvirksomhet.*

Tapet kan gjelde inntil videre eller for et bestemt tidsrom, men ikke utover 20 dager. Tidsbegrensningen gjelder ikke tap av tillatelse til å ha tillitsjobb.

Forskriften § 3-38. Reaksjon på brudd. Uttalelserett. Forsøk. Gjentakelse

Innsatte skal gis anledning til å uttale seg og det skal skrives avhørsrapport før reaksjon ilegges.

Forsøk medfører mildere reaksjon enn gjennomført brudd.

Dersom innsatte har begått flere nye brudd på reaksjonstidspunktet som ikke allerede er møtt med reaksjon, skal bruddene tas opp til felles behandling i én reaksjonssak dersom ikke tidsmessige hensyn taler mot. At innsatte har begått flere brudd, skal gjenspeiles i den felles utmåling som foretas.

Forskriften § 3-39. Reaksjon på brudd. Betinget reaksjon. Iverksettelse. Oppsettende virkning

En reaksjon kan gjøres betinget med en prøvetid på inntil 3 måneder dersom det etter en totalvurdering anses hensiktsmessig at gjennomføringen av reaksjonen utsettes.

En ilagt ubetinget reaksjon kan senere omgjøres til en betinget reaksjon i særlige tilfeller.

Ilagt reaksjon skal som hovedregel ikke iverksettes før klagefristen er ute. En klage har oppsettende virkning unntatt i tilfeller der lokalt eller regionalt nivå bestemmer at en klage ikke skal ha slik oppsettende virkning.

Innledende bestemmelser

Formålet med reaksjonssystemet er blant annet å sikre ro, orden og disiplin og å markere grensene for akseptabel opptreden under straffegjennomføringen, samt å forebygge uønsket atferd i fengsel (herunder forvaringsanstalt) og å forebygge ny kriminalitet.

Reglene om reaksjon på brudd er ikke til hinder for at det enkelte fengsel utarbeider lokale belønningssystemer som kan bidra til å redusere hyppigheten av brudd. Tap av innvilgede goder som ikke anses som en begunstigelse, kan være et alternativ til reaksjon på brudd.

I tillegg til reaksjon eller som alternativ til reaksjon bør det enkelte fengsel vurdere å etablere samtaleformer, atferdsavtaler eller annet tilsvarende med frivillig deltagelse fra impliserte for å søke å løse konflikter. Det skal delta minst én tilsatt i slike samtaler.

Reaksjonene skal ikke være mer inngripende enn nødvendig for å nå tiltakets formål, og mulige utilsiktede følger av reaksjonen skal søkes redusert i størst mulig grad.

Reaksjon på brudd skal søkes tilpasset innholdet i straffegjennomføringen for øvrig - særlig igangsatte prosesser knyttet til fremtidsplanlegging, deltagelse i programvirksomhet og progresjon.

Vedtak om reaksjon på brudd er enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand. Det vises til "Veiledning om saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven og straffegjennomføringsloven § 7".

Rapport og avhør. Analyseresultat

Det skal skrives rapport av en eller flere tilsatte i den enkelte reaksjonssak.

Det skal som hovedregel foreligge endelig analyseresultat fra urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller fra andre undersøkelser før reaksjon ilegges for inntak av rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Reaksjon kan ilegges selv om slikt endelig analyseresultat ikke foreligger dersom tidsmessige hensyn taler for det. Det er en forutsetning at innsatte åpenbart er påvirket av rusmidler, m.m. som nevnt og gir en uforbeholden tilståelse, samt at han er iaktatt av minst 2 tilsatte uavhengig av hverandre.

Grunnvilkår for å ilegge reaksjon på brudd

Om selve handlingen (skyldkrav)

Innsatte må forsettlig eller ved grov eller simpel uaktsomhet ha brutt gjeldende regler for ro, orden og disiplin (disiplinærbrudd) eller fastsatte vilkår. Reaksjon på brudd kan følgelig ilegges der innsatte med vitende og vilje har brutt gjeldende regler. Det samme gjelder der innsatte måtte eller burde forstått at han brøt slike regler og derfor kan klandres for dette. Dersom handlingen antas å være utløst av åpenbare og alvorlige psykiske problemer, skal det utvises varsomhet før reaksjon på brudd ilegges.

Dersom flere innsatte står bak et forhold, skal skyldspørsmålet avklares for den enkelte.

Om krav til sannsynlighet for at en handling er begått av en spesiell innsatt (bevisbyrde)

Det er i utgangspunktet tilstrekkelig for å ilegge en reaksjon at det objektivt sett foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt for at en innsatt har begått en handling som kvalifiserer til en reaksjon (mer enn 50 %), slik at det mest sannsynlige hendelsesforløp legges til grunn. Hendelsesforløpet må kunne dokumenteres i konkrete, objektive omstendigheter.

Dersom det i en konkret sak er påstand mot påstand og det ikke finnes tilleggsmomenter som gjør den ene påstanden mer sannsynlig enn den andre, skal det ikke ilegges reaksjon.

Øvrig

Reaksjon kan vedtas for brudd som er begått under opphold i fengsel eller under midlertidig fravær fra fengsel, eller under transport til og fra et fengsel etter at straffegjennomføring er påbegynt. Med ”midlertidig fravær” forstås permisjon, fremstilling, avbrudd og ulovlig fravær fra fengselet. Avbrudd i straffegjennomføringen regnes som midlertidig fravær selv om innsatte ikke gjennomfører straff i denne perioden og brudd på avbruddsvilkår kan møtes med reaksjon, og ved brudd kan politiet anmodes om å pågripe innsatte for gjeninnsettelse.

Det skal ikke ilegges reaksjon på brudd når domfelte gjennomfører straff i institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12. Ved brudd bør det vurderes om domfelte skal tilbakeføres til fengsel, fortrinnsvis etter initiativ fra vedkommende institusjon. Dersom domfelte forsettlig unndrar seg straffegjennomføringen, gjelder avsnittet *Særlig om unndragelse av straffegjennomføringen. Straff eller reaksjon.*

Der domfelte gjennomfører straff i sykehus i medhold av straffegjennomføringsloven § 13, skal det som hovedregel ikke ilegges reaksjon etter straffegjennomføringsloven ved brudd, men helt unntaksvis kan det ilegges reaksjon ved særlige grove forhold, særlig ved ellers straffbare forhold der anmeldelse ikke anses hensiktsmessig. Dersom domfelte forsettlig unndrar seg straffegjennomføringen, gjelder punkt d) i avsnittet *Straffbare handlinger: Særlig om unndragelse av straffegjennomføring. Straff eller reaksjon.*

Vurderingsmomenter

I vurderingen av om reaksjon skal ilegges, og ved vurderingen av hva slags reaksjon som skal velges, skal det ses hen til alvorligheten av det brudd som har funnet sted, og til hvilke konsekvenser reaksjonen får for den innsatte.

I valget mellom de ulike reaksjonsformer og utmålingsnivå, skal det også sees hen til den til enhver tid gjeldende praksis og gjeldende retningslinjer. Hensyn til forutberegnelighet og likebehandling skal tillegges stor vekt, samtidig som individuelle forhold kan gi differensierte reaksjoner. Innenfor disse rammer skal det foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering av de konkrete omstendighetene i saken, som for eksempel handlingens objektive grovhet, om det er begått ett eller flere brudd, antatt preventiv virkning, samt om innsatte er ilagt disiplinærreaksjon for lignende forhold tidligere. Det skal ses hen til innsattes subjektive skyld og personlige forhold for øvrig - herunder hans psykiske og fysiske helsetilstand, personlige forutsetninger og omsorgsforpliktelser overfor barn. Ved særlig behov bør det innhentes faguttalelser om innsattes helsetilstand. Ved valg av reaksjonsform kan også type fengsel og lokale forhold i fengselet ellers tillegges vekt. Det skal videre tas hensyn til hvilke andre tiltak som eventuelt er truffet overfor den innsatte i anledning forholdet.

Fradrag i utmålingen der innsatte har vært utelukket fra fellesskapet i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 37 eller 39

Fradrag gis kun dersom utelukkelsen fra fellesskapet og reaksjonen springer ut av samme forhold.

Ved etterfølgende reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40, bokstav c skal 1 dag med hel utelukkelse fra fellesskapet tilsvare 3 dager med tap av begunstigelse.

Ved etterfølgende reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40, bokstav d skal 1 dag med hel utelukkelse fra fellesskapet tilsvare 2 dagers utelukkelse fra fritidsfellesskap. 1 dags delvis utelukkelse fra fellesskapet tilsvare 1 dags øvrig innskrenkning i fritidsfellesskapet.

Ved etterfølgende reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40, bokstav e skal det, ved fastsettelsen av lengden på tapet av adgang til permisjon tas tilbørlig hensyn til utelukkelsen fra fellesskapet etter straffegjennomføringsloven § 37 og § 39.

Det skal ellers gis fradrag etter en skjønnsmessig beregning med utgangspunkt i nevnte retningslinjer når innsatte har vært delvis utelukket fra fellesskapet etter straffegjennomføringsloven § 37 eller § 39 og ilegges etterfølgende reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40, bokstav c og e.

Ved ileggelse av flere reaksjoner, jf. straffegjennomføringsloven § 40, fjerde ledd, gis fradrag i den reaksjonen som anses strengest slik at resultatet blir gunstigst mulig for innsatte.

Forsøk og medvirkning

Forsøk medfører mildere reaksjon enn gjennomført brudd. Forsøk innebærer at bruddet er påbegynt, men ikke fullført. Et brudd er gjennomført når følgen av bruddet har inntrådt. Forberedelse til brudd, som for eksempel planlegging, medfører ikke reaksjon. Det skal heller ikke ilegges reaksjon når innsatte tilbaketrer fra et påbegynt forsøk på brudd.

Medvirkning kan medføre reaksjon. I valg av reaksjonsform og omfang vektlegges særlig graden og omfanget av medvirkningen. Også psykisk medvirkning kan medføre reaksjon.

Til de ulike reaksjonsformer, som er uttømmende angitt i straffegjennomføringsloven

a) Skriftlig irrettesettelse

Reaksjonen kan anvendes ved alle typer brudd.

Ved bagatellmessige førstegangsbrudd bør det vurderes om det er tilstrekkelig å gi en muntlig advarsel der det redegjøres for følgende av fortsatt uønsket atferd. Slik advarsel gis på stedet av vedkommende tilsatt, eller i ettertid av leder av fengsel.

b) Tap av dagpenger i en bestemt periode

Reaksjonen anvendes hovedsakelig ved forsettlig eller grovt uaktsomt skadeverk, men kan unntaksvis benyttes i tilfeller der andre reaksjonsformer ikke anses hensiktsmessige. Med 14 dager menes 14 kalenderdager.

c) Tap av begunstigelse

Reaksjonen kan anvendes ved alle typer brudd. 20 dagers begrensningen gjelder i alle tilfeller. Det skal spesifiseres hvilke begunstigelser innsatte blir fratatt.

d) Utelukking fra fritidsfellesskap eller andre aktiviteter i fritiden for et fastsatt tidsrom av inntil 20 dager

Reaksjonen kan anvendes ved alle typer brudd.

Reaksjonen kan gjelde utelukking fra en eller flere enkeltstående fritidsaktiviteter - herunder deltagelse i fellesskapsaktiviteter i fengselet som for eksempel tilstedeværelse i aktivitetsbygg - eller full utelukking fra fritidsfellesskap ved at innsatte i fritiden utelukkes fra alle former for fellesskap med medinnsatte. Dersom fullstendig utelukking fra fritidsfellesskap med medinnsatte anses u hensiktsmessig eller for inngripende, bør det vurderes å ilegge innskrenkning i fritidsfellesskapet. Utelukking fra fritidsfellesskap innebærer ikke at innsatte automatisk skal ha individuell lufting, og innsatte skal gis vanlig adgang til kontakt med tilsatte.

e) Tap av adgang til permisjon for et tidsrom av inntil 4 -fire- måneder

Reaksjonen kan bare anvendes overfor innsatte som gjennomfører straff.

Reaksjonen anvendes som hovedregel ved brudd i form av rømning eller unnvikelse fra fengsel eller under fremstilling, uteblivelse etter permisjon/avbrudd/frigang eller brudd på vilkår gitt i forbindelse med nevnte utgangsformer. Dersom innsatte forsettlig unndrar seg straffegjennomføringen, gjelder avsnittet *Særlig om unndragelse av straffegjennomføringen. Straff eller reaksjon.*

Reaksjonen kan også ilegges ved mer alvorlige brudd og i gjentakelsestilfeller der reaksjon etter bokstav a til d ikke antas å ha ønsket preventiv effekt.

Reaksjonen kan innebære inndragelse av en enkeltstående permisjon eller alle eller en viss type permisjon for en kortere eller lengre periode, men ikke utover et tidsrom av inntil 4 måneder.

Tap av permisjonsadgang innebærer en forholdsmessig reduksjon i det antall permisjonsdøgn innsatte tilstås per år i medhold av straffegjennomføringsloven § 33. Se retningslinjene punkt 3.36.

Dersom det foreligger særlige og vektige grunner, er denne reaksjonen ikke til hinder for at innsatte innvilges en enkeltstående permisjon dersom vilkårene for slik permisjon ellers foreligger.

Brudd der straff gjennomføres utenfor fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 16

Se straffegjennomføringsloven § 14, fjerde ledd angående tilbakeføring til fengsel.

Dersom domfelte bryter vilkår fastsatt med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 16, tredje ledd, kan det i stedet for tilbakeføring til fengsel ilegges skriftlig irettesettelse dersom bruddene anses å være av bagatellmessig og unnskyldelig art. Terskelen for å gi slik skriftlig irettesettelse skal være lav. Det kan ikke ilegges reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40, annet ledd bokstav b, c, d eller e. I vurderingen av om bruddet anses å være av bagatellmessig og unnskyldelig art, ses det blant annet hen til bruddets art, bakgrunnen for bruddet og om domfelte har begått brudd tidligere - særlig likeartet brudd.

Når domfelte er tilbakeført til fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 14, fjerde ledd som følge av at han har unndratt seg gjennomføringen, kan reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40, annet ledd bokstav b, c, d og e ilegges i tillegg til beslutningen om tilbakeføring.

Ved brudd på forutsetninger eller vilkår fastsatt i medhold av straffegjennomføringsloven § 16, tredje ledd skal det ikke fastsettes reaksjon i tillegg til beslutning om tilbakeføring til fengsel.

Reaksjon der innsatte har begått flere brudd. Gjentakelse

Dersom innsatte har begått flere brudd på reaksjonstidspunktet, skal bruddene tas opp til felles behandling i én reaksjonssak dersom ikke tidsmessige hensyn taler mot, og det skal i utgangspunktet ilegges kun én reaksjon uavhengig av antall brudd. Det kan imidlertid ilegges tap av én begunstigelse i forening med én reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40, annet ledd bokstav a, b, d eller e, eller det kan alene ilegges to tap av begunstigelser i samme reaksjonssak. For øvrig er det ikke adgang til å kombinere forskjellige reaksjoner.

At innsatte har begått flere brudd, skal gjenspeiles i den felles utmåling som foretas.

Dersom innsatte begår nye brudd før allerede ilagt reaksjon for brudd på tidligere forhold er gjennomført, skal det som hovedregel ilegges en ny reaksjon for det nye forholdet. Dersom det nye forholdet er av samme art som det forrige, bør dette gjenspeiles i skjerpende retning ved utmålingen av den reaksjonen som skal ilegges for det nye forholdet.

Den ilagte reaksjonen må som hovedregel være endelig avgjort for å kunne tillegges vekt i skjerpende retning ved utmålingen av den reaksjonen som skal ilegges for det nye forholdet, dvs. at klagefristen må være utløpt, eller klagebehandlingen avsluttet. Unntak gjelder dersom det er klart at den allerede ilagte reaksjonen ikke vil bli påklaget. Dette er ikke å anse som ”flere brudd på reaksjonstidspunktet”, jf. ovenfor. Disse bruddene skal derfor ikke tas opp til felles behandling i én reaksjonssak. I stedet utsettes utmålingen av den nye reaksjonen til den allerede ilagte reaksjonen er endelig.

Dersom flere reaksjoner samlet innebærer tap av dagpenger utover 14 dager, tap av begunstigelse utover 20 dager, tap av fritidsfelleskap utover 20 dager eller tap

av adgangen til permisjon utover 4 måneder, skal det vurderes om gjennomføringen av reaksjonen skal deles opp i flere perioder slik at utilsiktede følger av gjennomføringen av reaksjonene reduseres i størst mulig grad.

Dersom det anses hensiktsmessig, kan det alternativt ilegges én samlet reaksjon for det opprinnelige og det nye forholdet. Dette gjelder selv om det eller de nye bruddene er av en annen art enn det som førte til den allerede ilagte reaksjonen. Den opprinnelige reaksjonen skal derfor ikke iverksettes som opprinnelig fastsatt. At innsatte har begått flere brudd, skal gjenspeiles i den nye felles reaksjonen som ilegges, og gjentakelse av forhold av samme art skal tillegges vekt i skjerpende retning.

Gjentagelse er generelt et moment som bør tillegges vekt i skjerpende retning, forutsatt at forholdene er begått under gjennomføring av én dom eller flere dommer i sammenheng, herunder varetekt, og uansett om forholdene er begått i fengsel eller under midlertidig fravær. Det skal legges vekt på når det forrige forholdet ble begått og det forrige forholdets art.

Det vises for øvrig til straffegjennomføringsloven § 42, femte ledd.

Overføring til annet fengsel som følge av brudd

Overføring til annet fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 14 er ikke å anse som en reaksjon på brudd.

Dersom innsatte er overført eller vil bli overført til et mer restriktivt fengsel som en direkte følge av bruddet, skal det som hovedregel ikke ilegges reaksjon på brudd fordi tilbakeføring/ overføring til et strengere fengselsregime anses som et tilstrekkelig tiltak i seg selv.

Dersom innsatte har unndratt seg straffegjennomføringen, kan det ilegges reaksjon i tillegg til overføring til et mer restriktivt fengsel. Med unndragelse menes her rømming fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå, unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller fra fremstilling og uteblivelse etter permisjon eller avbrudd. Overføringen skal gjennomføres umiddelbart, og reaksjonen iverksettes normalt i det fengsel innsatte er blitt overført til. For øvrig vises det til bestemmelsene i avsnittet *Straffbare handlinger, punkt d) Særlig om unndragelse av straffegjennomføring. Straff eller reaksjon.*

Dersom innsatte overføres til fengsel med samme kontroll og sikkerhetsnivå som en følge av bruddet, kan reaksjon ilegges uansett type brudd. Dersom overføringen i seg selv antas å innebære en tilstrekkelig konsekvens, bør det imidlertid utvises varsomhet med å ilegge reaksjon.

Betinget reaksjon

Betinget reaksjon vil for eksempel kunne være aktuelt der skriftlig irettesettelse vil være en for mild reaksjon, og det fremstår som unødvendig av preventive grunner å gjennomføre reaksjon etter bokstav b - e.

I vurderingen vektlegges foruten momentene nevnt i avsnittet *Vurderingsmomenter*, særlig om det antas formålstjenlig å gi innsatte en mulighet

til å vise at bruddet var en mindre alvorlig engangsforeteelse som ikke vil gjenta seg. Videre kan det vektlegges at innsatte har vist tegn til forbedring eller har vist en generelt positiv utvikling etter bruddet.

Betinget reaksjon kan også unntaksvis ilegges der saksbehandlingen har vært særlig lang uten at dette kan lastes innsatte. Dette skal alltid vurderes når det har gått mer enn 3 måneder siden bruddet opphørte uten at reaksjon er ilagt, forutsatt at innsatte ikke kan lastes.

En ilagt ubetinget reaksjon kan senere omgjøres til en betinget reaksjon i særlige tilfeller. Momentene over har tilsvarende relevans, samt om det har gått lang tid mellom vedtaksdato og iverksettelse uten at innsatte kan lastes, og ettergivelse ikke anses tilstrekkelig egnet. Slik omgjøring skal alltid vurderes når det har gått 3 måneder fra vedtaksdato uten at reaksjonen er iverksatt.

Prøvetiden regnes fra vedtaksdato. Dersom en reaksjon omgjøres til betinget reaksjon på et senere tidspunkt, regnes prøvetiden fra omgjøringsdatoen.

Begår innsatte et eller flere nye brudd i prøvetiden, avbrytes prøvetiden umiddelbart, og det skal ilegges en ny felles reaksjon for det opprinnelige og det nye forholdet. Dette gjelder selv om det eller de nye bruddene er av en annen art enn det som førte til den betingede reaksjonen. Den opprinnelige reaksjonen skal derfor ikke iverksettes som opprinnelig fastsatt. Grovheten og det totale omfang av de brudd som er begått skal gjenspeiles i den nye felles reaksjonen som ilegges.

Avbrudd eller ettergivelse av ilagt reaksjon

En iverksatt reaksjon skal avbrytes dersom helsemessige grunner taler for det, og kan ellers avbrytes dersom andre særlige grunner tilsier det, for eksempel dersom det i den aktuelle perioden er særlig viktig for innsatte å inneha den aktuelle begunstigelsen, ha utgang fra fengselet eller motta full dagpengesats.

Alternativt kan en ilagt reaksjon ettergis helt eller delvis dersom helsemessige eller andre særlige grunner taler for det. Dette bør særlig vurderes der det har gått lang tid fra det aktuelle forholdet ble begått til iverksettelse av reaksjonen, uten at dette kan lastes innsatte, og forutsatt at straffegjennomføringen har forløpt uten anmerkninger etter det aktuelle forholdet. Ettergivelse skal - med de samme forutsetninger - vurderes når det har gått mer enn 3 måneder fra bruddet opphørte uten at reaksjonen er iverksatt.

Dersom en reaksjon ettergis helt eller delvis, herunder som følge av at gjennomføringen av en avbrutt reaksjon ikke er iverksatt på nytt innen 3 måneder fra avbruddsdatoen, skal reaksjonen ikke vektlegges i skjerpende retning ved eventuell ileggelse av ny reaksjon på et senere tidspunkt for nytt brudd.

Underretning. Reaksjonsprotokoll

Bestemmelsen gjelder ikke muntlig advarsel, som kun registreres i saken.

Vedtak om reaksjon på brudd føres i egen protokoll med opplysning om det forhold som har ført til reaksjon, valg av reaksjon og utmålingsnivå.

Regionalt nivå skal uten ugrunnet opphold underrettes om alle tilfeller av reaksjon etter bokstav a - e.

Iverksettelse

Det vises til ”Veiledning om saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven og straffegjennomføringsloven § 7”.

Klage over vedtak om reaksjon på brudd skal som hovedregel gis oppsettende virkning. Unntak gjelder hvis det er grunn til å tro at en begjæring om oppsettende virkning reelt er begrunnet med et ønske om å trenere iverksettelsen, særlig dersom slik trening vil kunne umuliggjøre gjennomføring av reaksjonen, for eksempel på grunn av kort tid til løslatelse, og i tilfeller der det synes åpenbart at klagen ikke vil føre frem.

Dersom det er klart at et vedtak ikke vil påklages, bør reaksjonen iverksettes så raskt som mulig etter ileggelsen.

For øvrig skal saker om reaksjon på brudd behandles så raskt som mulig uten ugrunnet opphold og skal, der det er praktisk gjennomførbart, iverksettes umiddelbart etter at klagefristen er ute.

Reaksjon skal ilegges og gjennomføres under innsattes ordinære straffegjennomføring. Dersom brudd begås umiddelbart før løslatelse skal skje, kan det ilegges skriftlig irettesettelse dersom annen reaksjon ikke er praktisk gjennomførbart. Straffbare forhold anmeldes i henhold til gjeldende regler og retningslinjer. For øvrig vises det til straffegjennomføringsloven § 42, femte ledd - retningslinjene punkt 3.45.2 - som innebærer at innsatte kan nektes løslatelse selv om to tredjedeler av straffen er gjennomført dersom, atferd under gjennomføringen av straffen tilsier det.

Straffbare handlinger

a) Hovedregler

Hovedregelen er at brudd som består i en straffbar handling, skal anmeldes til politiet. Politi/påtalemyndighet kan ved behov kontaktes med anmodning om en påtalemessig forhåndsvurdering av saken.

Unntak fra hovedregelen kan gjøres i særlige tilfeller der det er spesielt viktig med en umiddelbar reaksjon etter retningslinjene nedenfor, slik at reaksjon på brudd ilegges alene. Mindre alvorlige straffbare handlinger ellers kan alene møtes med reaksjon etter straffegjennomføringsloven og forskriften i stedet for politianmeldelse i henhold til retningslinjene nedenfor.

Ved anmeldelse skal det som hovedregel ikke ilegges reaksjon på brudd i medhold av straffegjennomføringsloven. Se for øvrig straffegjennomføringsloven § 37 og § 39 om forebyggende tiltak som kan anvendes i tillegg til en eventuell anmeldelse.

Anmeldelser skal inngis til politiet av leder av fengsel.

b) Retningslinjer for praktisering av regelverket

Alvorlige voldshandlinger, alvorlige trusler og omfattende skadeverk skal normalt alltid møtes med politianmeldelse.

Mindre alvorlige, trussellignende uttalelser som er fremsatt i pressede situasjoner, bør søkes løst på stedet ved dialog og ved reaksjon på brudd etter straffegjennomføringsloven. Mindre skadeverk bør møtes med reaksjon på brudd.

I ekstraordinære unntakstilfeller der det er særlig viktig med en umiddelbar reaksjon, kan anmeldelse til tross for disse retningslinjene erstattes av reaksjon på brudd, dersom forebyggende tiltak etter straffegjennomføringsloven § 37 og § 39 sammen med etterfølgende anmeldelse, ikke anses egnet.

c) Særlig om narkotika

Bruk av narkotika som er konstatert gjennom positiv urinprøve, skal møtes med reaksjon. Dersom bruken skjer umiddelbart før løslatelse skal skje, kan bruken anmeldes til politiet dersom annen reaksjon ikke er praktisk gjennomførbart.

Besittelse, omsetning og/eller innsmugling av narkotika anmeldes til politiet. Det kan unntaksvis gis reaksjon på brudd i tilfelle der det er særlig viktig med en umiddelbar reaksjon. Besittelse av små mengder narkotika som åpenbart er til eget personlig bruk, kan etter en konkret vurdering alene møtes med reaksjon.

Narkotika som blir funnet i fengslene skal alltid - uansett mengde - oversendes til det stedlige politikammer eller politidistrikt med en kort rapport om omstendighetene omkring funnet. Det skal opplyses om forholdet har medført reaksjon eller vedlegges anmeldelse for forholdet.

Blir det funnet gjenstander som antas å ha vært brukt som narkotikahjelpemiddel (sprøyter, piper, siler, etc.), kan det reises bruddsak som følge av ulovlig besittelse av gjenstanden. Ved slike funn skal det tas kontakt med politiet med forespørsel om gjenstandene skal oversendes eller destrueres i fengselet.

Retningslinjene i dette punkt gjelder tilsvarende for andre rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater, eller andre kjemiske stoffer omfattet av straffelovgivningen og som ikke er lovlig foreskrevet.

d) Særlig om unndragelse av straffegjennomføring. Straff eller reaksjon

Med å unndra seg gjennomføringen av fengselsstraff, forvaring eller strafferettslig særreaksjon menes tilfeller der innsatte rømmer fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå, sykehus eller institusjon, unnviker fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsfengsel, unnviker fra fremstilling med tjenestemann eller uteblir etter endt permisjon eller straffavbrudd. Det kreves at unndragelsen er foretatt med vitende og vilje (forsettlig).

Leder av fengsel begjærer offentlig påtale for overtredelse av straffegjennomføringsloven § 40, sjuende ledd. Begjæringen rettes til det aktuelle politikammer eller politidistrikt for videre behandling. Beslutning om å begjære offentlig påtale kan ikke påklages til regionalt nivå.

Slik påtale skal ikke begjæres i de mindre alvorlige unndragelsestilfellene. I vurderingen av om offentlig påtale skal begjæres eller om reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 er tilstrekkelig, gjelder følgende retningslinjer:

Rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå, sykehus eller institusjon og unnvikelse fra fremstilling fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal som hovedregel medføre offentlig påtale, selv om unndragelsen er av kort varighet og innsatte selv melder seg for fengselet eller politiet. Ved rømning fra sykehus eller institusjon kan det - dersom det foreligger særlig formildende omstendigheter – unnlates å begjære offentlig påtale, normalt under forutsetning av at domfelte tilbakeføres til fengsel av sikkerhetsmessige årsaker.

Unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig eller uteblivelse etter endt permisjon eller straffavbrudd fra fengsel uavhengig av kategori, skal kun møtes med offentlig påtale dersom unnvikelsen er av alvorlig karakter. I vurderingen skal det særlig legges vekt på fraværets lengde, om innsatte selv kommer tilbake til fengselet eller melder seg for politiet. Det skal også legges vekt på bakgrunnen for unnvikelsen.

Det skal ikke ilegges reaksjon på brudd i tillegg til begjæring om offentlig påtale, men domfelte kan overføres til mer restriktivt fengsel etter tilbakekomst, jf. straffegjennomføringsloven § 14.

Er det i forbindelse med selve unndragelsen eller under det ulovlige fraværet begått straffbare handlinger, skal disse forhold normalt anmeldes.

Når straffegjennomføringsloven § 40 siste ledd leses i sammenheng med § 52, kan det se ut som om også rømning fra varetekt er gjort straffbart. Det presiseres at § 52 på dette punkt må undergis en innskrenkende fortolkning, da det ikke har vært meningen å regulere dette spørsmålet gjennom henvisningen i § 52 til andre paragrafer i straffegjennomføringsloven. Rømning fra varetekt er ut fra dagens regelverk ikke straffbart.

3.44. Erstatning

Erstatningskrav rettet mot innsatte for skade forvoldt av vedkommende under opphold i fengsel m.m., følger de alminnelige erstatningsregler.

3.45. Løslatelse fra fengselsstraff

3.45.1. Forberedelse til løslatelse fra fengselsstraff

Straffegjennomføringsloven § 41. Forberedelse til løslatelse

Kriminalomsorgen skal i god tid forberede og bidra til at forholdene legges til rette for prøveløslatelse. Dette gjelder så langt mulig også overfor innsatte som gjennomfører kortere fengselsstraff. Det skal i nødvendig utstrekning tas kontakt med offentlige myndigheter, organisasjoner eller privatpersoner som kan yte bistand for å oppnå ordnede boligforhold, arbeid, opplæring eller andre tiltak som kan bidra til en lovlydig livsførsel etter løslatelse.

Forskriften § 3-40. Dekning av reiseutgifter ved løslatelse fra fengselsstraff

Utgiftene til billigste reisemåte til adresse i Norge, samt utgifter til nødvendig kost under reisen, dekkes av fengselet, hvis ikke særlige grunner tilsier at domfelte selv dekker utgiftene helt eller delvis.

Kriminalomsorgens oppgave. Formål

Leder av fengsel skal forberede den enkelte løslatelse i tilstrekkelig god tid, slik at forholdene legges best mulig til rette for at innsatte ved egeninnsats kan ha en kriminalitetsfri livsførsel etter løslatelsen.

Leder av fengsel skal i god tid før løslatelsen vurdere den enkelte innsattes behov for hjelp og veiledning i forbindelse med en forestående løslatelse. Særlig skal innsatte ved behov få hjelp til å skaffe seg egnet bolig, arbeid eller opplæringstilbud. Det skal ved behov utarbeides et konkret løslatelsesopplegg.

Forberedelsen skal skje i nært samarbeid med innsatte selv og friomsorgen. I tillegg til ordinær permisjon innenfor ordinær permisjonskvote, bør det ved behov vurderes å innvilge korttidspermisjon der formålet er å legge forholdene til rette for tiden etter løslatelsen.

Slik forberedelse av løslatelse kan unnlates overfor innsatte hvor det anses åpenbart unødvendig, eller der straffen er av så kort varighet at slikt arbeid ikke er praktisk mulig.

Samarbeid

Leder av fengsel skal ta nødvendig kontakt med offentlige myndigheter eller andre som kan yte egnet bistand for å nå formål og utføre oppgaver nevnt i punktet over. Som eksempel nevnes arbeidskontor, sosialkontor, offentlige rådgivningskontor, frivillige organisasjoner og privatpersoner.

Leder av fengsel skal i god tid før løslatelsen, i samarbeid med innsatte orientere sosialtjenesten i de tilfeller der det er behov for bistand til å finne et egnet midlertidig husvære, eventuelt en permanent bolig.

Det skal særlig fokuseres på innsatte under 18 år, og arbeides for best mulig kontakt med foresatte, barnevern og andre.

For øvrig vises det til eget rundskriv om kriminalomsorgens og sosialtjenestens ansvar for sosiale tjenester og økonomisk stønad til innsatte i fengsler, mv.

Klær og annet utstyr til bruk ved løslatelsen

Hvis innsatte har behov for det, skal han søkes utstyrt med nødvendige klær i forbindelse med løslatelsen. Anskaffelser skal skje for innsattes dagpenger eller egne midler. Dersom dagpenger/egne midler ikke er tilstrekkelig, skal det rettes henvendelse til vedkommende sosialkontor under henvisning til at sosialtjenesten har ansvar for å dekke nødvendige utgifter til klær og sko ved løslatelsen.

Dekning av reiseutgifter

Ved løslatelsen dekkes den løslattes reiseutgifter i henhold til bestemmelsen i forskriften § 3-40.

Denne bestemmelsen gjelder også i forhold til hjemreisekostnader til utlandet for innsatte som ikke skal utvises. Det innebærer at det er utgiftene til billigste reisemåte til det sted i Norge hvor utenlandsreisen begynner, som skal dekkes. Dette vil typisk være Gardermoen, Oslo S, Hjortneskaia, osv. For eksempel dekkes togreise fra Hamar til Oslo S, mens togreisen fra Oslo S til bestemmelsessted i utlandet må dekkes av den løslatte selv. Togbillett til grensestasjoner, som for eksempel Kornsjø, skal ikke dekkes.

3.45.2. Løslatelse fra fengselsstraff

Straffegjennomføringsloven § 42. Løslatelse fra fengselsstraff

Kriminalomsorgen kan løslate domfelte på prøve når vedkommende, medregnet mulig varetektsopphold, har gjennomført to tredjedeler av straffen og minst 60 dager. Dersom løslatelse på prøve medfører at den gjenstående straffetid blir mindre enn 14 dager, kan prøveløslatelse bare skje dersom tungtveiende grunner taler for det. Domfelte som er dømt i utlandet til fengsel i mer enn 21 år, og som er overført til gjennomføring av straffen i Norge, kan løslates på prøve etter å ha vært fengslet i minst 14 år.

Kriminalomsorgen kan beslutte at domfelte som ikke lenger er fengslet, men som fyller vilkårene for løslatelse på prøve etter første ledd, skal løslates på prøve uten ny innsettelse.

Dersom halvdelen av fengselsstraffen og minst 60 dager fengsel er gjennomført, medregnet varetektsopphold, kan kriminalomsorgen løslate domfelte på prøve dersom særlige grunner tilsier det.

Dersom særlige grunner taler for det, kan kriminalomsorgen løslate domfelte kort tid før løslatelse ellers skulle skje.

Kriminalomsorgen skal ikke beslutte prøveløslatelse hvis omstendighetene etter en totalvurdering gjør løslatelse utilrådelig. Kriminalomsorgen skal særlig legge vekt på domfeltes atferd under gjennomføring av straffen, og om det er grunn til å anta at domfelte vil begå nye straffbare handlinger i prøvetiden.

Kriminalomsorgen kan gjøre prøveløslatelsen betinget av at et utvisningsvedtak blir iverksatt.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for løslatelse, skal kriminalomsorgen varsle fornærmede eller etterlatte på forhånd. Varsel kan også gis dersom den løslatte endrer bosted i løpet av prøvetiden, og det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få kjennskap til endringen.

Varsel etter denne paragrafen skal også omfatte informasjon om vilkår som er satt med hjemmel i § 43 annet ledd bokstav d) og e), hvis disse vilkårene direkte gjelder fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte.

Prøvetiden utløper på det tidspunkt den idømte fengselsstraff ville vært gjennomført i sin helhet.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Forskriften § 3-41. Løslatelse fra fengselsstraff. Når vedtak skal foreligge. Utlendinger

Løslatelse på prøve kan bare finne sted dersom det etter en konkret vurdering anses tilrådelig.

Dersom domfelte nektes løslatelse på prøve, skal løslatelsesspørsmålet vurderes fortløpende, og senest innen 3 måneder etter at løslatelsen i medhold av straffegjennomføringsloven § 42 første ledd ellers kunne ha funnet sted. For domfelte som er dømt til fengselsstraff fra 5 til 12 år, skal vurderingen skje senest innen 6 måneder, og for domfelte som er dømt til fengselsstraff i mer enn 12 år, skal vurderingen skje senest innen ett år.

Dersom det etter ovennevnte frister fortsatt er grunnlag for å nekte domfelte løslatelse på prøve, skal spørsmålet vurderes fortløpende, senest innen henholdsvis nye 3 eller 6 måneder eller ett år fra forrige vedtak, jf. 2. ledd.

Et vedtak om prøveløslatelse kan gjøres betinget av at et utvisningsvedtak skal iverksettes samtidig med løslatelsen. Dersom fysisk transport ut av landet viser seg umulig å gjennomføre etter en prøveløslatelse med slik betingelse, kan lokalt nivå beslutte gjeninnsettelse inntil transport ut av landet kan iverksettes.

Tilbakekalling av fullbyrdelsesordre

Innsatte skal løslates straks dersom vedkommende myndighet kaller tilbake fullbyrdelsesordren og det ikke bestemmes at den innsatte skal overføres til varetektsfengsling.

Angripes en dom ved anke eller begjæring om gjenopptak, og retten ved kjennelse beslutter at fullbyrdelsen helt eller delvis skal utstå, jf. straffeprosessloven § 452, skal løslatelse skje i samsvar med dette.

Løslatelse før endt tid

Leder av fengsel skal av eget tiltak ta opp spørsmålet om å løslate innsatte før endt tid.

Tidspunktet for løslatelse skal avklares så tidlig som mulig og i god tid før løslatelsen skal skje. Innsatte skal på et tidlig tidspunkt informeres om at prøveløslatelse normalt ikke skal finne sted dersom atferden under straffegjennomføringen taler mot det.

Løslatelse på prøve – løslatelsestidspunktet

Dersom innsatte gjennomfører flere fengselsstraffer i sammenheng, regnes disse sammen ved beregning av tidspunkt for prøveløslatelse.

En innsatt som kun gjennomfører subsidiær frihetsstraff, skal straks løslates dersom resten av den ilagte bot betales. Ved avdragsvis betaling skal det ved

beregning av restbeløpet bare tas hensyn til antall hele døgn (24 timer) som innsatte har utholdt frihetsstraff. Har bøtlagte betalt en del av boten, skal frihetsstraffen nedsettes forholdsvis, men slik at del av ett døgn regnes som ett helt døgn. Tilbys boten betalt etter at gjennomføring av subsidiær frihetsstraff er påbegynt, avkortes boten forholdsvis, men bare slik at hele gjennomføringsdøgn tas i betraktning. Avgjørelser vedrørende avdragsvis betaling treffes av Statens innkrevingsentral, jf. påtaleinstruksen § 30-4.

For domfelte som gjennomfører subsidiær fengselsstraff etter dom på samfunnsstraff, gjelder prøveløslatelsesreglene når vilkårene for dette er til stede, se videre i retningslinjene.

Ved deldom kan det løslates på prøve for den ubetingede delen når vilkårene i straffegjennomføringsloven § 42 og forskriften § 3-41 er oppfylt for den ubetingede del.

Løslatelsen skal ikke effektueres dersom domfelte gjør seg skyldig i alvorlige brudd på bestemmelser i straffegjennomføringsloven eller forskriften, i løpet av gjenstående straffegjennomføringstid. Slikt forbehold skal fremgå av vedtaket.

Løslatelse på prøve etter straffegjennomføringsloven § 42, første ledd

Løslatelsen skal være en integrert del av straffegjennomføringen, og det skal i det enkelte tilfelle foretas en konkret, individuell vurdering av hvorvidt løslatelse på prøve bør innvilges, jf. nedenfor (Nektelse av prøveløslatelse - utilrådelighetsvurderingen).

Slik eventuell prøveløslatelse ved to tredjedels tid gjelder straffedommer på 74 dagers ubetinget fengsel eller mer. Domfelte med kortere straffer skal gjennomføre straffen fullt ut. Helt unntaksvis kan domfelte prøveløslates etter at 60 dager av straffen er gjennomført selv om gjenstående straffetid blir mindre enn 14 dager dersom tungtveiende grunner taler for det, som for eksempel hensyn til domfeltes familie eller aktuell helse-/rehabiliteringssituasjon.

Løslatelse på prøve etter straffegjennomføringsloven § 42, annet ledd

Bestemmelsen får anvendelse der domstolen fastsetter at fengselsstraffen anses utholdt ved forutgående varetekt. Leder av fengsel treffer et formelt løslatelsesvedtak slik at den domfelte kan undergis reglene for løslatelse på prøve.

Løslatelse på prøve etter straffegjennomføringsloven § 42, tredje ledd

Domfelte kan prøveløslates i perioden mellom halv og to tredjedels straffegjennomføringstid (framskutt løslatelse) dersom særlige grunner foreligger. Slik løslatelse skal være særlig begrunnet med sterke og tungtveiende, godt dokumenterte momenter. Det skal foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering i hver enkelt tilfelle.

Slik løslatelse skal ikke innvilges dersom det er grunn til å anta at domfelte vil begå nye straffbare handlinger i prøvetiden.

Det skal alltid vurderes om overføring til annet fengsel eller institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12 er tilstrekkelig, før framskutt løslatelse etter

halv tid innvilges. Det skal videre vurderes om for eksempel frigang, avbrudd eller utvidet permisjonskvote kan avhjelpe situasjonen, eller om innsatte kan gjennomføre straff i medhold av straffegjennomføringsloven § 16.

Sakens art, hensyn til fornærmede, hensyn til den alminnelige rettsoppfatning og hvor lang tid det er igjen til løslatelse ellers skal skje, skal tillegges vekt i totalvurderingen.

Øvrige relevante momenter i helhetsvurderingen, ikke uttømmende

a) Tung gjennomføring av helsemessige årsaker

Domfelte gjennomfører straff på en særlig tyngende måte av fysiske eller psykiske helsemessige årsaker og fortsatt gjennomføring vil kunne påføre ham ytterligere helseskader, slik at det av denne grunn er urimelig at gjennomføringen fortsetter, og det ikke er noe som tyder på at helsen vil bli vesentlig bedret i overskuelig fremtid.

b) Hensynet til domfeltes nærstående

Straffegjennomføringen får særlig alvorlige skadevirkninger for domfeltes nærstående, for eksempel av helsemessig-, sosial-, eller omsorgsart, og det er sannsynliggjort at problemene ikke kan avhjelpes på annen egnet måte. Det skal særlig tas hensyn til domfeltes barn. Tilsvarende gjelder når fortsatt straffegjennomføring vil føre til betydelige og ekstraordinære økonomiske skadevirkninger, og de skadelidende ikke får offentlig støtte eller kompensasjon for tapet. Det må foreligge problemer som skiller seg vesentlig fra de problemer som andre domfelte og deres familier har, og som er en påregnelig følge av straffegjennomføring.

c) Skolegang. Arbeid

Tilbud om skolegang eller arbeid kan helt unntaksvis tillegges vekt i særlige tilfelle der skolegang eller arbeid antas å være særlig viktig for domfeltes rehabilitering. Det forutsettes at tilsvarende skolegang eller arbeid ikke kan gjennomføres i fengselet, og at domfelte er motivert.

d) Andre særlige forhold

Spesielle forhold som tilbud om bolig, sosial oppfølging, behandling og annet som må benyttes på et tidspunkt tidligere enn løslatelse ellers skal skje og som antas å ha stor innvirkning på domfeltes rehabilitering.

Løslatelse etter straffegjennomføringsloven § 42, fjerde ledd

Bestemmelsen gjelder også korte straffedommer som ikke medfører prøveløslatelse, men løslatelse etter denne bestemmelsen bør normalt ikke finne sted når domfelte gjennomfører straff av meget kort varighet. Bestemmelsen gjelder og for domfelte som gjennomfører subsidiær fengselsstraff etter dom på samfunnsstraff, men ikke domfelte/bøtlagte som gjennomfører subsidiær frihetsstraff.

Begrepet ”kort tid” skal vurderes i forhold til straffetidens lengde. På dommer inntil 6 måneders fengsel kan det i utgangspunktet løslates inntil 3 dager før løslatelse ellers skulle skje. I særlige tilfeller og ved lengre dommer kan det i

utgangspunktet løslates inntil syv dager før løslatelse ellers skulle skje. Det kan uansett ikke løslates etter denne bestemmelsen når det gjenstår mer enn 3 uker til løslatelse ellers skulle skje.

Slik framskutt løslatelse skal kun finne sted innenfor en snever ramme i tilfeller der særlig viktige individuelle forhold som for eksempel hensyn til arbeid, utdanning, familie eller boligforhold tilsier det.

Tilsvarende gjelder når løslatelsen ellers skal skje på en helligdag - herunder søndag - eller offentlig fridag.

Framskutt løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42, fjerde ledd kan unntaksvis benyttes som tiltak for å overholde "24 timers regelen", jf. forskriften § 4-1 og retningslinjene punkt 4.2.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning kan bestemme at framskutt løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42, fjerde ledd unntaksvis skal benyttes som tiltak mot eventuell straffegjennomføringskø.

Nektelse av prøveløslatelse - utilrådelighetsvurderingen

Jf. straffegjennomføringsloven § 42, femte ledd og forskriften § 3-41.

Selv om vilkårene for prøveløslatelse ellers er oppfylt, skal domfelte ikke prøveløslates hvis omstendighetene i saken gjør prøveløslatelse utilrådelig.

Det skal i det enkelte tilfelle foretas en konkret, individuell helhetsvurdering av hvorvidt løslatelsen totalt sett fremstår som tilrådelig og derfor kan innvilges. Jo flere av punktene under som delvis er oppfylt, jo større grunn er det til å nekte prøveløslatelse. Dersom domfelte faller inn under kun ett av punktene, må alle vilkårene i punktet være oppfylt før prøveløslatelse kan nektes. Det bør vurderes å innhente informasjon fra politi, påtalemyndighet eller andre etater dersom det anses hensiktsmessig og taushetsplikt ikke er til hinder for det.

Det vises for øvrig til punkt 1.8 ovenfor.

Retningslinjer for skjønnsutøvelsen, ikke uttømmende

a) Prøveløslatelse skal ikke finne sted dersom domfeltes atferd under gjennomføringen av straffen taler mot det

Domfelte må ha begått dokumenterte, gjentatte eller alvorlige disiplinærbrudd i tiden fram til løslatelse ellers skulle ha skjedd. Forhold begått tidlig under straffegjennomføringen tillegges mindre vekt. Prøveløslatelse skal ikke nektes som alternativ til reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40 på enkeltstående disiplinærbrudd. Enkeltstående brudd kan alene bare føre til at prøveløslatelse nektes dersom disiplinærbruddet er særlig grovt og er begått kort tid før løslatelse ellers skulle skje.

Disiplinærbrudd begått under permisjon eller annet midlertidig fravær fra fengselet, institusjon eller sykehus skal inngå i vurderingen.

b) Dersom det er grunn til anta at domfelte vil begå nye straffbare handlinger i prøvetiden, skal prøveløslatelse ikke finne sted
 Punktet gjelder særlig såkalte ”gjengangere”.

Dersom det er betydelig fare for fortsatt kriminalitet kort tid etter løslatelse, skal prøveløslatelse ved to tredjedels tid ikke finne sted.

I vurderingen ellers er det sentrale punktet hvorvidt prøveløslatelse totalt sett fremstår som tilrådelig. Det skal vurderes om domfelte har en forhistorie og/eller atferd som tilsier at det er en reell fare for at det snart begås ny kriminalitet.

Det skal legges særlig vekt på om domfelte har mange forutgående domfellelser. Det skal ses hen til antall tidligere dommer, hvor langt tilbake i tid de tidligere straffbare forhold ligger og hvor lang tid det har gått mellom handlingene. En domfelt som gjennomfører færre enn sin tredje dom regnes ikke som gjenganger, unntatt hvis han er dømt for mange forhold i samme dom.

Særskilt vekt tillegges nye straffbare forhold begått i prøvetiden etter tidligere dommer, men også straffbare forhold begått kort tid etter dommer som er gjennomført til endt tid, tillegges vekt. Det skal særlig ses hen til om domfelte har begått straffbare forhold i prøvetiden ved flere enn 2 tidligere prøveløslatelser, hvis forholdene ligger mindre enn 2 år tilbake i tid regnet fra 2/3 gjennomføringstid. Videre skal det ses hen til om domfelte gjentatte ganger har brutt vilkår i prøvetiden ved flere enn 2 tidligere prøveløslatelser.

I vurderingen inngår domfeltes atferd under straffegjennomføringen, og om han har vist særlig vilje og evne til å endre sin livsførsel. I den forbindelse kan det legges vekt på om domfelte har deltatt i ulike behandlings- eller påvirkningsprogram og/eller andre tiltak.

c) Anmeldelse, tiltalebeslutning eller begjæring om tilståelsesdom
 Prøveløslatelse ved 2/3 gjennomføringstid kan nektes dersom domfelte er anmeldt for en eller flere handlinger som har resultert i en ny tiltalebeslutning eller begjæring om tilståelsesdom fra påtalemyndigheten, og som etter loven har en høyere strafferamme enn 1 års fengsel. Anmeldelsen bør normalt ikke referere seg til forhold som ligger lenger tilbake i tid enn 2 år regnet fra tidspunktet for når domfelte har utholdt 2/3 av straffetiden.

d) Unnlatt å møte til straffegjennomføring til angitt tid
 Dersom domfelte etter mottatt innkalling ikke møter til straffegjennomføring til angitt tid, kan prøveløslatelse nektes dersom det går klart frem av innkallingen at unnlatt oppmøte kan medføre at prøveløslatelse ved 2/3 tid nektes. Dette gjelder særlig når domfelte må pågripes og bringes til fengselet av politiet. Domfelte som møter selv inntil 1 uke for sent, omfattes ikke av dette punktet. Det må i denne sammenhengen vurderes om det er hensiktsmessig å anmelde domfelte for brudd på straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd. I så fall skal domfelte løslates etter 2/3 tid, med mindre det foreligger andre grunner til å nekte prøveløslatelse.

e) Domfelte motsetter seg prøveløslatelse

Motsetter domfelte seg uttrykkelig å bli løslatt på prøve, skal det vurderes om standpunktet har en akseptabel grunn, som for eksempel velbegrunnet frykt for å begå ny kriminalitet i påvente av at vilkår ved prøveløslatelse iverksettes eller at arbeid- eller skoleopplegg, bolig- eller behandlingsopplegg etableres. I denne vurderingen bør domfeltes kriminelle løpebane være et viktig moment. Videre må det være klart at prøveløslatelsen vil finne sted innen rimelig tid sett hen til gjenstående straffegjennomføringstid.

Endelig vedtak om utvisning regnes ikke som akseptabel grunn til å motsette seg prøveløslatelse.

Rimelighetsvurdering

Selv om vilkårene i punktene over er oppfylt, kan domfelte løslates på prøve dersom det foreligger særlige forhold som gjøre det sterkt urimelig ikke å løslate ham eller hvor domfeltes løslatelsessituasjon etter en totalvurdering allikevel fremstår som tilrådelig.

I vurderingen kan det legges vekt på momentene over som kan begrunne løslatelse ved halv gjennomføringstid, jf. straffegjennomføringsloven § 42, tredje ledd, samt om domfelte skal stå under særlig oppfølging av friomsorgen.

Når vedtak skal foreligge. Fortløpende vurdering

Vedtak i sak om prøveløslatelse skal av hensyn til forutberegnelighet og reell klageadgang foreligge i god tid før domfelte oppnår 2/3 tid, slik at en eventuell klage kan bli behandlet i rimelig tid før 2/3 av straffen er gjennomført.

Dersom det foreligger anmeldelse for nye forhold, skal politiet kontaktes. Politiet skal informeres om det nøyaktige løslatelsestidspunktet. Vedtak om løslatelse skal utformes med forbehold, slik at domfelte gis et forhåndsvarsel om eventuelle forhold som kan få konsekvenser for tidspunktet for løslatelse på prøve.

Det skal fremgå av vedtaket om nektet prøveløslatelse når den fornyede vurderingen vil finne sted. Se forskriften § 3-41.

I den fornyede vurderingen skal det legges stor vekt på domfeltes vilje og evne til å endre atferd i fengselet i tiden etter vedtaket om nektet prøveløslatelse ved 2/3 tid. I denne perioden har kriminalomsorgen et særlig ansvar for den aktuelle domfelte, og det skal i samarbeid med domfelte arbeides for å etablere en best mulig løslatelsessituasjon. I den fornyede vurderingen skal det legges stor vekt på om den totale løslatelsessituasjon er bedre enn på innsettelsestidspunktet og dermed bidrar til å gjøre løslatelse tilrådelig.

Det skal også legges vekt på påtalemyndighetens og domstolens forventede fremdrift i henhold til eventuelle anmeldte forhold.

Straffegjennomføring utover tidspunktet for løslatelse på prøve i medhold av straffegjennomføringsloven § 42, første ledd, skal påføres domfeltes gjennomføringsattest.

Utvisningsvedtak

Jf. straffegjennomføringsloven § 42, sjette ledd og forskriften § 3-41, fjerde ledd.

Dersom det foreligger en endelig beslutning om at domfelte skal utvises fra Norge, skal et vedtak om prøveløslatelse normalt være betinget av at utvisningsvedtaket iverksettes som forutsatt samtidig med løslatelsen. Dette av hensyn til en effektiv iverksettelse av utvisningsvedtaket. Det skal fremgå av vedtaket at dersom det viser seg umulig å få gjennomført fysisk transport ut av landet etter en prøveløslatelse med slik betingelse, kan det vedtaksorganet som fattet vedtak om prøveløslatelse beslutte gjeninnsettelse inntil transporten kan iverksettes.

Foreligger det en endelig beslutning om utvisning, skal leder av fengsel kontakte det politidistriktet som har hatt utvisningssaken i god tid før løslatelse ellers skal skje, slik at transporten ut av landet kan iverksettes på det tidspunkt løslatelsen skal finne sted i henhold til løslatelsesvedtaket eller så raskt som mulig deretter.

Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte

Jf. straffegjennomføringsloven § 42, sjuende ledd, jf. § 7 bokstav i).

Varsel erstatter ikke den sikkerhetsmessige vurderingen som skal foretas. Formålet er å gi fornærmede eller dennes etterlatte informasjon om at domfelte kan påtreffes.

Det skal foretas en konkret skjønsmessig vurdering i det enkelte tilfelle. Varsel skal gis når det anses å være av stor betydning for fornærmede eller dennes etterlatte.

I vurderingen vektlegges det straffbare forholdets art, særlig om det gjelder fornærmede i voldsforbrytelser, sedelighetsforbrytelser eller trusler. Videre skal det ses hen til fornærmedes/etterlattes og domfeltes adresse etter løslatelsen, særlig med tanke på geografisk avstand dem i mellom. Uttalelse fra fornærmede eller etterlatte skal ikke innhentes.

I god tid før løslatelsen i en sak der det kan være aktuelt å gi informasjon til fornærmede eller dennes etterlatte, skal tilsatte kontakte politiet for å innhente informasjon til hjelp i vurderingen av om det er av stor betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få et slikt varsel.

Varslet skal gis i tilstrekkelig god tid, slik at fornærmede eller dennes etterlatte kan innrette seg etter det. Varsel gis av vedtaksorganet. Ved behov - særlig i tilfeller der fornærmede eller dennes etterlatte ikke har kjent adresse for kriminalomsorgen - kan politiet anmodes om å besørge varselet på vegne av kriminalomsorgen.

Varsel til andre enn fornærmede eller dennes etterlatte kan ikke gis. Slikt varsel gis eventuelt ved behov av politiet. Det vises ellers til egne bestemmelser om taushetsplikt.

Domfelte skal informeres om at varsel er gitt.

Prøvetidens utløp

Jf. straffegjennomføringsloven § 42, åttende ledd.

Prøvetiden løper til endt straffetid. Den idømte straff i domsslutningen legges til grunn med fradrag for utholdt varetekt. Domfelte som løslates ved endt straffetid har gjennomført straffen i sin helhet og prøvetid kan ikke fastsettes.

Nærmere om iverksettelse av løslatelsen

Se punkt 3.45.3. – de to siste avsnitt: *Avgjørelsesmyndighet. Nærmere om gjennomføring av perioden med møteplikt/vilkår og Løslatelsesskjema. Påtegning i rettsboken. Retur av straffesaksdokumenter.*

3.45.3. Fastsettelse og endring av vilkår ved prøveløslatelse fra fengselsstraff

Straffegjennomføringsloven § 43. Fastsettelse og endring av vilkår ved prøveløslatelse fra fengselsstraff

Det er en forutsetning for prøveløslatelse at prøveløslatte ikke begår ny straffbar handling i prøvetiden.

Dersom det fremstår som nødvendig for å gjennomføre prøveløslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte, skal kriminalomsorgen sette som vilkår at prøveløslatte i en tidsavgrenset periode skal møte for kriminalomsorgen i upåvirket tilstand. Dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring, skal kriminalomsorgen i perioden med møteplikt fastsette at prøveløslatte skal

- a) overholde bestemmelser om bosted,
- b) møte i upåvirket tilstand hos offentlig myndighet, person eller organisasjon etter kriminalomsorgens anvisning,
- c) overholde bestemmelser om behandling,
- d) overholde bestemmelser om oppholdssted, arbeid eller opplæring, eller
- e) unnlate å ha samkvem med bestemte personer.

Dersom det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen, kan fastsatte vilkår i perioden med møteplikt oppheves, endres eller kriminalomsorgen kan fastsette nye vilkår som nevnt i annet ledd. Ved mistanke om brudd på vilkår fastsatt med hjemmel i § 43 kan tiltak etter § 56 iverksettes.

Kriminalomsorgen kan forlenge perioden med møteplikt innen prøvetidens utløp på samme vilkår som nevnt i tredje ledd.

Forskriften § 3-42. Møteplikt i prøvetiden

Leder av fengsel skal i samarbeid med friomsorgen fastsette dato for første oppmøte og oppmøtehyppighet før tidspunktet for løslatelse. Perioden med møteplikt løper fra tidspunktet for første møte hos friomsorgen. Domfelte skal møte presis.

Lengden på perioden med møteplikt skal normalt være 3 måneder. Ved lengre dommer der det fremstår som nødvendig for å motvirke ny kriminalitet,

kan perioden med møteplikt fastsettes for inntil 1 år. Ved kortere dommer kan perioden med møteplikt fastsettes for en kortere periode, men ikke under 1 måned.

I tillegg til en egen saksbehandler i friomsorgen, kan det benyttes annen kontaktperson oppnevnt av friomsorgen.

Det skal utarbeides en gjennomføringsplan mellom friomsorgen og domfelte om det nærmere innholdet i perioden med møteplikt. Planen kan endres dersom det er nødvendig på grunn av nye opplysninger eller endret livssituasjon.

Domfelte skal på forhånd få adgang til å uttale seg om perioden med møteplikt for kriminalomsorgen og om eventuelle øvrige vilkår.

Domfelte skal selv dekke reiseutgifter i forbindelse med oppmøteplikten. Kriminalomsorgen skal dekke utgiftene dersom domfelte ikke selv har midler.

Forskriften § 3-43. Forlengelse av perioden med møteplikt. Opphør

Perioden med møteplikt kan forlenges med inntil 3 måneder. Regionalt nivå kan fastsette ytterligere forlengelse, men ikke utover 1 år. Perioden kan ikke forlenges ut over prøvetidens utløp.

Møtepliktperioden opphører når

- a) den fastsatte perioden utløper, herunder etter forlengelse
- b) friomsorgen bestemmer det
- c) det avsies dom eller kjennelse som følge av brudd på prøveløslatelsesvilkår, og den nye dommen utelukker møteplikt
- d) oppdraget overføres annet land

Forskriften § 3-44. Kontroll av prøveløslatte

Friomsorgen skal påse at fastsatte vilkår overholdes og kan pålegge domfelte å gi opplysninger som kan sikre denne kontroll.

Prøveløslatelse er en del av straffen og prøvetiden skal følgelig være en integrert del av straffegjennomføringen, jf. straffegjennomføringsloven § 10, bokstav e).

De vilkår som fastsettes skal fremgå av løslatelsesskjemaet som domfelte skal gjøres kjent med og underskrive på før løslatelse skjer.

Det skal foretas en individuell vurdering for hver enkelt domfelt av lengden på en eventuell periode med møteplikt og eventuelle vilkår etter straffegjennomføringsloven § 43, annet ledd.

a) Hovedvilkår

Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43, første ledd.

Ved løslatelse på prøve skal det alltid settes vilkår om at det ikke begås nye straffbare handlinger i hele prøvetiden.

b) Møteplikt for kriminalomsorgen

Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43, annet ledd, første punktum.

Hovedformålet med perioden med møteplikt er å hindre tilbakefall ved å fremme domfeltes evne til å motvirke et kriminelt handlingsmønster gjennom kontrolltiltak.

Vilkår om fremmøteplikt for kriminalomsorgen etter straffegjennomføringsloven § 43, annet ledd skal fastsettes når det anses nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøvetiden. Domfeltes behov for oppfølging og støtte som ikke relaterer seg direkte til fare for ny kriminalitet, er ikke tilstrekkelig for å pålegge vilkåret.

I vurderingen vektlegges særlig om det er en reell fare for at domfelte vil begå straffbare handlinger i prøvetiden, eller det er fare for at domfelte vil unndra seg gjennomføringen/perioden med møteplikt. Det skal blant annet ses hen til den aktuelle dommen, domfeltes forhistorie og atferd i fengselet og legges vekt på om han har mange forutgående domfellelser, såkalt "gjengangerkriminalitet", jf. retningslinjene punkt 3.45.2, samt hvor langt tilbake i tid de tidligere straffbare forhold ligger og hvor lang tid det har gått mellom handlingene. Særsilt vekt tillegges nye straffbare forhold eller vilkårsbrudd begått i prøvetiden etter tidligere dommer, men også straffbare forhold begått kort tid etter dommer som er gjennomført til endt tid, tillegges vekt. Videre vektlegges om domfelte har vist tilstrekkelig vilje eller evne til å endre sin livsførsel.

Straffavbrudd i periode med møteplikt er regulert i punkt 3.38.

c) Særlige vilkår i perioden med møteplikt for kriminalomsorgen

Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43, annet ledd, annet punktum.

Særlige vilkår ellers i perioden med møteplikt skal fastsettes når det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen, særlig for å motvirke at det begås straffbare handlinger i prøvetiden eller i tilfeller der det er fare for at domfelte vil unndra seg gjennomføringen, jf. vurderingsmomentene under bokstav b over. Det bør videre ses hen til domfeltes ressurser, eventuelle rusproblemer, miljøtilhørighet, særlige personlighetstrekk, bosted, jobbmuligheter, behandlingsbehov, kriminalomsorgens tidligere kjennskap til domfelte, og opplysninger fra domfelte selv, m.m. Der det foreligger personundersøkelse eller rettspsykiatrisk vurdering skal disse vektlegges. Domfeltes behov for oppfølging og støtte som ikke relaterer seg direkte til fare for ny kriminalitet er ikke tilstrekkelig for å pålegge vilkår.

Det skal foretas en konkret vurdering med fastsetting av ett eller flere vilkår som etter en totalvurdering fremstår som hensiktsmessige - herunder kontrollerbare og gjennomførbare - og nødvendige for å hindre at det begås nye, straffbare handlinger.

Det bør ved behov undersøkes om domfelte ved dom er forbudt å oppholde seg i bestemte områder, jf. straffeloven § 33, eller om domfelte er ilagt besøksforbud eller oppholdsforbud av påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 222a og 222b.

Til de enkelte vilkår

- a) domfelte skal gjøres spesielt oppmerksom på at bosted ikke kan endres uten forhåndssamtykke av leder av friomsorgskontor. Med bosted menes fast boligadresse

- b) domfelte skal gjøres spesielt oppmerksom på at med upåvirket tilstand menes uten påvirkning av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler som ikke er lovlig foreskrevet
- c) vilkår om å overholde bestemmelser om behandling innebærer at behandlingen skal påbegynnes og gjennomføres. Vilkåret settes i tilfeller der aktuell behandling antas å bidra til å redusere faren for nye straffbare handlinger. Vilkåret settes ikke dersom domfelte antas å mangle motivasjon eller evne til å overholde bestemmelsene om behandling. Vilkåret settes kun i tilfelle der det er dokumentert faglig grunnlag for å starte eller opprettholde behandlingen
- d) med oppholdssted menes land, fylke, kommune, by og tettsted. Det skal innskjerpes for domfelte at han ikke kan oppholde seg utenfor det aktuelle området. Det kan settes vilkår om at domfelte forbyr å oppholde seg på et bestemt sted
- e) bruk av vilkåret innebærer at alle former for samkvem - herunder telefonsamtaler - med en navngitt person forbyr. Vilkåret bør brukes med varsomhet og bør fortrinnsvis begrenses til tilfeller der domfelte er dømt for alvorlige voldshandlinger, alvorlige trusler, samt sedelighetsforbrytelser.

Opphevelse, endring eller fastsettelse av nye vilkår

Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43, tredje ledd.

Opphevelse er særlig aktuelt når prøveløslatte har vist en særlig positiv utvikling og vilkår ikke lenger anses nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen. Endring eller fastsettelse av nye vilkår er særlig aktuelt der det fremstår som nødvendig for å hindre at prøveløslatte begår straffbare handlinger i prøvetiden, eller det er fare for at han vil unndra seg gjennomføringen/perioden med møteplikt.

Slik opphevelse, endring eller fastsettelse av nye vilkår skal som hovedregel begrenses til tilfeller der et eller flere fastsatte vilkår i ettertid viser seg å være u hensiktsmessig eller ikke lar seg gjennomføre på grunn av senere inntrufne omstendigheter eller omstendigheter som ikke var kjent på tidspunktet for vilkårsfastsettelsen. Slike endringer kan også foretas i tilfelle der prøveløslatte er inne i en uheldig utvikling.

I tilfeller der prøveløslatte har brutt vilkår, gjelder straffegjennomføringsloven § 44, jf. forskriften § 3-45.

Leder av friomsorgskontor fatter vedtak etter denne bestemmelsen.

Forlengelse av perioden med møteplikt

Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43, fjerde ledd, jf. forskriften § 3-43.

Forlengelse av perioden med møteplikt er særlig aktuelt der det fremstår som nødvendig for å hindre at prøveløslatte begår straffbare handlinger i prøvetiden, eller det er fare for at han vil unndra seg gjennomføringen/perioden med møteplikt. Det kreves holdepunkter for å anta at ny kriminalitet er særlig nærliggende slik at prøveløslatte av den grunn trenger særlig oppfølging og

kontroll. Prøveløslattes behov for oppfølging og støtte som ikke relaterer seg direkte til fare for ny kriminalitet, skal ikke føre til forlengelse av møtepliktperioden.

Leder av friomsorgskontor fatter vedtak etter denne bestemmelsen.

Ansvarlig for gjennomføring av perioden med møteplikt

Saksbehandler i friomsorgen står for gjennomføringen av møtepliktperioden og skal påse at vilkårene for prøveløslatelsen overholdes. Eventuell annen kontaktperson oppnevnt av friomsorgen, skal veiledes av friomsorgen (heretter ”oppnevnt kontaktperson”).

Enhver som anses egnet, kan oppnevnes som kontaktperson. Det skal innhentes vandelsattest før oppnevningen. Domfelte bør gis anledning til å uttale seg før oppnevningen. Oppnevnt kontaktperson er underordnet friomsorgen, og skal rette seg etter den veiledning og de direktiver som gis. Vedkommende skal holde jevnlig kontakt med prøveløslatte, orientere friomsorgen om prøveløslattes utvikling og drøfte faglige og praktiske spørsmål, samt sende regelmessige rapporter til friomsorgen.

En oppnevnt kontaktperson skal gjøre seg kjent med fastsatte vilkår og følgene av ny kriminalitet eller brudd på fastsatte vilkår.

Oppnevnt kontaktperson har taushetsplikt om prøveløslattes personlige forhold, jf. forvaltningsloven §§ 13 flg. og straffegjennomføringsloven § 7. Oppnevnt kontaktperson skal ikke oppbevare sakens dokumenter hos seg. Som hovedregel gjelder det alt øvrig skriftlig materiale med personopplysninger. Rapporter og lignende returneres friomsorgen fortløpende. Dersom skriftlig materiale i saken unntaksvis av nødvendige grunner oppbevares av oppnevnt kontaktperson under straffegjennomføringen, skal det oppbevares på en slik måte at uvedkommende ikke får tilgang til det og slik at dokumentet ikke kommer på avveie. Dokumentet skal innleveres til friomsorgen ved avslutning av perioden med møteplikt. Oppnevnt kontaktperson skal underskrive løfte om taushetsplikt ved tiltredelse eller overtakelse av oppdraget.

Oppnevnt kontaktperson mottar godtgjøring og refusjon etter regulativ fastsatt av Justisdepartementet.

Gjennomføringsplan

Friomsorgen skal utarbeide en gjennomføringsplan i samarbeid med prøveløslatte og eventuell oppnevnt kontaktperson.

Gjennomføringsplanen skal omfatte samtlige fastsatte vilkår for prøveløslatelse, jf. straffegjennomføringsloven § 43, første og annet ledd, og skissere innholdet i perioden med møteplikt, herunder møtehyppighet.

Det skal fremgå at prøveløslatte gjennomfører straff, og at brudd på prøveløslatelsesvilkår kan medføre innskjerpingssamtale, nye vilkår eller gjeninnsettelse i fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 44, og at ved ny straffbar handling begått i prøvetiden gjelder reglene i

straffegjennomføringsloven § 45, jf. straffeloven § 28 b om hel eller delvis fullbyrding av gjenstående fengselsstraff.

Innhold i perioden med møteplikt. Kontroll

Prøveløslatte skal normalt møte for friomsorgen på hjemstedet. Hvis den prøveløslatte ikke kan møte til avtalt tid på grunn av sykdom, kreves dette dokumentert ved legeerklæring. Legen skal uttale seg om domfeltes mulighet til å gjennomføre de tiltak straffen består av, og som det er aktuelt å gjennomføre på sykdomstidspunktet. Det forutsettes at domfelte snarest mulig gir beskjed om sitt fravær. Fristen for fremleggelse av legeerklæring er senest tre dager etter det manglende oppmøtet. Etter dette tidspunkt skal brudd på gjennomføringen anses å foreligge. Kriminalomsorgen kan når spesielle omstendigheter tilsier det forlenge fristen for fremleggelse av legeerklæring.

Ved behov - for eksempel ved lang avstand til nærmeste friomsorgskontor - kan prøveløslatte møte for oppnevnt kontaktperson nær hjemstedet. Han skal møte i upåvirket tilstand, dvs. uten påvirkning av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler som ikke er lovlig foreskrevet.

Friomsorgen og/eller eventuell oppnevnt kontaktperson skal ha et nært samarbeid med prøveløslatte, og ha slik kontrollmøtehyppighet som anses nødvendig for å gjennomføre prøveløslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte, slik at nye straffbare handlinger motvirkes.

Kontrolloppmøtene skal normalt bestå av en kort samtale i kontrolløyemed. Friomsorgen skal på denne måten få kunnskap om prøveløslattes livssituasjon, om innholdet i gjennomføringsplanen overholdes og om prøveløslatte forholder seg som skissert i framtidsplanen. Ved behov bør friomsorgen formidle kontakt med andre etater i henhold til behov som fremkommer av framtidsplanen. Det vises til egne retningslinjer om framtidsplan.

Eventuell oppnevnt kontaktperson skal stå i nær kontakt med friomsorgen, og gi kvartalsvis melding om gjennomføringen av møtepliktperioden. Slik melding kan erstattes av et møte mellom prøveløslatte, oppnevnt kontaktperson og friomsorgen. Referat fra møtet skal i så fall nedtegnes skriftlig.

Eventuell oppnevnt kontaktperson skal ta alle uregelmessigheter opp med friomsorgen, som for eksempel brudd på vilkår eller ved mistanke om at det er eller vil bli begått ny straffbar handling. Leder av friomsorgskontor avgjør hvordan saken videre skal behandles, jf. straffegjennomføringsloven § 44 og retningslinjene punkt 3.45.4.

Avgjørelsesmyndighet. Nærmere om gjennomføring av perioden med møteplikt/vilkår

Leder av fengsel treffer avgjørelse om periode med møteplikt og øvrige vilkår og gir vedkommende friomsorgskontor melding om at perioden med møteplikt skal iverksettes.

Friomsorgen skal kontaktes for samarbeid angående vurdering av spørsmålet om perioden med møteplikt og om periodens lengde.

Friomsorgen skal også kontaktes for samarbeid angående vurdering av om øvrige vilkår skal fastsettes, og i tilfelle hvilke.

Perioden med møteplikt og øvrige vilkår gjennomføres i regi av friomsorgen i det fylket prøveløslatte skal oppholde seg. Vedkommende kontor har det faglige og administrative ansvaret for perioden med møteplikt. Dersom prøveløslatte endrer oppholdssted i landet, skal oppdraget overføres til friomsorgskontoret på vedkommendes nye oppholdssted, og iverksettes som bestemt for nye oppdrag. Hvis prøveløslatte gis adgang til å ta opphold i annet nordisk land, gjelder lov om fullbyrding av nordiske dommer på straff av 15.11.63, jf. forskrift om fullbyrding av nordiske dommer på straff mv.

Friomsorgen skal i god tid før prøveløslatelsen anmodes om å avgjøre hvilken saksbehandler som skal ha ansvar for prøveløslatte og eventuelt oppnevne annen kontaktperson i tillegg ("oppnevnt kontaktperson", se over). Leder av fengsel kan etter samråd med domfelte gi forslag til slik oppnevnt kontaktperson. Saksbehandler i friomsorgen og eventuelt oppnevnt kontaktperson bør ved behov besøke domfelte i fengselet før løslatelsen. Fengselet skal gi friomsorgen nødvendige opplysninger om domfelte og hans forhold ved utlån av saksdokumenter, fullbyrdesjournal eller på annen egnet måte.

Løslatelsesskjema. Påtegning i rettsboken. Retur av straffesaksdokumenter
Ved prøveløslatelsen skal domfelte overleveres et løslatelsesskjema i utfylt stand. Vilkår, forutsetninger og de øvrige aktuelle bestemmelser, skal fremgå av skjemaet, gjennomgå med domfelte og innskjerpes for ham. Domfelte skal gjøres kjent med følgene av brudd. Domfelte skal underskrive skjemaet, slik at han bekrefter at han er blitt gjort kjent med vilkårene og de aktuelle bestemmelsene. Friomsorgen, eventuell oppnevnt kontaktpersonen, og politiet skal på forhånd motta et eksemplar av meldingen.

Løslates domfelte ved endt tid eller uten vilkår, fører leder av fengsel påtegning om gjennomføringen, med opplysning om gjennomføringens begynnelse og avslutning, i rettsboken, forelegget eller på vedkommende dokument som inneholder fullbyrdesordre fra påtalemyndigheten. Kopi av påtegningen sendes domfelte. Saksdokumentene returneres politiet.

Dersom domfelte prøveløslates med vilkår om møteplikt for friomsorgen, skal saksdokumentene sendes fra fengselet til vedkommende friomsorgskontor. Påtegningene nevnt over gjøres av leder av friomsorgskontor, og kopi sendes til fengselet og til domfelte. Friomsorgen returnerer saksdokumentene til politiet.

Praktiske rutiner i forbindelse med løslatelsen

Ved løslatelsen skal domfelte få utlevert sine private klær og eiendeler mot kvittering. Eventuelle beslag som ikke er sendt politiet, skal utleveres. Domfelte skal pålegges å reise til det sted hvor han skal ta opphold, dersom det er satt vilkår om det. Fengselet skal på forhånd ha sørget for at det er kjøpt billett for reisen til oppholdsstedet, unntatt hvis det dreier seg om helt korte avstander.

En domfelt som på løslatelsestidspunktet er anbrakt utenfor fengselet - for eksempel i medhold av straffegjennomføringsloven § 12 - besluttes løslatt uten å

føres tilbake til fengselet. Ved behov skal fengselet medvirke til at domfelte får hensiktsmessig bopel og arbeid.

Meldinger om domfelte

Bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.7. om meldinger til Kriminalpolitisen gjelder tilsvarende så langt de passer.

3.45.4. Brudd på prøveløslatelsesvilkår i perioden med møteplikt for kriminalomsorgen

Straffegjennomføringsloven § 44. Brudd på prøveløslatelsesvilkår i perioden med møteplikt for kriminalomsorgen

Hvis prøveløslatte forsettlig eller uaktsomt bryter vilkår fastsatt etter § 43 annet ledd, kan kriminalomsorgen pålegge den prøveløslatte å møte til samtale for å få innskjerpet vilkårene. Under samtalen skal den prøveløslatte gjøres kjent med følgene av gjentatt vilkårsbrudd. Dersom det fremstår som nødvendig for å motvirke nye brudd, skal kriminalomsorgen fastsette vilkår etter § 43 annet ledd eller nye vilkår om at den prøveløslatte skal

- a) unnlate å bruke rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, eller
- b) overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller kriminalomsorgen i tillegg til møteplikten etter § 43 annet ledd.

Hvis den prøveløslatte etter at kriminalomsorgen har holdt innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår etter første ledd, på nytt bryter vilkår, kan regionalt nivå bringe saken inn for tingretten med begjæring om gjeninnsettelse i fengsel for hel eller delvis fullbyrding av reststraffen. Bestemmelsene om omgjøring av dom på samfunnsstraff etter straffeloven § 28 b første ledd bokstav a gis tilsvarende anvendelse på saker om gjeninnsettelse for fullbyrdelse av reststraff etter prøveløslatelse.

Dersom prøveløslatte unnlater å møte til innskjerpingssamtale etter første ledd, kan gjennomføringen av straffen avbrytes. Det samme gjelder hvis prøveløslatte, etter at innskjerpingssamtale er gjennomført, på nytt bryter vilkår. Dersom regionalt nivå bringer saken inn for tingretten etter annet ledd, avbrytes gjennomføringen av straffen fra det tidspunkt begjæringen er oversendt retten.

Hvis retten ved kjennelse beslutter at den prøveløslatte skal gjeninnsettes for hel fullbyrding av reststraffen, kan kriminalomsorgen beslutte ny løslatelse på prøve selv om minstetidene i § 42 første ledd ikke er oppfylt for reststraffens del.

Kriminalomsorgen kan anmode politiet om å avhente prøveløslatte etter straffeprosessloven § 461 tredje ledd hvis det er nødvendig for å få iverksatt reaksjon etter første ledd.

Endret ved lover 30 aug 2002 nr. 67 (i kraft 1 jan 2003 iflg. res. 30 aug 2002 nr. 938), 20 mai 2005 nr. 28 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Forskriften § 3-45. Brudd på prøveløslatelsesvilkår i perioden med møteplikt for kriminalomsorgen

Hvis domfelte nekter å avgi prøve for å avdekke bruk av ulovlige berusende eller bedøvende midler, skal dette regnes som brudd. Friomsorgen har adgang til

å gi en muntlig advarsel hvis den domfeltes brudd ikke er alvorlig, eller det foreligger særlig formildende omstendigheter.

Innledende bestemmelse

Formålet med å reagere på brudd er å sikre at den prøveløslatte gjennomfører straffen i tråd med vilkårene fastsatt med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 43, forebygge ny kriminalitet og markere grensene for akseptabel opptreden under gjennomføringen av straffen. Reaksjonen skal ikke være mer inngripende enn hva som fremstår som nødvendig for å oppnå formålet.

Reaksjonen skal så langt mulig ta hensyn til at resten av straffen skal kunne gjennomføres på en hensiktsmessig måte.

Grunnvilkår for å ilegge reaksjon på brudd ved prøveløslatelse

Om selve bruddet (skyldkrav)

Den prøveløslatte må forsettelig eller ved grov eller simpel uaktsomhet ha brutt vilkår i straffegjennomføringsloven, eller andre bestemmelser eller pålegg gitt av kriminalomsorgen. Reaksjon på brudd kan følgelig ilegges der den prøveløslatte med vitende og vilje har brutt gjeldende vilkår. Det samme gjelder der prøveløslatte måtte eller burde forstått at han brøt slike vilkår og kan klandres for dette. Dersom bruddet antas å være utløst av åpenbare og alvorlige psykiske problemer, bør det utvises varsomhet før reaksjon på brudd ilegges. Det bør da søkes samarbeid med helsevesenet.

Om krav til sannsynlighet for at et brudd er begått av den prøveløslatte (bevisbyrde)

Det er i utgangspunktet tilstrekkelig for å ilegge en reaksjon at det objektivt sett foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %) for at den prøveløslatte har begått et brudd som kvalifiserer til en reaksjon, slik at det mest sannsynlige hendelsesforløp legges til grunn. Hendelsesforløpet må kunne dokumenteres i konkrete, objektive omstendigheter.

Øvrig

Dersom det i en konkret sak er påstand mot påstand og det ikke finnes tilleggs momenter som gjør den ene påstanden mer sannsynlig enn den andre, skal det ikke ilegges reaksjon.

Ved behov bør det vurderes bruk av andre virkemidler, eksempelvis ved å endre vilkårene. En endring krever imidlertid samtykke fra den prøveløslatte med mindre endringen fremstår nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen, se straffegjennomføringsloven § 43, tredje ledd.

Det skal som hovedregel foreligge endelig analyseresultat fra urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller fra andre undersøkelser før reaksjon ilegges for inntak av rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Reaksjon kan ilegges selv om slikt endelig analyseresultat ikke foreligger dersom tidsmessige hensyn taler for det. Det er en forutsetning at prøveløslatte åpenbart er påvirket av rusmidler, m.m. som nevnt og

gir en uforbeholden tilståelse, samt at han er iaktatt av minst 2 tilsatte uavhengig av hverandre. Undersøkelse for å avdekke bruk av rusmidler kan foretas med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 56.

Valg av reaksjon

Ved vurderingen av hvordan leder av friomsorgskontor bør reagere på brudd, skal hensynet til forutberegnelighet og likebehandling ivaretas ved at det legges stor vekt på gjeldende retningslinjer og praksis. Det skal i tillegg legges vekt på individuelle forhold hos den prøveløslatte, noe som medfører at brudd som objektivt sett fremstår som identiske, i enkelte tilfeller kan møtes med forskjellige reaksjoner. Forskjellen må imidlertid være saklig begrunnet.

Det skal foretas en helhetsvurdering av vilkårsbruddets objektive grovhet og prøveløslattes subjektive skyld. Det skal legges vekt på forløpet av hele straffegjennomføringen, om den prøveløslatte gjentatt har brutt vilkårene, og hvor stor del av perioden med møteplikt som er gjennomført. Det skal også tas hensyn til den prøveløslattes personlige forhold og forutsetninger, herunder den psykiske og fysiske helsetilstanden, hvilken innvirkning reaksjonen vil ha på familie og andre nærstående, og hvilken antatt preventiv virkning reaksjonen kan ha.

Reaksjonsformer

Advarsel

Hvis den prøveløslattes brudd ikke er alvorlig (for eksempel ved at han kun kommer litt for sent til en avtale), eller hvis det foreligger særlig formildende omstendigheter, bør leder av friomsorgskontor vurdere om det er tilstrekkelig å gi en muntlig advarsel i stedet for innskjerpingssamtale.

I forbindelse med advarselen skal prøveløslatte gjøres kjent med følgen av fortsatt uakseptabel opptreden. Advarselen skal gis på stedet, eller i ettertid av leder av friomsorgskontor. En slik advarsel er ikke et enkeltvedtak. Advarselen skal føres inn i journalen så raskt som mulig.

Innskjerpingssamtale

Første gangs vedtak om reaksjon skal ellers innebære at den prøveløslatte innkalles til en samtale for å få innskjerpet kravene. Målet med samtalen er å motvirke nye brudd.

Under samtalen skal den prøveløslatte gjøres kjent med følgene av gjentatte brudd. Den muntlige innskjerpingen skal følges opp med en skriftlig gjengivelse av innholdet i samtalen. Prøveløslatte skal gis kopi.

Hvis den prøveløslatte ikke møter til samtalen, kan leder av friomsorgskontoret avbryte gjennomføringen. Det samme gjelder dersom den prøveløslatte, etter at innskjerpingssamtale er gjennomført, på ny bryter vilkår. Avbrudd kan besluttes av leder av friomsorgskontor for en ubestemt periode. Avbrytelse innebærer at prøvetiden, perioden med møteplikt, og overholdelse av eventuelle vilkår, forlenges tilsvarende. Dersom det fremstår som nødvendig for å få gjennomført samtalen, kan leder av friomsorgskontor anmode politiet om å pågripe og

fremstille den prøveløslatte, se straffegjennomføringsloven § 44 siste ledd. Hvis den prøveløslatte fortsatt ikke møter og politiet ikke får tak i ham, kan leder av friomsorgskontor fastsette vilkår etter straffegjennomføringsloven § 44 første ledd, bokstav b) om at den prøveløslatte skal overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller friomsorgen, i tillegg til møteplikten.”

Etter straffegjennomføringsloven § 44 annet ledd må det enten være holdt innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår, før nye brudd kan medføre ytterligere konsekvenser. Møter ikke den prøveløslatte til innskjerpingssamtalen, må det derfor først fastsettes bestemmelse om meldeplikt før saken kan overføres til regionalt nivå.

Det presiseres at pålegg om å møte til innskjerpingssamtale ikke er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og derfor ikke kan påklages.

Fastsetting av vilkår

Nye vilkår kan bare fastsettes dersom det er nødvendig for å motvirke nye brudd. Vilkårene som kan fastsettes følger av straffegjennomføringsloven § 43 annet ledd eller § 44 første ledd bokstav a) og b).

Avgjørelse om å bringe saken inn for retten

Dersom den prøveløslatte, etter at det er holdt innskjerpingssamtale og/eller eventuelt fastsatt vilkår, på nytt bryter kravene eller de fastsatte vilkårene, kan leder av friomsorgskontor overføre saken til regionalt nivå med innstilling om at den bringes inn for retten med sikte på fullbyrding av den resterende fengselsstraffen.

Hvis direktør på regionalt nivå finner at vilkårene for å fremme begjæring om fullbyrding av den resterende fengselsstraffen er oppfylt, og fullbyrding fremstår som nødvendig for å oppnå formålet som er angitt ovenfor, skal begjæring om hel eller delvis fullbyrding av den resterende fengselsstraffen fremsettes for tingretten. Straffen avbrytes fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

Direktør på regionalt nivå skal vurdere om delvis fullbyrding av den resterende fengselsstraffen er tilstrekkelig for å stanse videre brudd.

Dersom tingrettens dom går ut på delvis gjennomføring av reststraffen, kan straffen først fullbyrdes når dommen er rettskraftig, dvs. at dommen er godtatt, ankefristen er ute, eller at anke er endelig avgjort. Unntak fra dette kan gjøres såfremt domfelte ber om det etter straffeprosessloven § 453 første ledd.

Dersom den domfelte, etter at det er avsagt dom om soning av hele eller deler av reststraffen, søker om å få soningen utsatt, blir dette å anse som en søknad omsoningsutsettelse. Søknaden skal derfor behandles av påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 459, og ikke av kriminalomsorgen etter straffegjennomføringsloven § 35.

3.45.5. Ny straffbar handling begått i prøvetiden

Straffegjennomføringsloven § 45. Ny straffbar handling begått i prøvetiden

Begår den prøveløslatte en ny straffbar handling i prøvetiden, gjelder bestemmelsene om omgjøring av dom på samfunnsstraff etter straffeloven § 28 b første ledd bokstav b tilsvarende. Det er likevel tilstrekkelig om tiltale blir reist eller saken blir begjært pådømt innen 6 måneder etter at prøvetiden gikk ut.

Dersom den prøveløslatte er siktet for en straffbar handling som kan føre til gjeninnsettelse for fullbyrdelse av reststraffen etter straffeloven § 28 b første ledd bokstav b, kan gjennomføringen av straffen avbrytes.

Endret ved lov 20 mai 2005 nr. 28 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Hvis friomsorgen blir kjent med at den prøveløslatte har begått en ny straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den resterende fengselsstraffen etter straffeloven § 28 b, første ledd bokstav b, skal dette meldes til politiet. Leder av friomsorgskontoret skal underskrive meldingen. Politi/påtalemyndighet kan kontaktes med anmodning om en påtalemessig forhåndsvurdering av saken. Avbrudd i straffegjennomføringen kan besluttes av leder av friomsorgskontor for en ubestemt periode.

Alvorlige trusler og andre straffbare handlinger rettet mot personer som deltar under gjennomføringen skal anmeldes til politiet. Det skal ikke i tillegg besluttes reaksjon på brudd, unntatt i tilfeller der det er særlig viktig med en umiddelbar reaksjon.

I tilfeller der det i tillegg til anmeldelse ilegges reaksjon, skal politiet informeres om reaksjonen som ilegges, og det skal ved valg av reaksjon tas hensyn til at forholdet også er meldt til politiet.

Særlig om den nye dommens konsekvenser for prøvetiden

Dersom den prøveløslatte bryter forutsetningen om at han ikke skal begå ny straffbar handling i prøvetiden, kan retten ved dom bestemme at reststraffen helt eller delvis skal fullbyrdes, jf. straffeloven § 28 b første ledd bokstav b. Videre kan retten gi en samlet dom for begge handlingene, eller en særskilt dom for den nye handlingen.

Nærmere om de ulike typetilfellene:

1. Retten gir en samlet dom for begge handlingene.

Dersom retten gir en samlet dom for begge handlingene, opphører den første dommen. En ny samlet dom kan i henhold til forarbeidene ikke gjøres helt betinget, og det bør bare helt unntaksvis gis ny dom på samfunnsstraff. En ny ubetinget fellesstraff vil innebære en ny prøvetid med eventuelle prøveløslatelsesvilkår fastsatt av leder i fengsel i medhold av gjeldende regler, herunder periode med møteplikt.

2. Retten gir en særskilt dom for den nye handlingen.

Retten kan gjøre en særskilt dom betinget, idømme samfunnsstraff eller ubetinget fengselsstraff. Prøvetiden for den første dommen begynner å løpe igjen når den nye, særskilte dommen er rettskraftig.

Det er viktig å unngå situasjoner der en og samme domfelt på samme tid er undergitt parallelle sett med prøveløslatelsesvilkår. De ulike situasjoner bør derfor håndteres på følgende måte:

a. Ny særskilt dom på samfunnsstraff eller ubetinget fengselsstraff.

Selv om den nye, særskilte dommen ikke uttrykkelig utelukker møteplikt, opphører perioden med møteplikt for den første dommen når det avsies en ny dom på ubetinget fengsel, jf. forskriften til straffegjennomføringsloven § 3-43 annet ledd bokstav c, som gis tilsvarende anvendelse. Samtidig skal øvrige vilkår oppheves. Leder av friomsorgskontor fatter slikt vedtak om opphevelse.

Når domfelte prøveløslates fra den nye, særskilte dommen, vil leder av fengsel kunne fastsette vilkår for prøveløslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 43, herunder periode med møteplikt.

Dersom retten gir en ny, særskilt dom på samfunnsstraff, vil bestemmelsene i straffegjennomføringsloven kapittel 5 normalt gi tilstrekkelig oppfølging av domfelte fra friomsorgens side. Dersom det fremstår som nødvendig for å gjennomføre den opprinnelige prøveløslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte, skal imidlertid perioden med møteplikt og ytterligere vilkår opprettholdes/gjenopptas. Leder av friomsorgskontor fatter eventuelt vedtak om opphevelse, endring eller fastsettelse av nye vilkår, jf. retningslinjene punkt 3.45.3.

b. Ny særskilt dom – betinget i medhold av straffeloven §§ 52 og 53.

I slike tilfeller må det vurderes om omfanget av de vilkår retten har satt, gjør at perioden med møteplikt og eventuelle øvrige vilkår i den første dommen kan oppheves. Dersom det fremstår som nødvendig for å gjennomføre prøveløslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte, skal vilkårene opprettholdes/gjenopptas. Det vises til straffegjennomføringsloven § 43 og forskriften §§ 3-43 og 3-44. Vedtak fattes av leder for friomsorgskontor.

3.45.6. *Benådning*

Kongen kan i henhold til Grunnloven § 20 benåde en domfelt for idømt straff. Spørsmålet om benådning kan tas opp av leder av fengsel av eget tiltak eller etter søknad. Spørsmålet om løslating før endt straffetid bør fortrinnsvis søkes løst på annen måte enn ved benådning dersom reglene om prøveløslatelse gir adgang til det.

Dersom domfelte benådes, skal han løslates til den tid og på de vilkår som er fastsatt ved benådningen.

Er gjennomføringen påbegynt på søknadstidspunktet, sender leder av lokalt nivå saken inn til departementet via regionalt nivå etter forberedende behandling, herunder innstilling i saken.

3.46 Særlige retningslinjer om overgangsboliger

Overføring til overgangsbolig

Innsatte som er dømt til fengselsstraff, forvaring eller strafferettslige særreaksjoner kan innsettes i overgangsbolig når vilkårene for dette foreligger, se punkt 3.11.

Overføring til overgangsbolig må bare finne sted når det etter en konkret vurdering finnes sikkerhetsmessig forsvarlig, og hensynet til den alminnelige rettsoppfatning ikke taler mot det.

Innsatte i overgangsbolig forutsettes å gjennomgå sosial trening i rehabiliteringsøyemed.

Det er et vilkår for overføring at den innsatte innenfor normal arbeidstid er sysselsatt med arbeid eller skole utenfor fengselet. Unntak kan gjøres når særlige grunner gjør det hensiktsmessig.

Permisjoner fra overgangsbolig

De alminnelige permisjonsregler gjelder så langt de passer.

Innsatte i overgangsbolig skal som hovedregel ha en årlig permisjonskvote på 30 døgn. Permisjonskvoten kan etter en konkret vurdering økes dersom særlige grunner tilsier det, men ikke utover 50 døgn. Ytterligere utvidelse av kvoten kan ikke gis. Ordinære permisjoner skal primært tas ut i forbindelse med helger, helligdager eller høytider. Dersom særlige grunner foreligger kan dette fravikes.

I tillegg til den ordinære permisjonskvoten kan innsatte ved behov innvilges korttidspermisjon. Korttidspermisjon gis fortrinnsvis i forbindelse med medisinsk behandling m.v., og til andre formål som fremmer overgangsboligens rehabiliteringsarbeid med den innsatte. Det kan innvilges inntil 10 timer korttidspermisjon, inkludert reisetid, hver uke. Hver enkelt korttidspermisjon bør normalt ikke overstige 5 timer. Ubenyttet tid av korttidspermisjoner kan ikke overføres til påfølgende uke.

Aktivitetsutganger

Aktivitetsutganger skal normalt skje sammen med tilsatte, og innvilges i form av fremstilling. Overgangsboligen må ha en forsvarlig kontroll ved aktivitetsutganger, slik at det med sikkerhet kan fastslås at de planlagte aktivitetene blir gjennomført i tråd med intensjonene.

Kontrolltiltak

Daglig leder skal til enhver tid ha nedtegnet hvor den enkelte innsatte oppholder seg, og skal i tillegg vite hvor mange personer som befinner seg i overgangsboligen. Innsatte kan bare forlate overgangsboligen når dette på forhånd er skriftlig innvilget av daglig leder.

Overgangsboligen skal ha etablert klare rutiner for kontroll av eventuelt misbruk av rusmidler og hormonpreparater, ved bruk av alkometer eller urinprøve. Domfelte med rusproblemer skal jevnlig kontrolleres for å avdekke mulig misbruk av rusmidler.

For øvrig gjelder de alminnelige regler for kontroll, jf. punkt 3.28, så langt de passer.

Besøk

De alminnelige regler om besøk, jf. punkt 3.34, gjelder så langt de passer.

Det skal ikke tillates at besøkende overnatter i overgangsboligen. Barn under 15 år kan bare besøke innsatte sammen med voksne, fortrinnsvis egne foresatte eller andre pårørende.

Tilbakeføring til fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå

Dersom en innsatt i overgangsbolig forsettlig eller uaktsomt bryter reglene eller forutsetningene for soning i overgangsbolig, kan det besluttes at den innsatte skal tilbakeføres til fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå etter reglene i straffegjennomføringsloven § 14. Når bruddet er av mindre alvorlig karakter, bør tilbakeføring normalt ikke skje ved første gangs overtredelse. Den innsatte gis i slike tilfeller en advarsel.

Om innholdet i skyldkravet og kravet til bevis for at brudd har forekommet, gjelder det som i punkt 5.8 er sagt om brudd på vilkår for samfunnsstraff tilsvarende.

Kapittel 4. Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

4.1. Generelle bestemmelser

Straffegjennomføringsloven § 46. Generelle bestemmelser

Kriminalomsorgen kan ikke pålegge innsatte etter dette kapittel andre innskrenkninger i friheten enn det som er nødvendig for å sikre formålet med fengslingen eller for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengslet. Skadelige virkninger av fengslingen skal så vidt mulig forebygges.

Kriminalomsorgen skal prioritere tiltak for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon etter straffeprosessloven § 186 annet ledd og § 186 a.

Behandling av varetektsinnsatte og andre innsatte etter dette kapittel

Kapittel 4 i straffegjennomføringsloven og forskriftens kapittel 4 gjelder for varetektsinnsatte og andre ikke-straffedømte personer innsatt med hjemmel i lov, som for eksempel utlendingsloven, utleveringsloven og konkursloven. Når begrepet varetektsinnsatte brukes, omfattes bare pågripede og varetektsfengslede personer.

Varetekt er et straffeprosessuelt tvangsmiddel. Straffeprosessloven kapittel 14 angir rammene for bruk av pågripelse og varetektsfengsling.

Det skal utarbeides gode kommunikasjonsrutiner mellom politi/påtalemyndighet og kriminalomsorgen.

Ved innsettelse skal det legges fram skriftlig ordre fra rett myndighet om at vedkommende skal settes inn. Transportansvarlig skal gis skriftlig bekreftelse om at innsatte er mottatt. Det skal gis kvittering for de dokumenter fengselet mottar fra rett myndighet. De vanlige regler om registrering av eiendeler gjelder for øvrig. Fremstilles vedkommende av en privat person i medhold av straffeprosessloven § 176, skal fengselet straks varsle politiet og be om forholdsordre.

Fengselet skal forholde seg til og håndheve de forbud eller kontrolltiltak (restriksjoner) retten eller påtalemyndigheten har fastsatt og kan ikke uten forhåndsgodkjennelse av retten eller påtalemyndigheten endre eller lempe på fastsatte restriksjoner.

Det skal føres journal over hvem som har status som varetektsinnsatt etter kapittel 4 i straffegjennomføringsloven med informasjon om hvilke restriksjoner som eventuelt gjelder i henhold til kjennelsen.

Negative virkninger av isolasjon

Skadelige virkninger av fengslingen skal så vidt mulig forebygges for samtlige innsatte. Ved varetektsfengsling og innsettelse etter pågripelse, skal leder av fengsel legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon, jf. straffegjennomføringsloven § 2, annet ledd. Så langt det er praktisk skal

varetektsinnsatte og pågrepede innsatte tilbys kontaktbetjent. Det skal prioriteres tiltak overfor innsatte som er ilagt restriksjoner, og overfor unge innsatte.

a) Mottak i fengsel

Snarest mulig etter innsettelse skal innsatte gis anledning til samtale med en av fengselets tilsatte, blant annet for å avdekke akutte praktiske problemer som følge av pågripelsen/fengslingen, samt forsøke å løse problemet eller sørge for videreformidling til rette instans.

Ved behov bør det vurderes å opprette en ”kontaktbetjentordning” slik at en tilsatt får spesielt ansvar for å ha kontakt med og følge opp innsatte.

Beskjeder/søknader til og fra politi/påtalemyndighet skal formidles uten ugrunnet opphold.

Innsatte skal gis informasjon om fengselet og de regler og rutiner som gjelder, herunder adgangen til å kontakte fengselsprest, helsetjeneste og sosialtjeneste, jf. også bestemmelsene om ”Orientering til domfelte” i retningslinjene punkt 3.4. om mottagelse og registrering. Etter anmodning og ved behov skal tilsatte hjelpe innsatte med å skrive brev til forsvarer, påtalemyndigheten eller dommeren samt hjelpe til å sette opp klage til overordnet myndighet.

Varetektsinnsatte som har fått dom i førsteinstans skal informeres om adgangen til å søke om foregrepet straffegjennomføring, jf. straffeprosessloven § 453.

b) Menneskelig kontakt

De tilsatte skal vise stor grad av imøtekommenhet og yte praktisk hjelp så langt det er mulig overfor innsatte som er ilagt restriksjoner. Fengselsprest, sosialtjeneste og helsepersonell bør kontinuerlig vie denne gruppen innsatte særlig oppmerksomhet, for eksempel ved samtaler. Det forutsettes at vedkommende på forhånd er gjort kjent med restriksjonenes formål slik at forhold ikke omtales som kan skade politiets etterforskning.

Det bør i samråd med politi/påtalemyndighet vurderes om varetektsinnsatte kan motta besøk fra faste besøkende, herunder Røde Kors visitortjeneste. Visitoren skal gjøres uttrykkelig oppmerksom på at samtalen ikke skal berøre forhold som har tilknytning til det saksforhold som ga grunnlag for varetektsfengslingen.

c) Kommunikasjon med politiet i forbindelse med endringer i restriksjonene

Endringer i restriksjonene kan ikke foretas uten forhåndssamtykke fra politi/påtalemyndighet. Fengselet skal samarbeide med politi/påtalemyndighet dersom det oppstår spørsmål i forhold til restriksjonene, herunder spørsmål om å oppheve eller lette dem. Fengselets tilsatte skal melde fra til overordnet hvis særlige forhold tilsier at en opphevelse eller lemping av restriksjon bør skje, slik at spørsmålet kan tas opp med politi/påtalemyndighet. Med særlige forhold menes spesielt varetektsinnsattes og pågrepedes helsesituasjon. I tilfeller der etterforskningen trekker ut i tid, bør det vurderes å ta opp spørsmålet om opphevelse/lempning av restriksjoner med politi/påtalemyndighet selv om ikke særlige forhold gjør det påkrevet.

Det skal etableres rutiner som sikrer kommunikasjon med politi/påtalemyndighet i tilfeller hvor det synes særlig påkrevet med opphevelse eller lempning av restriksjonene. Eventuelt samtykke til endring/opphevelse skal bekreftes skriftlig av politi/påtalemyndighet.

Anmodning fra politiet, påtalemyndigheten eller domstolen om en redegjørelse for helsetilbudet i fengselet, bør oppfylles.

d) Fremstilling

Fengselet skal forelegge spørsmålet om fremstilling for politi/påtalemyndighet i tilfelle der varetektsinnsatte eller pågrepede personer oppgir et berettiget behov for dette, hvor det synes formålstjenlig eller vil kunne forebygge eller redusere negative virkninger av isolasjon. Det vises til retningslinjene punkt 3.37. om fremstilling.

e) Tilsyn av tilsatt eller helsepersonell

Bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.40. om tilsyn av tilsatt og helsepersonell i forbindelse med utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak gjelder tilsvarende for varetektsinnsatte og pågrepede personer som ikke har fellesskap med andre innsatte eller har vesentlige innskrenkninger i fellesskapet. Fengselslege eller annen lege skal varsles uten ugrunnet opphold om innsettelsen i slike tilfeller, jf. straffegjennomføringsloven § 37, sjette ledd.

4.2. Plassering av innsatte

Straffegjennomføringsloven § 47. Plassering av innsatte

Kriminalomsorgen bør plassere innsatte i nærheten av hjemstedet når det er praktisk mulig. Det samme gjelder varetektsinnsatte, med mindre hensynet til etterforskningen eller den siktedes forsvar taler imot det.

Varetektsinnsatte kan overføres til et annet fengsel eller til politiarrest etter § 14. Overføring til et annet fengsel kan også skje når det anses påkrevd av etterforskningsmessige hensyn. Første ledd annet punktum gjelder tilsvarende så langt det passer.

Varetektsinnsatte kan ikke uten eget samtykke pålegges å dele rom med andre, med mindre helsemessige forhold eller plasshensyn tilsier det.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (i kraft 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Forskriften § 4-1. Plassering av varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet. Overføring

Kriminalomsorgen skal stille fengselsplass til disposisjon for varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet innen to døgn etter pågripelsen, med mindre dette av praktiske grunner ikke er mulig. Kriminalomsorgen og politiet plikter sammen å sørge for at slik overføring fra politiarrest til fengsel finner sted.

I særlige unntakstilfelle kan varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet, overføres fra fengsel til politiarrest i forbindelse med fengslingsmøte eller hovedforhandling i straffesaken. Dette gjelder bare

dersom det ikke er mulig å finne ledig fengselsplass i nærheten av domstolen og avstanden mellom fengselet og domstolen er så lang at det er praktisk umulig å fremstille den pågrepede eller varetektsinnsatte hver dag. Slikt opphold skal være av meget kort varighet og det skal fortløpende arbeides for å skaffe egnede rom i fengsel i nærheten av rettslokalene.

Varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet kan overføres til et annet fengsel etter anmodning fra politi- eller påtalemyndighet dersom det anses påkrevd av etterforskningsmessige hensyn.

Før varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet, overføres til annet fengsel, skal det konfereres med vedkommende politi- eller påtalemyndighet.

0 Endret ved [forskrift 2 juli 2007 nr. 878](#).

Innsettelse i varetektsfengsel

Regionalt nivå skal fortløpende holde oversikt over ledig fengselskapasitet i regionen og landet for øvrig. Direktøren i den region hvor varetektsfengslede eller den pågrepede personen har sin bostedsadresse bestemmer hvor vedkommende skal plasseres. Se retningslinjene punkt 2.2. *Myndighet til å treffe avgjørelser*, de to siste avsnitt om delegasjon. Er vedkommende uten fast bopel gjelder bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.2.

Varetektsfengslede og personer som politiet har pågrepet skal, i samarbeid med politiet, overføres raskest mulig fra politiarrest til ordinær fengselscelle og senest innen to døgn etter innsettelse i politiarrest, med mindre dette er praktisk umulig. Fristen gjelder uavhengig av hvorvidt fengslingskjennelsen påkjæres. Brudd på to – dagersfristen skal rapporteres til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

Varetektsinnsatte og pågrepede personer skal plasseres i fengsel med høyt sikkerhetsnivå med mindre påtalemyndigheten eller domstolen bestemmer noe annet.

De innsatte skal søkes plassert i nærheten av hjemstedet. Dette gjelder særlig unge innsatte og innsatte med mindreårige barn. Plassering i nærheten av hjemstedet kan unntaksvis unnlates dersom etterforskningsmessige årsaker eller hensyn til den siktedes forsvar tilsier det. Likeledes kan plasseringshensyn eller andre særlige grunner gjøre det nødvendig eller hensiktsmessig å benytte annet fengsel. Det bør i slike tilfeller arbeides for å fremskaffe annen varetektsplass så raskt som mulig.

Overføring av varetektsinnsatte til annet fengsel

a) Overføring av fengselsfaglige grunner, m.m.

Slik overføring besluttes av leder av fengsel eller direktør på regionalt nivå i medhold av straffegjennomføringsloven § 14, for eksempel i tilfelle det anses nødvendig for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengselet eller der det anses nødvendig av plasseringshensyn. Se retningslinjene punkt 2.2. *Myndighet til å treffe avgjørelser* som gjelder tilsvarende så langt de passer. Det skal alltid innhentes forhåndsuttalelse fra politi/påtalemyndighet. Slik uttalelse skal tillegges stor vekt. Transporten utføres av tilsatte i kriminalomsorgen dersom ikke sikkerhets hensyn gjør det påkrevd å anmode politiet om bistand til transport. Straffegjennomføringsloven § 7 gjelder tilsvarende så langt det passer.

b) Overføring av etterforskningsmessige grunner, jf. forskrift om straffegjennomføring § 4-1, tredje ledd

Slik overføring besluttes av leder av fengsel eller direktør på regionalt nivå etter anmodning fra politi- eller påtalemyndighet. Se retningslinjene punkt 2.2. *Myndighet til å treffe avgjørelser* som gjelder tilsvarende så langt de passer. Kriminalomsorgen skal bestrebe seg på å etterkomme slike anmodninger.

Politiet har ansvar for transport av varetektsinnsatte etter reglene i politiinstruksen.

c) Overføring fra fengsel til politiarrest i forbindelse med hovedforhandling, jf. forskrift om straffegjennomføring § 4-1, annet ledd

Slik overføring besluttes av leder av fengsel eller direktør på regionalt nivå etter anmodning fra politi- eller påtalemyndighet. Se retningslinjene punkt 2.2. *Myndighet til å treffe avgjørelser* som gjelder tilsvarende så langt de passer. Kriminalomsorgen skal bestrebe seg på å etterkomme slike anmodninger.

Politiet har ansvar for transport av varetektsinnsatte etter reglene i politiinstruksen.

d) Innsatte søker om overføring

Slik overføring kan skje med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 14, tredje ledd. Eventuell overføring besluttes av leder av fengsel eller direktør på regionalt nivå. Se retningslinjene punkt 2.2. *Myndighet til å treffe avgjørelser* som gjelder tilsvarende så langt de passer. Det skal alltid innhentes forhåndsuttalelse fra politi eller påtalemyndighet. Slik uttalelse skal tillegges stor vekt.

Politiet har ansvar for transport av varetektsinnsatte etter reglene i politiinstruksen.

4.3. Fellesskap

Straffegjennomføringsloven § 48. Fellesskap

Opphevet ved lov av 28.06.2002 nr. 55.

Forskriften § 4-2. Fellesskap

Innsatte som av retten ennå ikke er besluttet fengslet, skal bare ha adgang til samkvem med andre innsatte dersom påtalemyndigheten forhåndssamtykker.

Straffegjennomføringsloven § 48 ble opphevet ved lov av 28. juni 2002 nr. 55. Adgangen til å delta i fellesskap med andre innsatte reguleres nå av reglene om hel og delvis isolasjon i straffeprosessloven §§ 186 annet ledd og 186 a. Delvis isolasjon foreligger når den varetektsinnsatte er utelukket fra samvær med bestemte andre innsatte. Bestemmelse om hvem den varetektsfengslede skal være utelukket fra samvær med treffes av retten, eller av påtalemyndigheten etter fullmakt fra retten. Fullstendig isolasjon foreligger når retten har besluttet at den fengslede generelt skal være utelukket fra fellesskap med de andre innsatte.

Fengselet må snarest mulig sørge for å få kopi av varetektskjennelsen. De restriksjoner som retten har bestemt skal følges nøye.

Innsatte som av retten ennå ikke er besluttet fengslet, skal bare ha adgang til samkvem med andre innsatte dersom påtalemyndigheten forhåndssamtykker.

Straffegjennomføringsloven § 22, jf. retningslinjene punkt 3.20. *Opphold i friluft* gjelder tilsvarende. Det skal vurderes utvidet lufting for innsatte som ikke har fellesskap med medinnsatte.

4.4. Arbeid, opplæring, program og andre tiltak

Straffegjennomføringsloven § 49. Arbeid, opplæring, program og andre tiltak

Innsatte har så langt det er praktisk mulig adgang til å delta i arbeid, opplæring, program eller andre tiltak. Kriminalomsorgen kan ikke pålegge varetektsinnsatte å delta i slike aktiviteter. De kan likevel pålegges å bidra til nødvendig renhold og annet husarbeid i fengslet.

Forskriften § 4-3. Arbeid, opplæring, program og andre tiltak

Varetektsinnsatte uten restriksjoner og andre innsatte etter dette kapittelet har samme adgang som domsinnsatte til å delta i alle tiltak og det fritidsfellesskap som det enkelte fengsel tilbyr.

Innsatte har ikke aktivitetsplikt, men de skal motiveres til deltagelse i slike aktiviteter.

Fremskaffelse av sysselsettingstiltak, m.m. skal prioriteres høyt overfor innsatte som ønsker slikt tilbud.

Det skal ellers legges til rette for at varetektsinnsatte ilagt restriksjoner kan delta i aktiviteter av ulikt slag, som for eksempel trim, spill, selvstudier og brevkurs som ikke omfattes av eventuelt forbud/er tilpasset restriksjonene. Fengselet bør forespørre politi/påtalemyndighet om aktiviteten kan gjennomføres i fellesskap - eventuelt i begrenset fellesskap - med andre innsatte som ikke er varetektsfengslet i samme sak, eller med tilstedeværelse av en tilsatt. Politi/påtalemyndighet bør særlig forespørres om samtykke i tilfeller der innsatte uttrykker særlig behov for menneskelig kontakt.

4.5. Bruk av egne penger

Straffegjennomføringsloven § 50. Adgang til å bruke egne penger

Varetektsinnsatte har rett til å benytte seg av egne penger når det er forenlig med ro, orden og sikkerhet i fengslet. Ved deltagelse i fellesskap med andre innsatte kan retten til å bruke egne penger begrenses.

For varetektsinnsatte som deltar i fellesskapsaktiviteter med domsinnsatte, bør retten til fritt å bruke egne penger i tillegg til dagpenger begrenses dersom slik bruk anses å ha uheldig påvirkning på miljøet.

4.6. Helsetjeneste

Straffegjennomføringsloven § 51. Helsetjeneste

Varetektsinnsatte har mulighet til å motta besøk av og la seg behandle av sin egen lege eller tannlege dersom det er rimelig grunn til det. Forskriving av medisiner skal skje i samråd med fengselshelsetjenesten.

Varetektsinnsatte og pågrepene personer har som utgangspunkt rett til å benytte egen lege og tannlege. I den konkrete rimelighetsvurderingen vektlegges for eksempel om innsatte har et fast legeforshold, om han har gått til samme lege i mange år og om aktuell legekonsultasjon gjelder allmenn- eller spesialistlege. Gjelder behovet for lege eller tannlege akutt hjelp, bør normalt fengselshelsetjenesten benyttes.

Som hovedregel skal legen eller tannlegen utøve sin tjeneste i fengselet. Etter samtykke fra politi/påtalemyndighet kan varetektsinnsatte og pågrepene personer ved behov fremstilles for lege utenfor fengselet, dersom ikke geografisk avstand og fremstillingskapasitet hos politiet taler mot og det anses sikkerhetsmessig forsvarlig. Som eksempel nevnes innsatte med spesielle sykdommer som krever spesialistkompetanse.

Ved dokumentert behov kan det i særlige tilfeller vurderes om slik begrenset adgang til å benytte egen lege og tannlege skal utvides til å også omfatte annet helsepersonell, som for eksempel psykolog, fysioterapeut eller annen terapeut.

Innleggelse i sykehus kan bare skje med samtykke fra politi/påtalemyndighet som sørger for transport, eventuelt vakhold, m.m.

4.7. Overgang til straffegjennomføring. Løslatelse

Forskriften § 4-4. Overgang fra varetektsfengsling til straffegjennomføring. Løslatelse

Varetektsinnsatte skal overføres fra varetektsfengsling til straffegjennomføring eller forvaring når vedkommende myndighet med hjemmel i rettskraftig dom eller beslutning om foregrepet tvangskraft har gitt ordre om det.

Varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet skal løslates uten opphold når retten eller påtalemyndigheten har gitt ordre om det.

Får varetektsinnsatte dom på ubetinget fengselsstraff som anses utholdt til endt tid ved varetektsfengsling, skal han løslates straks. Har varetektsinnsatte ved varetektsoppholdet utholdt så stor del av den idømte fengselsstraff at han fyller vilkårene for prøveløslatelse etter straffegjennomføringsloven § 42, kan han løslates på prøve etter disse reglene.

4.7.1. Overgang fra varetektsfengsling til straffegjennomføring

Eventuell transport skjer etter reglene i politiinstruksen.

4.7.2. Løslatelse fra varetektsfengsel

Dagen før en fengslingsfrist utløper skal fengselet kontakte politi/påtalemyndighet og be om skriftlig forholdsordre. Løper fengslingsfristen ut uten at fengselet har mottatt bekreftelse på at fengslingen er forlenget, eller i tilfelle hvor det ikke har latt seg gjøre å få berammet rettsmøte i tide, eller det ikke foreligger bekreftelse på at begjæring om fristforlengelse er fremsatt overfor retten i tide, skal varetektsinnsatte løslates uten opphold. Politi/påtalemyndighet skal varsles.

Personer som er pågrepet av politiet skal fremstilles for varetektsfengsling senest tre dager etter at de er pågrepet, se straffeprosessloven § 183. Senest to dager etter at de er pågrepet, skal fengselet kontakte politiet for å bli informert om innsatte vil bli fremstilt for varetektsfengsling eller løslatt.

4.7.3. Iverksettelse av løslatelse

Ved løslatelse skal innsatte få utlevert sine eiendeler, oppsparte dagpenger, m.m. Retningslinjene punkt 3.45.1 *Klær og annet utstyr til bruk ved løslatelsen* og forskriften § 3-40 gjelder tilsvarende.

4.8. Andre bestemmelser i straffegjennomføringsloven og forskriften som gjelder innsatte etter dette kapittel

Straffegjennomføringsloven § 52. Andre bestemmelser

For øvrig gjelder bestemmelsene i denne loven så langt det er forenlig med beslutninger om restriksjoner eller isolasjon etter straffeprosessloven §§ 186 og 186 a. §§ 12, 15, 16, 20, 33, 35, 36 og 41 til 45 i loven her gjelder ikke.

Paragrafen angir uttømmende hvilke av lovens bestemmelser som gjelder for varetektsinnsatte og andre innsatte etter dette kapittel. Det er en forutsetning for at de aktuelle bestemmelsene skal komme til anvendelse at dette er forenlig med eventuelle beslutninger om restriksjoner eller isolasjon etter straffeprosesslovens regler. Forskriftens bestemmelser til de enkelte paragrafer får tilsvarende anvendelse.

Varetektsinnsatte uten restriksjoner eller pålegg om isolasjon skal behandles på lik linje med domsinnsatte når det gjelder kontakt med omverdenen i form av brevveksling, telefoning og besøk. Det skal utvises fleksibilitet i forbindelse med avvikling av ønskede telefonsamtaler mellom varetektsinnsatte og offentlig forsvarer. Utgifter til nødvendige samtaler med offentlig forsvarer bør dekkes dersom varetektsinnsatte er ubemidlet.

Er varetektsinnsatt ilagt restriksjoner eller pålegg om isolasjon, skal det forholdes i forhold til disse og innhentes forhåndssamtykke fra domstol eller påtalemyndighet før straffegjennomføringsloven §§ 17, 18, 21, 25 og 30-32 og tilhørende bestemmelser i forskriften gis anvendelse. Det skal forholdes i samsvar med eventuelt forhåndssamtykke eller nektelse. Postsending til og fra varetektsinnsatte som er ilagt aktuelle restriksjoner, skal alltid forelegges politiet for avgjørelse av om det skal utleveres eller sendes. Hvis påtalemyndigheten nekter utlevering eller avsendelse, skal fengselet forholde seg til dette. Tilsvarende gjelder for personer som er pågrepet av politiet.

Er varetektsinnsatte ilagt besøkskontroll, må fengselet snarest mulig etter mottatt ønske om besøk, kontakte påtalemyndigheten for å treffe nærmere avtale om gjennomføringen av besøket. Ved ilagt besøksforbud bør påtalemyndigheten forespørres om besøk likevel kan avvikles dersom helsemessige eller andre grunner i særlig grad taler for det, særlig hensyn til varetektsinnsattes barn. Skal besøk avvikles, må det på forhånd avklares hvilke kontrolltiltak som er nødvendige og hvor besøket skal gjennomføres. Tilsvarende gjelder for personer som politiet har pågrepet.

Det må presiseres at selv om § 52 etter sin ordlyd skulle tilsi at også § 40 siste ledd gjelder tilsvarende, har det ikke vært lovgivers mening å gjøre rømning fra varetekt straffbart.

Kapittel 5. Samfunnsstraff

5.1. Innholdet i samfunnsstraffen

Straffegjennomføringsloven § 53. Innholdet i samfunnsstraffen

De idømte timene samfunnsstraff etter straffeloven § 28 a skal gå ut på

- a) samfunnsnyttig tjeneste,
- b) program, eller
- c) andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.

Kriminalomsorgen fastsetter i hvert enkelt tilfelle det nærmere innholdet i samfunnsstraffen innenfor de rammene som retten har fastsatt i dommen. Har domstolen satt vilkår om at den domfelte skal overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, skal kriminalomsorgen fastsette det nærmere innholdet i bestemmelsene. Kriminalomsorgen skal legge særlig vekt på tiltak som kan fremme den domfeltes evne til å motvirke sitt kriminelle handlingsmønster. Kriminalomsorgen skal også legge vekt på tiltak som kan fremme den domfeltes evne til å gjennomføre straffen i samsvar med bestemmelsene gitt i og i medhold av denne loven.

Kriminalomsorgen skal endre innholdet når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen. Kriminalomsorgen kan endre innholdet hvis bemanningsmessige forhold tilsier det.

Forskriften § 5-1. Utsettelse av gjennomføring av samfunnsstraff. Beregning av straffetid

Forskriften § 3-1 gjelder så langt den passer.

I straffetiden inngår ikke den tid domfelte har vært innvilget avbrudd i medhold av straffegjennomføringsloven § 57. I straffetiden inngår heller ikke den tid gjennomføring av samfunnsstraff har vært avbrutt i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 58 tredje ledd og 59 annet ledd. For øvrig gjelder forskriften § 3-3 første ledd bokstav c og annet ledd så langt de passer.

Forskriften § 5-2. Innholdet i samfunnsstraffen

Det skal utarbeides en gjennomføringsplan mellom friomsorgen og domfelte om innholdet i samfunnsstraffen.

Straffen skal tilrettelegges slik at den domfelte kan utføre sitt ordinære arbeid eller skolegang uten fravær. Dersom hensynet til bemanningen eller eksterne samarbeidsparter tilsier det, kan det kreves at domfelte tar fri fra arbeid eller skole.

Utgangspunktet er at programdeltakelse er frivillig, men informasjon om program i forbindelse med kartlegging av det nærmere innholdet i samfunnsstraffen kan pålegges.

Timer brukt til kartleggingsamtale er en del av samfunnsstraffen og skal komme til fradrag i antallet timer.

Domfelte skal selv dekke reiseutgiftene i forbindelse med gjennomføringen av samfunnsstraffen. Friomsorgen skal dekke utgiftene dersom domfelte ikke selv har midler.

Innledende bestemmelse

Lokalt nivå fastsetter innholdet av samfunnsstraffen og fordeler de idømte timene innenfor gjennomføringstiden. Der domstolen har satt vilkår om at den domfelte skal overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, utformer leder av friomsorgskontor det nærmere innholdet i vilkårene innenfor dommens rammer.

Kartlegging av domfelte

Forberedende kartlegging

Når vedkommende friomsorgskontor mottar en rettskraftig dom skal kartleggingen og utformingen av gjennomføringsplanen påbegynnes snarest mulig. Det må tas utgangspunkt i den domfeltes kriminalitet, dom og eventuelle vilkår satt av domstolen. Hvis det er utført personundersøkelse og/eller rettspsykiatrisk vurdering, skal også disse undersøkelsene legges til grunn, samt eventuelt tidligere kjennskap til den domfelte. Det bør allerede på dette tidspunktet gjøres en vurdering av behovet for forvaltningssamarbeid og foretas en vurdering av hvilke innholdstiltak som kan være aktuelle.

Kartleggingssamtalen

Under kartleggingssamtalen skal det nærmere innholdet i samfunnsstraffen tilrettelegges, herunder treffes avgjørelse om hvilke aktiviteter domfelte skal utføre etter straffegjennomføringsloven § 53, første ledd. Den domfelte skal også informeres om de rammer og tiltak som allerede er besluttet, og gis anledning til å uttale seg om dette.

Videre må det treffes avgjørelse om fordeling av timer på ulike aktiviteter, eventuell bruk av oppnevnt kontaktperson utenfor friomsorgen og eventuelt rusforbud etter straffegjennomføringsloven § 55. I forbindelse med kartleggingssamtalen skal den domfelte også sikres god informasjon om hvilke krav som stilles under gjennomføringen, jf. straffegjennomføringsloven § 54. I forbindelse med utarbeidelsen av innholdet i straffen skal friomsorgen samarbeide med den domfelte om nettverk. Når det gjelder den nærmere utforming av gjennomføringsplanen vises det til avsnittet om gjennomføringsplan.

Timer brukt til kartleggingssamtaler er en del av samfunnsstraffen og skal komme til fradrag i antallet timer. Eventuell tid brukt til kartlegging ut over samtalene med domfelte kommer ikke til fradrag. Den tid som brukes til kartleggingssamtaler må stå i rimelig forhold til dommens lengde.

Organisering og innhold

Organisering

De idømte timene samfunnsstraff skal anvendes til samfunnsnyttig tjeneste, program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet. Én time

samfunnsstraff skal ha en varighet av 60 minutter uansett innholdet i timen. Møter domfelte til avtalt tid hos friomsorgen, oppdragsgiver, behandler eller andre, og det hos disse har oppstått situasjoner som ikke gjør det mulig å gjennomføre avtalen, skal den domfelte få godskrevet den tid som var bestemt i gjennomføringsplanen. Leder av friomsorgskontor må sørge for at det inngås sikre rutiner med samarbeidspartnere når det gjelder å få bekreftelser på oppmøte.

Annen kontaktperson enn de som er tilsatt i friomsorgen, bør i utgangspunktet bare benyttes som kontrollører ved gjennomføring av samfunnsstraff. Imidlertid kan det på bakgrunn av geografiske eller andre forhold være aktuelt å bruke slikt personale i forbindelse med for eksempel individuelle samtaler. I slike tilfeller er leder av friomsorgskontor ansvarlig for at disse personene har relevant kompetanse for tjenesten, samt at det blir gitt løpende veiledning i forbindelse med oppgaveutførelsen.

Innhold

a) Samfunnsnyttig tjeneste - oppdragsgivere

Friomsorgen bør til enhver tid ha avtaler med tjenestesteder som på kort varsel kan tilby oppdrag. Dersom det ikke er mulig å skaffe tilstrekkelig egnede tjenestesteder skal leder av friomsorgskontoret underrette direktøren på regionalt nivå om situasjonen og samtidig komme med et forslag til løsning. Som oppdragsgiver kan benyttes offentlig virksomhet, offentlig understøttet virksomhet eller frivillig virksomhet.

Friomsorgen skal så langt det er mulig benytte oppdragsgivere som kan tilby tjenesteoppdrag som er tilpasset den domfeltes forutsetninger, interesseområder og erfaringer. Tjenesten skal ikke innebære en særlig risiko for den domfelte.

Den domfelte kan ikke utføre arbeid i egen virksomhet. Den domfeltes arbeidsgiver skal heller ikke benyttes. Hvis oppdragsgiveren i løpet av gjennomføringstiden ønsker å tilsette den domfelte, må innholdet i straffen først endres, slik at den domfelte avslutter gjennomføringen hos denne oppdragsgiveren før tilsettingen finner sted. Friomsorgen bør unngå å tilby tjenesteoppdrag i egen etat eller la den domfelte utføre tjenester for stiftelser hvor friomsorgen er representert i styret, selv om dette er tjenester som ellers ikke ville blitt utført.

Friomsorgen bør prioritere oppdragsgivere som kan tilby tjenesteoppdrag hvor den domfelte inngår i et fellesskap med andre og skal sørge for at arbeidsplasseringen ikke medfører en særlig risiko for nærmiljøet, kollegaer eller oppdragsgiveren.

Oppdragsgiveren skal undertegne en avtale med vedkommende friomsorgskontor om gjensidige forpliktelser og rettigheter. Friomsorgen skal gi oppdragsgiveren nødvendige opplysninger om lovbruddet og den domfeltes øvrige forhold.

Oppdragsgiveren må skriftlig akseptere å overholde reglene i forvaltningsloven § 13 om taushetsplikt. Oppdragsgiveren skal sørge for at den domfelte får nødvendig bistand og veiledning under gjennomføringen av tjenesten.

Oppdragsgiveren skal rapportere til friomsorgen om forløpet av tjenesten når det oppstår uregelmessigheter. Friomsorgen skal kontrollere at den domfelte gjennomfører tjenesten etter forutsetningene. Dette vil særlig være aktuelt når man benytter nye oppdragsgivere eller oppdragsgiveren ønsker det. Tilsatte hos oppdragsgiveren som blir engasjert til å føre slik kontroll i arbeidstiden skal ikke lønnes av friomsorgen. Tjenesten bør så langt det er hensiktsmessig og praktisk mulig, gjennomføres i fellesskap med andre domfelte under ledelse av en representant for oppdragsgiveren eller friomsorgen. Tjenestelederen skal forplikte seg til å føre lister over utførte timer, og rapportere til friomsorgen om brudd og andre forhold av betydning for gjennomføringen.

b) Program

Friomsorgen bør til enhver tid ha tilgang på program som kan settes i verk på kort varsel. Dersom det ikke er mulig å tilby den domfelte et egnet program skal den undersøke om andre etater kan tilby tilsvarende tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.

Deltagelse i program er i utgangspunktet frivillig. Dette innebærer ikke at domfelte kan motsette seg informasjon om relevante programmer i forbindelse med kartleggingssamtalen. Det understrekes også at domfeltes samtykke til å delta i program, innebærer en forpliktelse til å etterleve de vilkår som settes for deltagelse i programmet. Hvis domfelte i en slik situasjon for eksempel bryter oppmøteplikten, eller andre vilkår som er satt i forbindelse med gjennomføring av programmet, vil det kunne reageres med bruddreaksjon.

c) Andre tiltak

Generelt

Samfunnsstraffen skal bestå av et innhold som kommer i tillegg til allerede eksisterende tiltak. Behandlingsopplegg, aktiviteter m.v. som den domfelte var involvert i på domstidspunktet, eventuelt er ilagt på annet grunnlag enn som ledd i samfunnsstraff, skal derfor som hovedregel ikke inngå i straffegjennomføringen. Hvis domfelte på domstidspunktet er involvert i tiltak som kan fremme hans evne til å motvirke hans kriminelle handlemønster, kan disse unntaksvis inngå som en del av samfunnsstraffen når sterke grunner taler for det.

Så langt det er mulig bør det tas hensyn til føringer gitt i domsslutningen.

Individuelle samtaler

For at friomsorgen til enhver tid skal ha oversikt over utviklingen i gjennomføringen, samt mulighet til å samarbeide om den domfeltes fremtidsplan, skal et tilstrekkelig antall timer bestå av individuelle samtaler. Samtalene er sammen med programmer et viktig virkemiddel for en mer målrettet og systematisk gjennomføring. I samtalene skal det settes fokus på de individuelle faktorene som utløste kriminaliteten, herunder risikofaktorer i forhold til ny kriminalitet. Samtalene skal videre dreie seg om hva den domfelte selv kan gjøre for å unngå ny kriminalitet, samt stimulere domfelte til kontakt med andre offentlige etater som sosialkontor, arbeidskraftmyndigheter, skoleverket mv. Når det fremstår som nødvendig for at den domfelte skal gjennomføre straffen i tråd med bestemmelser gitt i eller i medhold av straffegjennomføringsloven, skal det

også avsettes tid til individuelle samtaler. Antallet timer som benyttes til individuelle samtaler må sees i forhold til dommens lengde.

Behandling

Innholdet i timene kan bestå av psykoterapeutisk, psykiatrisk eller medisinsk behandling, som utføres av kvalifiserte personer, under den forutsetning av at den domfelte forplikter seg til å møte til behandlingen. Det er videre et vilkår at behandlingen fremstår som nødvendig for å forebygge ny kriminalitet og at behandleren forplikter seg til å melde fra til friomsorgen dersom den domfelte ikke møter. Det er bare behandling som ikke innebærer heldøgnsopphold i institusjon som kan regnes som en del av samfunnsstraffen. Behandlingen kan unntaksvis innebære heldøgnsopphold i institusjon av kortere varighet, for eksempel som et ledd i et behandlingsopplegg utenfor institusjon. I slike tilfeller skal ett døgn i institusjon tilsvare én time gjennomført samfunnsstraff.

Hvis retten har satt som vilkår for samfunnsstraffen at den domfelte skal overholde bestemmelser om behandling, skal det legges vekt på rettens begrunnelse for vilkåret ved utformingen av det nærmere innhold.

Samfunnsstraffen skal som nevnt ovenfor bestå av et innhold som innskrenker domfeltes frihet som følge av domfellelsen. For at behandling skal kunne inngå som del av samfunnsstraffen, er det derfor som hovedregel en forutsetning at domfelte ikke allerede var i behandlingsopplegget på domstidspunktet. Dette gjelder også for behandling ilagt av retten som vilkår for samfunnsstraff, i medhold av straffeloven § 28 a femte ledd bokstav a.

Det vises for øvrig til redegjørelsen ovenfor i avsnittet *Generelt*.

Konfliktråd

Når friomsorgen finner det hensiktsmessig kan enkelte av de idømte timene benyttes til megling i konfliktråd. Meglingen forutsetter at

- 1) konfliktrådet finner saken egnet for megling
- 2) den domfelte og den skadelidte samtykker til meglingen
- 3) og konfliktrådet forplikter seg til å informere friomsorgen om antallet timer som er benyttet til megling og rapportere til friomsorgen hvis den domfelte ikke møter og om andre forhold av betydning for gjennomføringen.

Meglingen og gjennomføringen av innholdet i den avtalen som er inngått mellom domfelte og skadelidte, kommer til fradrag i samfunnsstraffen.

Tilsynet med at innholdet i avtalen blir oppfylt, gjøres av konfliktrådet som rapporterer til friomsorgen.

Andre kriminalitetsforebyggende tiltak

Det gis også adgang til å benytte andre kriminalitetsforebyggende tiltak. Imidlertid kan ikke undervisning som den domfelte har rett til, som grunnskole, videregående skole eller annen utdanning regnes som en del av samfunnsstraffen. Det samme gjelder deltagelse i rent hobbypregede aktiviteter innen idrett, musikk mv. Dette hindrer ikke at man for eksempel kan trene et fotballag såfremt dette er en aktivitet man ikke allerede er engasjert i. Man gjør oppmerksom på at dette

ikke er en uttømmende oppregning av hvilke typer av aktiviteter som ikke kan regnes som en del av samfunnsstraffen.

Fordeling av timene innen gjennomføringstiden

Gjennomføringen bør, så langt det er hensiktsmessig og praktisk mulig, legges opp slik at det blir tett oppfølging i starten. Ellers bør timene fordeles jevnt i løpet av gjennomføringstiden. Når det synes å være nødvendig for å få straffen gjennomført, kan leder av friomsorgskontor foreta en restriktiv fordeling av timene i adskilte perioder.

Straffen bør for øvrig tilrettelegges slik at den domfelte kan utføre sitt ordinære arbeid, skolegang, eventuelt attføringsopplegg eller behandlingsopplegg uten fravær. Dersom hensynet til bemanningen eller eksterne samarbeidsparter tilsier det, kan det kreves at domfelte tar fri fra arbeid eller skole. Det må så langt det er mulig vises fleksibilitet slik at den domfelte ikke mister arbeid eller skoleplass.

Bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling

Når retten har satt som vilkår for samfunnsstraffen at den domfelte skal overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, skal leder av friomsorgskontor legge vekt på rettens begrunnelse for vilkåret når innholdet i bestemmelsene skal fastsettes. Hvis retten har satt som vilkår at den domfelte skal forbys samkvem med bestemte personer, jf. straffeloven § 28 a femte ledd bokstav b, kan ikke leder av friomsorgskontoret på noe tidspunkt oppheve dette. I forbindelse med fastsettelse av det nærmere innhold i vilkårene skal det etableres hensiktsmessige kontrollrutiner.

Gjennomføringsplan

Gjennomføringsplanen skal utformes i henhold til standard tilpasset Kompis KIF. Planen skal utformes i overensstemmelse med eventuelle vilkår fastsatt i dommen og resultatet av kartleggingssamtalen jf. bestemmelsene ovenfor om kartlegging av domfelte.

Gjennomføringsplanen regnes som enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand, og kan derfor påklages. Forvaltningslovens regler gjelder med de begrensninger som følger av straffegjennomføringsloven § 7.

Framtidsplan

Det vises til egne retningslinjer for friomsorgens arbeid med framtidsplanlegging.

Endring av innholdet

Leder av friomsorgskontor skal endre innholdet i gjennomføringsplanen når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen etter straffegjennomføringsloven § 53, siste ledd. Dette innebærer også at innholdet kan endres såfremt det anses nødvendig for å legge forholdene til rette for å motvirke ny kriminalitet.

Innholdet kan til enhver tid endres i samarbeid med den domfelte. Selv om den domfelte ikke ønsker det, kan innholdet endres hvis bemanningsmessige forhold tilsier det. Dette gjelder både bemanningsmessige forhold i friomsorgen og hos andre som eventuelt bidrar i forbindelse med gjennomføringen.

Såfremt det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen, kan innholdet i vilkår fastsatt av domstolen endres med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 53, siste ledd. Endring av innholdet i vilkår som domstolen har fastsatt vil først og fremst være aktuelt i tilfeller hvor forutsetningene for utforming av innholdet i vilkåret har endret seg etter domsavsigelsen.

Enhver endring må være innenfor de rammene som er fastsatt i dommen og i samsvar med lovens krav.

Iverksettelse av samfunnsstraff

Etter at dom på samfunnsstraff er avsagt, sender politiet dommen til fullbyrding via regionen. Regionen sender dommen til vedkommende friomsorgskontor, som i samråd med politiet fastsetter tidspunktet for frammøte. Politiet sender innkalling til domfelte med pålegg om å møte til fastsatt tid og sted, jf. straffeprosessloven § 461 og påtaleinstruksen § 29-6.

Når ikke annet er bestemt er det friomsorgen i den region hvor domfelte har sin bostedsadresse, som er ansvarlig for at straffen blir gjennomført. Er domfelte uten fast bopel gjelder bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.2. *Innkalling til gjennomføring av fengselsstraff.*

Hvis den domfelte skifter oppholdssted innen landet skal saken så raskt som mulig overføres til friomsorgskontoret på vedkommendes nye oppholdssted. Gjennomføringstiden løper fra det tidspunktet den domfelte møter til kartleggingssamtale.

Meldinger om domfelte

Bestemmelsene i retningslinjene punkt 3.7. om meldinger til Kriminalpolitisen gjelder tilsvarende så langt de passer. Kriminalpolitisen skal ha melding om alle avbrytelser og brudd i gjennomføringen av samfunnsstraffen som omfattes av straffegjennomføringsloven § 57, § 58, 3. ledd, og § 59. I tillegg skal det sendes melding om iverksettelsen og sluttmelding.

5.2. Generelt om vilkår og kontroll

Innledende bestemmelse

Leder av friomsorgskontor er ansvarlig for å kontrollere at den domfelte overholder

1. kravene angitt i straffegjennomføringsloven § 54
2. forebyggende rusforbud fastsatt med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 55 og
3. vilkår fastsatt som reaksjon på brudd med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 58.

Generelt

Når det er fastsatt et vilkår etableres en plikt for friomsorgen til å følge opp at vilkåret overholdes. Det innebærer at det normalt må brukes mer ressurser på å følge opp den domfelte når nye vilkår er fastsatt.

Der det er fastsatt rusforbud eller bestemmelser med hjemmel i vilkår fra dommen jf. straffegjennomføringsloven § 53, annet ledd, skal kontrollen også omfatte andre tidspunkter enn ved oppmøte hos friomsorgen. Det samme gjelder der det er satt vilkår som reaksjon på brudd med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 58.

Kontrollen skal først og fremst skje gjennom den direkte kontakten friomsorgen har med den domfelte. I tillegg kan kontrollen utøves gjennom andre personer som friomsorgen har oppnevnt, eller oppdragsgiver for samfunnsnyttig tjeneste. Når den domfelte gjennomfører straffen uten at en tilsatt i friomsorgen er til stede, har leder av friomsorgskontor ansvaret for at den som er i kontakt med den domfelte, eksempelvis oppdragsgiver for samfunnsnyttig tjeneste, rapporterer til friomsorgen når det oppstår uregelmessigheter. Hvis friomsorgen får kjennskap til ny kriminalitet, skal dette meldes til politiet. All kontroll som utføres av andre enn tilsatte i friomsorgen skal føres opp i egne kontrollister. Manuelle kontrollister og Kompis KIF skal til enhver tid være oppdatert og stemme overens.

Særlig om rusforbud

Etter straffegjennomføringsloven § 54, første ledd bokstav b) skal domfelte møte for friomsorgen upåvirket av berusende eller bedøvende midler. Dette kravet stilles til enhver som gjennomfører samfunnsstraff. Ut over dette kan det stilles krav om rusforbud med hjemmel i § 55 *Forebyggende rusforbud* eller § 58 *Reaksjon på brudd*.

Rusforbud etter § 55 og § 58 medfører et heldøgns forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler. Rusforbud skal følges opp av vedkommende friomsorgskontor på en måte som gir forbudet realitet. Før vedtak om rusforbud treffes, bør det gjøres en nøye vurdering av formålet med forbudet og på hvilken måte vilkåret kan følges opp.

Dersom det gjennom kontrollen avdekkes bruk av ulovlige berusende eller bedøvende midler skal dette håndteres som et vilkårsbrudd. Kontrollen skal gjennomføres av tilsatte i friomsorgen og/eller oppnevnt kontaktperson som gjør tjeneste for friomsorgen.

*5.3. Krav til den domfelte***Straffegjennomføringsloven § 54. Krav til den domfelte**

Den domfelte skal gjennomføre straffen etter nærmere anvisning fra kriminalomsorgen. Den domfelte skal

- a) møte til fastsatt tid og sted,**
- b) være upåvirket av berusende eller bedøvende midler ved fremmøtet,**

- c) **gi opplysninger om sitt bosted, forsørgelsesgrunnlag og andre forhold av betydning for gjennomføringen av straffen,**
- d) **overholde vilkårene som domstolen har fastsatt etter straffeloven § 28 a femte ledd, og**
- e) **oppholde seg i landet i gjennomføringstiden hvis ikke kriminalomsorgen gir tillatelse til noe annet.**

Den domfelte skal ikke vise en atferd som kan

- a) **true sikkerheten til personer som deltar under gjennomføringen, eller**
- b) **påvirke miljøet på en særlig negativ måte**

Den domfelte skal ikke begå en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden.

Endret ved lov 20 mai 2005 nr. 28 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Kravene som nevnes i denne bestemmelsen er generelle krav som gjelder for alle som er ilagt samfunnsstraff.

Etter § 54, første ledd skal domfelte gjennomføre straffen etter nærmere anvisning fra friomsorgen. Dette er hjemmelen for friomsorgens avgjørelse om fordeling av timene, tid og sted for oppmøte og en konkretisering av innholdet i samfunnsstraffen.

Etter § 54, første ledd bokstav b) skal domfelte møte upåvirket av berusende eller bedøvende midler. Dette gjelder i utgangspunktet en merkbar påvirkning ut fra en klinisk vurdering. Er det grunn til å anta at den domfelte møter påvirket skal undersøkelser gjøres etter § 56, annet ledd.

§ 54, første ledd bokstav c) slår fast at domfelte har en opplysningsplikt. Normalt vil det være spesielt viktig å ha kjennskap til domfeltes bosted, men også andre forhold som er relevante for gjennomføringen av straffen kan friomsorgen kreve informasjon om. Nekter domfelte å gi denne type opplysninger, eller gir domfelte bevisst gale opplysninger, er det å betrakte som et brudd.

Etter § 54, første ledd bokstav e) skal domfelte oppholde seg i landet i gjennomføringstiden. Det følger av behovet for kontroll med domfelte at utenlandsreiser i utgangspunktet er uforenlig med straffegjennomføring. Tillatelse til å foreta utenlandsreiser skal kun gis hvis det foreligger et kvalifisert behov for reisen. Dersom domfelte skal foreta utenlandsreise i forbindelse med arbeidet, kan dette være et eksempel på et kvalifisert behov. Besøk til familie i utlandet kan også i unntakstilfelle gi grunnlag for en tillatelse. Det må i slike situasjoner foreligge ekstraordinære omstendigheter, og nødvendigheten av reisen må dokumenteres. Når formålet med reisen er besøk til familien, skal hensynet til domfeltes nærmeste, særlig forholdet til barn, tillegges vekt. Tillatelse til utenlandsreise kan bare gis for et kort tidsrom. Avgjørelsen om det skal gis tillatelse til utenlandsreise er et enkeltvedtak som kan påklages.

§ 54, annet ledd angir minstekrav til domfeltes oppførsel under gjennomføringen. Det er viktig at man reagerer overfor domfelte som klart bryter vilkårene til akseptabel atferd. Imidlertid skal det relativt mye til før det kan sies å foreligge et brudd etter denne bestemmelsen. Leder av friomsorgskontor bør derfor som hovedregel først benytte seg av advarsel i disse sakene. Når det gjelder truende

adferd eller andre forhold som kan true sikkerheten, jf. § 54, annet ledd bokstav a), skal det imidlertid være en lav terskel for å reagere på brudd.

5.4. Forebyggende rusforbud

Straffegjennomføringsloven § 55. Forebyggende rusforbud

Hvis det fremstår som nødvendig for å motvirke en ny straffbar handling som er rettet mot noens liv, helse eller frihet, kan kriminalomsorgen på ethvert tidspunkt i løpet av gjennomføringstiden forby den domfelte å bruke berusende eller bedøvende midler.

Kriminalomsorgen skal oppheve forbudet når det ikke lenger fremstår som nødvendig.

Det er restriktive krav til i hvilke saker det kan fastsettes forebyggende rusforbud. For det første skal den domfelte ha begått straffbare handlinger rettet mot noens liv, helse eller frihet. Videre skal kriminaliteten ha direkte tilknytning til rusmiddelbruk samtidig som forbudet skal anses nødvendig for å motvirke ny straffbar handling rettet mot noens liv, helse eller frihet.

Etter § 55, annet ledd går det frem at et vilkår om rusforbud må vurderes løpende.

5.5. *Undersøkelser i forbindelse med fastsatte vilkår eller rusforbud, eller som følge av mistanke om at den domfelte møter påvirket*

Straffegjennomføringsloven § 56. Undersøkelser i forbindelse med fastsatte vilkår eller rusforbud, eller som følge av mistanke om at den domfelte møter påvirket

Hvis retten har satt vilkår etter straffeloven § 28 a femte ledd eller kriminalomsorgen etter § 55 eller § 58 første ledd har forbudt den domfelte å bruke berusende eller bedøvende midler, skal kriminalomsorgen undersøke om vilkåret eller forbudet blir overholdt. Undersøkelsen kan innebære uanmeldte besøk i hjemmet. Når det er satt rusforbud, kan kriminalomsorgen pålegge den domfelte å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til annen undersøkelse som kan skje uten fare eller særlig ubehag. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell.

Er det grunn til å anta at den domfelte møter påvirket av berusende eller bedøvende midler, skal kriminalomsorgen snarest undersøke forholdet. Den domfelte kan pålegges å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til andre undersøkelser som kan skje uten fare eller særlig ubehag. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell.

Tiltak som er en del av undersøkelse etter første eller annet ledd, kommer ikke til fradrag i det idømte antallet timer.

Endret ved lov 20 mai 2005 nr. 28 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Straffegjennomføringsloven § 56, første ledd gir friomsorgen en rett og plikt til å undersøke om den domfelte overholder vilkår som retten har fastsatt i dommen, og/eller forbud mot bruk av berusende eller bedøvende midler som er fastsatt med hjemmel i § 55 eller § 58, første ledd.

Undersøkelser i forbindelse med rusforbud kan blant annet skje gjennom urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve. Friomsorgen må, eventuelt i samarbeid med regionen, finne frem til hensiktsmessige praktiske løsninger for en gjennomføring av disse undersøkelsene. Det antas at det i en del tilfeller vil være aktuelt å inngå samarbeidsavtale med et legesenter eller et fengsel. Prøvetakingen må gjennomføres og prøvene analyseres på godkjent måte. For fremgangsmåten ved urinprøvetaking vises til straffegjennomføringsloven § 29 og punkt 3.32. Alle friomsorgskontor må ha tilgjengelig alkometer.

Det må vurderes konkret hvordan andre vilkår/bestemmelser enn rusforbud skal kontrolleres. I en del tilfeller antas det å være hensiktsmessig med samarbeid med andre instanser. Særlig kan det være aktuelt at arbeidsgiver, skole eller behandlingsapparat rapporterer til friomsorgen ved brudd på bestemmelser. Regionalt nivå må følge opp praksis på dette området.

5.6. Journalføring

Journal skal føres. Det vises til egne retningslinjer.

5.7. Straffavbrudd

Straffegjennomføringsloven § 57. Straffavbrudd

Kriminalomsorgen kan avbryte gjennomføringen av straffen dersom den domfeltes helsetilstand tilsier det, eller det for øvrig foreligger særlig tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte. Når det fremstår som nødvendig for at avbruddet skal være sikkerhetsmessig forsvarlig, skal kriminalomsorgen fastsette slike vilkår for avbruddet som nevnt i § 58 første ledd.

Forskriften § 5-3. Straffavbrudd

Avbrudd gis i en bestemt periode av inntil 4 uker og kan senere forlenges én gang med inntil 4 uker. Spørsmålet om ytterligere forlengelse skal forelegges overordnet nivå for avgjørelse. I særlige unntakstilfeller kan regionalt nivå innvilge avbrudd for en ubestemt periode. Avbruddets totale lengde må stå i rimelig forhold til dommens lengde og begrunnelsen for avbruddet.

Innledende bestemmelse

Leder av friomsorgskontor kan treffe vedtak om avbrudd i straffegjennomføringen etter straffegjennomføringsloven § 57, § 58, tredje ledd og § 59, annet ledd. Ved å avbryte straffegjennomføringen stoppes denne med den

følge at gjennomføringstiden avbrytes. På denne måten unngår man at gjennomføringstiden løper uten at den domfelte utfører aktivitetsplikten.

Straffen kan avbrytes når

- 1) den domfeltes helsetilstand tilsier det (§ 57)
- 2) det for øvrig foreligger særlig tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte (§ 57)
- 3) den domfelte har brutt bestemmelser og unnlater deretter å møte til innskjerpingssamtale (§ 58, tredje ledd, første punktum)
- 4) den domfelte bryter bestemmelsene på nytt etter å ha gjennomført en innskjerpingssamtale (§ 58, tredje ledd, annet punktum), eller
- 5) den domfelte er siktet for en straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen (§ 59, annet ledd).

Straffen avbrytes også som følge av at direktør på regionalt nivå oversender saken til retten med begjæring om omgjøring av samfunnsstraffen til subsidiær fengselsstraff. I disse tilfellene skal det ikke settes vilkår etter § 58.

Forskrift til straffegjennomføringsloven § 5-3 kommer til anvendelse når avbrudd beslutes i medhold av lovens § 57. Etter denne bestemmelse kan leder av friomsorgskontor bare innvilge avbrudd for et begrenset tidsrom. Ved brudd på vilkår for samfunnsstraffen kan leder av friomsorgskontor avbryte gjennomføringen i medhold av straffegjennomføringsloven § 58, tredje ledd for en ubestemt periode. Det samme gjelder dersom domfelte er siktet for en straffbar handling som kan medføre fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen, jf straffegjennomføringsloven § 59, annet ledd.

Den domfeltes helsetilstand

Hvis den domfelte ikke kan møte til avtale på grunn av sykdom, kreves dette dokumentert med legeerklæring. Det må uttrykkelig fremgå av erklæringen at domfelte ikke er i stand til å møte til den type avtale fraværet gjelder. Det forutsettes at domfelte snarest mulig gir beskjed om sitt fravær. Fristen for fremleggelse av legeerklæring er senest tre dager etter fraværet. Friomsorgen bør i samråd med den domfelte vurdere om han for eksempel er i stand til å møte til individuell samtale i stedet for samfunnsnyttig tjeneste. På den måten kan man forhindre unødig endring av gjennomføringsplanen.

Hvis den domfelte på grunn av sin helsetilstand eller andre særlig tungtveiende grunner, ikke er i stand til å gjennomføre straffen i en periode, kan gjennomføringen stanses etter straffegjennomføringsloven § 57. Betydelige rusproblemer kan også falle inn under begrepet helsetilstand i forhold til denne bestemmelsen.

Særlig tungtveiende grunner

Forhold som ikke dreier seg om den domfeltes helsetilstand, eksempelvis forhold hos den domfeltes nærmeste, må være "særlig tungtveiende" for å begrunne straffavbrudd. Videre må det være forhold som domstolene ikke har tatt i betraktning ved straffeutmålingen. I vurderingen av om den domfelte skal innvilges straffavbrudd skal det legges vekt på om straffavbruddet blir av lengre varighet.

For avbrudd som skyldes at domfelte har brutt bestemmelser eller begått ny straffbar handling, vises det til punktene 5.8 og 5.9.

Vilkår for avbruddet

Når leder av friomsorgskontor vedtar avbrudd etter straffegjennomføringsloven § 57, og det fremstår som nødvendig for at avbruddet skal være sikkerhetsmessig forsvarlig, skal det fastsettes vilkår om at den domfelte skal

- a) overholde bestemmelser om oppholdssted
- b) unnlate å ha samkvem med bestemte personer
- c) unnlate å bruke berusende eller bedøvende midler, eller
- d) overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller friomsorgen.

Ved vurderingen av om det bør fastsettes vilkår skal det legges vekt på faren for at den domfelte vil begå en ny straffbar handling eller unndra seg den videre gjennomføringen.

Utenlandsopphold under straffavbruddet

Med mindre det foreligger særlige unntakstilfeller, skal det utformes vilkår om at domfelte må oppholde seg i landet under straffavbruddet.

Vedtaket

Leder av friomsorgskontors avgjørelse om avbrudd i gjennomføring av samfunnsstraffen etter straffegjennomføringsloven § 57 er et enkeltvedtak som kan påklages. Dette gjelder ikke for avbrudd som er en direkte følge av at direktør på regionalt nivå oversender saken til forhørsretten med begjæring om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff etter § 58 tredje ledd. Som regel vil imidlertid friomsorgen allerede ha truffet vedtak om avbrudd i forbindelse med sin behandling av bruddet som førte til innberetningen.

Dersom den domfelte, etter at det er avsagt dom om soning av hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen, søker om å få soningen utsatt, blir dette å anse som en søknad om soningsutsettelse. Søknaden skal derfor behandles av påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 459, og ikke av kriminalomsorgen etter straffegjennomføringsloven § 57.

5.8. Reaksjon på brudd

Straffegjennomføringsloven § 58. Reaksjon på brudd

Hvis den domfelte forsettlig eller uaktsomt bryter bestemmelser gitt i eller i medhold av § 54 første og annet ledd eller § 55, kan kriminalomsorgen pålegge den domfelte å møte til samtale for å få innskjerpet kravene. Under samtalen skal den domfelte gjøres kjent med følgene av gjentatte brudd. Dersom det fremstår som nødvendig for å motvirke nye brudd, skal kriminalomsorgen fastsette vilkår om at den domfelte skal

- a) overholde bestemmelser om oppholdssted,**
- b) unnlate å ha samkvem med bestemte personer,**
- c) unnlate å bruke berusende eller bedøvende midler, eller**

d) overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller kriminalomsorgen.

Hvis den domfelte etter at kriminalomsorgen har holdt innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår etter første ledd, på nytt bryter kravene eller vilkår fastsatt etter første ledd bokstav a til d, bør regionalt nivå bringe saken inn for retten med begjæring om at den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes helt eller delvis i medhold av straffeloven § 28 b første ledd bokstav a.

Dersom den domfelte unnlater å møte til innskjerpingssamtale etter første ledd, kan kriminalomsorgen avbryte gjennomføringen av straffen. Det samme gjelder dersom den domfelte, etter at innskjerpingssamtalen er gjennomført, på nytt bryter kravene. Når regionalt nivå beslutter å bringe saken inn for retten, avbrytes gjennomføringen av straffen fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

Kriminalomsorgen kan anmode politiet om å avhente den domfelte etter straffeprosessloven § 461 tredje ledd hvis det er nødvendig for å få iverksatt en reaksjon etter første ledd.

Endret ved lover 30 aug 2002 nr. 67 (i kraft 1 jan 2003 iflg. res. 30 aug 2002 nr. 938), 20 mai 2005 nr. 28 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Forskriften § 5-4. Reaksjon på brudd

Hvis domfelte nekter å avgi prøve for å avdekke bruk av ulovlige berusende eller bedøvende midler, skal dette regnes som brudd.

Manglende fremmøte til informasjons- og kartleggingssamtale eller til avtalt program, regnes som brudd.

Friomsorgen har adgang til å gi en muntlig advarsel hvis den domfeltes brudd ikke er alvorlig.

Innledende bestemmelse

Formålet med å reagere på brudd er å sikre at den domfelte gjennomfører straffen i tråd med kravene som er angitt i straffegjennomføringsloven § 54, første og annet ledd, forebygge ny kriminalitet og markere grensene for akseptabel opptreden under gjennomføringen av straffen. Reaksjonen skal ikke være mer inngripende enn hva som fremstår som nødvendig for å oppnå formålet.

Reaksjonen skal så langt mulig ta hensyn til at resten av straffen skal kunne gjennomføres på en hensiktsmessig måte.

Grunnvilkår for å ilegge reaksjon på brudd på samfunnsstraffen

Om selve bruddet (skyldkrav)

Den domfelte må forsettlig eller ved grov eller simpel uaktsomhet ha brutt vilkår i straffegjennomføringsloven, andre bestemmelser eller pålegg gitt av leder av friomsorgskontor. Reaksjon på brudd kan følgelig ilegges der den domfelte med vitende og vilje har brutt gjeldende vilkår. Det samme gjelder der domfelte måtte eller burde forstå at han brøt slike vilkår, og kan klandres for dette. Dersom bruddet antas å være utløst av åpenbare og alvorlige psykiske problemer, skal det utvises varsomhet før reaksjon på brudd ilegges. Det må da søkes samarbeid med helsevesenet.

Om krav til sannsynlighet for at et brudd er begått av den domfelte (bevisbyrde)

Det er i utgangspunktet tilstrekkelig for å ilegge en reaksjon at det objektivt sett foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt for at den domfelte har begått et brudd som kvalifiserer til en reaksjon (mer enn 50 %), slik at det mest sannsynlige hendelsesforløp legges til grunn. Hendelsesforløpet må kunne dokumenteres i konkrete, objektive omstendigheter.

Øvrig

Dersom det i en konkret sak er påstand mot påstand og det ikke finnes tilleggsmomenter som gjør den ene påstand mer sannsynlig enn den andre, skal reaksjon ikke ilegges. Ved behov bør det vurderes bruk av andre virkemidler, eksempelvis å endre innholdet i samfunnsstraffen. En endring krever imidlertid samtykke fra den domfelte med mindre endringen fremstår nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen, se straffegjennomføringsloven § 53, tredje ledd.

Det skal som hovedregel foreligge endelig analyseresultat fra urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller fra andre undersøkelser før det ilegges reaksjon som følge av inntak av rusmidler, bedøvelsesmidler eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Reaksjon kan ilegges selv om slikt endelig analyseresultat ikke foreligger dersom tidsmessige hensyn taler for det. Det er i slike situasjoner en forutsetning at domfelte åpenbart er påvirket av rusmidler, m.m. som nevnt og gir en uforbeholden tilståelse, samt at han er iaktatt av minst to tilsatte uavhengig av hverandre. Hvis den domfelte nekter å avgi prøve, skal dette regnes som brudd. Undersøkelse for å avdekke bruk av rusmidler skal foretas med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 56.

Hvis den domfelte ikke møter til gjennomføring etter første gangs innkalling skal friomsorgen sjekke med politiet eller annen offentlig myndighet om adressen på innkallingen er korrekt. Deretter må politiet sende en ny innkalling til den domfelte. Hvis den domfelte ikke møter etter at denne innkallingen er sendt, kan brudd konstateres.

Valg av reaksjon

Ved vurderingen av hvordan det bør reageres på brudd, skal det ses hen til den til enhver tid gjeldende praksis og retningslinjer. Hensyn til forutberegnelighet og likebehandling skal tillegges stor vekt. Det skal i tillegg legges vekt på individuelle forhold hos den domfelte. Dette medfører at brudd som objektivt sett fremstår som identiske i enkelte tilfeller kan møtes med forskjellige reaksjoner. Forskjellen må imidlertid være saklig begrunnet.

Det skal foretas en helhetsvurdering av bruddets objektive grovhet og den domfeltes subjektive skyld. Det skal legges vekt på forløpet av hele straffegjennomføringen, om den domfelte gjentatte ganger har brutt vilkårene, og hvor stor del av straffen som er gjennomført.

*Reaksjonsformer*Advarsel

Hvis den domfeltes brudd ikke er alvorlig (for eksempel ved at han

kommer litt for sent til en avtale), eller hvis det foreligger særlig formildende omstendigheter, bør det vurderes om det er tilstrekkelig å gi en muntlig advarsel.

I forbindelse med advarselen skal den domfelte gjøres kjent med følgen av fortsatt uakseptabel opptreden. Advarselen skal gis på stedet av oppnevnt kontaktperson eller i ettetid av leder av friomsorgskontor. En slik advarsel er ikke et enkeltvedtak. Advarselen skal føres inn i journalen så raskt som mulig.

Innskjerpingssamtale

Første gangs vedtak om reaksjon skal innebære at den domfelte innkalles til en samtale for å få innskjerpet kravene. Målet med samtalen er å motvirke nye brudd. Under samtalen skal den domfelte gjøres kjent med følgene av gjentatte brudd. Den muntlige innskjerpingen skal følges opp med en skriftlig gjengivelse av innholdet i samtalen. Samtalen inngår ikke som en del av den ordinære gjennomføringen og skal derfor ikke regnes inn i timetallet.

Hvis den domfelte ikke møter til samtalen kan leder av friomsorgskontor avbryte gjennomføringen av straffen. Dersom det fremstår som nødvendig for å få gjennomført samtalen, kan politiet anmodes om å pågripe og fremstille den domfelte etter straffegjennomføringsloven § 58, siste ledd. Dersom den domfelte fortsatt ikke møter og politiet ikke får tak i ham/henne kan det fastsettes vilkår etter § 58, første ledd bokstav d) om at den domfelte skal overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller friomsorgen i tillegg til møteplikten.

Etter straffegjennomføringsloven § 58, annet ledd må det enten være gjennomført innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår, før nye brudd kan medføre ytterligere konsekvenser. Møter ikke den domfelte til innskjerpingssamtalen må det derfor først fastsettes bestemmelse om meldeplikt før saken kan overføres til regionalt nivå med anbefaling om hel eller delvis omgjøring til subsidiær fengselsstraff.

Domstolloven § 178 gjelder tilsvarende så langt bestemmelsen passer.

Det presiseres at pålegg om å møte til innskjerpingssamtale ikke er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og derfor ikke kan påklages.

Fastsetting av vilkår

Nye vilkår kan bare fastsettes dersom det er nødvendig for å motvirke nye brudd. Vilkårene som kan fastsettes følger av straffegjennomføringsloven § 58, første ledd a) til d).

Avgjørelse om å bringe saken inn for retten

Dersom den domfelte, etter at leder av friomsorgskontor har gjennomført innskjerpingssamtale og/eller eventuelt fastsatt nye vilkår, på nytt bryter kravene eller de fastsatte vilkårene, kan saken overføres til regionalt nivå med innstilling om at den bringes inn for retten med sikte på fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen.

Hvis direktør på regionalt nivå finner at vilkårene for å fremme begjæring om fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen er oppfylt, og fullbyrding fremstår som nødvendig, skal begjæring om hel eller delvis fullbyrding av den subsidiære

fengselsstraffen fremsettes for tingretten. Straffen avbrytes fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

Direktør på regionalt nivå skal vurdere om delvis fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen er tilstrekkelig for å stanse videre brudd. Avsier retten dom om delvis fullbyrding, er det ikke adgang til å prøveløslate domfelte før han har utholdt den del av reststraffen som dommen går ut på.

Behandling i tingretten

Tilsatte ved regionalt nivå skal møte som kriminalomsorgens representant i tingretten i forbindelse med begjæring om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff eller gjeninnsettelse på reststraff ved brudd på vilkår ved prøveløslatelse, med mindre domstolen signaliserer at det er unødvendig. Likeledes hvis tungtveiende forhold av f. eks. geografisk eller økonomisk art tilsier det, og det finnes ubetenkelig ut fra sakens omstendigheter, kan rettsmøtet avholdes uten at kriminalomsorgen er representert, med mindre retten ber om at en representant skal møte. I slike tilfeller kan det alternativt besluttes at en representant fra vedkommende friomsorgskontor møter.

Tingrettens dom

Det kreves en særskilt fullbyrdelsesordre for at en dom på gjennomføring av subsidiær fengselsstraff eller gjeninnsettelse kan effektueres, og det er påtalemyndigheten som må gi fullbyrdelsesordre i henhold til straffeprosessloven § 455. Det er også påtalemyndigheten som har kompetanse til å beslutte fullbyrding og som må gi fullbyrdelsesordre etter behandling av ankesak i lagmannsretten eventuelt i Høyesterett.

Kompetansen til å beslutte soningsutsettelse etter straffeprosessloven § 459, følger av hvem som har kompetanse til å beslutte fullbyrdelse. Siden det etter gjeldende rett er påtalemyndigheten som har kompetanse til å beslutte fullbyrdelse er det også påtalemyndigheten som må beslutte eventuell soningsutsettelse.

5.9. Ny straffbar handling

Straffgjennomføringsloven § 59. Ny straffbar handling

Begår den domfelte en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden, kan påtalemyndigheten bringe saken inn for retten med begjæring om at den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes helt eller delvis i medhold av straffeloven § 28 b første ledd bokstav b.

Dersom den domfelte er siktet for en straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen etter straffeloven § 28 b første ledd bokstav b, kan gjennomføringen av straffen avbrytes. Når påtalemyndigheten beslutter å bringe saken inn for retten, avbrytes gjennomføringen av straffen fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

Endret ved lov 20 mai 2005 nr. 28 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Hvis friomsorgen blir kjent med at den domfelte har begått en ny straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen etter straffeloven § 28 b, første ledd bokstav b, skal dette meldes til politiet. Leder av friomsorgskontor skal underskrive meldingen. Politi/påtalemyndighet kan kontaktes med anmodning om en påtalemessig forhåndsvurdering av saken.

Alvorlige trusler og straffbare handlinger rettet mot personer som deltar under gjennomføringen, skal anmeldes til politiet. Det skal ikke i tillegg ilegges reaksjon på brudd. I mindre alvorlige tilfeller kan det i stedet for anmeldelse ilegges reaksjon på brudd. Det samme gjelder i tilfeller der det er særlig viktig med en umiddelbar reaksjon.

Hvis friomsorgen får kjennskap til at den domfelte er siktet for en straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen etter straffeloven § 28 b, første ledd bokstav b, skal leder av friomsorgskontor fatte vedtak om at gjennomføringen av straffen avbrytes.

5.10. Gjennomført samfunnsstraff

Når samfunnsstraffen er gjennomført, skal friomsorgen sende en sluttmelding til den aktuelle påtaleenhet, med kopi til den domfelte. Sluttmeldingen bør bestå av utskrift av gjennomføringsplan, opplysninger om eventuelle brudd, endringer som er foretatt underveis og tidspunktet for gjennomført straff. Det vises for øvrig til punkt 5.1 og 3.7.

Kapittel 6. Særlige regler om innsettelse og opphold i avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå

Hjemmel for bruk av avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå:
straffegjennomføringsloven § 10 Gjennomføringsformer og § 11 Innsettelse i fengsel.

6.1. Innledende bestemmelse

Dette kapitlet gjelder de særlige sikkerhetsforanstaltninger som skal gjennomføres i avdelinger innrettet med særlig høyt sikkerhetsnivå etter straffegjennomføringsloven § 10, annet ledd, og angir hvem som kan gjennomføre straff der, hvordan straffen skal gjennomføres og hvilke tilbud de innsatte skal ha. Øvrige bestemmelser i straffegjennomføringsloven med tilhørende regler skal følges såfremt ikke noe annet fremgår av kapitlet her. Av sikkerhetsmessige årsaker skal det legges et høyt kontrollnivå til grunn for tiltak etter straffegjennomføringsloven § 17, §§ 26-36 og §§ 38-40 om fellesskap, private eiendeler, undersøkelse av personer og gjenstander, undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler, undersøkelse for å avdekke bruk av rusmidler mv., postsending, besøk, telefonsamtaler, permisjon, fremstilling, straffavbrudd, fastsettelse av vilkår ved permisjon og straffavbrudd, bruk av tvangsmidler, umiddelbar utelukkelse fra fellesskap og reaksjon på brudd. For å unngå isolasjonsskader, må det særlig legges vekt på aktiviteter etter straffegjennomføringsloven § 18, § 21, § 22 og § 23 om arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, fritidsaktiviteter, lufting og religion og livssyn. Retningslinjene kap 3.30. beskriver nærmere hvem som konkret omfattes av gruppen ”offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant”.

6.2. Avgjørelsesmyndighet og varighet

Forskriften § 6-1. Avgjørelsesmyndighet og varighet

Regionalt nivå avgjør om vilkårene for opphold i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå er oppfylt og treffer vedtak om innsettelse, fortsatt opphold, eventuell overføring til annen avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå samt overføring til fengsel eller avdeling med høyt sikkerhetsnivå.

Vedtak om innsettelse i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan vare i inntil 6 måneder av gangen. Oppholdet kan fortsette uten avbrudd dersom regionalt nivå etter en fornyet vurdering bestemmer dette i et nytt vedtak.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning skal orienteres umiddelbart om enhver endring i sikkerhetsnivå. Leder av fengselet skal hver måned gi innberetning til regionalt nivå om soningssituasjonen.

Overføring til annen avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan besluttes uavhengig av om vilkårene i straffegjennomføringsloven § 14, første. ledd bokstav a) – e) er oppfylt, for eksempel for å hindre at innsatte knytter kontakter eller får for god kjennskap til interne sikkerhetsmessige forhold og rutiner, jf. lovens § 14, annet ledd.

6.3. Vilkår for innsettelse i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

Forskriften § 6-2. Vilkår for innsettelse i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan det innsettes domfelte og varetektsinnsatte som antas å medføre særlig rømningsfare, fare for anslag utenfra for å bistå til rømning, fare for gisseltaking eller fare for ny, særlig alvorlig kriminalitet.

Når andre sikkerhetsmessige tiltak har vist seg som eller fremstår som åpenbart utilstrekkelige, kan også innsatte som har gjort seg skyldig i gjentatt vold eller særlig truende adferd omfattes.

Vurderingskriterier for innsettelse skal blant annet være

- tilhørighet til organiserte kriminelle grupperinger, terrorister, ekstreme politiske og religiøse grupper
- politiinformasjon og andre opplysninger om innsatte som Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har mottatt
- type lovbrudd
- domslengde
- tidligere atferd i fengsel, som for eksempel nye alvorlige straffbare forhold.

Målgruppen og vurderingskriteriene nevnt over og i forskriften § 6-2 er ikke uttømmende.

6.4. Særskilte krav til tilsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

Leder av fengselet skal kontrollere at de tilsattes tidligere arbeidsforhold er uten anmerkninger, samt at ingen tilsatte har private forhold som kan svekke deres evne til å utføre en uhildet tjeneste.

Bare fast tilsatte skal tjenestegjøre i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Det skal etableres en fast gruppe som skal utgjøre kjernen av de som skal ha tilsynet

med innsatte. Sammenhengende tjeneste bør ikke overstige 12 måneder av gangen.

De tilsatte skal gis relevant oppfølging og opplæring.

6.5. Generelle sikkerhetsrutiner og fysisk organisering

Sikkerhetsrutiner og fysisk organisering skal nedfelles skriftlig av leder av fengselet, og godkjennes av regionalt nivå, med orientering til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

6.6. Fellesskap med andre innsatte

Forskriften § 6-3. Fellesskap med andre innsatte

Innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal ikke ha fellesskap med innsatte fra andre avdelinger.

Lokalt nivå avgjør om flere innsatte på avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal ha fellesskap med hverandre.

Utelukkelse fra fellesskap i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå er ikke begrenset i tid, forutsatt at utelukkelsen ikke anses uforholdsmessig.

Avgjørelse om flere innsatte på avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal ha fellesskap med hverandre skal blant annet tas på bakgrunn av politinformasjon og andre opplysninger om innsatte som Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har mottatt.

6.7. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Forskriften § 6-4. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Begrensninger i fellesskapet skal kompenseres med utvidet kontakt med tilsatte og tilfredsstillende arbeids-, opplærings- og andre aktivitetstilbud og fritidssysler.

Innholdet i straffegjennomføringen må planlegges med tanke på at innsatte skal oppholde seg i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå i 6 måneder. Det må også tas hensyn til muligheten for en forlengelse av oppholdet med 6 måneder av gangen.

6.8. Religion og livssyn

Forskriften § 6-5. Religion og livssyn

Samtaler med prest, religiøs forstander, sjelesørger eller annen livssynsveileder skal som hovedregel skje under de kontrolltiltak som gjelder for vanlige besøk. Lokalt nivå kan gi lettelser i kontrolltiltakene ved religiøs aktivitet etter forhåndssamtykke fra regionalt nivå.

6.9. Reportasje og intervju

Forskriften §6-6. Reportasje og intervju

Lokalt nivå avgjør om og når reportasje kan gjennomføres. Reporter med eventuelt følge skal til enhver tid følges av en tilsatt.

Reporter med følge har taushetsplikt om opplysninger av sikkerhetsmessig art og skal gjøres oppmerksom på dette ansvaret, samt oppfordres til å avklare med lokalt nivå om materialet det er meningen å publisere inneholder taushetsbelagte opplysninger. Media er selv ansvarlig for at presseetiske regler følges og at offentliggjøring ikke bryter andre bestemmelser.

Lokalt nivå kan sette ytterligere vilkår for den praktiske gjennomføringen av reportasje eller intervju.

6.10. Helsetjeneste

Forskriften § 6-7. Helsetjeneste

Innsatte skal ha regelmessig legetilsyn. Legetilsyn og oppfølging skal som hovedregel skje inne i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Unntaksvis kan dette skje utenfor fengselet, men det må da på forhånd vurderes om væpnet politi skal delta som vaktstyrke til enhver tid. Samtykke fra regionalt nivå skal, om mulig, innhentes på forhånd før det treffes beslutning om fremstilling til sykehus. Regionalt nivå treffer beslutning om eventuell gjennomføring av straff i sykehus.

6.11. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

Forskriften § 6-8. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

I avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå skal undersøkelse av innsattes person og eiendeler som innsatte bringer med seg, alltid foretas ved ankomst, samt før og etter utganger.

Undersøkelse foretas etter straffegjennomføringsloven § 28 med tilhørende bestemmelser.

Undersøkelser av rom og gjenstander foretas oftere enn i øvrige avdelinger.

Undersøkelser av innsattes person, rom og eiendeler kan gjennomføres til enhver tid under straffegjennomføringen.

6.12. Undersøkelse av andre personer og gjenstander

Forskriften § 6-9. Undersøkelse av andre personer og gjenstander

Det skal på forhånd, og minst hver sjettede måned, innhentes opplysninger fra det sentrale strafferegister om enhver som ønsker adgang til avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, med unntak av diplomater og konsulære representanter. Om besøkende og andre personer som ikke er tilsatt i fengselet skal det også på forhånd kontrolleres om politiet har andre opplysninger av sikkerhetsmessig betydning.

Enhver som skal inn og ut av avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal passere metalldetektor og annen pålagt kontroll. Visitasjon kan gjennomføres etter samtykke ved positivt utslag etter kontroll med teknisk utstyr eller hund, eller ved stikkprøve- eller rutinekontroll eller etter mistanke. Dette omfatter også offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, samt tilsatte.

Dersom undersøkelsen gir positivt utslag, skal den ulovlige gjenstanden beslaglegges og overleveres til politiet eller holdes midlertidig tilbake.

Det er ikke tillatt å ta med gjenstander inn eller ut av avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå uten særskilt godkjennelse. Alle gjenstander som tas med inn og ut av avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres nøye, om nødvendig ved bruk av gjennomlysningsmaskin eller lignende. Undersøkelse av gjenstander tilhørende offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, må ikke medføre at konfidensielt innhold i brev eller dokumenter avsløres eller ødelegges.

Ingen personer tillates å medta mobiltelefon eller tilsvarende inn i avdelingen. Eventuelt medbragt mobiltelefon eller tilsvarende skal tas hånd om av fengselets tilsatte inntil besøket er avsluttet.

Nektelse av kontrolltiltak, unndragelse eller forsøk på unndragelse av kontrolltiltak, kan medføre umiddelbar avvisning. Det samme gjelder dersom kontrolltiltakene gir positive utslag, eller det ellers er grunn til å anta at en person forsøker å ta med seg gjenstander som ikke er tillatt inn i fengselet. Personene kan av samme grunner holdes tilbake i fengselet i påvente av politiet. Dersom det antas at øvrige sikkerhetstiltak er tilstrekkelige, kan personene likevel tillates adgang til avdelingen.

Offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan ikke holdes tilbake og kan bare avvises dersom de ikke medvirker til undersøkelsen.

Advokater for øvrig behandles på lik linje med offentlige forsvarere.

Alle gjenstander som tas med inn og ut av avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres nøye, om nødvendig ved bruk av

gjennomlysningsmaskin eller lignende. Dette gjelder for eksempel også all bagasje.

6.13. Besøk

Forskriften § 6-10. Besøk

Besøk skal gjennomføres med glassvegg og avlytting eller med en tilsatt i rommet. Lokalt nivå kan gi lettelser i disse kontrolltiltakene etter forhåndssamtykke fra regionalt nivå. Lettelser kan ikke gis dersom den besøkende motsetter seg de pålagte kontrolltiltak.

Offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, skal ha fri kommunikasjon med innsatte, uten avlytting eller tilsattes tilstedeværelse i besøksrommet. Glassvegg skal benyttes og besøket kan i tillegg gjennomføres under påsyn.

Alle samtaler skal føres på norsk eller engelsk eller et språk den tilsatte som utfører kontrollen behersker. Dette påbud gjelder ikke innsattes samtaler med offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant. Brudd på språkpåbud skal føre til at besøket avbrytes umiddelbart.

Advokater for øvrig behandles på lik linje med offentlige forsvarere.

Gjennomføring av besøk skal på forhånd være godkjent av leder av fengselet. Myndigheten kan ikke delegeres. Besøk skal forhåndskontrolleres, jf. over.

Hvis politiet under etterforskning av straffbare forhold har behov for avhør av den innsatte, skal behovet for slikt avhør, samt identiteten til besøkende polititjenestemann, bekreftes av vedkommende politistasjon.

Innsatte fra andre avdelinger skal ikke ha adgang til besøksrom i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Lettelser i kontrolltiltakene må ikke føre til at kontroll utelates helt, jf. straffegjennomføringsloven § 31 annet ledd.

6.14. Postsendinger

Forskriften § 6-11. Postsendinger

Postsendinger til og fra innsatte skal kontrolleres ved gjennomlysning eller lignende, og åpnes og gjennomleses før de utleveres eller sendes. Slike sendinger kan helt eller delvis inndras. Den samme kontroll kan gjennomføres av sendinger innsatte allerede har mottatt. Korrespondanse skal foregå på norsk eller engelsk eller et språk den tilsatte behersker.

Innsattes korrespondanse med offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, skal

kontrolleres ved gjennomlysning og lignende, og ved mistanke åpnes av en tilsatt i nærvær av den innsatte, men ikke gjennomleses av den tilsatte. Slik kontroll må ikke medføre at konfidensielt innhold i brev eller dokumenter avsløres eller ødelegges.

Advokater for øvrig behandles på lik linje med offentlige forsvarere.

Når kontrollen medfører at ulovligheter avdekkes, skal sendingen utleveres den innsatte etter at de ulovlige/ureglementerte gjenstandene er fjernet.

Etter straffegjennomføringsloven § 30 tredje ledd, siste punktum, jf. forskriften § 6-11 første ledd, siste punktum, kan innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå pålegges å føre korrespondanse på et språk de tilsatte behersker. Anvendelsesområdet for disse bestemmelsene begrenses for så vidt gjelder innsatte i fengsler i Troms og Finnmark av sameloven § 3-4 siste ledd nr. 2, som gir de innsatte rett til å bruke samisk overfor hverandre og overfor sine pårørende. Det forutsettes imidlertid at disse fengslene har tilsatte som behersker samisk.

6.15. Telefonsamtaler

Forskriften § 6-12. Telefonsamtaler

Alle telefonsamtaler skal på forhånd godkjennes av lokalt nivå, og de skal gjennomføres på norsk eller engelsk eller et språk den tilsatte som utfører kontrollen behersker.

Alle telefonsamtaler til og fra innsatte skal avlyttes i sin helhet. Den innsatte og dennes samtalepartner skal på forhånd gjøres oppmerksom på avlyttingen. Samtalen kan avbrytes av den tilsatte hvis ikke språkpåbud følges, eller når det kan være grunn til å anta misbruk.

Samtaler til og fra offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, skal ikke avlyttes.

Det skal på forhånd, og eventuelt under samtalen, foretas undersøkelser for å sikre rett identitet på samtalepartneren.

Båndopptak av en samtale kan skje dersom det er mistanke om planlegging av rømning. Slike opptak kan ikke gjøres av samtaler med offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant.

Advokater for øvrig behandles på lik linje med offentlige forsvarere.

Samtalen kan avbrytes av den tilsatte hvis ikke språkpåbud følges. Samtalen kan også avbrytes for å undersøke samtalepartnerens identitet, for eksempel for å kontrollere at ikke andre samtalepartnere kommer til. Det samme gjelder dersom det oppdages samtaleemner som ikke er forenlig med straffegjennomføringen, for eksempel kommunisering i koder, formidling av beskjeder eller lignende som kan gi grunn til å anta misbruk.

Telefonsamtalene skal protokolleres.

6.16. Fremstillinger

Forskriften § 6-13. Fremstillinger

Fremstillinger kan bare gis i ekstraordinære tilfelle ved helsebehandling, og da bare etter reglene som fremgår i forskriften § 6 - 7.

Fremstillinger kan bare gis i ekstraordinære tilfeller ved helsebehandling, jf. forskriften § 6-7. Fremstilling til andre formål kan normalt ikke gis.

6.17. Avvik eller lettelser i sikkerhetsforanstalningene

Forskriften § 6-14. Avvik eller lettelser i kontrolltiltakene

Det skal ikke under noen omstendigheter gjøres lettelser i forhold til ovennevnte regler uten etter beslutning fra regionalt nivå.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning skal straks orienteres om slike eventuelle lettelser. Melding om regelbrudd skal umiddelbart rapporteres til regionalt nivå og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

Kapittel 7. Diverse bestemmelser

Straffegjennomføringsloven § 60. Ikrafttredelse

Loven trer i kraft fra det tidspunktet Kongen bestemmer.

Fra samme tidspunkt oppheves fengselsloven av 12. desember 1958.

Forskriftene gitt i medhold av fengselsloven og i medhold av straffeloven § 28 b og § 53 nr. 6 skal likevel fortsatt gjelde, for så vidt de ikke er i strid med denne loven, inntil de oppheves eller endres av Kongen.

Forskriften § 7-1. Utfyllende retningslinjer

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning gir nærmere retningslinjer til straffegjennomføringsloven og denne forskrift.

Forskriften § 7-2. Ikrafttredelse

Forskriften gjelder fra 01.03.2002. Fra samme tidspunkt oppheves:

- *forskrift av 12.12.1961 nr 8944 om fengselsvesenet (fengselsreglementet)*
- *forskrift av 01.02.1965 nr 3632 om faste besøkende i fengsler*
- *forskrift av 30.11.1984 nr 3637 om det direkte tilsyn med innsatte*
- *forskrift av 22.04.1960 nr 6 om tvangsmidler og våpen i fengsler*